

**Ad Ioannis Cochlei de canonicae scripturae & Catholicae
ecclesiae autoritate libellum, pro solida scripturae canonicae
autoritate, tum & absoluta eius perfectione, ueraq(ue)
Catholicae ecclesiae dignitate, Heinrychi Bullingeri orthodoxa
Responsio.**

<https://hdl.handle.net/1874/406634>

2

AD IOANNIS

COCHLEI DE CANONICAE SCRIPTURAE
& Catholicae ecclesiae auctoritate libellum, pro solida
Scripturae canonicae auctoritate, tum & absoluta
eius perfectione, ueraque Catholicae ecclesiae
dignitate, Henrychi Bullingeri
orthodoxa Responsio.

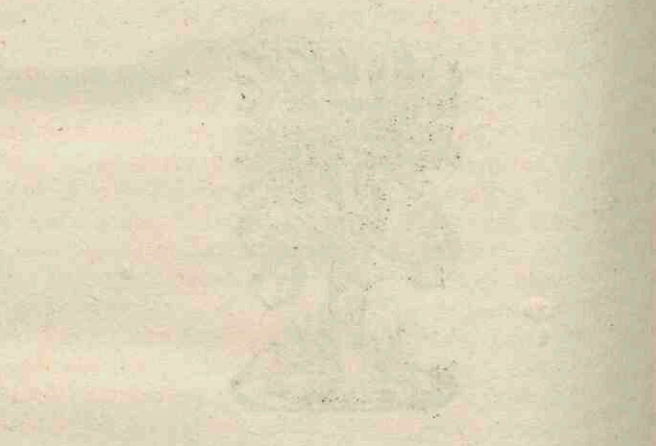
I E S V S.

Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima
mea, Ipsum audite.
Matth. 17.

TIGVRI APVD FROSCOVERVM
Mense Martio, Anno M. D. XLIII.

TO ANNALS

THE HISTORY OF THE
EMPEROR OF THE ROMANS
FROM THE DEATH OF
ALEXANDER THE GREAT
TO THE END OF THE
REIGN OF THE
EMPEROR VALENTIANUS
THE SECOND

LONDON:
Printed and Sold by
J. B. ROBERTSON, at the
Sign of the Anchor, in
St. Pauls Church-yard.

MDCCLXXV

AD IOANNIS CO

CHLEI DE CANONICAE SCRIPTURAE ET
Catholicæ ecclesiæ auctoritate libellum, pro solida Scripturæ
canonicæ auctoritate, tum & absoluta eius perfectione,
ueratq; catholicæ ecclesiæ dignitate, Henrychi
Bullingeri orthodoxa Responsio.

ON ignoro optimis quibusq; magnis ex cau-
sis, ualde displicere morē nostri sæculi, quo mul-
ti nimio rixandi altercandiq; studio inflamma-
ri, a deo acidis, fœdis & uirulētis conuitijs se mu-
tuo conspuunt, proluunt ac lacerant, ut non im-
merito mireris quis ipsis tam exquisitam malo-
rum uerborum copiam suppeditet. Non caruit
quidem ea animi impotentia maledicentiæq; omni fructu-hactenus
ex aduersarijs, quos multi uiri boni propter immodica conuitia abo-
minari, rursus autem aures æquiores ueritatis prædicationi præbere
coeperunt. Vicissim uero non profuit admodum, sed obsuit q̄pluri-
mum, si quando euangelicæ ueritatis præpostere studiosi malum ma-
lo, conuitium conuitio retaliantes, modestia illa Christiana, quā uas
electionis Paulus innolescere uult omnibus, exciderūt. Nam & cau-
sam optimam reddiderunt suspectam, synceros item euangelij præ-
cones plurimis odiosos effecerunt, ac cursum euangelij impedierūt
apud simpliciore parumq; iudicij & roboris etiamnum habentes.
Fateor ut grano sinapis, ita uerbo dei suam esse acrimoniam, præfer-
tim cum manu teritur atq; tractatur. Fateor Apostolo alicubi & im-
portunitatem probari, qui & alio in loco dicit, Oportet episcopum
tenacem esse eius qui secundum doctrinā est fidelis sermonis, ut po-
tens sit etiam exhortari per doctrinā sanam, & cōtradicentes conuin-
cere. Sunt enim multi intractabiles & uaniloqui & mentiū seducto-
res, quibus oportet *inuisibilem* os obturare seu occludere. Proinde nō
ea sum senētia, uelut pei aduersariorum perulans ferē & sordidum
genus hominum liberiore aliqua stili acrimonia non debeat, præfer-
tim cum isti omnia sibi & in ueritatem & in ueritatis ministros per-
mittāt. Aduersarijs modo, nostros, quos propter euangelij professio-
nem, nisi non sint nostri, modestia decet iusta, nolim pares effici, qui
istorum rabiem ac maledicentiam uel pensare uel gradibus aliquot
superare contendant. Ego certē modis omnibus conabor, ne conui-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

nando iurgandoq; a quis lectoribus pergam esse molestus. Ad rem,
 non ad personam, quod dici solet, respondens, respiciã, memor utiq;
 illius Apostoli, Sitis parati semper ad respondendum cui libet peten-
 ti, ut loquamini de ea quæ in vobis est spe cum mansuetudine & re-
 uerentia: illius item, Sapienter ambulate erga extraneos, opportuni-
 tatem redimentes, sermoq; uester semper cum gratia sit sale conditus,
 ut sciatis quomodo oporteat unicuiq; respondere. Quod si alicubi pa-
 tientia meiq; oblitus & superatus affectu, acrius liberiusue aduersa-
 rium perstrinxero, peto & oro ut imbecillitatis memores humana,
 pro me apud clementissimum patrem deum oretis. Scio enim quan-
 ta cum religione & cura hic mihi sit uersandum coram ecclesia Chri-
 sti, qui de quouis otioso uerbo rationem in illo die reposcet. Argui
 eo ipso non parum mihi ipsi displiceo, quod iam cogor in gladiato-
 riam descendere harenam. Maluissim enim, si licuisset per aduersa-
 rium, sine antagonista ueritatis pietatisue negotium placide in
 lo flumine nauigans tractare. Libenter sanè obtrixissem profusus, nisi
 impietas esset tacendo ueluti agnoscere crimen impietatis, cuius mi-
 hi per gratiam dei non sum conscius. Corpus profecto hoc mecum
 haud grauium, fauente mihi saluifica Christi gratia, impèderim pro
 Christo & confessione euangelij eius, tantū abest ut mea scripta uel
 dicta uelim aduersari gloriae nominis eius. Feram item conuicia or-
 mnia propter Christum satis æquanimiter: ad hæreseos, seditionis,
 oppugnationisq; ecclesiæ dei atrociam crimina murus esse nec uolo
 nec debeo. Non certatur hic de oleastro, sed de religione nostra salu-
 tati: nõ certatur de legibus Solonis aut Lycurgi, sed de lege uerboq;
 omnipotentis & æterni dei. Ego fidem meam, quam habeo de aucto-
 ritate & absoluta scripturarum perfectione, scripto publico testatus
 sum. Hanc summis oppugnat uiribus edito libello Ioannes Cochle-
 leus, magno simul conuictorum nimbo immeritum adobruens,
 ac hæreses, schismata, seditiones & dira quæq; in nos contorquens.
 Iubet ergo ipsa pietas, iubet æquitas, imò compellit ipsa necessitas,
 confessam ueri ueritatem, meamq; defendere innocentiam, ni deser-
 tor fidei meiq; ipsius uideri uelim. Quid quod ille me prouocat uan-
 lide, magnisq; à me obstinationibus aliquam saltem responsum
 efflagitat? Magnã mox ab initio modestiam pollicetur, sed inter disse-
 rendum sui, opinor, oblitus, aut criminatione ita assueus, pessima
 quæq; in nos effundit cõuicia. Cur autem me præcipue è multis de-
 legerit cui certamen indiceret, cum non solus hoc argumenti tracta-
 rim, ipse uiderit. Fallitur profecto, si me suo elogio, quo me obiter or-
 nat, uel tantillum commoueri putat. Commendat filii nostri elegan-
 tiam,

tiam, ingenium item varia lectione & eruditione cultum atq; instructum. Sed fingit hoc fortassis in suum commodū, ne uideatur cum gregario quolibet, quod dicitur, manus cōseruisse. Verum quicquid sentiat Cochleus de me, nō magnopere curo. Neq; mihi ipsi ob ista eius siue simplicia siue figurata præconia, excido. Didici iam olim mecum habitare, ac probe meam nosse penuriam, imō ingenue confiteor pertenuis esse illas meas qualescunq; facultates, quas tamen ut humiliter à domini gratia me accepisse cōfiteor, ita ad gloriam eius, ecclesiæq; sanctæ incolumitatem fideliter cupio dispensare. Christo seruatori desidero probari, probari autem fide sincera, charitate non ficta, & spe firmissima. Non presumebat Apostolus quicquam se scire in ecclesia dei, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, qui datus est nobis à deo sapiētia iustitiæq; sanctificatio & redēptio, ut quem admodum scriptum est, Qui gloriaur, in domino gloriatur.

His uero hætenus tanquam præfari libuit, quibus iam nonnulla de ordine agendi meo adijciam. Non est quod expectet lector, ut in respondendo solum orationis Cochleæ sequar. Quemadmodum enim hoc intricatissimum est, perspicuitate carens & euidētia, ita si singula uellē minutatim excutere, nihilq; relinquere intactum, opus mihi nasceretur prolixius Iliade. Neq; id à me fieri inique clamabit aduersarius, cum hoc ipsum sibi quoq; in sua ad me responsione permiserit. Non intendo, inquit, ad omnia tua sigillatim respondere, sed ad præcipua duntaxat rerum disputabilium capita quæ grauioris sunt ponderis & momenti. Atq; utinam hoc quod amplificis pollicebatur uerbis, re ipsa præstiterit. Deprehendent enim quicunq; illius scripta nostris composuerint, nostra quibus solidam & authenticam auctoritatem, absolutam item scripturarum perfectiōnem munimus, & pie propugnamus, à pugile hoc sua sententia admodū strenuo adeo non esse uel commota uel conuulsa, ut ea in quibus maximum est præsidium, præterierit intacta prorsus. Porro id non meo tribuo ingenio, nostræ uē structuræ aut arti, sed ueritati uerbi dei semper inuictæ & consurgenti aduersus omnem uersutiam hominum. Cum uero aduersarius non ponit claro uerbi dei fulgere suas illas illustrare nānias, lectoribusq; commendabiles facere, fumo excitato illustratam à me ueritatem uoluit obscurare, ut uel sic asseclet suos, Romanarum legum admiratores, retineret in officio, aut auereret saltem, ne plenū nostris præberent assensum. Principio ergo fumos nebulasq; eius discutiemus, quas non obscuræ, uerbo absit inuidia, tractationi nostræ de canonica scripturarū auctoritate ossudit, ipsam uero tractationem nostram dilucidius paulò illustrantes roborabi-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

mus. Deinde alterum caput libri nostri de absoluta scripturarum perfectione editi, contra Cochlei sophismata defendemus, demonstrantes palam & discrete eos fidei articulos in scripturis doceri quos Cochleus explicari aut expresse literis sacris comprehendere negat. Interim ualde mihi ipsi gratulor in pugnam protracto argumentum obuenisse tam plausibile imò sacrum defendendum. Scio enim cui seruiam: scio quod ueritatis, causæ optimæ & inuictæ, negotium agam. Dominus, cui seruior, faxit, ut ipsam multo cū fructu feliciter & sancte peragam. Postremo aut respondebo ad criminationes, conuicia, contumelias, calumnias atq; sutelas Cochlei, quibus ille nos conspuens obruere totos & toti mundo inuisos reddere satagit. Dominus hominis miseretur. Compendio autem & simplicitati studio ac optime me mea defunctum functione arbitror, si cordati lectores intelligant Verbo domini, scripturæ inquam canonicæ, primam deberi gloriã, & hanc ex seipsa, non ulla alia ex re, quia dei uerbum est, esse authenticam, ad quam ceu unicam cynosuram sancta dei ecclesia unice respicit in omnibus, omnia inde sua, ut è plenissimo omnis pietatis fonte petens, credendorum nimirum agendorumq; regulam formulamue perfectissimam. Hoc enim melius fore puto q̄ ac concertatione instructa, & exquisita criminatione adornata, fructu meipsum fatigare imò polluere, & lectores offendere ac molestante. Dominus Iesus fauceat cæptis nostris.

Cochleum cum Papisicis socijs insincere disputare de autoritate scripturarum & ecclesie. Caput I.

Occasio huius disputationis.

OTVS liber meus quem Cochleus oppugnat, duabus absolutur partibus. Prior docet scripturam ipsum dei uerbum longe maius esse & certius, q̄ quod egeat uel approbatione ecclesie, uel ulla confirmatione humana. Huic tractationi occasionem suppeditarunt factionis papisticæ homines, qui Romanas pontificiasq; leges defendentes, disputant, maior ne sit scripturarum an ecclesie autoritas, ac protinus pronunciant ecclesiam esse priorem maioremq;, utpote sine cuius assensu & approbatione nullam autoritatem haberent scripturæ. Cæterum Cochleus mox ab initio libri sui clamat, hanc meam de uerbi dei autoritate tractationem curiosam potius q̄ necessariam, & ex inconsiderato zelo profectam uideri, cum neq; Papa neq; catholicorum quicquam quicquam uerbo dei deroget, autoritatem eius cupiat laesum benefactam. In 3. cap. Nos non dicimus, ait, potiore & maiorem esse

esse ecclesie quam euangelij aut canonicæ scripturæ auctoritatem, sed tecum unanimiter credimus omnem scripturam sacram suam esse celo & à spiritu sancto (qui utiq; potior ac maior est quàm ecclesia) habere auctoritatem, certitudinem & infallibilem ueritatem: & anathema dicimus omnibus qui aliter sentiunt. Hæc ille. Paucis itaq; pijs lectoribus planum faciam quid papisticæ factionis homines, quos Cochleus Catholicos appellat, de auctoritate scripturæ & ecclesie, non in publicis modo concionibus ad plebem, in quibus pleriq; nihil non sibi permittunt, sed & libris editis docent: ut inde clareat quid derato zelo, sed & nulla curiositate, nullo inconsiderato zelo, sed iustis ex causis ad hoc argumentum tractandum descendimus: deniq; Cochleum cum suis aut non conuenire, aut in præfenti non ingenuè aut candide quod sentit confiteri: aut certè mea extenuando, contemptu, apud lectorem simplicem, obruere uelle.

Ioannes Eccicius fortis ille, à suis habitus, Romanæ ecclesie propugnator, in Locis suis asserit id quod sancta mater ecclesia definit & acceptat, non minori ueneratione tenendum firmitateq; credendum esse, quàm si in diuinis literis exprimat. Ac inter alia de ecclesia hac loquens, fatetur quidem ecclesiam esse omnium fidelium congregationem, mox tamen, Prælati, inquit, & potiores in ecclesia objectiones hanc propositionem colloca, Maior est scripturæ quàm ecclesie auctoritas. Ac idem rursus, Ecclesia, inquit, est antiquior scripturæ. Hæc non est authentica sine auctoritate ecclesie. Hunc Corroborem suæ Choragū sequitur reliqua sacrificum & monachorum monstrifica turba, ad eandem salutis mensuram. Horum enim sunt illæ propositiones, Ecclesia est super scripturam. Ecclesia immutare potest quæ sunt scripturis tradita: & quæ sunt huius generis reliquæ, ueræ contraria pietati. Imò ne quid desit temeritati plus quàm gygantes, inseruit se huic fuliginoso choro ineptissimus saltator picalis quidam monachus, qui ad cumulum illum ineptiarum scripto publico hæc quoq; adiecit, Adeo scripturæ non sufficiunt ad quorumlibet credentium stabilitionem, ut etiam nū multis sint occasio errorum. Hęc scilicet sunt istorum hominum præconia quibus scripturam ornantes, ecclesia commendant.

Habet autem pauca ex multis lector pius, ex quibus intelligat, quid aduersarij, qui suis illis ineptijs zelum meum non iniustū, opinor, irritarunt, & me ad scribendum impulerunt, de scripturarum & ecclesie auctoritate sentiant. Ea si agnoscit Cochleus, qua mente aduersarij suis anathema dicere: quo uultu aut qua fronte scribit ne-

Eccij doctrina de auctoritate scripturæ & ecclesie.

Scripturæ errorum occasio.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

minem ex catholicis, id est papisticis, scripturæ siue uerbo dei derogare? An non derogat scripturæ, qui dicit has adeo non sufficere ad tradendam ueram fidem, ut multis potius suppeditet errorum occasiones? Hic certe absolutam scripturis perfectionem adimit, imò non modo adimit, sed & atroci cum blasphemia seductionis quodammodo insinuat. Non potest ullas ex seipso tenebras fundere sol: ac uerbum ueritatis lux est sole ipso clarior, quomodo itaq; in luce illa illa firmissima tenebræ sunt? quomodo ex ueritate error & seductio existit? Multo religiosius & circumspectius apostoli loquētes, ex nobis ipsi ac seductore prisco seductionem errores & mala deriuāt. Nam Paulus, Si adhuc, inquit, uelatum est euangelium nostrum, in his qui perireunt uelatum est, in quibus deus huius sæculi excæcauit sensus incredulorum, ne illucescat ipsis lumen euāgelij, 2. Cor. 4. Et S. Petrus de epistolis Pauli loquens, Inter quæ, inquit, sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquēt, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perniciem: manifestissime utiq; perniciem non in scripturas, sed scripturarum detorsionem reiiciens. An nõ derogat scripturæ, id est uerbo dei, qui purissimæ scripturarum doctrinæ componit & æquat definitiones prælatorum, & prælatorum quidem huiusmodi, qui quales sint nouit propemodũ totus orbis? Aut quomodo non labefactatam cupit scripturæ auctoritatem, qui hanc inter hæreticas obiectiones propositionem, Maior est scripturæ q̄ ecclesiæ auctoritas, recenset? deniq; qui hanc palàm illi opponit, scripturam nõ est authentica sine auctoritate ecclesiæ? Rursus an non proponit uerbo dei ecclesiam, qui tanti ipsam facit, ut scripturæ ex seipsa nihil auctoritatis relinquat, omnem ipsi deriuat participetq; ex maiestate ecclesiæ? Pater ecclesiam, inquit ille, antiquiorem esse scripturam: neq; hanc esse authenticam, nisi ex auctoritate ecclesiæ. Porro si hæc non agnoscit Cochleus, conuincetur libris editis. Si fucò & commoda aliqua interpretatione perrexerit ornare, redarguetur conuinceturq; sententijs minime ambiguis & obscuris, sed nimium rudibus & ruditate ineptiaq; mirabiliter claris. Si dixerit nihil ad se pertinere, quod alij libris editis inepte & nimis absurde disputarunt, certe non poterit dissimulare Eccij sui de ipso, id est Coch. testimonium. Ille enim post longam disputationem de auctoritate habitam ecclesiæ, in qua ea quæ in præsentia adduximus profudit, relegat tandè & sub finem disputationis ad librum Ioannis Cochlei de auctoritate ecclesiæ scriptum: quem licet non uiderim unquam, facile tamen ex citatione Eccij colligo, Cochleum eadem sentire cum Eccio. Quod si ita haberes, quid obsecro necessum erat tantopere asserere neminem ex papistis

papistis derogare uerbo dei, neminem scripturis præferre ecclesiam? Cur piget aut pudet fateri palam simpliciter & citra figuram uerborumq; ambages, quod præcipuos Papismi propugnatores non piguit rotundo ore & quam crassissime profiteri? Nos ingenue & candidè agimus, liberaq; uoce & uerbis significantis. profitemur Verbum dei ecclesia esse maius, ac certius, quam quod egeat ulla ecclesie approbatione: cum ex seipso sit authenticum. Id proinus scripturis demonstramus, & iustis rationibus confirmamus. Hoc ipsum itaq; uel agnosce & confitere nobiscum simpliciter: uel doce scripturæ locos à nobis prolatos nil ad negotium siue institutum nostrum pertinere: aut scripturarum testimonijs fideliter prolatis, ostēde maiorem esse uerbo dei ecclesiam, ostēde uerbum dei siue scripturam ex seipsa non esse authenticam, nisi ecclesie auctoritas accedēs efficiat authenticam. Nec est quod Prothei in morem in omnes te formas sophisticae conuertas.

Aperta & dilucida ueritatis confessio.

Discutuntur nebulae offusæ claræ & authenticæ scripturarum auctoritati. Cap. II.

On pluris, inquit Coch, facimus aut præponimus (ut in uidiōse dicis) ecclesie iudiciū uerbo dei, sed rectam sanctorum scripturarum intelligentiam ab ecclesie potius doctoribus quam ab hæreticis addiscimus. Ita ne uero nobis disputatio Cochlee? Quid hæc obsecro ad rem facit, de qua thoritate scripturarum disputamus, non de syncera scripturarum expositione atq; intelligentia. Habet hæc priuatam suam considerationem. Ignoras, opinor, in disputationibus omnia & singula argumenta ad statum esse dirigenda: perinde ut uidemus certantes arcubus omnes suas ad scopum collimare atq; iacere sagittas. Quod mox in altero membro appendis, nec ipsum quidem quicquam ad nos pertinere uel tantillum contra nos facere putamus, Et de scripturis quæ nam, ais, authenticæ sint & diuinitus traditæ, ecclesie potius q̄ synagoga & hæreticorum iudicium sequimur & approbamus. Quasi uero quisquam nostrum unquam putarit aut docuerit scripturas ex Iudaicæ synagoga aut hæreticorum schola & iudicio uel recipi uel recipi oportere. An nondum intelligis nos tantum honorem scripturæ, quæ uerbum dei est, deferre, ut simpliciter dicamus Verbum dei ex se ipso, quia uidelicet dei uerbum est, auctoritatem habere, & non ulla uel sanctissimorum hominum indigere approbatione nedum impurissimorum hæreticorum aut pertinacium Iudæorum.

Status conuersionis.

Quomodo
usurpetur
uocabulum
approbādi
in hac re.

Rursus quod dicit, Non concesserim tibi Christum semel reijcere omnium hominum approbationem. Vult enim nos homines ipsum credere, hoc est sibi fidem haberi. Quis autem credit, nisi qui approbat: Et reliqua: indicat te magno laborare calumniandi mecum peruertendi studio. Neque enim ignorare potes me in hac disputatione uocabulo approbādi non uti pro eo quod est credere, assenti, fidemque tribuere rei propositae: sicut non raro usurpatur a scriptoribus Latinis: sed pro eo quod est auctoritatem rei per se alioqui dubie dare, id est authenticam facere: ueluti cum res aliqua per se quidem ambigua proponitur, certa autem redditur approbatione sapientis, quae per se relinqueretur incerta, nisi uidelicet istorum accederet interponereturque approbatio. Ita sane assero Christum & uerbum eius diuinum omnium hominum reijcere approbationem, id est, cum per se authenticum sit, non egere hominum approbatione quae reddat authenticum. Imò repetam hic quod in libro meo disertis uerbis sic posui, Fateor sane approbationem fidem quandam habere eius rei quam credimus. Nisi enim ea nobis probaretur, non crederemus. At hic ipsa res quam credimus, ex seipsa habet auctoritatem, suapte uirtute & praestantia in sinuantem se animis nostris: quam etiam prompte recipiunt, receperuntque se submitunt per omnia, quicumque recipiunt, non aliunde nedum ex seipsis aut ullo homine expectantes confirmationem. Illud uero genus approbationis quo de loquuntur aduersarij, censuram sibi in eam rem uendicat, quae per se erat credenda: atque ideo praefert se rei credendae, adeo ut plane existimet hanc instabilem praesensque nullam futuram, nisi suis accessisset calculus. Nam ita loquitur isti, Si scriptura & euangelium non esset approbatum & receptum ab ecclesia, nullum omnino esset. Haec protinus in cap. 1. lib. mei posui. Porro in his aequis lector luculenter cernit calumniandi studium Cochlei, & quare commendationem & testificationem ecclesiae tribuam, approbationem non tribuam, quod aduersarius ualde exagitat, & multum pro se facere putat. Commendat enim ecclesia, id est committit scripturas fidelibus ceu certas & fide dignas: non ipsa sua auctoritate ex incertis facit certas, sed ideo quia ex seipsis certissimum sunt, fidelibus commendat. Ita testificatur de scriptura quod sit uerbum dei & ueritas dei aeterna. Ideo autem testificatur, quia uerbum dei est: non ideo fit uerbum dei scriptura, quia ecclesia testificatur. Verum satis copiose de his disputavi in libro meo.

Luciferanica
superbia.

Iam cum scriptura ipsissimum uerbum dei sit, quid peccauit obsecro, quod dixi Luciferanicam esse superbiam, asserere euangelio atque scripturis tantum inesse fidei atque momenti, quantum illi conceditur ecclesiae.

ecclesiæ suffragijs, hominum inquam in ecclesia. Ita enim præferunt sese homines ipsi deo, non æquant modo: quod reuera diaboli ingenium est. An enim non præferunt se deo, qui suum iudicium, suam approbationem, tanti faciunt, ut sine hac, autoritate uera carere dicant uerbum dei?

Verum obiicit, testimonia ecclesiæ de Christo & uerbo eius nõ ab hominibus & secundum homines, sed à deo esse, à spiritu sancto inquam, qui datus sit ecclesiæ, ut doceat ipsam omnem ueritatem. At qui hoc ipsum pro nobis, nihil cõtra nos facit. Hoc enim quid aliud adstruit & probat, quàm diuinas scripturas ex seipsis solidam habere autoritatẽ? Quid enim aliud sunt scripturæ, quàm prophetarum & apostolorũ scripta publica? De prophetis autem siue scriptura oraculã prisca loquens apostolus Petrus, Non uoluntate hominis allata est olim propheta, sed à spiritu sancto impulsu loquuti sunt sancti dei homines. Et de apostolis dominus Iesus in euangelio, Non, ait, uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Proinde cum testimonia ecclesiæ reddita, non sint secundum homines, sed ex sancto dei spiritu, ipse sibi spiritus per sanctos in ecclesia fert testimonium, ac habet scriptura ex semetipsa robur, firmamẽtum & autoritatem, quia inspiratio est æterni dei, ipsius inquam sancti dei spiritus. Præterea cum ecclesia fidelium eundem illum habeat spiritum qui loquitur per scripturas, agnoscit has & consentit his humiliter ipsas recipiens & ueneras, simplicemq; ipsis fidem & obsequio sam præbens obedientiam.

Opponit aduersarius, Cum autem dubium sit quænam euangelia scripta sint à ueris apostolis, quæ à falsis, necesse est ut suam autoritatem hic interponat ecclesia, & certiores nos faciat qui libri classici fuerint scriptorum, qui item ementito sparsi titulo prodierint ab impostoribus. Nisi enim iudiciũ recipiamus ecclesiæ de his, & in conflictibus confugiamus ad determinationem ecclesiæ, arbitratur Cochleus nos exuros, nihil habituros quod porro opponamus negantibus quinq; Mosis libros esse Mosis, aut negantibus euangelium Ioannis à Ioanne apostolo esse conscriptum, aut euangelium Nicodemi, Thomæ & Andreæ præferentibus euangelio Manthæi, Marci & Lucæ. Atq; hæc multis inculcat, & fusissime spargit. Cæterum frustra se in his torquet & fatigat Coch. In primitiua enim ecclesia non fuit ullum sanctis ac in fide firmioribus dubium uel de libris Mosis, uel de quatuor euangelistis. Horum enim libros de manu acceperunt autorum tanquã de manu dei, quem in animis suis & loquentem & operantem sentiebãt: ut iam nihil dicam de signis & prodigijs au-

Approbat
tio ecclesiæ
ex spiritu
sancto.

Quid res
sponderi os
porteat ne-
gantibus Ca-
nonicos li-
bros esse ca-
nonicos.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

thorum, per quæ dominus ueritatem confessam & scripto publicæ
 tam, ueluti obsignabat. Interim quæ circumferbantur notha, ac ab
 impostoribus supposititijs ornata uiculis, non ignorare poterant un-
 de essent profecta, non tam è testimonijs apostolorum & uiuis & scri-
 ptis, quàm è spiritus contestatione in cordibus eorum testificantis, reij-
 ueritatem & falsitatem euincens. Sed & posteri receperunt genui-
 na, repulerunt notha: non quod maioribus ita esset uisum, sed quod
 idem spiritus in horum quoque testificaretur cordibus sicut illorum,
 scripturarumque genius, tam uerarum quàm supposititiarum ponde-
 re & maiestate uel carens uel nigens apostolica, quale esset scripti ge-
 nus de semetipso abunde testificaretur: quod denique in dubia opinio
 omnium infederat animis Mosis libros à deo esse per Mosen profe-
 ctos, & euangelicam historiam per ipsos domini apostolos & uiros
 apostolicos siue discipulos domini 1111. esse proditam. Quod autem
 Coch. putat desertores non posse conuinci, nisi per auctoritatem de-
 terminationemque ecclesiæ, tam est ineptum quod ineptissimum.
 Quasi uero rebelles & impij isti, omnia dei oracula negantes, non
 possint & ecclesiæ auctoritatem per eandem contemnere impia-
 tem. Certè qui uerbum dei negat & contemnit, quo plantatur fides,
 quæ inserit & retinet in consortio ecclesiæ, non poterit non & eccle-
 siam uilipendere. Proinde nihil effecerit Cochleus apud huiusmodi
 aphonios probationibus suis ductis ab ecclesia. Quid ergo fiet.
 Non ferèda est temeraria, audax, impia & sacrilega dei & uerbi eius
 illusio: non ferenda inanis rebellio. Si quis reijciat aut neger in foro
 tabulas obsignatas, quas appellant sigillatas literas, expellitur pro-
 nus & eijciatur, propter impudentiam plus quàm prophanam. Quia
 omnium mentibus persuasum est fidem tabularum sanctissime esse
 seruandam. Multo autem magis uindicanda est & asserenda fides et
 auctoritas illa scripturarum sacrosancta, nec unquam permitendum
 ut indubitata scripturarum ueritas, irreligiosis illusorum uocibus uo-
 cetur in dubium. Illis uero qui nondum in profundum demersi o-
 mnia contemnunt, demonstrandum est ex ipsis scripturis quanta si-
 gnitas, certitudo, ueritas, auctoritas, plenitudo & maie-
 stas. Atque huc uellem studiosos pieratis & theologiæ cultores, om-
 nes neruos & uniuersum conuertere studium, quo uidelicet omnium
 oculi maiestatem scripturarum clare cernerent, illuforesque conuicti
 oblatrare desinerent, aut saltem magna cum confusione propria og-
 ganniret. In quem finem ego, quod omniscius deus nouit, laborem
 illum meum suscepi, ac de auctoritate scripturarum maiestatemque libel-
 lum edidi. Video autem Cochleum cum suis, non tam anxium esse,
 ut

ut de diuina ueritate omnes homines sentiant quàm honorificèissimè, quàm prouisi & animis deuotissimis adorent ac colant ecclesiam. Hanc tamen si uideri uelit catholicam, deficit tamen nimis turpiter ad Romanam, omniaq; eius huc uidentur tendere, ut ecclesiæ omnes, quibuslibet ecclesiæ Romanæ placitis, sub nomine ecclesiæ catholice editis, sese subiiciant. Hoc ut impetret à suis illis hominibus, non pudet ipsum absurda quædam de scripturarum fide effutire, ac omnia sursum deorsumq; uoluere, indubitataq; uertere in dubium. Indignissima omnino uox est, quam his euomit uerbis, Quis certos faciet Moses & apostolorum libros, esse profectos ex deo? Elumbis interim & puris causa sit oportet, quæ non potest nisi talibus muniri questionibus, talibusq; ornari præconijs. Vbi nunc illud est, quod è Terulliano promissi, hæreticos non admittendos esse ad ullam de scripturis disputationem? Dominus det tibi oculos ad uidendum ea quæ syncretæ pietatis & indubitatæ ueritatis sunt.

His nebulas Cochlei simplici meæ tractationi de autoritate uerbi dei offusas discussi hæcenus, nec sine modica nausea & molestia. Sciunt enim cordati lectores qui libellum eius legerunt, & meo cum libello, contulerunt, quàm nullo ordine obseruato disserat, quàm deniq; aliena & ad scopum nihil pertinentia infartiat ubiq; ad quæ sigillatim respondere hac in causa nolui, ne de industria perplexiorem redderem disputationem de uerbo dei, satis superq; aliàs per ipsius triacas perplexam. Potuissemus & hæc ad quæ hucusq; respondimus transire intracta, nisi simplices à iusto tramite in auia pertrahendos timuissem. De mediocri ingenio præditis nihil sum sollicitus. Quibus enim Coch. aliquid suis persuadet argumētis hoc ipso quàm rudes ac amentes sint, indicant.

Non nimium autoritati hominum esse deferendum. Cap. III.

Estat ut non nihil respondeam & ad crimen iniquitatis & acceptionis personarum. Obijcit enim Coch. quod Lutherum laudarem tanquam hominem dei, qui spiritu instructus Helix, egregie se in reformanda ecclesia gessit, cum tamen is iudicio deprauatissimo polluat & laceret non Mosen duntaxat, sed & reliquas scripturas diuinas: quod inique dissimulem: in Pontificios autem stilum stringam, propter ecclesiæ autoritatem, quam confiteantur asserantq; absq; scripturarum detrimento & iniuria: unde merito iudex uidear iniquus, ac reprehensibilis personarum acceptor. Ego uero Cochlee stilum meum minime uel in te uel in ullos stringerem pontificios, si intelligere possem uos syncretæ solidam & authenticam agnoscere fateri & propugnare autho-

Quare scripserit de autoritate scripturæ contra pontificios.

ritatem diuinæ scripturæ: nunc autem cum ipsam quidem per uos saluam inemeratamq; manere clameris, interim uero assuatis sine authoritate ecclesiæ scripturarum authoritatem in multis periclitari stituerat (agnoscit Cochli. opinor uerba propria) & labascere, fatemini utiq; scripturam aliquam habere authoritatem, sed solidam, id est authenticam, nondum fatemini, qui alieno ipsam præsidio arbitramini indigere: cur itaq; non pugnarem contra papisticas phalanges, pro repurganda reparandaque solida & authentica scripturarum authoritate? quæ nimirum salua, integra & intemerata est, cum ingenue & simpliciter fatemur omnes, scripturam, quæ uerbum dei est, non alijs præsidijs aut fulcris egere, sed solam ipsam sibi ad se sustinendum, quia æterni & ueri dei uerissimum uerbum est, sufficere. Hoc si faceretis mecum ingenue & simpliciter, Cochlee, constaret hac de re inter nos pax solida & firma: quàm uero alienus sis ab hac tam syncera confessione, nemo ignorat nisi qui librum tuum non legit. Quid ergo peccauit, quod arma pro asserenda scripturarum authoritate solida sumpsit?

Quare lau-
datus Lu-
therus.

Aur quid peccauit quod Lutherum dixi Helix indutum spiritu in reparanda religione magnanimum sese & excellentem præstitisse? Dum uiueret Helias, oppressa iacebat religio, oppressa autem hominum pessimis inuentis & corruptelis sacerdotum Baal: quibus se Helias Thesbites sine Theseo opposuit, ac homines in uniuersum omnes ad legem dei uerumq; dei cultum reuocans, sacerdotum collegia, adde & regem cum populi primoribus grauissimè impietatis accusauit. Iacuit & ante XX. annos syncerior Christi doctrina papisticis oppressa nugis, fædèq; sacrificum & monachorum polluta traditionibus. At his opposuit deus Lutherum, qui mox ab initio Papæ collegijs purpuratorum, scholis item uniuersalibus, choro deniq; sacrificum, & monachorū turbis resistens, omnes à traditionibus prauis reuocare studuit ad uerbum excelsi dei, ad quod omnia probare consuluit, & in Christum credere sua sit, qui nobis à deo datus est sapientia, iustitia, sanctificatioq; & redemptio. Id autem fecit mox ab initio eximia spiritus magnanimitate. Hoc cum uniuersa nox ecclesiæ, ipsumq; fateantur boni uiri omnes, nihil peccauit opinor, qui dei in hoc homine beneficentiã ecclesiæ exhibitam predicauit. Ad deum enim non ad ullum hominem tantum referimus beneficium: quamuis interim ingenue agnoscamus, deum opera & ministerio hominum bene uti ad suam ipsius gloriam. Neq; quicquam sibi arrogat qui sapiunt ministri, deo ac uerbo ipsius omnem tribuunt gloriam: præsertim quod Paulus dixerit, Quid habes quod non acceperis? Si autem

autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Fallitur ergo Cochleus, si putat nos uel Luthero uel ulli docto pioue uiro amplius quiddam tribuere quã uera permittit pietas. Scimus Lutherum esse hominem, qui & errare & in errorem abducere potest, quando præterito dei uerbo indulget affectibus. Non erigimus nobis homines uel idola quæ adoremus, & à quibus pendeamus, quorum dicta & facta citra delectum in expensa & citra iudicium recipiamus approbemusque omnia. Christi domini & unici orbis magistri (si nescis Cochlee) non Lutheri, discipuli sumus. Iactitent alij licet se hominum esse discipulos: nos non patiemur ullam nobis aliam præterquam Christianorum imponi appellationem. Probe enim memores sumus horum apostoli uerborum, Num diuisus est Christus? num Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Vnusquisque enim uestri dicit, Ego quidem sum Pauli, ego uero Apollo, ego uero Cepha, ego uero Christi. Et quod idem mox dicit, Cum in uobis sit æmulatio & contentio & factiones, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Etenim cum dicat aliquis, Ego quidem sum Pauli: alter uero, Ego Apollo, nonne carnales estis? De seipso uero cæterisque apostolis loquens, Quis igitur, ait, est Paulus? quis autem Apollos? nisi ministri per quos credidistis, & ut cuique dominus dedit. Item, Sic nos æstimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum dei. Hæc iusta est laus, hæc gloria sanctorum. Nihil ipsi dum uiuerent apostoli domini Iesu sibi amplius arrogabant: nihil sibi amplius qui hodie uiuunt, nisi prauo cæcati affectu uel ipsi sibi tribuunt, uel alios sibi tribuere postulant. Proinde citra personarum respectum agnoscimus & ueneramur pro Christi ministris, qui cumque uerbum Christi afferunt. Si qui uero sua nobis præfracte & arroganter citra uel contra uerbum dei obrudere perrexerint, tales nec agnoscimus nec recipimus. Scripturas appellamus, quibus humiliter subiecti sunt quicumque fideles Christi ministri sunt. Neque enim Pythagoricum illud *αὐτὸς ἑα* sibi sumunt ministri, nisi qui insaniunt pro deo. Ac cuperem Lutherum sobrie magis modestius ac circumspectius de S. Iacobi epistola, de Apocalypsi Ioannis apostoli, & de nonnullis alijs iudicasse pronunciasseque. Quamuis non ignorat Cochleus forsassis, à ueteribus quibusdam, nescio quid esse disceptatum de authoribus librorum istorum: quod ipsum ut non laudo, ita neque Lutheri neque hominis opinionem ullius premi uolo, scripturarum authoritati nec hominis opinionem eius quem mihi obijcit Cochleus, unquam uidi aut legeronem credidisse. De Mose quid scripserit Lutherus nescio. Neque enim sermonem eius quem mihi obijcit Cochleus, unquam uidi aut legeronem credidisse. De Mose quid scripserit Lutherus nescio. Neque sermonem eius quem mihi obijcit Cochleus, unquam uidi aut legeronem credidisse. De Mose quid scripserit Lutherus nescio. Neque sermonem eius quem mihi obijcit Cochleus, unquam uidi aut legeronem credidisse.

ille meo in diger patrocinio. Viuit adhuc ac ipse potest, si uult, asper-
sam sibi abstergere maculam. Id interim nec uolo nec debeo diffimu-
lare, quod in libris Lutheri non uulgaria reperi Mosis legisq; præco-
nia. Quid ergo hic illi uenerit in mentem quod parum tribuit Mosis,
ignoro: tu uideris ne quam innocenti calumaiam struxeris. Breuib;
ego mea absoluo, ac testor mihi non nisi pia, uera, iusta, modesta &
laudata non in Luthero duntaxat, sed in omnibus reliquis placere
probariq; ministris: quibus eatenus credo quatenus sua mihi probis
scripturis. Si ubi à scriptura recedunt, aut proportionē fidei non ob-
seruata immodestius efferuntur, suisq; indulgent affectibus, nec pro-
bo nec defendo. Hoc autem ex doctrina didici Apostoli, dicentis, Spi-
ritum ne extinguatis, prophetias ne aspernemini: omnia probate, q̄
bonū fuerit tenete. Item, Si nos aut angelus ē celo prædicauerit uo-
bis euangelium de celo, præter id quod prædicauimus uobis, ana-
thema sit. Et rursus, Quæcunq; sunt uera, quæcunq; honesta, quæcunq;
iusta, quæcunq; pura, quæcunq; boni nominis, si qua uirtus, si qua
laus, hæc cogitate, &c. Et sicut iudico de alijs, ita alios uolo de me q̄
iudicare. Nemo mihi credat, nisi mea scripturis & iustis rationibus
comprobans demonstrauero. Haber Cochleus quod quærebat, uel
potius non quærebat. Suauius enim spectaculum ipsi ac socijs eius
exhiberemus, si nos qui Pontificis regnum oppugnamus, ipsi inter
nos mutuo committeremur, quo plus pacis & tranquillitatis habe-
ret regnum illud infelix. Sed uigilat pro ecclesia sua pater benignus,
qui electis suis etiam paupum fausta reddit auspiciatissima.

De solida & authentica Canoniarum scripturarū autoritate. Ca. III.

*Scriptura
est uerbum
dei.*

Is porro adiciam paucula de solida & authentica cano-
nicarum scripturarum autoritate ueraq; dignitate san-
ctæ dei ecclesiæ: ut lectorem molesta concerratione non
nihil fatigatum, breui læta utiliq; in bonū, ad rem interim
præsentem faciente plurimum, resciam. Scriptura canonica uerens
& noui testamenti, opera prophetarum & apostolorum, ex spiritu
sancti inspiratione edita, ipsissimum est os dei ac uerbum dei: ut do-
mini dei uerbo credat, qui scripturis credit: domini dei uocē rejiciat
& aspernetur, qui scripturam negat & repellit. Nihil hic acurius di-
spurabo de uerbo cordis seu mentis, de uerbo oris seu articulato, de
uerbo interno & externo, de spiritu & litera, & an deus loquatur, &
quomodo loquatur, simpliciter sequor prophetiam & apostolicam
phrasim, qua uerbū dei dicitur quod per prophetas & apostolos pro-
larum imò scriptum est, qua deniq; deus dixisse & loquutus esse dici-
tur, quod homines dei attulerunt. Non enim obscuræ sunt illæ præ-
phetarum

phetarū uoces, Hæc dicit dominus. Dominus qui misit me, hæc nunciat, & sic loqui iubet. Item, Spiritus domini loquutus est per me, & loquū eius fuit in lingua mea. Nemo item ignorat principes apostolos Petrum & Paulum non disparia docuisse: cum ille dicat spiritum Christi fuisse in prophetis, ac prophetiam nō hominis allatam uoluntate, sed spiritu sancto impulsos loquutos esse sanctos dei homines: hic uero scripturā asserat diuinius inspiratā, deumq; ipsam multifariam & multis modis loquutum esse patribus per prophetas, extremis uero diebus per filium, Idem scribens Thessal. gratias agit deo, quod cum acceperint sermonem ab apostolis quo deum discerant, acceperint non ut sermonem hominum, sed sicut erat uere sermonem dei. Nam dominus quoq; in euāgelio dixit, Non uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri loquitur in uobis. Iam quod ipseus dei uerbis credat, qui scripturæ credit: rursus uerbum dei reprobet, qui scripturas reijcit, non opinor minus esse demonstrandum. Nam id sponte sua colligitur ex superioribus, Subijciam tamen pauca hæc ex multis, scripturarum testimonia. De Mose & Aarone legis, Quid nos sumus ut murmureis contra nos? non cōtra nos sunt querimoniae uestre, sed contra dominum. Ad Samuelem dixit dominus, Non te reprobarunt, sed me. Daniel clamat, Non obtemperauimus uoci domini dei nostri, ut transigeremus uitam ex ipsius legibus, quas proposuit nobis per suos seruos prophetas. Iosias legerat librum legis, sed audit à prophetissa, Quia uerba quæ audisti, commouerunt cor tuum, & subdidisti te deo, cum audiuisti uerba eius cōtra locum hunc, &c. Porro in euāgelio dicit dominus, Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Et rursus, Amen amen dico uobis, q recipit quem cunq; misero, me recipit: qui autem me recipit, recipit eum qui me misit. Paulus quoq; ait, Qui reijcit, non reijcit hominem, sed deum, qui dedit spiritū suum sanctum in nos. Pluribus non est opus, cum hæc luce clariora & multo firmissima sint testimonia.

Quorsum uero hæc, inquis, tam longe reperita, & tam probe mutua pertinent, cum nemo prorsus neget scripturam esse uerbum dei? Vnam uero omnes semper & ingenue fateantur scripturā esse uerbum dei. Huc uero ista omnia pertinent, ut omnes liquido perspiciant scripturam ex seipsa, id est quia uerbum dei est, abunde satis habere authoritatis, nec indigere hominum approbatione: id est non expectare calculos & suffragia hominum, quibus ex incerta reddatur certa & authentica. Quis enim sanæ sobriæq; mentis candide agnoscens & simpliciter confitens scripturam esse uerbum æterni dei, qui

1. Pet. 1.

2. Pet. 1.

2. Tim. 3.

Heb. 1.

1. Thess. 4.

Matt. 10.

Exod. 15.

1. Sam. 8.

Dan. 9.

2. Par. 34.

Luc. 10.

Ioan. 15.

1. Thess. 4.

Scriptura
ex seipsa au-
thoritatem
habet.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

est ueritas prima, supremus iudex, sanctissimus, purissimus, optimus, maximus, non etiã uerbo dei ut uerissimo, purissimo sanctissimo ceu primæ ueritati credat: Rursus quis tam demens ac excors, qui exorientem solem, & totum mundum læto suo iubare exhilarantem, p̄neis rædis aut facibus fumigantibus illustrem reddere conetur? Multo autem stultiores & ineptiores esse uidentur, quibus persuasum est primam & æternam scripturarũ ueritatem lucem ut purissimam sic illustrissimam suffragiis mortalium effici claram, id est authenticam. Quemadmodum ergo omnes creaturæ, spiritus quoq; angelici, necdum miseri mortales, deum reuerenter adorât ut regem supremum, conditorem & gubernatorem omnium uisibilem & inuisibilem: ita legem ac uerba tanti regis & domini sui magna cum humilitate & religione recipiūt, nihil dubitantes de eius fide, qui non ignorant nō nisi uerissima oriri ex ueritate æterna. Hæc, opinor, simplicia sunt & exposita omnibus hominibus, satis item in se diuini roboris habentia.

Scriptura seipsam fulcit & roborat testimonio suo mutuo.

Concidit hic impia quorundam quæstio, qui rogant unde cõstet scripta prophetarũ & apostolorum uerba esse dei? Indubitata enim ac plurima iam nunc audita sunt testimonia, perhibentia prophetarum & apostolorum scripta dei esse uerba. Quibus accedit quod ipsa sese utriusq; testamenti scriptura per singulos propemodum libros mutuis & diuinis quidem testimonijs roborat atq; suffulcit: hoc est, deus ipse per uerbum suum reddit authenticam scripturam: id est, tam discrete, tam copiose, tam euidenter, ut post tam clara testimonia adhuc expectare humana, quæ faciant authenticam scripturam, ex dubia certam, nil aliud sit q̄ solem exorientem iuuare facibus. Id ne cui dubium aut obscurum sit, collatione testimoniorum prolata in medium, demonstrabo non è singulis, sed potissimis duntaxat scripturæ libris.

Testimonia Christi de ueteri scriptura.

In genere quidem de uniuerſa ueteris testamenti scriptura nouit̄q; tota predicatione agens dominus, ad discipulos, Hæc sunt uerba quæ loquutus sum ad uos, ait, cum adhuc essem uobiscum, quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moſis & prophetis & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent scripturas, & dixit eis, Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius penitentiam ac remissionem peccatorum in omnes gentes. Principio autem scripturam ueteris testamenti omnem in legem & prophetas colligit, ne quis ignoraret quid oporteat intelligere per scripturas. Dein de scripturæ ut ueritati certissimæ omnia sua imponit, has uelut authenticas

H. BVLLINGERI RESPONSIO.

authenticas & indubitate fidei citat. Postremo sua omnia dicta & facta adeoq; totam euangelij prædicationem uel testificationem apostolicam (quæ & ipsa non multos post annos literis comprehensa, & nõnum Testamentum appellatum est, ueteri tamen autoritate non impar) ex lege & prophetis produxit confirmauitq; ut mutuum ubiq; cernere liceat testimonium. Apud Lucam in 16. cap. idem dominus Iesus legem & Prophetas, authentica utiq; pollentes autoritate, commendans, inducit diuitem epulonem postulãtem, Rogo pater Abraham, ut mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locũ cruciatus: huic autem respondentem Abraham, Habent Moſen ac prophetas, audiãt illos. Si Moſen & prophetas non audiũt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Quid quod in 10. apud Ioan. cap. dominus Iesus scripturam manifestissime insolubilem appellat, authenticam nimirum & autoritatis primæ? Verba si quis requirat, sunt huiusmodi. Nonne scriptum est in lege uestra, Ego dixi, Diſ estis? Si illos dixit deos ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit & emisit in mũdum, uos dicitis me blasphemare, quia dixerim, Filius dei sum?

Sigillatim uero idem dominus Iesus Moſen suis commendãt Iudæis, apud Ioannem, Scrutamini, inquit, scripturas, quia uos uidemini in ipsis uitam æternam habere, & illæ sunt quæ restantur de me. Remox, Si credidissetis Moſi, credidissetis utiq; mihi. De me enim ille scripsit. Si autem illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis creditis? Idem ex libro Genesis Moſisq; doctrina matrimonij integritatem restituit, apud Matth. in cap. 19. meritum item & effectum passionis suæ demonstrat ex Numeris, typo ænei serpentis per Moſen erecti reuocato, apud Ioan. in cap. 3. Porro legis perito de summa religionis percontanti, respondet, In lege quid scriptum est? quomodo legis? Et iterum, Primum omnium præceptum est, Audi Israel, dominus deus noster, deus unus est. Et reliqua quæ petijt è 6. Deuteronomij cap. Præterea sathanæ temptationem elisit, & acrem fudit aduersariũ, petito è Deuteronomij 3. cap. telo. Leprosum uero mundatum ad sacerdotẽ ablegauit, quo legi satisfaceret, quæ continetur in Leuitico. Apud Matthæum in 5. leges in Leuitico & Exodo comprehẽsas, repargat à traditionibus pharisaicis, natiuoq; restituit nitore. Quid quod apostolus Paulus potissima doctrinæ suæ capita è libris Moſis & petijt & corroborat? Testimonium mihi præbent epistolæ Romanus, Hebræis & Galatis inscriptæ. Ex Deuteronomio Petrus, apud Iudæos Hierosolymis prædicans, docet Iesum uerum illum esse pro-

Testimonie
Christi &
apostolorũ
de libris
Moſis & hã
storia sacra.

Luc. 10.
Marc. 12.

phetam, quem deus in lege promisit. Iam & euangelica apostolicaque
 auctoritas spiritu sancto illustris historicos ueteris testamenti libros
 ualde commendat. Id quod colligere licet ex splendida S. Pauli ora-
 tione, quam habuit ad Iudæos Antiochiæ in Pisidia congregatos, cu-
 ius meminit Lucas in Actis cap. 13. Idem Apostolus ad Hebræos 11.
 cap. illustra ex Iosue & Iudicum libris exempla protulit. Manthæus
 ex libro Ruth bonam partem genealogiæ Christi protulit. E libris Re-
 gum testimonia siue exempla ipse dominus Iesus in causis grauissi-
 mis desumpsit: quemadmodum apud Math. in 22. & Lucam in 4. cer-
 nere licet. Sed & Paulus apostolus non raro ex ijs testimonia petiisse
 legitur. Libri Paralipomenon cum libris Regum per omnia conten-
 tiunt, sicut & Ezras & Nehemias cum prophetis postremis tribus æ-
 reginæ Hesther historia cum genio totius historiæ sacræ, unde eadem
 est omnium auctoritas. Ex libro Psalmorum, uelut ex amplissimo di-
 uinæ sapientiæ thesauro, mutuarunt & munierunt quæcumque Chris-
 tus & apostoli docuerunt de Messia uera diuinitate & humanitate,
 de sacerdotio & regno eius æterno, de morte, passione & effectu
 eius, de resurrectione item, ascensione in cælos, & sancti spiritus mis-
 sione. Locos si quis luculentiores in numero habere & conferre cu-
 piat, reperiet apud Math. in cap. 22. apud Paulum ad Hebræos 5. &
 7. in uniuersa passionis domini historia locupletissimos. In Actis 2.
 postolicis cap. 2. & 13. & apud Paulum sparsim, præcipue autem Ephe. 4.
 Ignorat autem quid Petrus & Paulus apostolorum principes docue-
 rint scripserintue, qui interrogat an apostoli Solomonis moralium
 sapientis. testimonijs sint usi.

*Liber Psal-
 morum.*

*Testimonia
 Christi &
 apostolorum
 de libris
 prophetarum.*

Cæterum Isaiam dignatus est dominus Iesus non modo palam
 in synagoga legere, sed & summa cum diligentia reuerentijs ho-
 minibus suis Nazarethanis interpretari. Id quod Lucas graphice de-
 scribit in cap. euangelicæ suæ historiæ. Ex apostolis nullus est, cuius
 modo ad nos scripta peruenerunt, qui non frequentissime citet Isaiam.
 Huius lectionis beneficio ad fidem conuersus est Christianus Aethi-
 opus ille Candaces reginæ aulicus, dum interpretem assequutus Phi-
 lippum Christum agnoscit uniuersorum dominum, & omnium crea-
 rentium redemptorem. Id quod legere est apud Lucam in Actis ca-
 pite 9. Ieremiam & Ezechielem euangelica & apostolica scripta ceu-
 scriptores classicos citarunt. Ad Daniellis lectionem ipse dominus Je-
 sus in euangelio delegat lectores. Stephanus uero protomartyr Chri-
 sti Iesu, apud pontifices, sacerdotes, scribas proceresque populi Hiero-
 solymitani de obiectis criminibus se repurgans, & ueritatem profi-
 tens euangelicam siue Christianam, librum prophetarum, XII. ni-
 mirum,

mirum, magna cum fiducia producit in medium, unde aduersarios redarguit: qui nisi fuisset authenticus, omni proculdubio pondere caruisset eius argumentatio. Nimis autem excresceret hæc nostra demonstratio, si pergerem ostendere quid singuli apostoli ex singulis propemodum prophetis, quos Minores appellant, mutuantes, doctrinam euangelicam & ornarunt & roborauerunt.

Ad Noui testamēti libros uenio, cuius scriptores ut ex spiritu sancto prophetis reddiderunt testimonium ueritatis, agnoscentes & testificantes libros Moysis & prophetarū quibus comprehenditur testamentū uetus, esse authenticos, utpote ipso sancto spiritu profectos: ita prædicationē suam euangelicam uiuam, quam ex ipso dei filio Iesu Christo didicerant, scripturis iudem Moysis & prophetarum communiuerunt. Cui accedit quod rerum quas testificabant spectatores fuerant, utpote discipuli filij dei, donati præterea ditissimo spiritus sancti munere. Huc enim pertinent illa S. Petri uerba ex posteriore epistola, Non arte compositas fabulas sequuti notam uobis fecimus domini nostri Iesu Christi uirtutem & aduētum, sed qui oculis nostris aspeximus illius maiestatem. Acceperat enim à deo patre honorem & gloriam, uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria, Hic est ille filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est. Et hanc uocem nos audiuius è caelo delatā, cum essemus unā cū illo in monte sancto. Et habemus firmiorem sermonem propheticum, cui dum attenditis ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriat in cordibus uestris. Habes unde prædicatio S. Petri autoritatē habuerit: principio ex ipso dei filio reip̄ expostā certitudine firma: deinde ex scriptura prophetica, quam & Hellæ confert omnium clarissimæ Soli prælucenti. S. Paulus multis asserit prædicationem suam non esse ex hominibus neq̄ secundum homines, sed ex reuelatione Iesu Christi. Copiosissima de hac inuentionibus prædicaret euangelium, conferunt hi protinus prædicationi ad scripturam propheticam, & inueniunt congruere per omnia. Porro dilectus domino discipulus Ioannes, idem apostolus primarius, & euāgelista clarissimus, Quod uidimus, inquit, oculis nostris, quod audiuius, quod perspeximus, & manus nostræ conrectæ uerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus etiā, testamur & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuius annunciamus uobis. Idem in historia sua per frequenter quæ pura narratione exposuerat, mox scripturarum testimonijs corroborat. Ex scripturarum ergo

Noui testamēti libri roboratur legis & prophetarū testimonijs.

propheticarū robore, spiritus sancti testimonio, rerumq; testificata-
rum certitudine, nemp̄ quod ea de quibus apostoli testificabantur,
ipsi & uiderant & audierāt, existit authoritas fidesq; & certitudo præ-
dicationi euangelicæ per apostolos ueritatis ministros mundo pro-
positæ. Ac per inītia quidem nihil scripserunt apostoli, sed uiua uoce
gentibus & Iudæis tradiderunt quæ acceperant à domino, non mul-
tos tamen post annos scriptis comprehenderunt quoq; quæ prædica-
rant. Quæ sanè scripta ab ipsis uelut ex manibus eorum accepimus,
quemadmodū paulò ante attigi, & paulò post ubi de traditionibus
patrum & apostolorum disputauero, fusius explicabo. Hactenus ue-
ro collatione copiosa & euidenti demonstrauius, mutua scripturæ
proferentes testimonia, quod sacræ canonicæq; literæ siue uirulq; te-
stamenti scripturæ, ex seipsis auctoritatem habent, ac authenticæ sunt.

*Authentici
libri ad
1501.*

Ea de causa libri Veteris & Noui testamenti à priscis haud dubie
appellati sunt canonici ac authentici, quasi quis dicat *uoluntatis*, uelut
per se fidem facientes, etiam sine argumentis, ex seipsis uirg. non ali-
unde ueritatis opinionem & auctoritatem habentes. Græci enim *uoluntatis*
ἀποστόλων appellarunt, quod non est sine authore certo: cui opposuerūt
pro dubio, nulloq; authore profectum certo. Sed & authenti-
ca scripta & instrumenta dicta sunt scriptoribus Latinis, quæ certam
& iustam habent auctoritatem & maiestatem quandam. Nam & au-
thoritas *uoluntatis* consistit in ueneratione, suapte nos dignitate ad crea-
dendum inuitans. Et sanè est in scripturis eximia quædā auctoritas,
numen quoddam, ipsissimam nobis spirans diuinitatem, omnesq;
sua dignitate lectores auditoresq; ad credendum sibi sollicitans. Sim-
pliciter ergo prophete & apostoli mundum adhortabantur ad crea-
dendum prædicationi suæ tanquam per omnia certæ dignitatis cui
credatur propter seipsam. Vnde certum est eos uel malitia inscitiam
simulare, uel ignorare prorsus quid sit authentica scriptura, qui con-
tendunt ipsam citra ecclesiæ suffragium non esse authenticam. Nam
si ex seipsa suaq; dignitate non habet auctoritatem plenam, quo
modo dicitur authentica? Si uero ex seipsa plenam habet, quid gar-
riunt de auctoritate ecclesiæ, scripturam faciente authenticam?

*Habet scri-
ptura diui-
nam quan-
dam in se
energiam.*

Et certè habet in seipsa uirtutem & testimonium spiritus ueri-
tatis prædicationi siue canonica scriptura. Nam huc pertinet illud apo-
stoli, Prædicationi mea non erat in persuasorijs humanæ sapientiæ ue-
bis, sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sa-
pientia hominum, sed in potentia dei. Habet scriptura tacitam quan-
dam energiam quæ afficit mentem, rapit, oblectat, impellit, torumq;
hominem transformat, qua & omnes alias scripturas superat, coe-
ipsum

ipsum penetrat, medullisq; insidet. Neq; enim frustra dixit Aposto-
 lus, Si prophetis in ecclesia, & ingrediat incredulus aut indoctus, *1. Cor. 14.*
 eoarguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus, & sic occulta cor-
 dis eius manifesta fiunt, atq; ita procidens in faciem adorabit deum,
 renūcians quod deus reuera sit in uobis. Et iterum, Viuus est, inquit, *Heb. 4.*
 sermo dei & efficax & penetrantior quouis gladio utrinq; inciden-
 te, ac pertingens usq; ad diuisionem animæ simul ac spiritus, compa-
 gumq; & medullarum. De domino nostro Iesu Christo legimus q; *Matth. 7.*
 docuerit cum auctoritate, & nō sicut scribæ. Sed & discipuli illi duo
 Emmaum proficiscentes, Nōne, inquit, cor nostrum ardebat in *Luc. 24.*
 nobis dū loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis scripturas? Huc
 perinet quod uir ille secundum cor dei, canens, dicit, Eloquia domi-
 ni eloquia mūda, argentum excoctum in catino terreo septies depu-
 ratum. Lex domini integra est, conuertēs animam, testimonium do-
 mini fidele, imperitis sapientiam suppeditans. Decreta domini recta
 sunt, cor exhilarantia, præceptum domini repurgatum, illuminans
 oculos. Timor domini mundus perstans perpetuo, iudicia domini
 uera simulq; iusta. Magis expetibilia quàm sit aurum uel præstantissi-
 mum atq; plurimum, & dulciora melle & fauo stillantibus. Etiam
 seruus tuus perspicue illis admonetur, in illorum obseruantia multa
 merces est. Et quæ huius generis permulta alia sequuntur per inte-
 gram *Psal. 119.*

Hæc autem sentimus & ita loquimur ingenue, splendide & clare
 de solida uerbi dei scripturarumq; auctoritate. Huc refero repetens
 quæcunq; attuli in libro meo de auctoritate scripturæ, demonstrans
 scripturam sanctam uerbum dei à mundi exordio per seipsum fuisse
 authenticum, neq; unquam ullam ab hominibus auctoritatem uel
 mutasse uel accepisse. Exorsus ergo à patriarchis ueni ad Moſen, à
 Moſe descendi ad prophetas, à prophetis transiui ad apostolos, de-
 monstrauī hos omēs uerbo dei scripturæ sanctæ obedisse ut authen-
 ticæ, non ex dubia fecisse cerram uel authenticam: adieci his scriptu-
 ræ auctoritatem non pendere à generalium Consiliorum definitiua
 sententia, neq; à sanctorum parum decreis. Testimonia copiosa &
 firma irrefutabiliaq; pro illa mea assertione produxi. Ad ea uero ni-
 hilum respondit Cochleus, nihil contra hæc solida pronulit, pulue-
 rem modo sophisticum lectorum oculis offudit. Porrò itaq; mecum
 gloriam deo & æternæ eius ueritati tribuens, simpliciter & uere soli-
 dam & authenticam scripturarū auctoritatem fateatur: aut his meis
 confutatis aut subuersis, doceat canonicam scripturam ex seipsa non
 esse authenticam, nisi & hominum in ecclesia approbatio accedens

*Scriptura
 nullo un-
 quam tem-
 pore autho-
 ritatem ac-
 cepit à ho-
 minibus.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ipſi auctoritatem cōciliorū efficiatq; authenticam : doceat autem non ē hominum placitis lubricis, ſed ē ſcripturarū certiffimis testimonijs.

De Eccleſiæ catholice auctoritate & dignitate. Cap. V.

Veneran-
dum & dul-
ce nomē ec-
cleſiæ.

Eccleſia ca-
tholica.

C de Eccleſiæ auctoritate & dignitate iuſta, ne quam mihi calumniā ſtruat aduerſarius, ſic ſentio ſicut libris iam olim editis profeſſus ſum, adhuc profiteor iamq; repero. Venerandū merito & dulce eſt omnibus ſanctis nomen eccleſiæ. Hæc enim eſt ſponſa ſeruatoris Ieſu Chriſti filij dei, deo dilecta & unice chara, cuius illerex eſt & princeps, in cuius ſocietate uel communionē recenſentur omnes qui à mūdi exordio ſancti placuerunt deo, & qui ad finem uſq; mundi placebunt per orbem fidelēs. Nam cum Eccleſiam nomino, non intelligo Papam, caput illud fictitiū eccleſiæ cum membris ſuis, episcopis, ſacrificis & monachis, quorum utinam non optima pars aduerſarij ſint ac hoſtes eccleſiæ. Communio ſanctorum, cæterus inquam deo uere credētiū per Chriſtum, & omnia ſua ad lucem & regulam uerbi dei, quam unice ſpectat, inſtituentiū, deo chariſſima eſt eccleſia, fide filio dei deſpoſita, iuxta illud, Oues meæ uocem meam audiunt. Item, Deſpondebo tibi mihi in fide. Sicut autē fides, catholica ideo nuncupatur, quia deus ipſam ut certiffimā, ita communem omnibus eſſe uoluit, à qua nulla excluditur aut repellitur ætas, nullus ſexus, natio conditione uel ſic etiam eccleſia appellata eſt catholica, quia fideles omnis generis, omnium nationum atq; ætatum, recipit & complectitur. Cæterum Apoſtolus, Fides, inquit, ex auditu eſt, auditus autem per uerbum dei. Itaq; nexus quidam indiſſolubilis & coniunctio perpetua eſt in Chriſtum ſponſum & ſponſam eius eccleſiam, quæ illi connectitur fide per uerbum: quo uinculo diſrupto neceſſe eſt conſequi diuorium. Icirco nullam eccleſiæ auctoritatem extra uerbum dei poſſumus tribuere, imò dicimus eccleſiam uerbo dei con nexam ſponſo Chriſto, neq; ab hoc neq; ab illo ſeparari poſſe. Nec inconueniēs eſt ſponſam ſuo ſponſo, diſcipulam ſubijci magiſtro. D. Ioannes baptiſta, Qui habet ſponſam, inquit, ſponſus eſt: ac mox indicat Chriſtum eſſe ſponſum, ſe autem ſponſi amicum. Foret autem ineptum & abſurdum, ſi ſponſo importaret ſponſa. Imperiū & auctoritas omnis penes ſponſum eſt. Princeps regni ſui Chriſtus eſt, imperitans uniuerſo regno per uerbum. Regnum regisq; ſubditi ſunt omnes nomen comprehendit eccleſiæ. Domus & ſcholę recte inſtitutę ratio eſt, ut in omnibus pēdeat à patre familiās, & unice ſpectet ad præſcripta & uerba magiſtri. Proinde illa demum habenda eſt pro uera dei eccleſia, quæ fida eſt cuſtos uerbi dei, quæ ſyncerum illud & nullo uiciato ſermento,

fermento, suo conseruat, & ad posteros propagat, ministerio. Atque hæc auctoritatem habet præstātissimam: non quia cœtus hominum est, sed quia cœtus est fidelium innitentium fundamento propheta-
*Ecclesia cœ-
 lina & bas-
 is ueritas*
 rum & apostolorum, domus dei uiuētis, columna & basis ueritatis, sicut dicit Apostolus, arca item Noë, extra quā non est salus. Verbum enim suum apud hanc deposuit dominus superq̄ ueritatē æternam ipsam collocauit. Ex ueritate itaq̄ uerbi dei habet omnem auctoritatem, sine qua nullam habet auctoritatem, imò ne nomen quidem ecclesiæ. Ex uerbo dei uiuentis & agentis in ecclesia, habet & est quod dicitur domus dei uiuētis, columna & basis ueritatis. Nam uerbum dei ueritas est, cui qui innititur, columnæ & petræ innititur firmissimæ. Vnde scripturæ, quæ uerbum dei est, tantum deferimus honorem, tantam auctoritatem, ut ad eius examen omnia ecclesiæ exigenda esse doceamus. Quicquid eius auctoritate probatur, ne uocetur à quoquam in dubium: nil recipiatur alienum ab ipsa, & quicquid diuersum ab ea est, habeatur pro damnato. Equidem subiicit se ecclesia uerbo dei cui consentit quod & recipit. Ideo autem recepit primitiua ecclesiæ uerbum dei, quia per spiritum inus docentem agnouit, id quod ipsi prædicabatur esse uerbum dei, ac illi ipsi testificabātur qui terum testificatarum fuerant spectatores.

Moses in Exodo apud dominum conquerens dicit, En non cre-
*Ecclesia
 sub Mose.*
 dent mihi, neq̄ audient uocem meam, sed dicent, Dominus non apparuit tibi. At donat ipsum dominus facultate designandorum miraculorū, ut credant, inquit, quod dominus deus patrum uisus sit tibi. Cumq̄ ille nihilominus causaretur se tantis rebus imparē esse, neq̄ satis instructum dicendi facultate, audit à domino, Quis dedit homini os: aut quis facit hominem mutum aut surdum, uidentem aut cæcum: an non ego dominus? Vade ergo, & ego adero ori tuo, docebo te quæ loquaris. Et iterum, Ecce ego ueniam ad te in densa nubey, ut populus audiat me tecum loquentem, & etiam credāt tibi per petuō. Ad hunc autem modum accepta à deo auctoritate, prodit Moses, agit & docet, docet autem non aliud, q̄ quod reuelatū fuerat ipsi uerbum dei. Hoc uerbo prædicato per Mosen, credit Israelis ecclesiæ: ac Moses quæ niua uoce tradiderat, etiam literis mandat, & coram ecclesia recitat. Ecclesia uero sanctorum testificatur uera esse quæ mandatur literis Moses. Fuerat enim spectatrix non eorum quidem quæ sub patriarchis gesta fuerant, sed plerorunq̄ dei operum, quæ in deserto patrauerat. Testificatione autem sua ecclesiæ uerbū dei scriptum non fecit authenticum: authenticum enim erat cum primum receperet: crederetq̄, imò ideo recepit, quia sentiebat Mosis scripta esse ex
 dd

deo, præterea uiderat oculis suis omnia illa, gesta esse deo auctore atq; moderatore. Quod si Israelis ecclesia scripta Mosis nec agnouisset nec ueritatem esset confessa, ut certe non pauci rebelles erant, nihilominus tamen id quod à Mose proponebatur authenticum erat, & adeo authenticum, ut rebellem ecclesiam per scripturam iudicari præciperet. Scripto enim legis libro Leuitis arcã portantibus, Accipite, inquit Moses, librũ legis huius, & reponite eum in latere arcæ sanctæ domini dei uestri, ut sit ibi cõtra te in testimonium. Ego enim uoi rebellionem tuam, & ceruicem tuam præfractam: etenim etiam nũc hodie cum adhuc sum uobiscum uiuens, estis rebelles domino, quanto ergo magis post mortem? En quid dici poterat clarius? Iubetur rebellis ecclesia per scripturam coerceri atq; redargui. Nam authentica est, licet ecclesia maxime reclamet. Porro de fidei ecclesia & paribus sanctis canens propheta dei, Quæ audiuiimus, inquit, quæq; cognouimus, & patres nostri narrauerunt nobis, non celabimus filios eorum, & tibi posteris narrabimus laudes domini, & uerbur eius stupendaq; opera eius quæ gessit. Constituit enim contestationem in Iacob, & legem tulit in Israele, quæ præcepit patribus nostris, ut ea nota facerent filiis suis. Indeq; in deo fiduciam suam ponant, nec obliuiscantur operum dei, mandataq; eius obseruent, &c. Psal. 78. Valet ergo & in auctoritate est apud posteros ecclesie contestatio, sed eius quæ de uerbo & operibus dei simpliciter testificatus, & doctrinam ueritatis prorogat ad posteros.

*Ecclesia
sub propheta
tis.*

*Ecclesia
sub Christo
& apostolis.*

Hebr. 2.

Docuerunt ecclesiam Israelis post Mosen propheta, qui eius scripta coram ipsa uelut authentica uiua uoce interpretarunt, & scriptos sermones suos ecclesie reliquerunt. Agnouit fidelis ecclesia spiritum dei instructa, prophetarum sermones atq; interpretationes proficisci à deo, & eam fidẽ quam uiuis præbuit sermonibus, scriptis quoq; non denegauit: quæ protinus posteris commendauit ut authentica. Venit tandem Iesus Christus uiuus & uerus uiui ueritq; dei filius, qui quæ lex & propheta futura prædixerant, præsto esse ac iam in ipso compleri docebat. Delegit apostolos atq; discipulos, qui testes essent apud omnes gentes eorum quæ docuerat feceratq;. Itaq; ubi conscendisset caelos, spiritumq; suum misisset in discipulos, qui omnem ueritatem suggereret, ac uarijs facultatibus siue uirtutibus instrueret, exierunt in orbem, & prædicarunt euangelium omni creaturæ, stupenda simul doctrinæ suæ signa adiicientes, quo plus fidei inueniret doctrina. Nam & Apostolus, Primum quidem, ait, enarra- ri cœpit salus per ipsum dominum, deinde ab his qui audierant, in- de in nos confirmata fuit: attestante simul deo signis & prodigijs uarijsq;

huiusque uirtutibus & spiritus sancti donis secundum ipsius uoluntatem
 distribuitis. Inuenit autem predicatio euangelij auditores idoneos
 non paucos, qui ueritati consentientes predicata, constituerunt ec-
 clesiam Christianam, natam uidelicet ex uerbo predicato per fidem,
 precedente utique uerbo. Postremo cum non pauci exorirentur pseu-
 doapostoli, non sincere dicta, facta, doctrinamque Christi commen-
 dantes ecclesiae, uisum est spiritui sancto instigare apostolos & uiros
 apostolicos ad describendam Christi plenissimam doctrinam, & ad
 comprehendendum absolutissimam rerum a Christo gestarum hi-
 storiam, ut uerae genuinae & uiuae apostolorum doctrinae extaret a-
 pud posteros testimonium scriptum, quo simul notha impostorum
 predicatio discerneretur a uera. Scripserunt itaque ex apostolis duo te-
 stes oculati, scripserunt ex discipulis & apostolicis testes auriti duo,
 quos alij & oculos fuisse asserunt. Ea scripta legit & audiuit Chri-
 sti ecclesia, quae scripto euangelio caruit haecenus, uiam solam ha-
 buit praedicationem: ac protinus scriptum cum praedicatione conferens,
 agnouit ueritatem historiae atque doctrinae Christi sinceram, eamque
 transmisit ad posteros. Et tunc quidem agnita & recepta est ueritas
 euangelica, cum adhuc superessent qui dominum ipsum in sua car-
 ne morali & audierant & uiderant, aut qui eos audiuerant qui ipsi
 fuerant familiares, apostolos & discipulos delectos. Fuit autem tunc
 conueniens & conducibile recipi & agnosci quod sequentes quoque
 aetates pro indubitato reciperent atque tenerent, cum uidelicet omnes acta
 illa doctrinamque non tam ex scriptura cognoscerent, quam ex uiua predi-
 catione uel ipsius domini Iesu, uel ex eorum testificatione, qui uide-
 rant & audierant quae tradebant, adde & signis prodigiisque confir-
 marant. Hi demum testari poterant quid in illis rebus genuinum erat,
 quid nothum, quid tenendum, quid reiiciendum: idque non ex seipsis,
 sed uerbo dei sancto. Hoc testimonium omnes postea omnium aeta-
 tum insequentium ecclesiae receperunt, ac eos libros noui testamenti
 pro authenticis habuerunt, quos uel hodie pro authenticis religiose
 agnoscimus, quibus & citra contradictionem credi oportere constan-
 tissime contendimus. Porro quis neget hunc consensum, hanc testifi-
 cationem ecclesiae, suo pondere suaque autoritate carere? Quis rursus
 non uideat iccirco ecclesiae auctoritatem esse splendidam, quia clara
 uerbi dei luce illustratur?

Similiter & dignitas ecclesiae percelebris est, quia ex fide in domi-
 num Iesum existit. Hic enim ecclesiam ab erroribus repurgans lumi-
 ne gratiae & ueritatis illuminat, sanctificat, omnigenisque ornat doti-
 bus. Huc enim pertinet illud est propheta, Laui te aquis, ait dominus,

*De dignita-
te ecclesiae.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ablui sanguines tuos à te, & unxi te oleo, indui te acupictis, calceavi te melino, amictui te bysso, obtexi te serico subtilissimo. Ornauit te ornamento, armillas posui super manus tuas, & torquem ad collum tuum. Et reliqua quæ sequuntur cap. 16. Ezech. Ac ne quis hæc de synagoga duntaxat interpretetur, audi & apostolum testificantem & dicentem ad Ephesios, Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret mundatam lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibi ipsi gloriosam ecclesiam, non habentem aut maculam aut rugam aut quicquid huiusmodi, sed ut esset sancta & irreprehensibilis. Tanta uero gloria & dignitate præcellentem ecclesiam, sponsam Christi sanctam, qui contemnit, nulli sane locum inter sanctos apud deum habere meretur. Redundat enim contemptus ille sponsæ prædilectæ in ipsum sponsum ecclesiæ dei filium, qui sibi putat uel irrogatum uel impensum quodcumque ecclesiæ dei fuerit irrogatum atque impensum. Hanc magnis ornans præconijs scriptura diuina totam pulchram appellat, paradisum magni opificis, ciuitatem sancti regis, illustrem & promicantem uelut mauiuum ac rem & auroram, pulchram ut lunam, electam ut solem, quæ unguenta spiret, quæ item stet à dextra regis, induta simbrijs deauratis uariiegata, quæ nihil tenebrosum habeat, & per Christum tota candidissima sit. Non dicet opinor Cochleus me parcum, aut malignum esse in ueris ecclesiæ laudibus deprædicandis. Falsas & indignas ecclesiæ laudes qui concinunt, Christi sponsam non ornant, sed polluant. At qui primam causam faciunt ecclesiam cur scripturis credendum sit, id est quod scripturæ sint authenticæ, falsissima profecto laude ornant, non ornant ecclesiam, quæ primam auctoritatem solidam & authenticam uerbo dei per se tribuit. De quo hæc hæc tenus.

Quæ sequuntur capita in libro meo, continent laudem & gloriam uerbi diuini. At de ea non putat Cochleus ullam nobis esse contentionem: ergo præteritis istis, descendit ad id in quo non leuem fatetur esse controuersiam, An scilicet omnia quæ ueræ pietatis sunt, perfecte dei ecclesiæ sacris sint tradita literis?

De absoluta scripturarum perfectione.

Cap. VI.

Enio ergo ad caput disputationis nostræ alterum, ad conuersionem uidelicet de absoluta scripturarum perfectione, quam in posteriore libri mei parte asserens, Respondeo, dixi, ultimum, quod reuera primum est, ut demonstremus scripturam canonicam per omnia perfecte absolutam, omnia continere quæ ueræ pietatis sunt, adeo ut post illam pietatis studio nullis opus sit traditionibus humanis, quibus sacra quædam

busdam legislatoribus in illa diminutum uidetur. Hoc ut luculenta demonstratione ostenderem pijs, principio quia pietatis memineram, explicui pietatis uocabulū quod significet uerum dei cultum. Deinde docui scripturarū testimonijs uerum dei cultum esse fidem, innocentiam & charitatem: & per consequens pietatem ueram consistere studio rerum diuinarum, fide, spe, charitate, innocentiaq; uitæ. Postremo subiunxi, Quis uero nesciat ea quæ de studio dei, de fide, deq; charitate in deum & proximum, id est de officijs uitæ & pietatis, item de integritate & sanctimonia uitæ, scire refert, literis comprehensa esse canonicis? Hæc autem mea oppugnans Cochleus, assertionis suæ summam ponens, contendit non omnia in scripturis esse comprehensa, saltem expresse. Addit, Fallaciter & insidiosè Bullingerum loqui, dum dicit scripturis omnia esse comprehensa. Nam populum intelligere omnia posita esse expresse.

Ego uero simpliciter & citra dolum malum Comprehensionis uocabulo usus sum. Intellego enim omnia esse in scripturis comprehensa, ut ex ipsa ceu thesauro inexhausto peti queant quæcunq; pietatis sunt, comprehensa autem, id est collecta, cōclusa, contenta, sic ut posita sint omnia illa in ipsis & ex ipsis diserta & plana expositione uel significatione posita, ostendi, uel necessaria consequētia deduci. Quid hic peccaui quæso? quem fefelli? cui meis nocui insidijs? Disertis uerbis comprehensum est in literis euangelicis euangelicam prædicationem pertinere ad omnes totius orbis homines: comprehensum est itaq; quod hinc necessaria consequentia elicitur, euangelicam prædicationem pertinere ad Heluetios, & Marcomannos siue Silesios, ad urbes quoq; Tigurum & Vratislauriam, adde & ad ciues harum urbium, ad Bullingerum & Cochleum. Rursus comprehensum est literis canonicis & disertis quidem uerbis, Iesum Christum uerū esse hominem, cōprehensum est itaq; per necessariam concomitantiam Christum habere ueram carnem humanam et rationalem animam, tamen si hoc non esset totidem uerbis expressum. Hoc si negarit Cochleus, quis non uideat ipsum uerbigerari, & contentiosum dedita opera ducere funem? Si autem ita colligere perrexit, Pertinet ad salutem nostram prædicatione euangelica: at nullibi inuenias expressum in scripturis quod Germanis prædicandū sit euangelium: ergo non omnia quæ ad salutem nostram pertinent scripturis sunt expressa canonicis: quis risum conueat, sophismaq; non exhibet ineptissimum? An uero ad absolutam scripturarum perfectionem pertinet, ut quarumlibet rerum & personarum singulæ circumstantiæ explicentur, & significatissime & fufissime? An non expresse & significanter sa-

De uocabulo Comprehensionis, & quomodo omnia comprehendantur scripturis.

Vnde sit quod non omnia comprehenduntur.

tis sub unica uoce Gentium, sub unica uoce Orbis uniuersi, sub uni-
 ca uoce Creaturę (Docete omnes gentes. Ite in orbę uniuersum, pre-
 dicare euangeliũ omni creaturę) perinde omnes gentes & singula-
 rum regionum populos comprehendit expressitq; ac si dixisset, Do-
 cete Aegyptios & Afros. Ite ad Germanos, et ad singulas Germanię,
 Asia, Gracię & Septentrionis urbes, adeoq; singulis ciuitatum inco-
 lis ac ciuibus prædicare euangelium? An ad scripturarum perfectio-
 nem pertinet, ut nisi Latinus suam linguam, Germanus sua uerba,
 Gallus suam dialectũ in scripturis diuinis inueniat, & totidem quĩ-
 dem literis, totidem uerbis, ea ratione & eo modo, quo uitur gens
 quælibet, positum inueniat, quod inquit, protinus clamitet non o-
 mnia quę pietatis sunt sacris cõprehendi literis? Satis & abunde qui-
 dem satis esse ducunt sancti, si non discrepantia sed similia siue æqui-
 pollentia reperiuntur, si in sensu nulla sit dissonantia. Quis enim ne-
 sciat bonos uiros de uerbis non digladiari, ubi probe conuenit de re
 bus? Ac quid uetat, obsecro, quo minus liceat quę perplexa & obscu-
 ra sunt, planioribus enũciare uerbis, quę tamen seruiant ueritati scri-
 pturę, & quę nihil aliud significant, quã quod scripturis consigna-
 tum est? Coacti sunt ecclesiarum pastores, prauorum dogmatum cer-
 taminibus exagitari, exquisita perspicuitate uocabula aliquor rebus
 apposita inuenire, quibus quid sentirent explicarent, cauereq; ne
 obliqua subterfugia relinquerent rixatoribus. Atqui ex æquo desipe-
 re uidentur qui illas uoces repudiare, uel ipsis in derogationem ab-
 soluta scripturarum perfectionis abuti perrexerint.

Papiste nõ: Non nescio quomodo hæc excepturus sit Cochleus, clamabit hoc
 possunt sua ipsum illud esse fundamentũ, q̄ pleraq; Papistarũ nitant. q̄ tamen si
 illa dogmata sua dogmata totidẽ literis totidẽq; uerbis & talibus sententijs,
 ta ostendere qualibus utunt ipsi ex scripturis nequeant ostendere, illa tamen a scri-
 pturis aliena non esse: & proinde nos peccare grauius, qui non alia
 in scripturis causa Papismi multa repudiamus, q̄ q̄d scripturis non sint expressa.
 vis compre-
 hensa. Ea enim ratione, ait Cochleus, reijcis aliquot sacramenta nouę legis,
 Confirmationem, Ordinẽ, Extremam unctionem, Matrimoniu, &
 multa alia, quę tot sæculis pie credidit ecclesia: qualia sunt Missę faci-
 ficu, Purgatoriũ, Sanctorũ inuocatio, &c. Ego uero Noui testamenti
 sacramenta diuinitus instituta, Baptismum & Cœnam domini Christi-
 tiane agnosco, & religiose ueneror: sed & reliquas ordinationes &
 salutare ritus per scripturas confirmatos & traditos, tamen si profa-
 eramentis non recipiam, minime tamen gentium reijcio atq; contem-
 mno. Cuius quidem generis sunt Catechismus puerorum, Ordina-
 tio ministrorum & manuum impositio, Cura item infirmis ægro-
 tantibusue

tantibusue impensa, & si quæ alia sunt quæ secundum scripturas sancta dei ecclesia custodit. Reliqua uero, Missæ uidelicet sacrificiū pro uiuis & mortuis, Purgatoriij incendium, & Inuocationem diuorum scripturis planè aduersa esse, libera uoce profiteor, tantū abest ut putem uel te uel ullum alium superstitionis patronum, solidis & ueris & scriptura deductionibus, aut disertis scripturarum testimonijs demonstraturū illa uel implicite uel explicite, ut tuo more loquar, comprehēdi aut exprimi canonica scriptura. Neq; uero de uocabulis, sed de rebus nobis certamen est. Nam Missæ uocabulum non tam offendit, quàm quod per uocabulum Missæ significatur. Sed de his aliàs. Hæc enim obiter annotare nolui, ne inani spe Cochleus se oblectaret, futurum sperans ut recipiam aliquando quod ex scripturis mihi nequeat probari.

Ad disputationem nunc paululum interruptam redeo, soluturus modo, deo propitio, nodos Herculanos, quos Cochleus, Strychno bene potus, sibi contexuisse uidetur. Ego ad pietatem & cultum dei inuermum refero fidem præcipue. Addo omnia fidei plenissime tradita esse in sacris literis. Cochleus autem nominatim recenset nobis multos quidem & potissimos fidei articulos, nulla nobis scriptura, sed auctoritate patrum traditos. Verba ipsius audire libet, Si citra aut extra scripturam nihil uelis admittere aut agnoscere, quod ad ueram pietatem pertineat, multos profecto reijcies articulos fidei nostræ, quos summa cū pietate asserimus, à sanctis patribus nobis traditos. Quorum multos contra Vuiclephum commemorat Vuidefordus Anglus, multos cōtra Thaboritas M. Ioannes Pezibram Bohemus, & ego nonnullos contra Melanchthonem in Philippica 7. Hæc ad uerbum Cochleus. Cæterum non puto mihi uitio uerti, si nihil respondeam ad auctores illos, quos citat aduersarius, nō classicos quidem illos, sed proletarios. Equidem barbarum siue exoticum illud uocabulum Pezibram nunquam ad aures meas peruenit, tantū abest ut librum Pezibram nunquam ad aures meas peruenit, tantū abest ut librum hominis uiderim unquā. Guilhelmi Vuidefordi conuersionem articulum Vuiclephi, & præsertim articuli XVII. le-

Articuli fidei traditi, non scripti.

Vuidefordus de articulis nō scriptis.

giam olim, & ne quid in hominem ineptum scribam acerbius, hoc duntaxat in præsentiarum dixero, hæc in causâ Vuidefordum multum gregere hircum, Cochleum autem supponere cribrum. Nam illius sunt hæc grandia, si dijs placet, mysteria. Multa, inquit, tenemur credere, & multa facere quæ ex sola scriptura deduci non possunt Dicere ergo quod non est credendum uel ad monita Papæ faciendum, nisi quod sciunt clare deducere ex sacra scriptura, est planè contradicere ecclesiæ, &c. Quis hæc audiens non clamet pronus, Sunt apina tri

cæq; & si quid uilius istis. Nam de ineptissimis argumentis quibus hic disputator ineptus frigidissimam causam frigidissime tueretur, nihil nunc dicam cum alio festinet oratio. Illud uero acutum & elegans est, per Musas, qd doctor irrefragabilis Vuidefordus colligit distolui spiritualē & temporalem politiā, si pergat Vuidephus asserere, ex scripturis credenda demonstrari oportere. Nam ex scripturis deduci nō potest, inquit, quod Thomas Arundellis est archiepiscopus Cantuariensis, & Robertus Braizbroke est episcopus Londoniē. Henricus rex Angliæ. Quis hic quæso risum contineat? Quis non exclamet,

Nauiget Anticyras

Elleborumq; bibat Samij Lucumonis acumen.

Illud autem fateor ingenue, quod Philippicas Cochlei nunquam uiderim legerimue. Vix enim suppetit tēpus legendi utilia. Quid quod ex pauculis Cochlei opusculis hætenus non indiligenter perlectis cætera eius omnia æstimo atq; cognosco, è simbria, quod dici solet, contextum, Aethiopem ex ipso uultu, ut non magnopere cupiam bonas horas male collocare.

Canonicis scripturis manifeste comprehensum esse articulum fidei de mysterio adorandæ Trinitatis. Cap. VII.

Impia est
obiectio de
articulo tri-
nitatis tra-
dito nō scri-
pto.

Ed quid atinet multa lectione argumenta colligere Cochlei, cum ipse potissima illa sua quibus nititur, abunde satis exponat per compendium? Potissimos uidelicet fidei articulos ecclesiam non è scripturis sed à patribus traditos accepisse, uelut articulum de trinitate dei in una essentia diuina. Nam uerba Cochlei hæc sunt, Inter quos articulos præcipuus est de Trinitate personarū in una deitatis essentia. De quo sanè à te quoq; responderi uelim. Scriptura enim nusquam dicit tres personas, nusquam essentiam, nusquam trinitatem. Et reliqua. Ego uero obiectio nem huiusmodi, ut ingenue quod sentio dicā, non à nominis Christiani socio, sed à Machometista aut Iudæo aliquo sanctæ trinitatis firmitate expectassem. Neq; sine magno animi mei dolore, non sine uehementi mentis commotione & indignatione hæc tua legi, qui auferis propter scorum illud Romanum meretricemq; Babilonicam, propterq; Missam illam Italicam & commendationem traditionum humanarum, æterni ac omnipotentis dei & in sæcula benedictæ & adorandæ trinitatis fidem apud simplices & infirmos, tuis nugis obscurare, & tantum non in dubium uertere. Proh pudor, quis dæmonum impura illa uerba in os tuum impurissimū inseruit, scripturam nusquam dicere tres personas, aut unam essentiam: à sanctis patribus illa

illa nobis esse tradita? Quid enim hinc colligit infirmiores, quam articulum de fide sanctæ trinitatis ab hominibus esse & inuentum & traditum? Et quæ obsecro erit posthac fidei certitudo & stabilitas, si ab hominum pendeat traditione? si citra aut extra scripturam (ita enim loqueris) hæc tanta mysteria dicantur constituta? Absit, absit, ut fides Christiana tam infirmo & caduco fundamento fulciatur & nitatur. Negamus omnibus modis Cochlee, articulos fidei posse constari ab hominibus. Fides nostra ut non reuelatur à carne & sanguine, ita non fundatur in humana decreta, sed in uera uiua & æterna dei testimonia, Paulo attestante, Prædicatio mea non erat in persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus & potentia, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia dei. Et iterum, Fides ex auditu est, auditus autem per uerbū Christi. Et rursus, Cum acciperetis sermonem à nobis, accepistis non sermonem hominum, sed sicut erat uere sermonem dei.

Patres non possunt tradere articulos fidei.

Proinde corde sincero & ore aperto libere & diserte profiteor fidem quam in benedictam, & de adoranda dei trinitate & unitate habemus & confitemur, & scripturis diuinis nos habere & cōfiteri. Ad idem sanctos patres grandi contumelia à Cochleo affici, si perrexerint defendere quod semel huic uerbis effutiuit, Si citra aut extra scripturam nihil uelis admittere aut agnoscere quod ad ueram pietatem pertineat, multos profecto reijcies articulos fidei nostræ, quos summa cū pietate asserimus à sanctis patribus nobis traditos, &c. Hæc enim omnia Cochlei sunt. Quasi uero patres sibi citra aut extra scripturas credi uoluerint. Quasi Arium & socios inique damnarint, ex suis uerbis inuentis non è iudicio scripturarum uero. Damnarunt autem Arium & socios iustissime. Sua enim omnia ex scripturis & confirmantur & tradiderunt ecclesiæ: eatenus sibi cupientes fidem dari, quatenus ipsi uere deo crediderunt, & sua illa ex scripturis demonstrare poterunt.

Patres nullos extra scripturam fidei articulos nobis tradiderunt.

Et ut propius ad ipsam rem de qua agimus perueniam, Si Cochleo lis est de ipsa re quæ creditur, ut arbitretur citra aut extra scripturam, eruditione, sapientia siue ingenio patrum, inuentum & traditū esse quod de unitate & trinitate dei credimus atque fatemur, quis non ipsum pro ignaro scripturarum, aut impio defectore fidei ueræ exhiberet atque explodaret? Ut iam non dicam quod manifestissimis & scripturæ & patrum redargui poterit testimonijs. Si uero certat de uocabulis rerum, cuiusmodi sunt Trinitas, Vnitas, Essentia, Persona, quos sibi in forma, ut aiunt, totidem uidelicet literis & syllabis, in sacris perit ostendi libris, quis non indoctum, contentiosum & ineptum hominem

De uocabulis Trinitas, Vnitas, Persona, &c.

negligat: Si enim nescit, discat uel hodie prophetas & apostolos utriusq; testamenti seu sacri codicis scriptores atq; notarios dei, Hebraice & Græce scripsisse. Sunt autem uocabula, Vnitas, Trinitas, Essentia, Persona nō Hebræa aut Græca, sed Latina: ut nō fit mirū si non experiantur in sacris Hebraice & Græce editis. At hinc non sequitur omnia quæ pietatis sunt non plene comprehēsa esse sacris literis: quod aduersarius protinus infert, & de quo nobis est contētio. Si enim negat similes aut æquipollentes inueniri in sacris literis, conuincetur turpissimi mēdacij, Si cōcesserit, uicimus, imō uicit ueritas. Quid quod patres Latini uocabula illa sua, quæ obiecit Cochleus, non nisi consulta scriptura, & ex scripturis, & ad scripturæ sensum, suis protulerunt hominibus, quibus hoc quod scriptura credere docet, comode & diserte explicarent. De qua re paulo ante non nihil atigi.

De rebus significatis per uocabula.

Testimonia trinitatis.

Custodientes ergo patres ecclesiastici, docentesq; *ὁμοουσίαν* sacramentum, quæ unitatem in trinitatem disponit, tres dirigens, patrem, filium & spiritum sanctum, tres utiq; confitēs, non statu, sed gradu: nec substantia, sed forma: nec potestate, sed specie: unius autem substantiæ & unius status & unius potestatis, quia deus unus, ex quo & gradus isti & formæ & species in nomine patris & filij & spiritus sancti deputantur, dixerunt unam esse dei essentiam, & tres distinctas personas, uel unam usiam, tres hypostases. Quid uero hic aberrant à uerbo dei? Vnde hæc nisi ex scriptura acceperunt? An non canonica scriptura paria & æquipollentia docuit iam olim? An non David pater ille Christi domini iuxta carnem nobilis, trinitatem nō oblitus quidem, sed clarissimis uerbis confitens, dixit, Verbo domini coeli facti sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum? An non ipse dei filius Iesus Christus eandem nos benedictam & adorandam trinitatem credere & confiteri docens, & iam olim per prophetas cōfessam confirmans, deniq; sacramentum Christianæ religionis commendans, Data est mihi, inquit, omnis potestas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filij & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæ cunq; præcepi uobis? An non sanctissimus inter natos mulierum Ioannes baptista trinitatis mysterium meridiana luce clarius exponēs, testificatur, Quem misit deus, is uerba dei loquitur. Non enim ad mēsuram datur deus spiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum: cætera. Et iterum, Vidi spiritum descendētem specie columbæ de cælo, & mansit super eum: & ego non nouerā eum, sed qui misit me ut baptizare aqua, is mihi dixit, Super quē uideris spiritū descendētem, ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego uidi

uidi, & testatus sum hunc esse filium dei. Sufficiant hæc illustrissima de sancta trinitate testimonia. Nam in ore duorum aut trium stabit omne testimonium.

Quod si his nondū uidetur Coch. expresse satis explicata esse personarum distinctio, adiucimus his sequētia, Quid oro clarius dici poterat pro personarum expressa distinctione, quæ quod archangelus Gabriel apud S. Lucam uirgini dominicæ incarnationis sacramentum explanans, Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius dei. Habemus in his altissimi, dei nimirū patris, personam. Præcedit enim in uerbis angeli, Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Habemus & filij dei ac spiritus sancti personas non cōfusas uel immixtas, aut obscure duntaxat consignatas, sed clarissime cum proprietatibus suis in diuise significatas, Patri enim nascitur è uirgine filius, qui æterna & ineffabili generatione ex patre erat filius. Filius autem incarnatur, non pater, non spiritus sanctus. Spiritus sanctus uirginem fecundam reddit, citra uirile semen. Distinctas ergo non diuisas cernere licet personas, proprietatibus non essentia distinctas. Quo perinet & diuina illa theophania, quam Mathæus in fine tertij capitis describens, ait spiritum sanctum in specie columbæ cœli super caput Iesu descendisse, ac patrem è nube clarissima huiusmodi edidisse super filio oraculū, Hic est filius meus dilectus, in quo placata est anima mea. Rursus quid distinctius personarum proprietates in una diuina essentia explicat illustrius, quàm quod dominus ipse in euangelio dicit, Cum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, spiritus ueritatis, is inducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audierit loquetur, & quæ futura sunt annuntiabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Omnia quæcunq; habet pater, mea sunt. Propterea dixi quod de meo accipiet, & annūciabit uobis, &c. Congruunt iterum testes ueritatis tres, qui significantissimis uerbis distinctionem siue proprietatem personarum testificati sunt.

Si rogat Cochleus cur non æque tres deos aut tres uiros sicut tres personas appellem in sancta trinitate proprietates? Respondeo, quia scriptura prohibet confiteri plures deos. Viri uocabulum separatam significaret substantiam. Persona uero non significat separatam substantiam, sed proprietatem subsistentem quidem, indiuiduam tamen à substantia: sicut claruit in scripturæ locis modo adductis. Scholasticas subtilitates nihil moror, apostolicam & scripturæ simplicitatem sequor.

*Testimonia
distinctiōis
personarū.*

*Cur nō tres
deos ut tres
personas dicimus.*

*Testimonia
diuinae es-
sentia.*

Si uero nulla fit in scripturis diuinæ essentia & sanctæ trinitatis indiuisæ unitatis mentio, quid obsecro illud est quod in Exodo in hæc uerba legitur, Et ait Moses ad deum, En si ueniens ad filios Israel, dixerò eis, Deus patrum uestrorum misit me ad uos, ipsiq; interroga rint me, Quod est nomen eius? Quid respondebo eis? Et respondit deus Mosi, Sum qui sum. Et ait, Sic dices filijs Israel, Sum, uel qui est, misit me ad uos. Si nulla fit in scripturis essentia diuinæ mētio, quid obsecro illud est quod dominus apud Isaiam dicit, Ego dominus, Hu est nomen meum : & gloriam meam alteri non dabo. Ego sum primus & ego sum nouissimus, & præter me non est deus. An non sum ego dominus, & non est alius deus præter me solum? Deus inu stus & saluans nullus præter me. Rursus quid illud quod ipse do minus in euangelio dicit, Antequam Abraham esset, ego sum? Et ite rum, Ego & pater unum sumus? Proinde secundum scripturas credi mus adorandam trinitatem unius esse essentia, cum ipsa essentia dei, quod & S. Augustinus fateur, non aliud sit q̄ sancta trinitas uerus deus. Plura postea de hac re dicam, ubi de coequalitate dixerò filij. Constat itaq; quod post tot & tam illustria plana exposita euidentia urgentiaq; scripturarum testimonia, quæcunq; de trinitate pie credi mus, ex scripturis accepta & tradita credimus, & quod scripturæ om nia quæ perinent ad credenda adorandæ trinitatis mysteria, abun de satis comprehendentes tradant.

*Augusti.
de sancta
trinitate.*

Nec hic quicquam pro te facit quod S. Augustinus (quem & Vni defordus tuus adducit) lib. de Trinitate 7. cap. 4. Disputandi, inquit, loquendiq; necessitate licuit tres personas dicere : non quia scriptura dicit, sed quia scriptura non cōtradicit. Quis enim non uideat S. Au gustinū in hoc negotio unice ad scripturas respicere: cum Cochleus perpetuò à scripturis auersus, & ad patres conuersus, ad ecclesie tra ditionem hanc causam reijciat. Nam & inter alia adhuc significan rius loquens Cochleus, Credere nos, ait, tres in uno deo personas, non autem tres deos aut dominos, ex ecclesie auctoritate & fide po tius quàm ex ullis scripturæ locis habemus. Contra uero S. Augusti nus in eodem cap. quod modo citauimus, Certissime, inquit, & de scripturis cognoscitur quod pie credendum est, & aspectus mentis indubitata perceptione perstringitur, & patrem esse & filium & spi ritum sanctū: nec eundem filium esse qui pater est, nec spiritum sanctū eundem esse uel patrem uel filiū. Et quæ sequuntur. Nec dissen tiunt ab his quæ lib. 5. cap. 9. idem tradidit. Quod si S. Augustinus Cochleo consentiens diserte diceret, nos mysterium uel sacramentum trinitatis & unitatis dei non ex scripturis, sed patrum auctoritate ac traditione

traditione accepisse & credere, non possem profecto scripturis usque adeo claris & evidentibus relictis cōcedere ad hominem. Atqui consuevit uir ille sanctissimus totam suam de sancta trinitate disputationem ex autoritate scripturæ canonice, cuius præscriptioni præcipit non modo in lib. de Trinitate, sed & in alijs operibus suis credere: unde nos pie & recte scripturarum autoritatem unice in omnibus appellamus.

Hactenus uero attingi uerius quam tractaui certos aliquot scripturæ locos de sancta trinitate testantes, unitatemque diuinæ essentiae asserentes, atque distinctionem personarum pulchre significantes: partim ut lectori amplissimam occasionem subministrarem maiora copiosioraque cogitandi & inquirendi, partim ut os aduersarij impudens obstruerem. Potuissim autem si uoluissim multo plures proferre locos. Si autem aduersario his nondum factum est satis, relego ipsum ad librū scriptoris uetustissimi Tertulliani, scriptum doctissime contra Praxeam. Nam in hoc libro ostendit adductis undique & collatis scripturis deum esse unum in essentia, trinum in personis. Præcessit hic scriptor synodum Nicenam annis 325. & amplius. Floruit enim sub Seuero principe Romano, cuius anno 15. ut ipse de sese testatur, libros contra Martionem composuit: anno nimirum à natiuitate domini 210. à passione eiusdem 177. Paucissimos ergo ante se habuit scriptores ecclesiasticos. Nam & Hieronymus inter Latinos recenset primum post Victorem & Apollonium. Nec est quod hæresim ipsi impingat Cochleus. Licet enim in quibusdam hæreseos, & Montanismi maxime, sit notatus, in dogmate tamen adorandæ trinitatis nunquam suspectus, sed semper habitus fuit pro orthodoxo. Is in media disputatione contra Praxeam, Scripturæ omnes, inquit, & demonstrationem & distinctionem trinitatis ostendunt: à quibus & præscriptio nostra deducitur. Hunc ergo ubi debellat Cochleus, ad nos redeat.

Quin alios sibi quærat quibus centones faciat. Gloriosus Thra-
so & Italicæ Missæ propugnator, sua opinione inuictus, satis militanter hic insolescit & prouocat me in harenam, non siccam quidem illam & sociam, sed ad cruentam & letalem. Concedit mihi sanctæ trinitatis & distinctionis personarum defensionem, seu personarum demonstrationem: ipse sibi deligit patrocinium Missæ papisticæ: pro eius sacrificio pollicetur se producturū locos scripturæ denos, quoties ego pro trinitate, siue pro tribus personis, aut quod debeant dici tres personæ, protulero singulos: idque testat se mihi dicere in faciem, asuetus proculdubio propius cōgredi, pedē pedi iungere, manumque manui conferere, terribilis nimirum & inuictus Attalus. Deo autem

Tertullianus de S. trinitate.

Prouocatio Cochleus.

nostro gratias ago, qui sua providentia hoc negotium sic temperat, ut nobis, aduersarijs quoq; ipsis permittentibus, defensio obuenciat, & demonstratio relinquatur sanctissimæ & per se satis inuictæ & euidentis ueritatis. Libentissime cedimus Cochleo patrocinium Romanensium nugarum, imò & impietatum & imposturarum. Nec admodum miror cur hic sibi Missæ delegerit patrocinium, mihi trinitatis defensionem aut personarum distinctionem reliquerit. Demonstratio enim adorandæ trinitatis ex scriptura, non tam uberes & largas auri & argenti uenas aperit p̄fassis & monachis, quorum hic patronus est, atq; sacrificium Missæ & purgatorij ignis, apud quem ualde bene, ut bonus ille pater aiebat, coxerunt aliquot sæculis. Sed extra iocum, in faciem dico aduersario, nisi hic sacris oraculis medium cessarit porrigere digitum, nisi ex animo nugis renunciarit papisticis, & augustius ex scripturarum diuite thesauro de adorandis & tremendis mysterijs in sæcula benedictæ trinitatis apud simplices disseferere, & gloriã deo & ueritati eius tribuere ceperit, non admodum propitium habiturum deum: cuius mystes celebris dixit, Maledictus qui facit opus domini fraudulenter aut maligne.

Fides ecclesie consentiens scripturis.

Porro ne quam mihi struat calumniam aduersarius, profiteor ingenue & corde uero me sanctæ & orthodoxæ ecclesie cõfessionem de sancta trinitate uenerari & exosculari. Agnosco enim quod suam confessionem ex scripturarum arcanis accepit & fidelibus tradidit. Quia ergo scripturam pro uerbo dei agnosco, recipio & profiteor si dem ecclesie cõsentientem, imò petitam è scripturis: non autem cum Cochleo confiteor articulum de trinitate magis confirmatum traditumq; nobis ex ecclesie quàm scripturarum autoritate: imò contrarium planè assero. Sicut autem ad gloriam dei & scripturarum absolutam perfectionem asserendã trinitatis mysterium ex scripturis asserui, ita paulò post ex iisdem scripturis deo iuuante & propitio sic asseram unicum Christi sacrificiũ, ut manifeste inde colliquescat nugæ & meras impietates esse, quas tenebrio Cochleus de Missæ papisticæ sacrificio profert.

Filiũ patri coæqualem aut consubstantialem esse, manifestissime in scripturis sanctis doceri. Cap. VIII.

Mysterium Christi domini nullis scripturis explicatum Cochleo.

Ergat iam Cochleus reliquos nobis de Christo articulos in scriptura non comprehensos enumerare. De Christo in super multa, inquit, pie credimus, quæ non explicat canonica scriptura, uerbi gratia, Christum esse hominem seu consubstantialem & coæqualem (hanc enim uocem addit cap. 9.) deo patri. Contra Arianos. II. Mariam esse dei genitricem, ac

ac perpetuò uirginem. Vel, Christum esse unigenitum uirginis Mariae filium. Contra Heluidium. IIII. Christum esse unius personæ & duarum naturarum. Contra Nestorium. IIII. Christū habere duas uoluntates in una persona. Contra Monothelitas. V. Christum habere præter diuinum spiritum rationalem quoque animam. Contra Apollinarem, &c. Hæc exempli & breuitatis causa sufficiant: quæ ab ecclesia edocti firmiter credimus & pie asserimus, licet in scripturis non sint expresse comprehesa. Ista omnia Cochleus sunt, qui nisi prorsus expuisset cerebrum, aut arbitraretur se apud fungos uerba fundere, quibus uel nullus sit codex sacer, uel qui codicem sacrum legere non possint, aut qui blateroni cuiuslibet credant quidlibet, proculdubio nunquam ausus fuisset tam prodigiosas nugas & mendacia stupenda spargere per ecclesiam. Ut uero ecclesia dei quæ impuris Cochleus uerbis grauitèr haud dubie offenditur, clare cernat, imò et manifestissime deprehendat Cochleum uanissima mendacia contra Christum & uerbum eius (non libenter huiusmodi uerbis utor, sed zelus ille meus non iniustus spero, quem pro gloria uerbi dei gero, incallescens, ipsa extorquet) confingere & euomere, docebo nunc & uincam perspicuis scripturæ testimonijs Christum Iesum deum dominum nostrum patri esse consubstantialem & coequalè: hoc est demonstrabo quod scriptura explicet & expresse comprehendat Christū Iesum patri deo coequalè, adeoque ὁμοούσιον, id est consubstantialem esse.

Dominus apud Zachariam in cap. 13. Excitare ô gladiè, inquit, super pastorem meum, & super uirū coequalè mihi, dicit dominus exercituum. Percute pastorem, & dispergentur oves. Et reliqua. Hæc autem uerba de Christo exponenda esse, euincit autoritas euangelica. In euangelio enim secundū Matthæum hæc ipsa uerba recitans dominus Iesus, sibijpsi aptat. Si obijcit Cochleus S. Hieronymū, non ita uertisse, cupio edisserat mihi quid legerit, quid uerterit, & quomodo exposuerit eum locum S. Hieronymus. Non poterit aliud respondere, quàm quod Cōmentarijs prodiitū est Hieronymianis. Legit ergo ex Hebræo עמיתו אביר. Nam postremū hoc, de quo lis est, manifestè ponit in commentarijs suis. Atqui apertum est omnibus Hebraicæ linguæ uel mediocriter peritis quid significet עמיתו. Lexica linguæ sanctæ tradunt eam uocem significare consimilem, parem, socium, proximum, &c. Iam nemini obscurum est quid uerterit Hieronymus super uirum coherentem mihi. Ita autem uoluit uir sanctus inuicem ipsamque substantialem, ut sic dicam, inhaerentiam siue coequalitatem & immanentiam patris & filij propriissimam exprimeret. Nam his uerbis quod uerit exponit, dicens, Et uir coherentem

*Coequalis
patri filius.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

deo, qui ait, Ego in patre, & pater in me, &c. Quomodo autem est filius in patre, aut pater in filio? An sicut Metangismonitę fabulantur: an potius secundum æqualitatem in diuinitate & potentia: sicut orthodoxe sentit Phylastrius. Zacharias itaq; propheta testatur patri filium esse cœqualem, ac testatur uerbis luculentissimis. Falsissimum ergo dicit Cochleus, scripturam id nec explicare, nec expresse comprehendere.

Cōsubstantialis patri filius.

Prodeat iam & Ioannes arcanorum cœlestium secretarius, Christosq; domino præ alijs dilectus discipulus, ac discretis uerbis testetur patri filium esse consubstantialem. Clamat ergo, Deus erat sermo ille. Hic erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Testificatur his perspicue, opinor, satis filium siue uerbum aut sermonem non esse factū. Nam quæcunq; facta sunt, inquit, per ipsum facta sunt, adeo ut sine eo factum sit nihil, quod modo factū siue creatura est. Unde manifestissimum est filium iuxta diuinā naturam non esse creaturam. Si autem creatura non est, eiusdem cum patre substantiæ est. Omnis enim substantia quæ deus non est, creatura est: & quæ creatura nō est, deus est. Quod si filius non est eius substantiæ cuius pater est, certē facta substantia est. Si facta substantia est, mentitur qui dixit omnia quæ facta sunt per ipsum esse facta. Atqui uerū dixit qui testatus est, omnia quæ facta sunt, per ipsum esse facta: est ergo filius unius eiusdemq; substantiæ cum patre, ac ideo consubstantialis patri, non tantum deus, sed & uerus, id est substantialis deus. Huc pertinent & Ioannis baptistę testimonia illa, Deum nemo uidit unquā, Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Item, Post me uenit uir qui me antecessit, quia prior me erat. Apud eundem in cap. 5. ita legis, Propterea ergo quærebant Iudæi eum interficere, quia non solum soluisset sabbatū, (καὶ τὰ ἡγία πατέρα ἰδοὺ ἕνα ἄνθρωπον θεοῦ) sed & patrem suum (proprium unq;) dixisset deum (ἰσοῦ) æqualem se faciens deo. At Græci τὸν ἐξομοῦν πατρί & filium in ulla alia re esse, quā in substantia. Nam & Augustinus in Tractatu in Ioan. 17. Non quomocunq;, ait, patrem suum dicebat deum, sed quid? Æqualem se faciens deo. Alioqui omnes dicimus deo, Pater noster qui es in cœlis. Legimus & Iudæos dixisse, Cum tu sis pater noster. Ergo non huic irascēbantur, quia patrem suum dicebat deum, sed q; longe alio modo q̄ homines. Ecce intelligunt Iudæi quod non intelligunt Ariani. Ariani quippe in æqualem patri filium dicunt, & inde hæresis pullulat in ecclesiam. Ecce certē uerba euangelistę hunc sensum ipsa exprimunt, diligenter singula

gula obseruantibus. Nam Iudæi intelligunt ex uerbis saluatoris do-
 minum singulari quodā modo deum appellasse patrem suum, utiq;
 proprium natiuum seu genuinum, ex quo naturaliter natura-
 lis filius patri sit genitus, coæqualis & consubstantialis. Sequitur e-
 nim protinus, æqualem se faciens deo. Quo sanè nihil potest dici cla-
 rius, euidentiùs, & instituto nostro magis appositum. Rursus Ioan-
 nis s. dicit dominus, Si deus pater uester esset, diligeretis utiq; me.
 Ego enim ex deo processit & ueni. Duobus utitur uerbis procedendī
 & ueniendi. Priori subindicauit æternā illam & ineffabilem ab æter-
 no generationē qua ex patre genitus est, talis utiq; procedens filius,
 qualis erat pater, lumen de lumine, deus uerus ex deo uero, consub-
 stantialis patri. Posteriori incarnationem denotauit. Descendit enim
 filius dei de cælis, & uenit in mundum. In eodem capite non sine iu-
 reurando illud expresse explicans, quod Cochleus toties scripturis
 nō explicatum esse clamat, dicit, Amen amen dico uobis, antequam
 Abraham nasceretur, ego sum, Non dicit fui uel ero, sed sum, alludens
 mirum ad essentialē dei nomen, cuius mentio fit Exodi 3. Usurpat
 itaq; dominus Iesus patris nomen, quod ineffabilem essentialē & in-
 demutabilem naturam significat. Sicut ergo deus pater tempus ne-
 scit, & semper est quod est: ita filius quoq; iuxta naturam diuinam
 non nouit tempus, sed semper idem fuit, & idem nunc quoq; manet
 & est in sæcula deus benedictus. Huc pertinet & illud domini dictū
 perspicuum & percelebre, Ego & pater unum sumus. Vnum utique
 potestate, uirtute, subsistentia siue essentiali diuinitatis. Neutrum enim
 uerbum cum sit, non pertinet ad singularitatem, sed ad communio-
 nem rerum omnium, & præcipue ad unitatem siue identitatem natu-
 re atq; substantiæ. Vnum præterea dixit significanter, non unus: nec
 sum dixit, sed sumus. Illo percutiens Ariū, hoc iugulans Sabellium.
 Neq; aliter quā de coæqualitate & consubstantialitate patris ac fi-
 lii intellexerūt ista auditores Iudæi, quos hoc nomine Cyrillus The-
 saur. lib. 12. cap. 17. Arianis putauit meliores, Sequitur enim, Sustule-
 runt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum. Quare lapidarent? Quia
 lex iubet illum lapidibus obruere, qui diuinā sibi arrogarit gloriam,
 proq; deo sese uenditarit. Imò ipsi Iudæi protinus adiiciunt, Ob bo-
 num opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam: & quia tu homo
 cum sis, facis te ipsum deum. Quibus nescio si quid uel fingi potuisset
 illud insuper accedit quod dominus ipsos non redarguit erroris, sub-
 monēs perperam illos quod dixisset intelligere. Imò planius, fufius
 & euidentiùs per consequentia declarat atq; confirmat, quod deumi

non blasphemarit, cū deus sit uerus, filius utiq; dei naturalis, ac con-
substantialis patri. Verba non recitabo. Sunt enim omnibus exposi-
ta, Ioan. cap. 10. Plura adhuc possem huius generis argumenta & tes-
timonia pro instituto nostro proferre ex euangelio Ioannis, nisi hęc
sufficerēt, abunde satis perspicua & inuicta. Mirum uero si nondum
pœnitet Cochleum suæ temeritatis. Mirum si nondum pudet libelli
illius sui putidissimi, titulorenus quidem pro autoritate Canonice
scripturæ & catholice ecclesiæ, sed reuera contra autoritatem abso-
lutamq; perfectionem diuinarū scripturarum editi? Sed uinciemus
illum uinculis & nodis quoq; alijs, non minus insolubilibus.

*Paulus ma-
nifestissime
docet filiū
patri esse
consubstan-
tialem.*

Nunc enim unum atq; alterum ē Paulo doctore gentium profe-
remus testimonium. Hic ad Colossen. de domino nostro Iesu Chri-
sto loquens, Qui est imago, ait, dei inconspicui, primogenitus uni-
uersæ creaturæ quod per illū creata sint omnia. Et cætera Coloss. 1.
Hoc uero quid obsecro aliud est quàm si dixisset, Filius patri consub-
stantialis est? Cum enim deus secundum suam substantiam sit inuisi-
bilis, & lucem habet inaccessam, consequens est dominum Iesum
secundum assumptam speciem humanam, non esse imaginem dei
inconspicui: imò necesse est in Christo aliud esse secundum quod ima-
go dei sit, nimirum ipsa diuinitas, iuxta quam patri cœqualis est, lu-
men ex lumine, deus uerus ex deo uero, consubstantialis patri. Quo
referendum puto & 1. cap. epistolę ad Hebræos. Ad Philippen. idem
Apostolus, Is, dicit, affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu,
qui cum esset in forma dei, non rapinam arbitratus est ut esset æqua-
lis deo, sed semetipsum inaniuit forma serui sumpta, in similitudine
hominum constitutus, & figura repertus ut homo. Et reliqua. Pose-
rat hic locus unicus sufficere sobrijs mentibus, & nullo contentions
mero ebrijs. Nam diserte testatur filiū patri homouision & cœqua-
lem esse. Nam in forma dei esse, nil aliud est, q̄ deo per omnia æqua-
lem, adeoq; ipsum deum esse. Sequitur enim, Formam serui assump-
psit: id quod iterum exponitur per cōsequens, In similitudine homi-
num constitutus: id est, uerus homo factus, cæteris hominibus nulla
in re dissimilis, peccato excepto: quod idem alibi appēdit. Nam pro-
tinus adiūgit denuo, Et figura repertus ut homo. Proinde in forma
dei esse, nil aliud est quàm ipsum deum uerum esse, deo patri per om-
nia similem. Adijcit enim, Non rapinā arbitratus est ut esset æqua-
lis deo. Rapina autem res est aliena, quæ possidetur per iniuriam.
Cum ergo dei filius natura esset filius, deo per omnia æqualis, non
rapina, id est alieno modo, siue per rapinam ueluti Iuppiter aliquis,
sed natura erat æqualis deo. Consequitur ergo necessario & perspicue

cuc filium pari esse coæqualem & consubstantialem. Habet Cochlæus propheticis, euangelicis apostolicisque comprehensum literis, & expresse quidem comprehensum, adeoque discrete expressum, quod negabat in scripturis exprimi & explicari, pari filium esse coæqualem & consubstantialem. In fœdo itaque deprehensus errore propriam com sancta Christi ecclesia portat ignominiam. Vindicat semetipsam scriptura, & stultitiæ, ut ne quid dicam acerbius, redarguit stultum Cochleum. Sentit iam claritatem & absolutam uerbi dei perfectionem, quam satis irreligiose impetijt, Dominus aperiat cæcis oculos.

His omnibus illud quoque accedit, quod ne ipsi quidem patres uerbi, qui uocabulo *ὁμοῦσι* & frequenter & necessario in conflictu contra impium Arium ufi sunt, æquo tulissent animo, si ipsorum sæculo hoc dixisset Cochleus, quod modo literis mādare fuit ausus, Christum dei filium homouision, id est consubstantialem esse patri, nullis expressum contineri scripturis. Ac ne quid odiosius in aduersarium uidear cōtingere, proferam aliquot sanctorum patrum testimonia, quæ ipsum uanitatis & imperitiæ redarguant, scripturarum uero absolutam perfectionem confirmant, adde & confessionem fidei nostræ roborent.

Epiphanius Salaminæ Cypri episcopus, pietate & eruditione uir clarissimus, in opere suo contra hæreses edito, quod appellauit Panarium lib. 2. tom. 2. de Ariomanitis uerba faciens, Rursus, inquit, præterunt curatiuum hoc pharmacum & salutare antidotum, firmitatem fidei sanctæ dei ecclesiæ abijcere uolentes, ac dicentes, Vnde nobis Essentiæ nomen afferitur? Cur filius coessentialis patri dicitur? Quæ scriptura dixit de Coessentialitate? Quis ex apostolis essentiam dei dixit? Non sciunt autem quod & substantia & essentia idem est ratio ne. Consistit enim dominus in substantia sua. Et hoc, Splendor gloriæ & character substantiæ ipsius. Essentia igitur est non excessus, sed ipsum hoc quod est: sicut dicit Moses, Qui est misit me, ad filios Israel loquens: Qui est igitur, est quod est. Quod uero est, essentia existens est. At particula con, non unum rursus significat, sed de coessentiali duo perfecta significat, sed non inter se diuersa, neque ab ipsorum unitate aliena. Si uero etiã uteremur pietatis gratia dictione aliqua propter connexionem ueritatis. Nam sine hoc ut confiteamur coessentialem omnes hæretici confutari non possunt. Quemadmodum enim serpens odit odorem bituminis, & spirationem cerui, & suffitum gagaræ lapidis, & fimum styracis: sic etiam Arius & Sabellius odio habent uerbum cōfessionis coessentialis in ueritate. Sed tamen ad ipsos dicimus, Etiam si non esset hæc uox in diuinis scripturis (est

Patres uerbi
tusti testan
tur se acces
pisse Conc
substantialis
uocē ex scri
pturis.

Epiphæ
nius.

autē & clare habetur in lege & apud apostolos ac prophetas: ex duobus enim aut tribus testimonijs stabilitur omne uerbum; attamen licebat nobis propter pietatem uiri dictione utili ad muniendam sanctam fidem, Et reliqua. Hæc Epiphanijs sunt.

Ambrosius

Porro ex scriptoribus Latinis eximia doctrinæ & sanctimoniarum uir S. Ambrosius lib. de Fide contra Arianos cap. 4. Quæ est, inquit, substantia dei? Ipsum quod deus est simplex, singulare, purum, nulla concretionem permixtum, lymphidum, bonum, perfectum, beatum, integrum, sanctum, totum. An tu putas inane aliquid esse & uacuum quod est deus? Hoc enim dici blasphemia est, ut inane putetur per quem cuncta constiterunt: qui omnia uerbo edidit, ratione composuit, uirtute profecit, cuius nutu & imperio cuncta reguntur, cuncta deseruiunt. Et bene quod de deo legis scriptum, Ego sum qui sum, & qui est misit me. Et ipse saluator dominus, Hæc est inquit uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Est ergo in substantia essentia sua deus: cuius cognitio uita æterna est, qui & tantus est quantum dici non potest. Qui tunc digne æstimatur, cum inestimabilis dicitur, utique uelis an nolis. Ergo ipsum quod dictum est, quantum & quale sit nec mente concipi, nec sensu æstimari, nec animo describi potest, dummodo constet esse quod esse creditur, ut de eo ipso quod deus est, inde sit filius, ut uerus sit filius, & uerus sit pater in filio, & filius in patre: hoc erit Homouision, id est unius substantiæ cum patre. Sicut ipse dominus ait, Ego in patre, & pater in me. Ego & pater unum sumus. Et, Ego de patre exiui. Et, Qui me uidet, uiderit & patrem. Non immerito, quia filius dei de deo patre natus est, & ideo de unitate substantiæ, & de maiestate deitatis unum sunt, &c. Et in cap. 5. Cum ergo hanc unitatem substantiæ in patre & filio non solum prophetica sed & euangelica auctoritate cognoscas: quomodo dicis in scripturis diuinis homouision non inueniri? Quasi aliud sit homouision, quam quod dicit, Ego de deo patre exiui. Et, Ego & pater unum sumus. Vel quod prophetæ ex aperto substantiam dei intimabunt? Hæc est autem nominis ratio, ut in patre & in filio unitatem substantiæ credas, licet rem ipsam quæ est inenarrabilis definire non possis, ut siue lumen de lumine dicas, siue uerbum de uerbo, siue spiritum de spiritu, siue dominum de domino, quodcumque de eo dixeris unius tantum essentia patrem & filium credas, & de eo ipso quod pater est filium intelligas. Et cætera.

Ariant dicebant in scripturis non contineri Homouision.

Augustinus.

Ambrosium uero sequimur D. Aurelius Augustinus ecclesie Christi doctor fidelissimus doctissimusque, in Altercatione cum Pascasio, Consub-

Consubstantialem, inquit, sibi genuit filium pater, quia non accepit tanquam creatura, indigens unde genuisset, tota copia, quod ipse est, hoc genuit, perfectum genuit, quia sine tempore est ipse, qui genuit & quem genuit. Si homo generat quod est, deus non potuit generare quod est. Accepit homo ab ipso deo, et tamen licet acceperit, hoc generat quod accepit, à nullo accipiens pater deus, quod est, generare non potuit. Hanc æqualitatem substantiæ *ὁμοούσιον* sermo Græcus ostendit, nil austerum, sed optimum dulcèq; & hoc quod credendum est humanis cordibus introducit. Etsi enim uerbum ipsum in lege scriptum non inuenitur, quia æqualis est patri filius, per beatum Ioannem primitus, & per Paulum postea comprobatur. Ioannes enim æqualitatem dixit, Paulus formam impleuit. In duobus, inquit scriptura, aut tribus testibus stabit omne uerbū. Per duos enim uerissimos testes iam probauimus unius substantiæ esse æqualesq; patrem & filium. Addamus & tertium Thomam illum discipulum post dubitationem fortius confitentem dominum & deum, quem nec resurrexisse crediderat crucifixum. Dominus meus, inquit, & deus meus, approbat filius dictum, quia se cognoscit à sua creatura iustissime deum & dominum proclamatum, patri utiq; & sancto spiritui coræ ternum. Homouision itaq; uerbum est Græcū, & Christus Græcum est nomen. Qui accusat per iniustitiam de uerbo quod nō intelligit, eisdemq; substantiæ sonat in Græco non quenquam infirmum, sed patrem & filium & spiritum sanctum. Et quæ sequuntur.

Idem author significantius scripturæ omnem deferens honorem, *Augusti.* est interim patrum disputationes non cōtemnat, sed ijs quoq; suum *hoc nego-* locum relinquat in ecclesia, lib. contra Maximinum Arianorum epī *tium nō ex* scopum 3. cap. 14. Pater, inquit, & filius unius sunt eisdemq; substan *sentētia pa* tiae. Hoc est illud Homouision quod in Cōsilio Niceno aduersus hæ *trum, sed* reticos Arianos à catholicis patribus ueritatis autoritate & autori *scripturæ* tatis ueritate firmatum est: quod postea in Consilio Ariminensi pro *uult indica* ueritate in uerbis minus q̄ oportuit intellectā, quam tamen *ri.* impietas antiqua pepererat, multis paucorum fraude deceptis, hæretica sed post non longum tempus libertate fidei catholicæ præualente, posteaquam uis uerbi, sicut debuit intellecta est, Homouision illud catholicæ fidei sanitate longe lateq; defensum est. Quid est enim Homouision, nisi Ego & pater unum sumus? Sed nunc nec ego Nicenum, *Vide & ob* nec in debes Ariminense tanquā præiudicaturus proferre consilium: *serua.*

nec ego huius auctoritate, nec tu illius detineris: scripturarum auctoritatibus, non quorumq; proprijs, sed utriusq; communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet. Vtriq; legimus, Vt simus in uero filio eius Iesu Christo: ipse est uerus deus & uita aeterna. Vtriq; tãti ponderis molibus cedamus. Dicite ergo nobis, Vrum iste uerus dei filius ab eis qui gratia filij sunt huius nominis quadam proprietate discretus de nulla substantia sit, an de aliqua? Non dico, inquis, de nulla, ne de nihilo dicam. Ergo de aliqua est? Quæro, De qua? Si non de patris, aliam quære. Si aliam non inuenis, quia omnino non inuenis, patris agnosce, & filium cum patre homouision confitere. Hæc ex Augustino recensui hucusq;.

Ista uero hæcenus protuli ex patribus, non quod parum auctoritatum hominum auctoritati innitar, scripturis enim innitor: sed ut lectores cernant Cochleum omnibus modis superarum, & in errore fædo deprehensum, ne pares quidem in hac causa sibi habere propitios atq; fauentes. Interim testimonia & expositiones scripturarum sanctorum patrum libenter & magna cum gratia recipio & laudo, quod uel uidelicet sua illa uel ex scripturis deducunt, uel scripturam sanctarum illustrant: quod hoc in negotio abunde præstiterunt.

Mariam & dei genitricem & perpetuam uirginem esse, manifestissime in scripturis sanctis doceri. Cap. IX.

*Maria est
mater dei.*

Vrãt præterea Cochleus quibus scripturis sit proditum Mariam sanctam & dei genitricem & perpetuam esse uirginem? Ego uero respondeo, mirari me Cochleum uictoriam re lolio tam uili scilicet tritico. Reuera enim luscioium esse oportet, qui in scripturis non uidet, quod tanto irradiat fulgore. Isaias enim clamat, Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel. At qd obsecro significat Emmanuel? Matheus hoc interpretas, Emmanuel, inquit, si quis interpretetur, sonat nobiscum deus. Conceptit ergo & peperit uirgo deum, unde merito appellatur Dei mater: uel Ioanne quosq; attestante & dicente, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Certè S. Athanasius in epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopum, Conuiescant de cætero, inquit, qui aliquando dixerunt eum qui ex Maria prodijt, nõ esse ipsum Christum & dominum & deum. Si enim non deus erat in corpore, quomodo statim progressus ex Maria, uocatus est Emmanuel, quod est, si interpreteris, nobiscum deus? Quomodo uero etiã Paulus, si non uerbum erat in carne, Romanis scripsit, Ex quibus Christus quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus deus benedictus in sæcula, Amen. Hæc ille.

Iam uero & archangelus Gabriel apud Lucam eadem uerba prophetae reperens, Ecce, inquit, in utero concipies & paries filium, & uocabis eum Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et mox, Quod nascetur sanctum, uocabitur filius dei. Fœtus ergo editus ex uirgine, est ipse dei filius, iccirco mater huius fœtus est mater filij dei. Accedit his tertium Elizabethæ, non modo clarum, sed expressissimum quoque testimonium. Hæc cum uidisset & audisset deiparam uero in montana ad se uenientem, exclamat, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Audis Cochlee Mariam uirginem manifeste appellari domini matrem? Non opinor tam rudis es apostolicarum literarum, ut ignores in idem recidere, siue quis dicat matrem dominij, siue matrem dei. Imò apostoli Iesum Christum, dominum frequentius appellant quàm deum, ac per dominum ipsum deum intellexerunt. Notissima enim sunt quæ de hac re tradidit S. Petrus apud Lucam libro Actuum apostolicorum cap. 2. Cæterum ne quis Elizabethæ testimonium eleuaret tanquam fœmineo aut muliebri prolatum affectu, præmisit Lucas, Et repleta est spiritu sancto Elizabeth, exclamauit uoce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres. Et reliqua. Proinde è spiritu sancto, in literis sanctis, citra ambages & non obscure relatū est diuam uirginem Mariam & dici & esse matrem dei.

Perpetuam uero uirginis integritatem Ezechiel propheta prophetae anigmate significauit, cum conuersus ad uiam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem, audit ab eodẽ spiritu qui Mariæ pudicitiam consecrauit, Porta hæc clausa erit, & non aperietur, et uir non transibit per eam, quoniam dominus deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi. Nonne satis apte propheta depinxit faciatum uirginis uterum, ex quo nobis exortus est sol ille iustitiæ, qui illuminat omnem hominem ueniens in hunc mundum: de quo & Zacharias apud Lucam, Visitauit nos oriens ex alto, ut illucescat his qui in tenebris & in umbra mortis sedent. Clausa erat hæc porta ante partum, clausa fuit in partu, clausa mansit & post partum. Soli Christo principi patuit, qui suo ingressu sanctificauit eam, egressu consecrauit, quoniam illa non spectabat nisi ad Orientem, unde purissimus emergit Sol, sol ille nunquam occidens, innouans & exhilarans omnia. Spectabat ad uiam sanctuarij exterioris, quoniam ea natiuitas erat extra uulgarem hominum natiuitatem, nil habens admixtum humanæ concupiscentiæ. Nec aliter interpretatus est eum locum Ezechielis & Proclus ille Cyzicenus episcopus, uir in ecclesia Christi

Mariam perpetuam esse uirginem.

Laus dei patris uirginis.

nitatis thesaurus, rationalis secundi Adam paradifus, officina unio-
nis naturarum, thalamus in quo uerbum desponsauit carnem, ani-
matus naturæ rubus quem diuinæ parturitionis neuitquam exussit
ignis, uere leuis illa nubes, eum qui supra Cherubim sterit cum cor-
pore gestans, cœlestis pluuiæ purissimum uellus, ex quo pastor ouem
indutus est, Maria deniq; ancilla & mater uirgo & cœlū, unicus deo
ad homines pons. Ac cui quæso uerifimile uideatur uiro-
rum iustissi-
mum Ioseph, templum illud sacrosanctum soli dei filio cōsecratum,
unquam complecti potuisse, qui angelo docēte didicerat uirginem
& concepturam & parituram, qui præterea ex uirgine natum uide-
rat eum, quem cœlestibus hymnis celebrabant angeli, adorabāt ma-
gi Persici, pro deo & redemptore exosculabantur Simeon & Anna
prophetissa in templo. Postremo cum ipsa sic loquitur archangelus,
Quomodo fiet istud, quoniā uirum non cognosco? satis aperit per-
petuum uirginitatis propositum. Sed & epitheton Virginis ita semel
est deiparæ attributum, ut postmodum nunquam ademptum uidea-
tur. Pluribus hac de re ex scripturis agit S. Epiphanius contra An-
comarianitas lib. 3. tomo 2. qui & inter alia, disputationem suam scri-
pturis imponens & superædificans, Audiui, inquit, a quodam, quod
audēt aliqui de Maria dicere, quod postquam genuit saluatorem, co-
pulara est uiro. Et non admiror. Nam ignorantia eorum qui certitu-
dinem diuinarum scripturarum non nouerunt, neq; in historijs uer-
sati sunt, semper ab alijs ad alia transfert ac distrahit eum qui ex pro-
pria mente uult aliquid de ueritate inuestigare. Et cætera.

*Christo domino in una persona duas esse naturas, manifestissime scri-
pturis doceri. Cap. X.*

Vnc quoniam Cochleo uisum est, nullis explicari scri-
pturis quod Christo duæ sint in una persona naturæ, q̄d
tamen patres religiose contra Nestorium ecclesiæ tradi-
derint, audiamus quid beatus & fidelis ecclesiæ Tridenti-
næ episcopus, & gloriosus Christi martyr Vigilius super hac re no-
bis reliquerint, ut inde omnes intelligāt sanctos patres omnia sua ar-
gumenta contra Nestorium & Eutychem deprompta, ex armario peiusse
scripturarū: de quibus loquens Apostolus, utiles esse perhibet ad doc-
trinam, ad redarguionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ
est in iustitia, ut integer fit dei homo, ad omne bonum opus appa-
tus, 2. Timoth. 3.

Proprietatis sine natura uox asserta. Vigilius ergo lib. contra hæreses 1. Cur, inquit, isti uel quomodo
in ambabus naturis proprietatis nomen refugiūt, nescio, num eouisy
perfidia uelamine obducuntur, ut non uideant, non intelligant in
Christo

Christo aliud diuinitati, aliud humanitati eius congruere, licet simul utrunq; commune. Ait namq; discipulis suis, Si diligeres me, gaude-
 reis, quia uado ad patrem, quia pater maior me est. Et iterum, Expe-
 dit uobis ut ego eam. Si enim ego nō abiero, paracletus ad uos non
 ueniet. Et certè uerbum dei, uirtus dei, sapientia dei, semper apud pa-
 trem & in patre fuit, etiam quando in nobis nobiscum fuit. Neq; e-
 nim cum terrena misericorditer incoluit de cœlesti habitatione re-
 cessit. Cum patre enim ubiq; est totus pari diuinitate, quem nullus
 continet locus. Plena quippe sunt omnia filio, nec est aliquis locus
 diuinitatis eius præsentia uacuus. Vnde ergo & quò se iturum dicit
 aut quomodo se ad patrem perreçturū adferat, à quo sine dubio nun-
 quam recessit. Sed hoc erat ire ad patrem, & recedere à nobis, auferre
 de hoc mūdo naturam quam susceperat ex nobis. Vides ergo eidem
 naturæ proprium fuisse, ut auferretur & abiret à nobis, quæ in fine
 temporum reddenda est nobis secundum attestantium uocem ange-
 lorum. Hic Iesus qui receptus est à uobis, sic ueniet quemadmodum
 uidistis eum euntem in cœlum. Nam uide miraculum, uide utriusq;
 proprietatis mysterium, Dei filius secundum humanitatem suam re-
 cessit à nobis: secundum diuinitatem suam ait nobis, Ecce ego uobi-
 scum sum omnibus diebus usq; ad consummationem sæculi. Si no-
 biscum est, quomodo ait, Venient dies quando desiderabitis uidere
 unum diem filij hominis, & non uidebitis? Sed & nobiscum est, &
 non est nobiscum. Quia quos reliquit, & à quibus discessit humani-
 tate sua, nō reliquit nec deseruit diuinitate sua. Per formam enim ser-
 uam quam abstulit à nobis in cœlum, absens est nobis: per formam dei
 quæ non recedit à nobis in terris, præfens est nobis: tamen & præfens
 & absens, ipse unus idemq; est nobis.

Idem libro 2. Certum est dominum nostrum Iesum Christum se- *Due natiui-
tates & na-
tura Christi
sui.*
 cundam catholicam fidem & præconia scripturarum duas habere
 natiuitates: unam de patre sine tempore, alteram de matre sine semi-
 ne: & harum duarum natiuitatum utranq; gerens naturam, dei scili-
 cet, qua de patre natus est: & matris, qua de matre progenitus est, u-
 nus idemq; deus & homo est Christus. Gemina enim natiuitas, ge-
 minam uno Christo dedit naturam, dum qui deus est de patre, idem
 & homo est de matre. Has itaq; naturas quas ex utroq; habet paren-
 te, Apostolus duas nominat formas, dicens de ipso, Qui cum in for-
 ma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed se-
 metipsum exinaniuit formam serui accipiēs. De quibus formis siue
 quam ex deo patre habet, siue quam ex homine matre accepit, pro-
 phetali uaticinio clarius cōstat expressum, Iſaia de seruili forma eius,

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

quæ passionis uilitate quodammodo indecora apparuit, ita loquen-
te, Inglorius erit inter uiros aspectus eius, & forma eius inter filios
hominum. Et iterum, Vidimus, inquit, eum, & non erat in eo species
neq; decor, sed forma eius despecta & deficiens super filios hominũ.
Et hæc quidem de seruili forma, in qua uniuersas passionis iniurias
pertulit, Isaias loquutus est. De diuinitatis autẽ forma, quæ decorem
suum per sui impassibilitatem retinens, licet passionis pulsata iniu-
rijs, scædari non potuit, David euidentius cecinit, dicẽs, Speciosus for-
ma præ filijs hominum. Cernis in una Christi persona, utriusq; for-
mæ, id est, utriusq; mysterium contineri, forma serui indecora & de-
specta, forma dei speciosa in eo & pulcherrima prædicatur. Hæc alius
quomodolibet accipiat interim, prophetico atq; apostolico præconio
docuimus Christum duas formas habere. Nunc doceamus in amba-
bus unam eandemq; esse personã. Dicit Apostolus, Et ego quod do-
naui in persona Christi. Claruit ergo Christum ex duabus manent
bus naturis, in unione persistere personæ.

*Mysterium
Christi ele-
gantissime
explicatũ.* Rursum lib. 5. illud Pauli tractans, Mediator nõ est unius, sed deus
unus est, post multa tandem quæ petijt è scripturis, Quia transgressio
ne, inquit, mandati inimici dei exiteramus, & in contrarium animis
discordantibus uergebamus, à supernis declinãtes, & ad ima tenden-
tes, necesse fuerat interuentu miserationis diuinæ solutis inimicijs,
contraria in unum reuocari, & supernis ima restitui, quod non aliter
fieri potuit, nisi talis mediator existeret, qui de cœlestibus ueniens,
conuinceretur terrenis, retinens in se id quod non erat, unus fieret in u-
troq; & ita per utriusq; nature cõunionem in una eademq; persona,
& humana diuinis & diuina sociaret humanis, prius utrunq; sine
utriusq; abolitione ueniens in seipso, deinde omnes fideles patri re-
concilians deo. Et quia reconciliationis sacramentum immaculatum
flagitabat sacrificium, talis hostia requirenda fuerat, quæ ita media
esset inter deum & homines, ut & morti succumberet per illud quod
hominis habebat, & mortem reuinceret per id quod in se diuinitatis
tenebat. Vnus est ergo ante incarnationem uerbi deus, & qui in hu-
manitate mansit in qua erat & erit. Non discernendo igitur unũ do-
minum Christũ in hominem seorsim, & seorsim in deum, sed unum
eundemq; Iesum Christum esse dicimus, non ignorantes differẽtias
naturarum, sed eas inconfuse inter sese seruantes.

Plura huius generis clara & euidentia ex hoc doctore sancto re-
stimonia ascribere possem, nisi hæc pijs & minime contentiosis satis
facere crederem. Intelligunt enim lectores æqui quæcumq; in eccle-
sia traduntur de inconfusis naturis Christi in una indissociabili per-
sona.

sona, ex scripturis petita, atq; ijs ipsis esse munita. Ac Vigilium ideo adduxi, quod hic scripturis explicatum ostendit, quod Cochleus dicit à patribus potius q̄ ex scripturis, ecclesie esse traditum. Si uero per texerit contentiosum intendere funem propter uoces Natura, Proprietas, Persona, non scriptas totidem literis & syllabis, non contentam, nec ulla, sicut & 6. cap. attigi, stolidum & pugna uerborum insanientem hominem, responsione dignabor. Imò illud Apostoli maleferiato obijcio, Si quis diuersam sequitur doctrinam, & non accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei que secundum pietatem est doctrinæ, is inflatus est, nihil sciens, sed ægrotans circa quaestiones & uerborum pugnas, &c. Seiungere ab his qui eiusmodi sunt.

Christum Iesum duas habere uoluntates et animam rationalem, manifestissime scripturis doceri.

Cap. XI.

Orrò Christum habere duas uoluntates in una persona, *Due uoluntates* adeo expresse canonicis explicatum est scripturis, ut *nes tates* Christum minem putem nō damnare insaniam Cochlei, qui hoc *si* negare fuerit ausus. Quid enim clarius, q̄ quod in euangelio secundum Lucam dicit dominus? Pater, si uis, trāsfer poculum hoc à me: ueruntamen non mea uoluntas fiat, sed tua. His enim uerbis duas uoluntates ostendit, unam quidem humanam, quæ est carnis, alterā uero diuinam. Et humana quidem propter infirmitatem carnis recusat passionē, diuina autem eius prompta est. Et secundum quod filius est dei, una est uoluntas patris & filij propter essentię unitatem. Præterea quid opus est pluribus astruere ex scriptura duas esse in Christo uoluntates naturales, cum naturam uolūtas sequitur, modo q̄ ostenderimus ex diuinis scripturis, Christum duas habere naturas inconsumas? Neq; uero & patres sancti in synodo Constantinopolitana VI. Monothelitas damnarunt ex proprijs, quod dici solet, capitibus, sed ex scripturis diuinis. Id quod Acta abunde testatur. Quod amplius negat Cochleus ullis explicari literis sacris quod Christus præter diuinum spiritū rationalem quoq; animam habeat: quod tamen patres contra Apollinarem Laodicensem decreuerint, eiusdem est farine cum superioribus. Venit mihi in mentem cum ista tua legerem Cochlee, illud Comici, Vnocule salue. Ex Coclitū pro sapia te esse arbitror. Nam sic sunt unoculi. Agē enim decreuerint ut dicitis, Christum præter diuinum spiritum rationalem quoq; animam *Christus* habere, constat tamen id consulto, religiose, necessarie & prudenter *habet ani* esse decretum, & ex scripturis quidem decretum. Scriptura enim *mam ratio* nūfeste domino nostro Iesu Christo animā tribuit humanam. Quid *nalem.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

enim significantius est, q̄ quod ipse dominus dicit: Filius hominis non uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, usq; daret animam suam redemptionē pro multis. Et quod Mathæus de ipso scribit, Cœpiraffici dolore & mœstitudine. Et ait Iesus, Tristis est anima mea usq; ad mortem. Rursus dicit apud Ioannem dominus, Ego ponam animam meam pro ouibus, ut iterum sumam eam. Nemo tollet eam à me, sed ego ponam eam à meipso. Et iterum, Nunc anima mea turbata est. Innumera huius generis testimonia sunt in scripturis. Quid quod hæ Christū aperte nuncupant hominem? At sine anima nihil sumus, ne homines quidem, sed cadaueris nomen?

Christū habere mentem.

Rogar aduersarius, scio, quæ scriptura discrete exprimat Christum habere animā rationalem adeoq; mentem? Respondeo Cochleni mente carere, si id nondum uidet ac intelligit. Scriptura enim discrete perhibet Christum animam habere humanā, quomodo autem anima humana fuit, si mente uel ratione caruit? An non dixit Apostolus ipsum per omnia fratribus similem esse factum, excepto peccato? An non dixit idem ille ad Philippen. Formam serui sumpsit in similitudine hominū constitutus, & figura repertus ut homo? Ac quid obsecro dominus ut saluaret uenit? Hominem certē totum. Totus enim anima & corpore perierat: igitur omnia quæ in homine sunt perfecte accepit. Nam apud Lucam ipse dixit, Filius hominis nō uenit ad perdendum animas hominum, sed ad seruādum. Si uero mentem non habuit anima Christi, quomodo proficiebat dominus, quomodo idem intelligebat? Lucæ enim 2. cap. ita legis, Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud deum & apud homines. Alibi scriptura domino tribuit intelligentiam. Oportet autem intelligentiam ad perfectam referri naturam humanam. Neq; potest is quicquā intelligere qui mente caret. Neq; in deitate illud impletur. Non enim indiga est intelligentiā, quæ ipsa per se intelligentia existit: neq; opus habet sapientia, quæ per se est æterna sapientia. Vnde uero esuriamis meminisse? Et si ex anima & corpore solum erat, anima nō habente mentem rationalem, partem & rationē humanæ naturæ, quomodo poterat esurire, aut de fame cogitare? Vnde uero tristitia affectus est, dic mihi, anima non habente mentem ac ratiocinationem? Nam anima rationis exorte, aut carne animæ exorte existente, neq; in mœrorem incidisset, neq; in tristitiam. Dic obsecro, an non concupiuit cum dixit, Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum? Desiderium uero ex deitate non coniugit neq; ex sola carne, neq; ex anima mentis exorte, sed ex perfecta humanitate corporis & mentis.

mētis. Huc accedit quod Apostolus aperte dicit, Non habemus pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentum per omnia iuxta similitudinem. Quid uero hoc testimonio pro rationali & uere humana anima Christi perspicacius & efficacius? Addit tamen religiosissime, Absq; peccato. Vt enim dominus in carne sua immaculata nihil sensit pollutionis, ita anima, ratio ac mens omni nauo caruit. Non cogitabat in mente sua quæ dedebebāt eius puritatem & diuinitatem, sed & honesta erant eius fames, tristitia, uiscerumq; commotio. Verum de his operosius & prolixius fortē disse- ro quā necessitas postulet. Ex ijs tamen quæ protulimus ex scriptu- rarum thesauro diuissimo, patere arbitror articulum de uoluntate & mente Christi, quem nobis obiecit Cochleus, nulla explicitum scri- ptura, manifestissimis scripturarum testimonijs & prodium & con- firmatum. Vnde iterū infero omnia quæ ueræ fidei aut pietatis sunt, abunde satis comprehendi canonicis scripturis. Sua uero probabit Cochleus, ubi per harma fulgurarit.

*Nil pollue-
tionis in a-
nima Chris-
ti.*

*Spiritum sanctum procedere ab utroq; a patre inquam & filio, mani-
festissime in scripturis doceri. Cap. XII.*

Ostremo inter alia et post uarias questionēs, quas necit, rogat, quibusnam sit comprehēsum scripturis, Spiritum sanctū procedere ab utroq; a patre inquam & filio? Au- diat ergo S. Augustinum non aliunde hoc q̄ ex scriptu- ris demonstrantem. Tractauit enim in Ioannem 99. Quærat forsan aliquis, Virum et a filio procedat spiritus sanctus? Filius enim solius patris est filius, & pater solius filij est pater, spiritus autē sanctus non est unius eorum spiritus, sed amborum. Habes ipsum dominum di- centem, Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Habes & Apostolum, Misit deus, inquit, spiri- tum filij sui in corda uestra. Nunquid duo sunt: alius patris, alius fi- lij? Absit. Vnum enim corpus, ait, cum significaret ecclesiam, moxq; addit, Et unus spiritus. Et uide quomodo illic impleat trinitatem, Si cut uocati estis, inquit, in una spe uocationis uestre, Vnus dominus. Hic utiq; Christū intelligi uoluit. Restat ut etiam patrem nominet. Sequitur ergo, Vna fides, unū bapriſma, unus deus & pater omnium, qui super omnes & per omnia & in omnibus nobis. Cum ergo si- cut unus pater & unus dominus, id est filius, ita sit & unus spiritus, profecto amborum est: sicut ipse Christus Iesus dixit, Spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Et dicit Apostolus, Misit deus spiritum filij sui in corda uestra. Habes & alio loco eundem Apostolū dicen- tem, Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in

uobis. Hic utiq; spiritū patris intelligi uoluit. De quo tamen alio loco dicit, Quisquis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc euidenter ostenditur & patris & filij ipsum esse spiritum, qui in trinitate dicitur spiritus sanctus. Cur ergo non credamus quod etiam de filio procedat spiritus sanctus, cum filij quoq; ipse sit spiritus? Si enim nō ab eo procederet, non post resurrectionem se representans discipulis suis insufflans diceret, Accipite spiritum sanctum. Quid enim aliud significauit illa insufflatio, nisi quod procedat spiritus sanctus & de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud quod de muliere quæ fluxum sanguinis patiebatur, ait, Tetigit me aliquis. Ego enim sensi de me uirtutem exiisse. Nam uirtutis nomine appellari etiam spiritum sanctum & eo loco clarum est ubi angelus dicenti Mariæ, Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco, respondit, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Et ipse dominus promittens eum discipulis, ait, Accipietis uirtutem spiritus sancti superuenientem in uos, & eritis mihi testes. De hac uirtute credendus est dicere euangelista, Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et reliqua. Porro idem argumentum tractat idem hic author ex scripturarū fontibus lib. 3. contra Maximinum Arianorum episcopum cap. 14. &c.

Demonstravi his, opinor, satis euidenter Cochleo eos articulos in scripturis diserte & manifeste comprehensos esse, quos ipse negauit in scripturis expresse comprehēdi. Proinde euiçi palām quod defendendum ac demonstrandum sumpsit, scripturis canonicis abunde satis comprehendi quæ ad ueram pietatem pertinere uidentur.

Summam doctrinæ apostolicæ literis abunde esse comprehensam.

Caput XIII.

Is ad hunc modum expositis, pergimus alacri mente ad reliqua Cochlei sophismata confutanda. Exclamat ille, Quis uero credat scripta omnia quæ duo præcipui apostoli Petrus & Paulus annis ab ascensione dñi XXXVI. Iudæis & gentibus per tot prouincias tradiderunt? Nunquid unum duntaxat sermonem uiua uoce habuit Petrus ad tot gentes & populos quibus Christum prædicauit? Neq; de Paulo id recte dixeris, qui ab Hierusalem per circuitum usq; ad Illyricum repleuit euangelium Christi, non ab ipso scriptum, sed uiua uoce traditum: sicut ait ad Corinthios, Cætera cum uenero disponam. Quis uero unquam credidisset Cochleum tam acrem, sua opinione, defensorem humanarum constitutionum, usq; adeo infirmis & puridis fulcris structurā suam imponere potuisse? Prædicarunt uiua uoce Petrus & Paulus

sum,

num, & hunc crucifixum, atq; in hoc uno salutis pietatisq; & uitæ Certum & omnia. Ac nisi certū succinctumq; fuisset doctrinæ genus quod pau succinctum cissimis potuisset comprehendere, quomodo obsecro uerisimile uideat doctrine tur intra annos opido paucos, & per præcones paucissimos, deniq; genus quod per omnia terrarum regna, euangelicam prædicationem propagari ecclesiæ tra potuisset? S. Paulus egressus Damasco, totam peragrauit Arabiam, in diderūt de de redijt Hierosolymā, qua protinus relicta, deductus est Cæsaream, postoli. inde dimissus est Tarsum. Ea est metropolis Ciliciæ, patria Pauli. A Tarso per Barnabam reductus est Anuochiam, inde denuo Hieroso lymam profectus est, ut exhiberet pecuniam collectā in pauperum subsidium, quo peracto reuersus est Anuochiam. Vbi donatus nomine apostolico profectus est Seleuciam. E Seleucia soluit in Cy prum. A Cypro nauigans Pergem, appulit in Pamphilia. Inde profectus est in Pisidiam, deinde Lycaoniam. Venit & in Ciliciam, deniq; in Syriam, Phrygiam, Galatiam & Mysiam. Rursus ab Asia per uarias Aegei maris insulas in Europam trāsiens, Anticam, Beotiam, Achaïam, Thessalonicam, Epirum, Apolloniam, Macedoniam, Illyricos usq; permeauit: postremo rediens etiam Asiā & Ephesum euangelij prædicatione illustrauit. Et hæc omnia perfecit priusquam capereur Hierosolymis coniectusq; in uincula, biennio exacto Romanam perduceretur. Aiunt autem Claudij anno 13, coniectum in uincula, 19. Tiberij Cæsaris cōuersum esse ad fidem Christi, iuxta quam supputationē intercurrunt anni plus minus 22. Certè intra pauculos hosce annos neuiquam potuisset tot gentes & tam uasta regna plene in fide Christiana instituere, nisi uerbo usus fuisset abbreviato: qd tamen in fide Christiana uoce uiua ecclesijs dei exposuit, totam tamen prædicationis summam, ac quod doctrinæ attinet substantiam & ipsa saluta capita, editis epistolis sufficienter comprehendit.

Ad Romanos dicit, Græcis simul & Barbaris omnibus deniq; debitor sum, ita quantum in me est paratus sum uobis quoq; qui Romanæ estis euangelium prædicare. Simul autem prædicationem euangelij auspicans, per eam epistolam, scripto uelut in compendium recolligit, quod uiua uoce fusius solebat explicare. Vnde semper habitata est epistola Pauli ad Romanos pro compendio euangelij à Paulo prædicari. In epistola ad Ephesios palam & apertis uerbis confiteatur se cognitionem in mysterio Christi, id est, quid in uniuersum de mysterio Christi reuelatum sentiat, comprehendisse. Verba eius si quis requirat, hæc sunt, Audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundum reuelationem nouum mihi fecit mysterium quemadmodum scripsi paucis, ex quibus potestis legentes intelligere

Pauli doctrina sufficienter comprehensa est scripturis.

cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non innotuit filijs hominum, quemadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes coheredes & eiusdẽ corporis cõsortesq; promissionis eius in Christo per euangelium, cuius factus sum minister secundum donũ gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potentiæ illius. His quid obsecro poterat pro nostro proposito aliud planius, perspicacius euidentiusq; dici? Potestis, inquit, legentes hæc quæ paucis ad Ephesios scripsi intelligere cognitionem meam in mysterio Christi. Comprehen dit ergo uel unica illa epistola euãgelij cognitionem & fidem Christianam, quam habuit Paulus apostolus. Quod si huic iungamus reliquas eius XIII, habebimus profecto plenissimam Pauli doctrinam, non uiua modo uoce traditam, sed & in literas relatum. Quid quod Lucas in Actis apostolicis aliquot orationes siue sermones apostoli Pauli consignat, sed usq; adeo sibi similes omnes, ut nihil dubitare possimus, non dispares futuras, si ad unum conscriptæ essent omnes? Et in his quoq; aliud non agit, q̃ quod copiose satis exornis persequitur in epistolis. Quomodo itaq; non omnia Paulinæ doctrinæ scripturis comprehensã habemus?

Petri doctrina satis sufficienter comprehensa est in scripturis.

Ac de Petro apostolo quid dicam, cuius duæ ad dispersionem Iudeorum epistolæ extant, breues quidem illæ, sed quæ summam prædicationis euangelij & fidei Christianæ comprehendant? Equidem in fine cap. 1. Hoc autem est uerbũ, inquit, quod per euangelium delatum est ad nos, ceu epilogo & clausula appensa, testificans uel hæc tenus se summam prædicationis euangelicæ contextuisse. In epistola secunda testatur se docuisse ecclesiam ea quæ uidit & audiuit a domino, quæ deniq; prophetæ tradiderunt priores. Quis uero nesciat ea quæ uiderunt & audierunt apostoli, euangelistarum narratione historica plenissime esse comprehensã? Quis deniq; ignoret scripturas propheticas & absolutas, & absolute perfectas ecclesiæ dei esse traditas? Habemus ergo & prædicationem siue doctrinam, S. Petri copiosissime quidem uiua uoce enarratam ecclesiæ, per compendium uero & quantum summam pietatis attinet, abunde sufficienter nobis esse conscriptam. Fateor istum non unum duntaxat habuisse sermonem per annos ministerij sui XXXVI, sed addo eos quos apud uarias gentes habuit, omnes eiusdẽ fuisse generis, nec dispares scriptis. Ex tant in Actis apostolicis orationes, prædicationes siue sermones Petri aliquot: uerum si pauculos hos inter se conferas, dices omnes pertinere unius atq; eiusdem esse argumenti & generis. In singulis Christum inculcat, & in hoc salutis uitæ & perfectionis omnia. Mox ad fidem, charitatem,

charitatem uitęq; hortatur innocentiam. Hoc agit in die Pentecostes coram tota plebe, Acto. 2. Rursus coram plebe in templo, Acto. 3. In senatu item coram doctis & potentibus, Acto. 4. & 5. Deniq; apud Cornelium Centurionem Cęsarię, Act. 10. & in synodo Hierosolymitana, Act. 15. cap.

Breuius, quod de factis & dictis Christi domini in libro meo de auctoritate scripturę capite 14. dixi, id de apostolorum quoq; Petri & Pauli doctrina & gestis dictū nolo. Dixi, Quamquam omnia per singula (obseruate mihi hoc per singula) non sint scripta, ea tamen scripta sunt, quę ad pietatem & salutem consequendam necessaria sunt. Atq; hoc est caput illud primariū, quod in hac causa uolumus probatum. Et reliqua. Ad eundem modum dico omnia quę uitę & pietatis sunt, literis commendasse Christi domini apostolos. Nec est quod copiosorem super hac re responsionem expectet a nobis Cochleus, cum quę prius dedimus, solutioni satis esse potuerint, ueritatem simplici animo indaganti. Metuo tamen ne Cochleus ullo ueritatem querēdi studio teneatur, qui tam clarę & simplici responsioni olim datae a deo non acquieuit, ut eam prius auditam, quasi nihil audierit, contemnere, adde & cauillari pergat.

De præcepto domini, iubentis uerbo suo nihil addere, nihil adimere.

Caput XIIII.

Orrò locos scripturę, quos pro mea assertionem adduxi, pro more suo obscurat Cochleus, non dissoluit. Ego sic colligo, Ea lex et doctrina perfecte absoluta est, cui nihil uel addi potest uel adimi. Legi autē dei & canonicę doctrinę nihil potest uel addi uel adimi: unde perfecte absoluta est. His opponit Cochleus, Si legi dei nihil potest addi uel adimi, ubi ergo manet lex euangelica? Quomodo dicit Apostolus? Reprobatio quidem sit precedentis mandati, propter infirmitatē & inuitilitatem, &c. Ad ea respōdeo, Nec prophetas nec apostolos, adeoq; ne ipsum quidem dominum Iesum Mosi quicquam adiecisse alieni, aut ademisse quicquam perfectę aut perpetuę dei uoluntati, cuius sanę lex ipsa est expressio uel comprehensio. Nam prophetę fuerunt ueluti interpretes diuinę legis, omnia sua referentes ad legem Mosi. Testantur id historię Iudicium & Regum Israelis, prophetarum deniq; omnium libri. Ac dominus Iesus manifestissime testatur se uenisse ad cōplendam legem & prophetas. Imò de fide Christiana disputans apud Iudeos in Ioanne, & apud discipulos in Luca, ex Mose producit testimonia, doctrinam uidelicet suam cōfirmans ex lege. Sed & Paulus Christianę fidei prægo celeberrimus, & gratię dei testis amplissimus,

h h

palam profiteretur se nihil docere extra ea quæ docuit Moses, & tradiderunt prophetae. Nam coram rege Agrippa pro se dicens, Iudæi, inquit, me comprehensum in templo tentauerunt interficere: auxiliolum autem nactus dei usq; in hodiernum diem sto, testificans tum paruo tum magno, nil dicens aliud (id est, iudeis & gentibus) quam ea quæ prophetae prædixerant futura esse & Moses, an passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorum lumen annūciaturus sit populo & gentibus. Ac Ceremonialia mox ab initio non ut perpetua sed temporaria ad aduentū inquam Christi usq; qui legis perfectio est, diuinitus instituta sunt. Id quod Paulus in 7. cap. epistolæ ad Hebræos significare uoluit. Nil ergo legi dei uel adiectum uel ademptum est à Christo, prophetis & apostolis, manetq; uerbum dei intactum, & perpetuò perfecte absolutum, qui nostræ disputationis scopus est.

Quod sub finem adijcit aduersarius, Ego uerbum Mosi de nõ addendo aut minuendo intelligo, ut nihil addi aut adimi debeat, per quod genuinus literæ sensus corrūpatur aut minuatur: maxime contra ipsum pugnat, qui multa defendit cõtra genuinum scripturæ sensum instituta & recepta, reuera adiecta dei uerbo. Possẽ hoc, si necesse foret, multis euincere exemplis: uerum in præsentia satis euidenter accusat & redarguit te tuosq; complices impius ille idolorum in templis uestris usus, cõtra apertissimum dei uerbum, non dicam iam contra ueteris ecclesiæ ritum & consuetudinem à uobis receptus & usurpatus iam aliquot sæculis.

Abrogationem Sabbati, & mandatum de non edendo suffocato & sanguine, nihil derogare absolutæ scripturarum perfectioni. Cap. XV.

Roducit præterea Cochleus contra absolutam scripturarum perfectionẽ, quod multa cum Papistis abrogem quæ in scripturis exprimantur præcipianturq; expresse, ueluti sabbatum: multa item faciam quæ apertis scripturis hinc prohibita, ueluti quod carne uescar suilla, nec abstineam à suffocato & sanguine: quibus addit, Qua rogo authoritate & ratione facis, si ecclesiæ traditionẽ authoritatemq; despicias? Vnde scire queas quid in scripturis ueteris testamenti seruandum, quid abrogandũ sit Christianis, si te non doceat mater ecclesia, & sanctorum patrum traditio? Quid iactitas, Verbum domini manet in æternum? Quasi uero non ipsæ scripturæ abunde doceant omnes ceremonias non nisi ad tempus usq; reuelati euangelij uigere debere, quo uidelicet gentes & Iudæi per fidem Christi in unũ coalescant hominem, in unum corpus & unam ecclesiam, medio illo pariete Iudaicarum obseruationum

donum sublato è medio. Ego certe nunquam despexi ecclesiam, nec unquam despiciam, interim tamen nunquam quiduis quod ecclesie obtruditur nomine, recipiam. Et nisi ecclesia patresq; ecclesiastici doctrinã suam de Sabbato ex scriptura mihi approbassent, doctrinam ipsorum neq; reciperem, neq; ecclesiam pro genuina matre ueraq; ecclesia agnoscerem.

Quicunq; scripturis uere imbuti sunt, fatentur genus in præcepto de sabbato, causamq; finalem & principale illud quod eo præcepto respicit deus, neq; abrogari posse unquam, neq; à quoquam ecclesia fito esse abrogatum, speciem duntaxat abrogari mutariue. Præcipuum autem illud in præcepto de Sabbato, adeoq; immutabilis & perpetua dei uoluntas est, ut homines semper habeant cultum externum, & exercitium religionis ueræ. De quo intelligendum est quod apostoli die dominico collectas celebrarunt, ministerium uerbi & sacramentorum exercuerunt. Ad quod opus est orio, quod & charitas, perpetua dei lex, exigit. De specie sabbatorum loquitur apostolus cũ ad Coloss. Nemo uos iudicet, inquit. in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunii, aut sabbatorũ, quæ sunt umbra rerum futurarũ, corpus autem Christi. De eadem non unus in euangelio locus intelligendus est. Cæterum dominicę diei manifeste meminerunt primarij apostoli Ioannes & Paulus. Ioannes in Apocalypsi cap. 1. & Paulus in 1. ad Corin. 16. cap. Certè Lucas in Actis meminit Christianos uno die sabbatorum conuenisse ad preces publicas, ad audiendum Paulum, & frangendum panem dominicum. Non ignorat, opinor, Cochleus, Vnam sabbatorum poni in scripturis pro prima, id est die dominica. Claret ergo à temporibus apostolorum dominicę diei celebritatem esse obseruatam, & iccirco hodie quoq; secundum scripturas obseruari. Claret illud quoq; absolutæ perfectioni scripturarũ adeo nihil decedere per obiectionem Cochlei, ut accesserit magis, imò & huius detecta sit & inscitia & malignitas.

De prohibito sanguine & suffocato, hoc respondeo. Fateor apostolos ex sancti spiritus instinctu ethnicis prohibuisse esum sanguinis & suffocati, sed addo eam legẽ ad tempus ac propter Iudæos quidem, quibus apostoli per charitatem hætenus parci uoluerunt, esse laram. Id quod duplici testimonio sic ostendo. Principio S. Iacobus sic dicit, Censeo non esse obrurbandum eis qui ex gentibus conuertuntur ad deum, sed scribendum ad eos ut abstineant se ab inquinamentis simulachrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses enim ab ætatibus antiquis in singulis ciuitatibus habet q; ipsum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur. Deinde S.

Sabbati religio.

Suffocati & sanguis

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Paulus aliquot post illam synodum annis scribens Corinthijs dicit, Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra & plenitudo eius. Proinde uescor suilla carne, sanguine & suffocato, quod præceptum apostolicum ad tempus datum in scripturis explicatum adeoq; relaxatum est. Quod & illud pertinet quod in euāgelio legimus, Quicquid ingreditur in os, non impurat hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc impurū reddit hominem. Item illud Apostoli, Omnia pura puris, pollutis autem & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum mens & cōscientia, Cernit Cochleus, opinor, scripturas & hanc litteram pulchre dirimere, ac omnia quæ ueræ pietatis sunt sufficienter docere. Interea non uideo quare hæc propheta sententia uere aurea, Veritas domini manet in æternū, usq; adeo auribus Cochlei doleat, nisi quod à scripturarum ueritate auersa, fabulis & præceptis hominum sese dediderunt.

Quæ externum dei cultum instruunt, abunde satis in scripturis comprehendunt.

Caput XVI.

Am uero disputationē meam de externo dei cultu abunde satis in scripturis comprehenso, post adductas scripturas & rationes petitas è scripturis concludens dico, Ex illis omnibus constare puto uel externam religionem saluis perpicue & abundanter canonica uaditam esse scriptura, in qua compendio breui continetur, ut nullis copiosis & infinitis ad illam absoluendam traditionibus humanis opus habeamus. Quibus nec oppugnatis nec subuersis hæc opponit aduersarius, Quæ in externo cultu obseruamus, nequaquam scripta sunt omnia in sacris literis. Et mox, Bene sciuerunt apostoli nimis longum fore, si omnia scriberentur, propterea iusserunt nos audire ecclesiam & præpositos nostros. Si quis ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Et Paulus, Obedite præpositis uestris, & subiaccete eis. Atqui illa ex se fingit Cochleus ueluti araneus. Loca enim hæc scripturæ suo instituto non quadrant. Dominus enim apud Matthæum in 18. cap. non loquitur de ecclesia quæ ex se fingit leges & ritus, sed de ea quæ legibus gubernatur saluatoris. Neq; eo loci ullus sermo fit de institutuendo externo dei cultu per ecclesiam, sed de admonitione fraterna, de correptione seueriore, & multa siue pœna instigenda peccatim in scelere aliquo obstinatis. Sic enim dicit dominus, Si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Sin uero te non audierit, adhibe te cum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium consistat.

Si ecclesia non audierit, sit tibi ethnicus & publicanus.

fiat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiã non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. Quid hæc quæso faciunt ad institutum Cochlei? Non enim dicit, Si ecclesiam extra dei uerbum cultum dei externum condentem non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. De correptione sceleratorum, sicut modo dixi, loquitur.

Iubet sane Paulus obedire subiacereq; præpositis, uerum de præpositis uerbum domini & sequentibus & ecclesiæ suæ fidei cõmissæ tradentibus loquitur. Petrus enim apostolus, Si quis loquitur, inquit, loquatur ut eloquia dei. Et Paulus ad Timotheum scribēs, Obtestor, inquit, ego coram deo & domino Iesu Christo, qui iudicaturus est uiuos & mortuos in apparitione sua & in regno suo. Prædica sermonem, in sta tempestiue, in tempestiue, &c. 2. Timoth. 4. Proinde si aduersarius prælatos mihi obiiciat, qui ex sua officina proferant nuper cusos articulos, ritus, constitutiones, negabo qui tales sunt esse præpositos ecclesiæ. Non debent illi sibi plus sumere arrogareq; quam habuerit Israelis præpositus Iosue, cui dictum legimus cœlitus, Vide ut custodias & agas secundum uniuersam legem quam præcepit Moses seruis meus. Ne recedas ab ea neq; ad dextram neq; ad sinistram, ut prudenter agas in omnibus in quibus incedis. Non recedet liber legis huius ab ore tuo, sed meditaberis in eo die & nocte, &c. Quò nimirum & illud perinet Ieremiæ, Sic dicit dominus exercituum, Ne audieritis uerba prophetarum qui uobis prophetant, uanos redunt uos: uisionem cordis sui loquuntur, non ex ore domini. Item illud, Propheta apud quem est somniũ, somnium narret: & is apud quem est uerbum meum, loquatur uerbum meum uere. Quid enim paleæ cum tritico? ait dominus. An non uerbum meum quasi ignis, dicit dominus, & sicut malleus conterens petra? Certissima ueri propheta dei nota est afferre uerbum domini. Nam & Isaias, Ad legem, inquit, & ad testimonium: quod si non dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina lux. Proinde qui uerbũ dei deserunt, cæci sunt. Non trahes autem in participationem cæcorum, de quibus in euangelio dixit dominus, Si cæcus cæcum duxerit, ambo concidunt in fossam, Lucæ 6.

Quid uero illa Apostoli uerba, An ecclesiam dei cõtemnitis? 1. Cor. An ecclesiã dei contemnitis? qui se suo exornant ecclesiæ, cultu dei externo) faciunt? Paulus enim loquitur de pauperibus, quos diuites Corinthij luxu suo nimio, in epulo sacro, contemnere uidebantur. Addit enim, Et pudefacitis eos qui nihil habent. An non habetis domos ad edendum & bibendum?

Obediendũ
præpositis
quomodo?

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Cæterum quadrant uobis omnia, qui per crines, quod dici solet, scri-
pturas sursum & deorsum pro uestra trahitis libidine.

De Traditionibus patrum & apostolorum uiuis & non scriptis.

Caput XVII.

Ostrems autem ad ueterem confugit Cochleus sophis-
ticam, in qua tamen collocat præsidium maximum &
tutissimum, adeo ut omnia nostra scripturarum testimo-
nia nihil plus timeat quàm testudo muscas, culicem elephan-
tus. Duabus enim nixus in portu ancoris sibi sedere uiderur. Verus
autem sophistica est, Traditiones apostolorum uiuas non scriptas ia-
ctare. De quibus Cochleus, Viua, ait, apostolorum traditio non mi-
nus à spiritu sancto est, quàm eorùm scriptura quam post se nobis relique-
runt. Itaque per sæpe obiecimus uobis illud Apostoli, State fratres, &
tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem, siue per episto-
lam nostram. Quid ad hoc respondistis? Si ergo recte pro uerbo dei
habentur traditiones patrum, quæ legem Mosi præcesserunt, ut dicis,
cur non habeantur pari ratione pro uerbo dei Traditiones apostolo-
rum, quæ uel præcesserunt euangelium scriptum, uel in euangelio
scripto non sunt expressæ? Certe multa tradiderunt primis Christia-
nis apostoli, antequam ullum scriptum esset euangelium. Quando-
quidem ultra LX. annos fuerint Christiani post ascensionem domi-
ni, antequam suum scripsit euangelium Ioannes. Hæc omnia Co-
chlei sunt.

*Villa apo-
stolorum tra-
ditio non
scripta.*

*Lex dei pa-
triarcharum
in scriptis
cordibus.*

*Traditio
in literas re-
lata.*

Cæterum de Viuis antiquorum patrum nedum sanctorum apo-
stolorum traditionibus sic habeat Lector pius. Legem deus cõditior
cæli & terræ, suam inquam uoluntatem & institutionem omnem ui-
tæ & pietatis, quicquid uidelicet interni & externi cultus est, inscul-
psit pectoribus primorum parentum ac sanctorum patriarcharum,
quos inspiratione arcana & uoce uiua familiaribusque instruit collo-
quijs: qui rursus eam institutionem, sicuti à deo acceperant, posteris
suis ceu per manus pro ipsissimo uerbo dei tradiderunt. Id quod liber
Mosis primus manifeste testatur. Ac durauit hic tradendi modus sæ-
culis planè multis, ad ætatem usque Mosis, sub quo traditio cepit re-
ferri in literas. Vbi enim uisum est domino gentem olim in Abraha-
mo delectam sibi segregare ex genibus, & multiplicibus ditare &
ornare donis, inter alia beneficia, id non postremum minimique mo-
menti conuulit, quod potissima religionis capita contraxit in cõpen-
dium, eaque magna cum maiestate è monte Sina, coram uniuersa Israe-
lis ecclesia, promulgans recitauit, hinc & in tabulas lapideas, quo-
essent durabiliora, digito proprio inscripsit, Mosique demum tradidit
ferenda

ferenda ad populum. Eundem Moſen in fidem recepit dominus, familiaris ei apparuit, et in pietate inſtituit plene, ſpiritu ſuo imbuens, ac ei præcipiens, ut totum pietatis negotium à patribus traditum poſteris, & nunc quoq; cœlitus ipſi Moſi ſingulari modo reuelatum, literis comprehenderet. Obedijt domino ſeruus fidelis, totamq; theologiam ſacram, & ipſam ab exordio mundi ad ſua uſq; tempora hiſtoriam, uti acceperat à deo & ex patrum traditione, ac multiplici rerum experientia, quinq; libris fideliter complexus eſt. Habes Patrum traditionū originem atq; progreſſum, habes & ſcripturarum initia, iam accipe & progreſſum. Moſen ſequuti ſunt ſacerdotes & prophetæ, qui uiua uoce legem Moſi ſcriptam interpretantes, locis perſonis atq; temporibus ſuis accommodarunt. Ex quibus nonnulli ea quæ publice duocuerant eccleſiam, reuelantq; deo cœlitus acceperant, literis quoq; mandantes tranſmiſerunt ad poſteros. Hinc enim habemus hiſtoriam ſanctam Ioſue, Iudicum, Regum Ducumq; Iſrael. Hinc habemus ſacraſſimos hymnos, Solomonis philoſophiã, ac prophetarum ſermones, Iſaiã, Ioelis, Oſee, Abacuk, Micheã, Ieremiã, Sophoniã, & aliorū prophetarum. Perſuaſum autem fuit ueteri Iſraelitarum eccleſiæ, omnem ſanctorum patrum traditionem ſanctam, literis comprehenſam legis & prophetarum, perfecte abſolutam contineri: donec factio phariſaica paulò ante xiatē Chriſti erumpens, nouas quasdam commiſceretur traditiones, quas magiſtrum appellauit: & quas grauiffime oppugnauit unã cum apoſtolicis dominus noſter Ieſus, ad ſolas reſpiciens ſcripturas, & omnes ad ſcripturarum ſtudia impellens.

*Progreſſus
ueteris ſeri-
pturæ.*

*Traditiões
patrum nõ
ſcriptæ.*

Iam uero ut in principio mundi patribus digito deus in corda regionem inſcripſit, uiuaq; ſanctorum hominum traditione in eccleſia retinuit: ſic ab initio reuelati euãgelij dominus Ieſus per ſpiritum ſuum mentem inſtruxit eccleſiæ, ac primum ipſus, deinde apoſtoli & diſcipuli eius, uoce & traditione uiua foris tradebãt euãgelium, cui in cordibus teſtimonium præbebat ſpiritus ſanctus. Nihil ſcripſit ipſe dominus, ſed tamen omnibus dictis & factis ſuis teſtes, ſpectatores & auditores adhibuit apoſtolos. Hi principio quod uiderant & audierant apud eccleſiam uiua uoce teſtabantur: quanquam interim & legis & prophetarū teſtimonijs ſcripſis, expoſitionem ſue narrationem ſuam confirmarent. Mox cum ab aſcenſione domini ſubreperent pseudoapoſtoli, aliter dicta & facta Chriſti adeoq; uniuerſum euãgelij negotium contextentes, quã ipſa ferrer rei ueritas, ſpiritu uo in litera ſancto exciui prodierunt cum apoſtolicis uiri apoſtolicæ, qui id quod per omnes apoſtolos hæctenus uiua uoce traditum fuerat eccleſiæ, ras relata.

*Euãgelij
cordibus in
ſculptum.*

*Uua euã-
gelij tradita
uo in litera*

scripto seu literis quoq; comprehenderent. Non ex meipso hæc fin-
go, Lucam habeo testem, qui in Præfatione euangelij sui, Quoniam
complures, inquit, aggressi sunt ordine conscribere narrationem, de
certo compertis inter nos rebus, sicuti tradiderunt nobis hi, qui ab ini-
tio ipsimet spectatores ac pars aliqua fuerunt dicendorum, uisum est
& mihi, persequendo ab initio omnia deinceps tibi scribere, optime
Theophile, ut cognoscas earum, de quibus edoctus es, rerum certum
dinem. En, lector sancte, tradiderunt apostoli uiua uoce quæ uide-
rant, & quorum pars magna fuerant, tradiderunt autem ecclesie &
Lucæ discipulo Christi, Lucas autem, sicut & Marcus, eam traditio-
nem in literas retulit: scripta est iam itaq; traditio apostolorum, nec est
aliud quàm scriptum sacrosanctum euangelium.

*Quid Pau-
lus de tradi-
tionib. scri-
psit.*

Huc accedit quod apostolus quoq; gentium Paulus de fide dispu-
rans Christiana & primis eius capitibus ad Corinthios dicit, Notum
uobis facio fratres, euangelium quod annunciaui uobis, quod & ac-
cepistis, in quo & statis, per quod & saluem consequimini, quo præ-
sto annunciarum uobis, si tenetis: nisi frustra credidistis. Tradidi enim
uobis in primis quod & acceperam, quod Christus mortuus fuerit
pro peccatis nostris, secundum scripturas, & quod sepultus sit, & quod
resurrexerit die tertio secundum scripturas, &c. Habes iterum quæ fue-
rit traditio apostolorum de euangelio, hæc nimirum quæ & in lege
& prophetis fundata, ac per euangelistas conscripta est, nempe quod
dominus Iesus pro nobis peccatoribus crucifixus, resurrexerit à mor-
tuis, &c. Habes traditionem apostolicam congruere cum scriptura
ueteri. Imò si quis roget quæ fuerit apostolorum traditio de Cæna
domini: nil aliud respondeo, quàm quod apud Matheum, Marcum
& Lucam de Cæna domini scriptum lego. Paulus enim in epistola
ad Corinthios, Ego, inquit, accepi à domino, quod & tradidi uobis,
quod dominus Iesus in ea nocte qua traditus est accepit panem, &
postquam gratias egisset, fregit. Et reliqua, quæ per omnia cõgruunt
cum ijs quæ leguntur in euangelistis. Ergo de euangelica & aposto-
lorum doctrina factum est, sicut modo retuli de Mose & prophetis.
Viua erat traditio temporibus Christi, & decem circiter ab ascensio-
ne domini annis. Inde uero cõpuit uiua euangelij prædicatio in liti-
ras referri, & eo modo commendari ecclesie: quod primo omnium
factum perhibent à Matheo, cuius euangelium Barptolemaeus apo-
stolus Indis exposuerit. Sequuntur sunt nõ ita multos post annos Mar-
cus atq; Lucas. Quibus accesserunt S. Petrus, Paulus, Iacobus, Iudas
atq; Ioannes idem apostolus euangelista discipulus domini & ma-
gnus theologus. Hi epistolis librisq; editis splendidum alioquin
gotium

gorium euangelij multo clarius illustriusue reddiderunt. Accesserunt
his Acta apostolica, nō singula quidem & singulorum, sed certa po-
tissima & præcipuorum, in quibus summam haberemus puræ & ple-
næ veritatis apostolicæ, quæ sufficeret ecclesiæ Christi.

Quod ergo Paulus Theſſalonicen. scribens, dixit, State fratres, & *Quomodo
Paulus ius-
serit retine-
re traditio-
nes.*
2. Theſſ. 2.

retinete traditiones quas didicistis siue per sermonem, siue per episto-
lam nostram, nihil pro uestris traditionibus papisticis faciens protu-
lie. Traditionis enim uocabulo comprehendit & sermones & episto-
las. De epistolis nulla est lis, nullum dubium. Per sermones uero
intelligit Cochleus traditiones non scriptas: ego uero doctrinā Pau-
li, doctrinam inquam de euangelio ex scripturis Moſis & propheta-
rum decerptā, & ita contextam sicut summam expositionis in literas
reulere alij euangelistæ & apostoli, qui dextras Paulo dederunt so-
cias consensionis symbolum. Nam de sermonibus siue prædicatio-
ne sua loquens coram Agrippa, testificatur se nihil docere extra id,
quod Moſes & prophætæ docuerint priores. Et ad Galatas, Notum,
inquit, facio uobis fratres euangelium quod prædicatū est à me, non
esse secundum hominem. Neq; enim ego ab homine accepi illud,
neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Nihil autem à seipſa
dissidet reuelatio Iesu Christi: at ex eadē scripserunt Matthæus, Mar-
cus, Lucas & Ioannes, unde necesse est Paulum eadem cum illis in
suis sermonibus ecclesiæ tradidisse uiua uoce, quæ isti literis compre-
hensa ecclesiæ reliquerunt: ut non sit necesse Cochleum nobis per ser-
mones interpretari uiuas non scriptas traditiones: quod nō est aliud
quàm commentum uanissimum.

Circuferuntur, fateor, Canones quidam apostolorum, nomine *Canones
apostolorū.*
Clementis editi, quibus tamen Justinianus Imperator, uir nec ma-
lus nec indoctus, permultum tribuat, & aliquot Romanorum ponti-
fices eos receperint, ipsi tamen in seipsis habent quo refutari possunt.
Nemo enim diligentius ipsos perlegens, perlegendoq; pensans, &
cum scriptis conferens uere apostolicis, facile dixerit hos quicquam
post fictitium titulum apostolici habere spiritus: ut non sine graui
caussa Isidorus Hispalen. episcopus ipsos repudiasse uideatur. Reti-
nuit haud dubie in ueneratione Iustinianum longi temporis præſcri-
ptio & apostolici nominis authoritas, & in primis eorum ars & sedu-
licas, qui bono imperatori illos obrulerūt pro præſcis & apostolicis.
Faciunt & Acta apostolorum mentionem apostolicæ traditionis *Patres ueſ-
tri de tra-
ditionibus
apostolorū.*
Acto. 16. uerum eadem manifeste perhibet illam ipsam in literas esse
relatam: quod uidere licet in cap. 15. Meminerūt alicubi & uerusti pa-
tres traditionum apostolicarum, sed repto hic denuo quod in libro

meo de autoritate scripturæ testatum reliqui, Certum esse apostolos domini alia non tradidisse uoce uiua ecclesijs, & alia literis commendasse: id est ueras apostolorum traditiones non pugnare cum scriptis apostolicis. Nam & Tertullianus, Confinnantiale, inquit, aliquid hæretici: quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Sed & si confinxerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronunciat, neque apostoli alicuius authoris esse neque apostolici. Quia sicut apostoli non diuersa inter se docuissent, ita & apostolici non contraria apostolis edidissent, nisi illi qui ab apostolis descuerunt & aliter prædicauerunt. Hæc ille. Et reuera Traditiones illæ nostræ apostolico ornata titulo (Siquidem Missam, Diuorum inuocationem, Purgatorium, Vota monastica, Imaginum siue idolorum usum in templis, ac his similia intelligitis) pugnant manifeste cum scripturis apostolicis, neque ergo traditiones apostolorum uiuæ nominari, nisi per imposturam.

Breuitè, Apostoli domini nostri Iesu Christi unicam fidei rectè uiuendi regulam faciunt Verbum dei scripturis comprehensum. Nam & Paulus, Fides, inquit, ex auditu est, auditus autem per uerbum dei. Et iterum, Omnis scriptura diuinitus inspirata & unius est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem quæ est in iustitia, ut integer sit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Sed & Solomon, Omnis, inquit, sermo dei purgatus est, sicutum his qui eo nituntur. Ne addas sermonibus eius, ne te redarguat, & mendax inueniaris. Proinde qui sapiunt fideles, solum dei uerbum in omnibus sibi proponunt sequendum; ad quod examinant, si qui profertur canones aut traditiones apostolorum, aut aliorum parum: quippe quod abunde satis comprehensum continet quæcumque ad ueram pietatem pertinent.

De Ecclesiasticis traditionibus & humanis constitutionibus.

Caput XVIII.

Traditiones ecclesiasticæ non aliæ à scripturis.

Ordo tractatio Ecclesiasticarum traditionum, quam in libro meo per cap. 13. tractaui, cohæret cum uerbo dei siue scriptura sancta. Ut enim ecclesiam Christi à scripturis sine uerbo dei non separo, ita neque traditiones ecclesiasticas aliunde quam ex scripturis deriuo. Summâ enim exprimunt agendorum, id est planè, plene, diserte & significatè, circumstantias singulas non item. Habet ergo ecclesia suos ministros, mentis diuinae & scripturarum consultos, pastores, uoluntatis dei præcones & interpretes, qui quouis in loco, tempore quolibet, & erga quaslibet personas quicquid

quicquid sentiendum agēdūm est siue priuatim siue publice, cum erga deum tum erga homines, præscribentes tradunt. In quibus ut per circumstantias conuenit res explicare, ita quod cum scripturis pugnat præscribere, mutare, addere, deirahere non conuenit. Equidem uiri ecclesiastici non possunt aliunde quā ex scripturis decerpere quod ecclesiæ suæ fidei commissæ tradunt. Alioqui enim ecclesia nec illos pro ueris pastoribus uirisque ecclesiasticis agnosceret, neque doctrinam eorum reciperet: cum scriptum sit, Oues pastoris uocem audiunt, aliorum non audiunt.

Cæterum non magnopere impetit illa mea de Traditionibus ecclesiasticis disputata aduersarius. Quod interim quæstiunculas necit aliquot & pro more suo, ne nihil dicat profus, parum ad rem pertinentia ingerit, non arbitror responsione operosa excipiendum esse & tractandum fufius, cum & liber hic inter differendum iusto plus excrescat, & consilium sit necessaria duntaxat maximeque ad rem pertinentia profequi.

Ad humanarum uero constitutionum tractationem ubi peruenit, deus bone, quam hic clamat & iurgatur ictus, imò transuerberatus ueritatis telo Cochleus. Ego simpliciter in libro meo hæc scribo, Humanæ constitutiones reuera illæ sunt, quæ ab hominibus & contra scripturam & sine scriptura, uel bona aut stulta potius intentione ac superstitione, uel alio quopiam affectu humano prauoque natura conditæ atque confirmatæ sunt. Cuiusmodi sunt leges papisticę uarię & innumeræ, de purgatorio & purgatorijs animabus, de expiationibus, &c. Cochleus uero, Nullam adducis scripturam, inquit, in hac definitione tua, per quam tibi credendum esse iure postulare possis. Quare secure cõcludo, tua contra scripturam, & sine scriptura ex prauo cordis humani affectu maligne esse conficta. Ita ne uero Cochlee? Serio ne agis an iocaris? Si S. Iacobum audisses apostolū præcipientem, Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram. Nam ira uiri iustitiam dei non efficit: proculdubio inexperta illa in me tua & furore inflata uerba non expuisses. Legunt mea, legunt & tua studiosi: & mea quidem scripturis nidet munita atque fundata. Quid ergo de te iudicare possunt quæ de furioso & impudente, quem nullius pudeat calumniæ: aut qui canonem sequens sophisticum, contemnat, quod confutare non potest, conuictis adobruat & infester clamoribus, quod rationibus infringere nequit, denique conuertatur ad personam qui cernit rem sua mole sic constare, ut uel tantillum commoueri nequeat. Quod si nullas profero scripturas pro mea definitione, cur obsecro tu præterito loco ex Matt. 15.

Cõstitutio-
nes huma-
ne.

capite, & eo quem ex Paulo ad Coloss. paulo fusius adduxi è 2. cap. ad unicum illum quem è 1. cap. epistolæ ad Titum protuli, deuoluens, meatq; tam maligne cauillando calumniaris, ut nemo bonus bene de te iudicare possit? Obijcis mihi Paulum fuisse hominem: cui mox adiungis, Nūquid igitur omnia eius mandata erant mera mendacia? Ego uero diserte dixi ea hominum mandata mera esse mendacia, quæ ex hominibus, id est affectu humano contra scripturam & sine scriptura, utiq; sine dei spiritu, conficta sunt. Quis hæc nisi infans & impotentissime malignus applicarit S. Paulo apostolo, qui tamen si homo fuerit, humanis obnoxius affectibus, ut ipse de se testatur Acto. 14. cap. doctrinam tamen non humanam, id est suis naturam affectibus, sed diuinã è scripturis & è spiritu sancto profectam peritamq; tradidit? Verum huiusmodi calumnias ac nugas ostendit lectorum oculis *liberata* quoties simplicium animis genuinum alii cuius loci sensum subducere, & adulterinum supponere uolunt.

Ecclesia audienda, & obediendum præpositis. Tela quæ ex scripturis contra me eiaculata uideri cupit, nihil feriat, & uult, Tua determinatio, inquit, est contra scripturam, quæ te iubet audire ecclesiam, subditū esse sublimiori potestati, ac tuo subiace præposito. Libenter enim ecclesiam Christi sponsam audio, à sponsi ore pendentem, & alienorū uocem q̄ longissime repellentem. Ideo non agnosco quæ tu mihi & alijs Christianis sub inuolucro ecclesiæ obrudere nequicquam conaris. Ecclesiam uocas haud dubie Romani pontificis coniuratam turbam, cui me credere iubes indulgentias & reliquas nugas & merces exponēti. Si ecclesia est, ubi est uerbū Christi? Si ecclesia est, unde illi pallium Assyriacum? unde ornatus Babylonicus? Hominum plus q̄ gentilitia figmenta intelligo. Cultus certe redarguit meretricem esse, à sponsi sui legibus & synceritate præuaricantem. Ecclesia quam me audire iubet scriptura, matrona est casta, & legum sponsi sui obseruātissima. In eius gremio requiescunt, qui uerbo Christi acquiescunt. Sannionis integuntur pallio, qui præterito dei uerbo, Romanas Romani pontificis & cōiuratorum ipsius leges uerbo dei contrarias adorant. Sublimiori potestati iubent me subditum esse scripturæ: uerum quatenus ea nihil mihi alienum à dei uerbo præcipit. Alioqui enim oportet deo plus obedire q̄ hominibus. Præpositum uero meum non agnosco alium, quàm eum qui uerbum Christi mihi affert, dicentis, Antēdite uobis à p̄fendo prophetis qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, intrinsicus autem sunt lupi rapaces. Et iterum, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Alioqui enim idem dominus in euangelio, Omittite illos, inquit, cæci sunt, & duces cæcorum. Indi-

Indignatur & frendet Cochleus contra Catalogum quem contem-
 xo constitutionum humanarum. Clamat, Non poteris nobis indica-
 re ullos ex scripturis canonicis locos, in quibus prohibeantur nobis
 Monachismus, Primatus Papæ, Meritum, cultus & ueneratio sancto-
 rum, Picturæ aut diuorum imagines: & reliqua. Videtur uero mihi
 aduersarius in medio nauigans ponto postulare aquam, urfçq; sicut
 prouerbio fertur, præsentis uestigia quærere. Per multa enim perspi-
 cua & euidentia neq; detorta inique scripturarum testimonia iam o-
 lim à nostris prolata sunt & proferuntur in diem: quæ nullis uestro-
 rum hucusq; uel tan ullum suo commouit loco. Nam uerbum domi-
 ni manet in æternum. Interim de uis illis humanis figmentis beni-
 gne pronuntiās dicis, Non ignoras talium rerum cultuumq; & ob-
 seruationū crebram hinc inde in scripturis canonicis prophetarum
 & apostolorum mentionem fieri, si non passim expressis uerbis, sal-
 tem implicite iuxta sanam ecclesiæ intelligentiam. Imò planè igno-
 ro ista tua ex ullis prophetarū aut apostolorum literis ulla posse uel
 probabili deduci consequentia. Non enim magnopere, quod aliās
 quoq; testatus sum, concertarem tecum aut cum quoquam, mihi cre-
 de, propter certas uoces, nō iisdem syllabis, eo numero, eo modo eaq;
 ratione qua uos utimini postas in scripturis, si sententia cum his ue-
 raty pietate congrueret. Et certè pietatis studiosi uiri non multum ri-
 xantur de uocabulis, modo de rebus constet. Sophistarum ac sycop-
 phantarum id est. Paulus episcopū iubet fugere rixas & pugnas uer-
 borum, quæ ad nihil sunt utiles, nisi ad subuersionem audientū. Hoc
 autem non ignoro te tuiq; similes, permultos sanctæ scripturæ locos
 per crines, quod dici solet, trahere & detorquere ad exornandum &
 commendandum quod semel pro constitutione ecclesiastica defen-
 dendum uobis assumpsistis. Atqui ipsa res clamat, ipsaq; demonstra-
 tiones uestræ testantur quàm probe respondeatis professioni uestræ
 profrentes implicite, & reuera implicite, in sacris illa uestra contine-
 ti, id est quàm iniqui sitis & in scripturas sanctas & scripturarum san-
 ctarum custodem sanctam & catholicam ecclesiam: cuius intelligen-
 tiam orthodoxam, ut sancte ueneramur: ita errores recentes, sæculis
 iam aliquot exortos & obseruatos, cōtra scripturas & purioris eccle-
 siæ iudicia, nunc tamen pro constitutionibus ecclesiasticis obrusos
 simplicioribus, omnia modis exhorrentes detestamur: non tam
 quod impium credimus quicquam quod cum scripturis pugnat re-
 cipere, q̄ quod uehementer dolet, & indignissimum iudicamus, eccle-
 siæ intelligentiam appellare, quod non congruit cum scripturis, ex
 quibus ecclesia capit & instruit suam intelligentiam. Ecclesia enim

Sana eccle-
 siæ intelli-
 gentia.

super Christum fundata, Christi uerbo & spiritu regitur ac gubernatur, quia spiritu & uerbo Christi congregata est, ipsiq; substitit tota. Absq; uerbo & spiritu Christi exanimis est ecclesia, ut ecclesiam à uerbo & spiritu dei separatam iactare, sit exanime corpus siue cadauer putridum ornare & prædicare.

Ecclesie si ne scripturis credendum. Viderit ergo Cochleus quomodo dicat ecclesie uel sine scripturis esse credendum. Nam quod addit, Saltem propter spiritum Christi in ipsa habitatem: debet expendere quod ipse dominus Iesus, qui spiritum misit apostolis, sua penè omnia scripturis demonstrauit, quod deniq; apostoli spiritu sancto donati scripturas pro sua doctrina confirmanda creberrimas adduxerunt. Quid quod scripturæ ipsæ spiritus sancti sunt inspiratio siue instinctus: sicut confitemur in Symbolo, Qui loquutus est per prophetas in unam sanctam et apostolicam ecclesiam? Iccirco ecclesia propter inhabitantem spiritum scripturis maxime credit, nec citra illas cupit sibi fidem attribui.

Disputatur per Digressionem de Sacrificio Missæ papisticæ. Cap. XIX.

Actenus præcipua tua, Cochlee, quibus absolutam scripturæ perfectionem per me assertam oppugnasti, confutauit: restaret nunc ut assertionem meam munirem fortius, sicuti feci cum de auctoritate scripturæ canonicæ dissererem. Quoniam uero pleraq; mea, quibus meam confirmauit assertionem, ne uerbo quidem attigisti, præcipue quæ adduxi ex 15. capite prioris libri Samuelis, & ex posteriore Pauli ad Timotheum cap. 3. manet etiamnum inuictum quod proposui, scripturas perfecte absolutas omnia ueræ pietatis & uitæ continere, nec quicquam ad perfectionem eius hominum conferre fragmenta. Iam itaq; ad postremum conuerterer locum ad abstergendas calumniarum maculas, quibus nos nostrasq; ecclesias aspergit Cochleus, nisi me magnis suis obreftationibus reuocaret postulareq; ut ad scripturæ locos, quos obijcit de Sacrificio Missæ respondeam. De Missæ, inquit, quam abrogastis sacrificio pauca recensero, & perscrutandæ ueritatis causa familiariter tibi obijciam argumenta, quæ me firmiter constringunt ac retinent in antiqua patrum totiusq; ecclesie fide. In quibus si me errore teneri putaueris, tuæ fuerit charitatis & Christiani officij, me rectiora docere, & non contempnim atq; superbe dissimulare, atq; ad omnia filere, &c.

Tu uero uideris Cochlee, ne non ueritatis perscrutandæ gratia seribas, sed causa insinuandi te in eorum amicitiam, qui promachis primatus Petri & Romanæ ecclesie pro maculatis chartis, proq; plaustris conuictorum in nos exoneratis, nauiculas Petri aureas submitunt,

runt. Quibus tamen suaderem, si me admitterent consultorem, ne si-
bi huiusmodi patronos deligerent conducerentq; qui malā causam
male agendo semetipsa peiorē efficiunt. Sive uero gratis siue pro bra-
uio certet Cochleus, à me certè non grauatim imperat quod efflagi-
tat tantopere: cum quod hæc causa quodammodo cognata uideat-
ur cum ea quam tractamus. Nam ex hac, quæ Papistis præcipua est,
apparebit quàm frigide & renitente scriptura, reclamantēq; uera pie-
tate, suas illas apostolorum & ecclesiæ traditiones ex scripturis dedu-
cant: reliquas multo ineptius & coactius tractant: tum quod magno
animo mei desiderio cupiam omnibus numeris absolutā, totiūq; mun-
do salutarem hostiam, sacrificium inquam unici & æterni sacerdotis
& redemptoris ac domini nostri Iesu Christi, semel dūtaxat oblatum
pro nobis propugnando confiteri, & confitendo prædicare. Cui glo-
ria & honor in sæcula sæculorum, Amen.

Inter alia longo enumerat aduersarius catalogo Latinæ siue Itali-
cæ Missæ propugnatores diuersis in prouincijs atq; regnis sacrificiū
Missæ defendentes. Caterum nescit forassis, si hominum suffragijs
certandum sit, euiam nos posse testimonia illustrium proferre uiro-
rum, qui singulari pietate & eruditione præditi, acriter pro unico Ie-
su Christi sacerdotio & sacrificio certātes, Missam Romanensem im-
pietatis redarguerunt. Verum ut in hominibus non gloriamur, ita
non uolumus ulla premi hominum ullorum autoritate: scripturæ
inuitimur, ad scripturas canonicas, omnia uitæ & pietatis compre-
hendentes, appellamus.

Sic uero agam cū antagonista. Initio testimonia prolata ab ipso,
pro sacrificio Missæ, leuiter perstringam, ostendens ea nihil perüne-
re ad Missam, sed ad ipsum domini Iesu in cruce semel duntaxat per-
actum sacrificium. Deinde certissima producā argumenta, quibus
demonstrabo Missam planè nō esse sacrificium expiatorium pro ui-
uis & mortuis, sicut uenditur à Papistis. Ante omnia tamen pauca
quædam de ratione sacrificij præmittam, Sacrificium scriptura usu
perpetuo appellat quod Græci nunc *θυσία* uerterunt, nunc *μυσταγωγία*,
nunc *μυστήριον*, quicquid uidelicet offertur numini. Alij Sacrificium, in-
quunt, ipsum est officium siue donum munusq; quod ad cultum fit
dei. Habuerunt Hebræi uaria uocabula, quibus sacrificia sua deno-
minarunt & interstinxerūt, cuius generis sunt illæ uoces Olah, Min-
hab, Hatha, Afcha, Thodah, Schelamim, Milluim, &c. Et quanquam
Latini quoq; suis uitæ uocabulis, qualia sunt, oblatio, uictima, ho-
stia, holocaustum, libamen, difficulter tamen ex his species illæ intel-
liguntur. Varias enim sacrificiorum formas fuisse quis nesciat. Adh

Sacrificiū
quid.

bebantur alia ad expiandum peccata & satisfaciendum deo, unde & frequentissime Peccata appellabantur. Alia fiebant pro simplici pietatis exercitatione ad renouandam fœderis sanctionem. Alia erant supplicationis: confessionis & gratulationis alia. Omnes tamen in duas possunt contrahi species, ut alia sint propitiatoria siue expiatoria: alia uero gratulatoria siue cōfessionis aut laudis. Propitiatoria sunt quæ offeruntur deo ad placandam ipsius iram, & ad expurgationem criminum. Cæterum non expiabantur peccata uictimis tantorum, non abluebantur scelera sanguine hircorum: symbola duntaxat erant ueterum hostiæ, Christi uenturi, per cuius unicam pro peccatis oblatam in ara crucis uictimam uere expiatoriam catholicæ ecclesiæ obtigit omnium peccatorum remissio, ut in oblatione & morte Christi desierint omnia ueteris ecclesiæ Israeliticæ sacrificia, in Christianorū autem unica maneat, non iterabilis, sed perpetuum durans actiuosa & effectiua Iesu Christi hostia. Porro Cōfessionis siue gratulatoria sacrificia illa sunt, quæ aliàs appellantur *εὐχαριστία*, quæ in quâ sponte fiunt à fidelibus pietatis opera, laudes deniq; deo ac gratiarū actiones pro acceptis beneficijs oblatæ. Ea non reconciliant uel acceptos reddūt deo, non iustificat siue purgāt, sed à iustificationis officij gratia seu pietatis ergo. Ideoq; appellata sunt ab alijs *δευωριστία* iustitiæ, & sperate in domino. Sacrificiū dei sunt spiritus contra factus, cor contritum & humiliatū deus non despicit. Item illud Pauli, Obsecro uos fratres per miserationes dei, ut præbeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, acceptam deo, rationalem cultū uestrum. De Sacrificio laudis & gratiarum actionis hi loci scripturę testantur. Sacrifica deo laudē, & redde altissimo uota tua: & inuoca me in die tribulationis, eruam te, & glorificabis me. Item, Tibi sacrificabo sacrificium laudis, & nomen domini inuocabo. Hoc autem unicum est Christianorū sacrificium, quod reges & sacerdotes per Christum consecrati, deo iugiter offerunt in ecclesia. Cessarunt enim oblationes & libamina, cessarunt holocaustomata, cessarunt deniq; pacificatoria siue gratulatoria quæ accipiebātur ex frugibus, armentis & gregibus olim. Non indiget ulla re terrena & peritura deus æternus & Christus dominus in gloria. Terrena illa & peritura, aurum, argentum, uestes, pecora, & alia his similia donaria, iussit substitutis suis pendii offerriue pauperibus, sibi uero innocentiam & laudem. Nam Paulus, Beneficiæ, inquit, & communicationis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Et in euāgelio dicit dominus, Amen amen dico uobis, quatenus fecistis uni de his fratribus meis minimis,

Sacrificiorū species.
Propitiatoria.

Gratulatoria.

Psal. 4.
Psal. 50.
Rom. 3.

Psal. 49.
Psal. 115.

Heb. 13.

Matth. 25.

minimis, mihi fecistis. Rursus Paulus, Per Christum offerimus, ait, hostiam laudis semper deo, hoc est fructum labiorum confitentium nomini eius. Hæc de Sacrificio perstrinximus hactenus. De Missa si *Cæna qdæ* ue Cæna domini, hæc pauca e multis adiicimus, Cæna dominica aliud non est quam celebris & mystica sacerrimæq; fidelium actio, qua dominus per fractionem panis & distributionem calicis, mysterium redemptionis suæ testificari, ac in memoria apud ecclesiã suam uoluit retinere: ipso domino dicente, Hoc facite in mei memoriam. Adumbro duntaxat, non plene desinio, mysterium uitæ saluberrimum. Ac ista nostræ puto contrauersie facere satis. Nam hactenus uocabula rerum de quibus disputatur, certis uolui circumducere limitibus, ne quid prorsus dubij aut lubrici maneat reliquum.

Iam ergo à Cochleo certam & minime ancipitem confessionem *Certus ma* requiro. Dicat nobis quana ratione appellet Cænam domini, quam *quiritur scæ* ipse Missam uocat, sacrificium pro peccatis uiuorũ & mortuorum? *tus disputa* An quia corpus in ipsa Christi domini ceu expiatoria offert hostia? *tionis.* An quia laudes & gratiæ in ipsa pro beneficijs Christi, ceu gratulatoria immolatur oblatio? An quia utrunq;? Vtrunq; respondet, opinor. Nam pro peccatis sacrificat sacerdos, inquit, in Missa, & gratias agit benefactori & redemptori Christo. Proinde certam habemus nunc sententiam siue confessionem à Cochleo. Accipiat uicissim & ille à nobis sententiam & cõfessionem planam & simplicem. Fateor ingenue a ctionem illam solennem qua ecclesia Christo redemptori *Quomodo* gratias agit, & beneficentiam eius laudat, sacrificium esse. Agnosco *Cæna sit sa* enim gratias & laudem dei, Christianorum esse sacrificium. Agno- *cificium.* sco misericordiam & charitatem, adeoq; cõfederationem omnium membrorum, quæ fit in cæna, sacrificium esse Christianorum. Sacrificat ergo ecclesia quoties celebrat cænam mysticam. Significãter autem dico Ecclesiam sacrificare. Ita enim occasionem sacrificandi ijs rescindo, qui pretio conducti sacrificant pro alijs. Apostolus Paulus, Quotiescunq; inquit, comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annunciate donec ueniat. Id quod ad totam pertinet ecclesiam, ad omnis generis sexus ordinis & conditionis fideles homines, non ad sacrificos duntaxat. Epistolam enim ad Corinthios scripsit Apostolus ecclesiæ dei, sanctificatis per Christum Iesum uocatis sanctis. Præterea discrete dicit, Ego accepi à domino qd & tradidi uobis, &c. Proinde si hoc nomine Cænam fidelium appellat sacrificium, quia in ea peragenda laudes & gratias deo uniuersa offert ecclesia, bene est, non male nobis congruit. Cæterũ corde simplici & ore pleno nego Cænam esse sacrificium propitiatoriu, quo

videlicet corpus Christi quotidie à sacerdotibus offeratur pro peccatis uiuorum & mortuorum. In hoc erit contrauerſiæ noſtræ cardo. Nam tu hanc propoſitionem quadruplici probatam uis uideri teſtimonio, figurarum legis, prophetarum, apoſtolorum & ſanctorum patrum: quæ qualia ſint, uideamus.

Sacrificiū
Abel.

Diluntur argumenta Cochlei, pro ſacrificio Miſſæ prolata. Cap. XX.
X cap. Geneſeos 4. adducit ſacrificium Abel, cuius & in Canone Miſſæ fiat mentio, & multi patres ſancti dicant figuram ſacrificij Chriſti prætuliffe. Id uero ſi cōcedam quid obſecro probauit Cochleus? Non nego Chriſtum ſacrificatum pro nobis eſſe ſemel, imò id maxime & uoce liberrima conſiteor: nego autem illum quotidie per ſacerdotes in Miſſa offerri. Quomodo autem ſacrificiū Abel id probat? Quid ſi dicerem Cochlee, diſputationem noſtram eſſe de expiatorio ſacrificio, te autem proferre exemplum gratulatorij ſacrificij: itaq; nihil facere ad propoſitum? Vide deniq; ne magna afficias iniuria fideles eccleſiæ doctores S. Ambroſium & S. Auguſtinum, qui haud dubie rationem iſtam ueſtram ſacrificandi, qua hodie uimini in Romanenſi eccleſia, modis damnaffent omnibus.

Sacrificiū
Noë.

Holocausta, inquis, quæ ſuper extructum altare obtulit Noë, figura fuerunt ſacrificij noſtri, quod Chriſtus inſtituit, ſicut egregie declarat Rupertus abbas olim Tuicenſis ſuper Gen. lib. 4. cap. 27. Quis ſit Rupertus ille ignoro: hoc ſcio ſacrificium Noë typum prætuliffe ſacrificij Ieſu Chriſti. Idq; non ex Ruperto aliquo didici, ſed ex S. Paulo apoſtolo. Moſes enim Gene. 8. Noë, inquit, obtulit ex omni pecore & uolucres mundo holocausta ſuper aram. Odoratusq; eſt dominus odorem quietis, & dixit, Poſthac nō amplius execrabor terram, &c. Paulus uero, Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem ac uictimam deo, in odorem bonæ fragrantiae. Chriſtus enim oblatus eſt & unica uictima reconciliauit patrem, adeoq; abſoluit fideles in perpetuum, ut iam nō ſit amplius offerendum in eccleſia pro peccato.

Sacrificiū
Melchizede-

Rurſus Sacrificium Melchizedek, ait, clariffima fuit figura ſacrificij noſtri, quod ille in pane & uino obtulit. Quid uero ſi typus hic ſacrificio ueſtro planè nihil respondeat? In Geneſi enim 14. cap. legitur Melchizedekū panem & uinum proutuliffe, ac Abrahæ quidem & eius militibus pro recreatione ex longo feſſis itinere, non deo obtuliffe pro peccatorum expiatione Ipſe enim negare non potes, proutulit & non obtulit eſſe legendū. Sed & Iosephus & Chryſoſtomus ætate exercitui Abrahæ data exponūt per Melchizedekum: imò claritas

ritas contextus non aliud suggerit. Præterea non obtulit in cæna dominus Iesus uel semetipsum uel panem ac uinum deo patri. Obtulit se semel in cruce, in cæna symbola corporis & sanguinis sui nobis reliquit. Neq; ea re typum Christi gessit Melchizedek quod panem & uinum obrulit, sed in eo potius quod duntaxat legitur fuisse sacerdos, genus autem & successio eius non legitur. De qua re mox dicemus ex Paulo ad Hebræos 7.

Gene. 22. sacrificat deo Abraham, quem unice dilexit filium Isaac. *Sacrificiū
Abrahæ.*
Sed quid hoc facit ad probationem eius quod in Missis corpus domini quotidie sacrificatur? Habemus præterea interpretē apostolum Paulum, ut non sit opus expositore Cochleo. Per fidem, inquit Apostolus, obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur et unigenitum obtulit, in quo promissiones acceperat ad quem dictum fuerat, In Isaac uocabitur tibi semen, cum illud secum perpendisset, Deum uel à mortuis excitare posse: unde eum & *ἐξ νεκρῶν* in parabolam accepit, siue in similitudine & typo reduxit. Parabola uel typo in quā immolandi Christi, qui tertia die superata morte, exarmato peccato, et deuicto principe huius mundi, reuixit.

Exodi 12. & Numeri 9. præcipitur Iudaico populo agnum inter *Sacrificiū
agni pas-
chalis.*
uesperas immaculatum offerat. Vbi denuo nullo nobis Cochleo opus interpretē, cum Ioannes Baptista digito in Christum protenso, clamet, Ecce agnus ille dei qui tollit peccatum mundi. Sed & Petrus agni illius mysteria enarrans, dicat, Redempti estis non auro aut argento, sed pretioso sanguine, uelut agni immaculati & incontaminati Christi. Omnium autem significantissime Paulus, Pascha nostrum, inquit, pro nobis immolatus est Christus. Immolatus est Christus, adeoq; semel immolatus est, non immolatur quotidie, nisi oblatio eius non fuerit præstantior oblationibus Aaronicis siue Iudaicis. De quibus Apostolus, Non possunt accedentes perfectos reddere: alioqui nonne desissent offerri? Propterea quod nullam iam habuissent conscientiam peccatorum qui sacrificassent, &c. Nec aliam potest habere significationem iuge agnorum sacrificium, Exod. 29. Numeri 29. Christus enim agnus ille est apud Ioannem in Apocalypsi ab ipsa mundi origine occisus, per cuius cruorem purgantur quotquot ab exordio mundi ad finem usq; purgantur. Ideo & Paulus, Iesus Christus heri & hodie, inquit, idem etiam in sæcula.

Ita sacrificium uituli immaculati Leuit. 4. quemadmodum & uac *Sacrificiū
uituli im-
maculati.*
cæ rufæ, Num. 19. significauit Christū innocentem, & omnibus modis purissimum holocaustum pro emundatione peccatorum nostro-
rum semel in cruce offerendū esse: sicut declarat manifestissime Pau-

Ius in epistola ad Hebræos.

Non ignoro quid mihi hic obiecturus sit Cochleus, Hisce meis sua illa nondum esse eneruata, ne probarint in Missis quotidie offerri corpus Christi. Se enim cum suis, non varias, non diuersas ponere hostias, sed unam atq; eandē: nec aliam q̄ Christi domini, qui semel quidem sese cruentam deo patri sacrificarit uictimam, nunc autem quotidie incruēta oblatio ac per mysterium in ecclesia offeratur deo patri à sacerdotibus. Cæterum hæc sine scripturis & contra scripturas ex seipsis confingunt. Quod enim locus hucusq; per Cochleum recensitos artinet, nil aliud figurant quàm Christum semel offerendum pro peccatis totius mundi: id cum completum sit, consequuta sunt testimonia illa certum finem & hætenus consistunt. Nam remissa sunt peccata credentibus per unicum sacrificium, ut alijs potō aut repetitione huius eiusdem amplius non sit opus. Nam quod Cochleus de suo asserere poterat Corpus Christi per mysterium & hostiam incruentam quotidie offerri pro peccatis, id est, pro expiatione peccatorum tam uiuorum q̄ mortuorum, id suffultus apostolicis scripturis ita dissoluo, De Expiatorio siue propitiatorio sacrificio nobis sermo est. Dicitis enim Missam offerri pro peccatis uiuorum & mortuorum. Nequit autem mysticum & incruentum sacrificium expiare peccatū, quod non nisi sanguine & morte expiatur. Paulus enim, Vbi testamentū est, inquit, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentum in mortuis ratum est. Item, Absq; sanguinis effusione non fit remissio. Vnde & Ioannes apostolus, Sanguis Iesu Christi filij dei emundat nos ab omni peccato. Si ergo incruenta & mystica hostia est Missa, profecto expiatoria non est, per quam remittuntur uiuis & mortuis peccata. Nam si expiatoria est, cruenta est. Alterū et go ē duobus eligat sibi Cochleus. Aut fateatur in Missis peccata non remitti, aut cruentam hostiam esse Missam. At si peccata uiuis & mortuis Missæ sacrificio non remittuntur, mentiti sunt Papistæ, qui auditoribus Missæ promiserunt peccatorum remissionem. Si uero cruenta est hostia Missa, denuo imò sæpius mactatur immortalis & in gloria sua regnans dominus. Id qd absurdissimum & à communi sensu alienissimum est. Proinde suo semetipsos gladio iugulant Papistæ, dum glossemata confingunt, quæ repugnantia quadam seipsa subuertunt. Nec facile hic cedam cuiquam nedum Cochleo. Clarissima enim ueritatis lux omnes omnium sophistarum tenebras huic negotio offusas prorsus dispellit. Deinde cessant ibi sacrificia, ubi peccata plene expiata sunt & remissa, dicente Apostolo, Vbi peccatorum est remissio, ibi nō est amplius oblatio pro peccato. In Nono autem testamento.

Missæ oblatio incruentia.

Incruenta hostia non expiat.

testamento ac morte domini Iesu est plenaria omnium peccatorum remissio. Id quod cum prophetis testantur sancti apostoli omnes: ergo in nouo testamento nulla est oblatio pro peccato, sed memoria & recordatio dumtaxat semel oblata in cruce sacrificij. Hæc ratiocinatio Apostoli omnia Papistarum de Missæ siue corporis & sanguinis domini sacrificio pro peccatis glossemata ceu malleus conterens petram, dissipat. Dissoluat hanc, si potest, Cochleus, quando ita pugna cupidus est. Postremo quod dicit quotidie corpus domini per sacerdotes offerri in ecclesia, derogat gloria sacerdotij & sacrificij Christi, quem Apostolus conferens cum sacerdotibus Aaronicis, negat omnibus modis immolare aut immolari quotidie. Semel enim obtulit. Et semetipsum quidem obtulit. Nequit enim ab hominibus ullis quantumuis sanctis, nedum ab impuris sacrificari sacerdotibus. Et unica hostia perfectos effecit in perpetuum fideles. Nolo mihi crederetur, nisi Apostolus eadem sic tradat in 7. 8. 9. & 10. cap. ad Hebræos. Ac nisi iam desint oculi Cochleo, uideret clare quod erret turpiter, & seducatur ab Ecclesia, alijsque papismi promachis, qui huiusmodi uerborum præstigijs oculos fascinant simplicium. Nolo urgere causam & argumenta grauius, nolo sædum errorem exagitare odiosius. Si enim sapit Cochleus, aut alius papistico errore implicitus, qui sibi consulerit, herbam præbebit sponte, non mihi, sed aperta & inuicta ueritati.

Pergimus ad testimonia ex prophetarum apostolorum & patrum scriptis per Cochleum pro sacrificio Missæ prolata. Dicoro Cochleo, quis prophetarum prædixit aliquando filium dei per sacerdotes in Missis quotidie sacrificandum? Dauidne? At iniuriam facis sanctissimo & integerrimo regi & uari. Producis locum e Psal. 39. Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi. Sed quid hæc ad Missam uestram? Dicis, Cassiodorum & Augustinum sic exponere. Ego uero non moror ullam hominum expositionem, cum apostolicam interpretationem habeo. Ea legitur apud Apostolum ad Hebr. 10. & ad unicam Christi hostiam semel oblatam se refert. De Cassiodori expositione nihil dico. Nam qualis sit, nescio: cum pauca huius uiderim hæctenus. Augustinum uereor ne non recte intelligas. Nam quæ pro te uidentur facere hæc opinor sunt, Nos iam hoc tempore sine sacrificio dimissi sumus? Absit. Et mox, Ablata sunt signa promissionis, quia exhibitæ est ueritas promissa. In hoc corpore sumus, huius corporis participes sumus: quod accipimus, nouimus: & qui non nouimus, noueritis: & cum didiceritis, non ad iudicium accipietis. Et reliqua. Hæc Augustini sententia clarius illustratur lib. de Ciuit. dei 10.

David de sacrificio.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Augusti. de
sacerdotio
Christi.

cap. 4. 5. & 6. in cuius calce legis quę maxime huc pertinent, Hoc est sacrificium Christianorum, ait, multi unum corpus sumus in Christo: quod etiam sacramento altaris noto frequentat ecclesia, ubi ei demonstratur, quod in ea oblatione quam offert, ipsa offeratur. Intelligit Cochleus quān nihil pro ipso faciat Augustinus. In Psal. 49. nihil est quod ei suffragetur, neq; in uerbis Dauidis, neq; S. Augustini, qui Enarratione in Psal. 149. Vnde sacerdos, inquit, Christus? quia se pro nobis obrulit. Date sacerdoti quod offerat. Quid inueniret homo quod daret Mundam uictimam. Quam uictimam? Quid mundum potest offerre peccator? O inique, s̄ impie, quicquid attuleris immundum est, etsi aliquid immundū pro eo afferendum est. Quare apud te quid offeras, nō inuenies. Quare ex te quod offeras: non delectatur arietibus, nec hircis, nec tauris. Omnia ipsius sunt, etsi nō offeras. Offer ergo illi mundum sacrificium. Sed peccator es, impius es, sed conscientiam inquinatam habes. Poteris forrē aliquid mundum offerre purgatus: sed ut purgeris, aliquid pro te offerendum est. Quid ergo pro te oblaturus es ut munderis? Si mundatus es, poteris offerre quod mundum est. Offerat ergo seipsum mundus sacerdos, ut mūdet hoc quod Christus fecit. Nihil mundum inuenit in hominibus quod offerret pro hominibus, seipsum obrulit mundam uictimam, hostiam immaculatam, Felix uictima, uera uictima, munda uictima, hostia immaculata. Non ergo obrulit quod nos illi dedimus: imō hoc obrulit quod à nobis accepit, & mundum obtulit. Carnem enim à nobis accepit, hanc obrulit. Sed unde illam accepit? De uero uirginis Marię, ut mundam offerret pro immūdis, &c. Habet in his magnam discendi occasionem Cochleus, & resipiscendi à noxijs erroribus amplissimam.

Daniel de
sacrificio.

Porro ex 9. cap. Danielis palām apparet locos 8. & 12. cap. non exponēdos esse de sacrificio Missę papisticę, sed de abrogatione & conculcatione iugi sacrificij quod offerebatur quidem in templo Hierosolymitano iuxta legem domini: sub Antiocho autem & Tito principe Romano deficiebat. Proinde nihil me mouet Lyrani, quam citatas, expositio. Possē si ita liberet maximorum in ecclesia uirorum expositiones pro nostra sententia facientes recensere: uerum satis mihi est quod ipsum sese Daniel explanat, sed & breuitati stu deo. Iterum ergo seduxit te tuus Eccius, qui de hoc Danielis loco magno conatu magnas profundeabat nugas dum uiueret. Resipisce quāto mi Cochle, & da gloriam deo, ne propter oppugnatam ueritatem te aliquando puniat iustus dominus.

Malachias
de sacrificio
Christianorum.

Ad testimonium Malachię, nostri responderunt diligentissime: sed

sed & locus ipse abunde satis per cōtextum semetipsum explicat. Ad
 dis tantillum tibi temporis & otij nō fuisse reliquum, ut fufius dicta
 parum commemorare licuerit. Miror autem Cochlee, an expositio
 nem quoq; Irenæi & Tertulliani uetustissimorum scriptorum eccle-
 siasticorum protulisses, siquidem interpretationem loci Malachie per
 patres illustratam afferre potuisses. Irenæus certè lib. aduersus hære-
 ses 4. cap. 32. adducens uerba Malachiae è cap. 1. mox subiungit, Ma-
 nifestissime significans per hæc, quoniam prior quidē populus cessa-
 uit offerre deo: omni autem loco sacrificiū offertur ei, & hoc purum:
 nomen autem eius glorificatur in gentibus. Et cap. 33. Incēsa, inquit,
 Ioannes in Apocalypsi orationes ait esse sanctorum. Et cætera. Ele-
 ganuissime enim exponit per integrum caput 34. Malachiae locum.
 Tertullianus uero contra Marionem lib. 4. illa ipsa prophetae uerba
 adducens, In omni loco, ait, sacrificium offeretur nomini meo, & sa-
 crificium mundum, scilicet simplex oratio de conscientia pura. Item
 lib. 3. contra Marionem propè finem Malachiae uerba recitās, Non
 est uoluntas mea in uobis, &c. In omni loco sacrificium mundū offe-
 retur nomini meo. Addit, Glorix scilicet relatio & benedictio, &
 laus, & hymni. Vides Cochlee ista omnia pro nobis facere, nihil pror-
 sus pro te. Docemus enim ecclesiam Christi eucharisticam siue con-
 fessionis oblationem immolare redemptori domino, cum Cœnam
 sacram celebrat: & hoc futurum prædixit propheta, sicut completum
 esse & in diem compleri cum sanctis doctoribus, testatur praxis fide-
 lium in ecclesia. Nunquam uero uel somniauit Malachias fore, ut se-
 mel oblatum in cruce pro nobis purissimū domini Iesu corpus quo-
 tidie impurissimæ sacrificium manus expiatoriam pergerent deo pa-
 tri immolare hostiam. Vident ergo pijs lectores in hac Cochlei ar-
 gumentatione uelut in specimine quodam, quomodo papistici do-
 ctors scripturas ad sua detorqueant dogmata, aut quomodo ex scri-
 pturis deducant quæ non scripta quidem, sed scriptis conformia esse
 clamitant. Palam enim & cernere & deprehendere licet insyncerita-
 tem, atq; utinam non etiam malignitatem istorum hominum: quo-
 rum iudicium non tardat, nisi mature conuertatur ad dominum, ue-
 niam petant & agant sincere: id quod ipsis uere & ex animo im-
 precor.

Vbi autem uentum est ad testimonia Noui testamenti, nulla sigil-
 latim recēset Cochleus, sed relegat ad Roffenses, Eccios, & Pighios,
 qui nostris permultos obiecerint ex euangelijs & epistolis Pauli lo-
 cos. Ergo remitto & ego Cochleum ad scripta beatæ memoriæ D.
 Ioan. Oecolampadij, & D. Huldrychi Zuinglij, qui editis libris abū-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

de satis responderunt ad potissima istorum argumenta. Quod enim Cochleus dicit nihildum ad ipsa esse responsum, uel fingit, uel quid dicat nescit.

Postremo iactitat in patribus uetustissimis, quorum aliqui a postolorum fuerint discipuli, multo clariora siue expressiora de sacrificio Missæ extare testimonia. Quibus ego quidem ne tantillum comoueor. Hastenus enim constat scripturas, omnia quæ ueræ pietatis & uitæ sunt comprehendentes, nihil suffragari sacrificio papistico, proinde nihil ponderis aut autoritatis merito haberet apud fideles, etiam si magna patrum turba affirmaret Missam esse expiatoriã uictimam. Nunc autem nihil huius reperias apud priscos ecclesiæ doctores, uiderit ergo Cochleus, ne sibi ipsi uana spe turpiter imponat. Ad Clementem, Anaclerum, Dionysium & Ignatium nihil respondeo. De libris enim ac epistolis, quæ ipsorum circumferuntur titulo, ualde contrauertitur nõ immerito, & adhuc sub iudice lis est, De Dionysio nõ nescit, opinor, Cochleus, quid eruditi uiri sentiant. Epistolarum quidem Ignatii mentionẽ facit Eusebius in historia ecclesiastica: sed illæ quæ hodie circumferuntur ipsæ sint quarum meminit Eusebius, multa sanè scrupulum iniiciunt. Clementis & Anacleri literæ, spiritus, contextu, totoq; orationis habitu, adeoq; ipsa tractatarum rerum materia, quales sint, satis de seipsis testificantur. Neq; ueterum quorundam facile earum meminit. Ad classicos ergo & receptos ecclesiæ doctores uenio, Irenæum, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, &c. quos docuisse Cœnam esse sacrificium, sed confessionis aut gratulatorium sacrificium, nunquam negauimus, sicut & nunc constanter & simpliciter confitemur. Recensui modo huius generis quædam ex Irenæo, quibus hæc ex 34. cap. lib. 4. adijcio. De Eucharistiæ sacrificio loquens, Offerimus, inquit, deo non quasi indigenti, sed gratias agentes (obserua hoc) donationi eius, & sanctificantes creaturam. Et post aliquot sententias, Sicut igitur non his indigens, atamen a nobis propter nos fieri uult, ne simus infructuosi: ita ad ipsum uerbum dedit populo præceptum faciendarum oblationum, quamuis nõ indigeret eius, ut disceret deo seruire. Sic & ideo nos quoq; offerre uult munus ad altare frequenter sine intermissione. Est ergo altare in cœlis. Illuc enim preces nostræ & oblationes nostræ diriguntur & ad templum, quemadmodum Ioannes in Apocalypsi ait, Et apertum est templum dei & tabernaculum. Ecce enim, inquit, tabernaculum dei, in quo habitabit cum hominibus. Non omnia uerborum ad longum recenseo. Sunt enim Irenæi uulgati & in omnium manibus libri: quos qui consulunt, inueniunt bona fide me ea quæ ad institutam

Quomodo
patres no-
minent Eu-
charistiã sa-
crificium.

institutam disputationem pertinent recensere. Præterea dicta est eucharistia siue Cœna dominica oblatio corporis & sanguinis domini à beatis patribus: non quod iterum sacrificari arbitrentur semel duntaxat in salutem mûdi oblatam hostiam, sed quod significet atq; memoria sit semel oblatis sacrificij. Huc pertinet illud Cypriani ex 2. lib. epist. 3. Et quia passionis eius mentionē in sacrificijs omnibus facimus, (passio est enim dñi sacrificiũ quod offerimus) nihil aliud quod ille fecit facere debemus. Scriptura enim dicit, Quotiescunq; comederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem domini annuntiabitis quoad usq; ueniat. Quotiescunq; ergo calicem in commemorationē domini & passionis eius offerimus, id quod constat dominum fecisse, faciamus. Eiusdem generis est & illud S. Ambrosij ex Comment. in 1. ad Corinth. 11. cap. Ostendit Paulus Corinthijs mysterium eucharistiæ inter cœnandũ celebratum non cœnam esse. Medicina enim spiritualis est, quæ cum reuerentia degustata, purificat sibi deuorum. Memoria enim redemptionis nostræ est, ut redemptoris memores, maiora ab eo consequi mereamur. Quia enim morte domini liberati sumus, huius rei memores in edēdo & potando, carnem & sanguinem quæ pro nobis oblata sunt significamus. Et reliqua. Significatissime autem & manifestissime hoc negotium explanans S. Augustinus Bonifacio episcopo, in hæc uerba scribit in epistola quæ ordine est 23. Sæpe ita loquimur, ut pascha propinquantē dicamus crastinam uel perendinam domini passionem, cum ille ante tam multos annos passus sit, nec omnino nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die dominico dicimus, Hodie dominus resurrexit, cum ex quo resurrexit tot anni transierūt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquētes arguat esse mentitos, nisi quia istos dies secundum illorum quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus, ut dicatur ipse dies qui non est ipse, sed reuolutione temporis similis eius, & dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed iam olim factum est? Nōne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in sacramento non solum per omnes paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur? nec utq; mentitur qui interrogatus, eum responderit immolari? Si enim sacramēta quandam similitudinem earum rerum quarum sacramēta sunt, non haberent, omnino sacramēta non essent. Ex hac autem similitudine plerunq; etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo secundum quandam modum sacramentum corporis Christi corpus Christi est, sacramentũ sanguinis Christi sanguis Christi est: ita sacramentum fidei fides est. Non potuisset Augustinus pro sententiâ nostrâ,

Improbatur sacrificium.

quæ non nostra, sed totius ecclesiæ catholicæ est, quicquam appositum & idoneum magis, adde & significantius scribere atq; testari. His euici, spero, argumenta Cochlei nihil facere ad probandam rem quam sibi & demonstrandam & confirmandam sumpsit. Nullum enim locum, nullum argumētum solidum hactenus produxit, quo probarit Cœnam domini sacrificium esse expiatoriū, quod pro peccatis quotidie offerant sacerdotes, de quo nobis certamen est. Ac miseret me profecto hominis, qui in negotio tanto non alijs innitiur fulcris: interim tamen in sua illa stulta confidentia sibi placet a deo, ut & se dicat (male nexis illis uinculis suis) constringi & reueneri in antiqua, ut falsò uocat, fide, & à me consensum postulare audeat. Aut, inquit, mecum approba & consenti, aut certiora quàm alij sectarum duces fecerunt, argumēta propone. Non talem me reperies, qualem inquiris Cochlee: non is per gratiā domini sum, qui per ueritatem hominum & scripturarum detorsionem mihi os oblinere, et quouis uento doctrinæ circumferri me sinam: semel acquicui, & omnem spem meam fixi in semel duntaxat oblatam domini Iesu redemptoris mei uictimam, ab ea neminem ulla arte, ullāue uolentia auellere patiar, ac dominum toto corde precabor, ut animi mei propositum confirmet, atq; in gratia & protectione sua me conseruet. Proinde nō approbo tua Cochlee, imò improbo & improbauī huc usq; argumentis solidis: unde tuum iam fuerit mihi, imò non mihi, sed ueritati consentire: aut dispicere unde tibi pares, sicut pollicebaris, denos scripturæ locos, quos mihi unicum proferenti de distinctione personarum in adoranda trinitate, pro sacrificio Missæ, opponas. His certè plurimum confisus es: at sentis eos nihil habere roboris: respicere itaq; & mecum synceram ueritatem confitere. Quos sectarum duces intelligas, planè non curo. Ego nullis sectarum ductibus obstrictus adhæreo. Christum dominum uerum ducem & magistrum, & quos orbi doctores dedit prophetas & apostolos agnosco & uenero. Horum scripta cum sint authentica, nō possunt non certissima esse argumenta quæ ex ipsis petuntur. Ex ijs itaq; porro argumenta producam, quibus demonstrabo Cœnam domini planè non esse hostiam expiatoriam, sicuti à Papistis impie asseritur.

Demonstratur solidis scripturis atq; argumentis, Cœnam non esse sacrificium expiatorium pro uiuis & mortuis. Cap. XXI.

On proferam hic omnia quæ possem testimonia & argumenta, sed potissima tantum: neq; hæc exculta plenè, sed adumbrata leniter. Veritatis enim oratio simplex. Ducā illa ex locis hisce tribus, ex sacerdotio & sacrificio Christi,

Christi, atq; ex institutione Cœnæ dominicæ. Ex sacerdotio Christi hæc profluunt.

Completum est sacerdotium priscum, & deserunt siue abrogati sunt sacerdotes Aaronici: Christus modo solus & in æternum sacerdos est, perpetuum habens sacerdotium. Licet enim omnes Christiani sacerdotes sint, iuxta doctrinam apostolicam, alia tamen ratione id intelligit, quàm nos in præsentia de sacerdotio Christi loquamur. Nam propheta Dauid in Psalmo mystico, Iuravit dominus, inquit, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchizedek. Vbi singulorum uerborum emphasis obseruanda est, quod uidelicet iurat dominus, quod non pœnitebit aut mutabit id quod iuravit, quodq; iuramenti summa exponitur & adijcitur talis, Christus est sacerdos secundum ordinem Melchizedek, nimirum in æternum, qui uidelicet perpetuum & non interruptum habet sacerdotium. Opposuit enim propheta ordini Aaronico ordinem Melchizedek: qui in eo est quod Iesus solus siue unicus sacerdos est, nullum habens uel consortem uel participem. Paulus enim ad Hebr. 7. cap. Hic Melchizedek, inquit, rex erat Salem, sacerdos dei altissimi, qui occurrit Abraham reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decimas ex omnibus impertitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ: deinde uero etiam rex Salem, quod est pacis, sine patre, sine matre, sine genere, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Nam dominus Iesus iustitia & pax nostra est, sine patre iuxta humanitatem, sine matre secundum diuinitatem, *ἀγενετογέντος*, cuius generis origo non possit explicari. Generationē enim eius, ait etiam propheta, quis enarrabit: neq; initium neq; finem uitæ habet. Nam in principio erat uerbum, &c. Similitudinem ergo habuit filij dei, id est typum prætulit Iesu Christi Melchizedek, qui alioqui parentibus non caruit, genusq; habuit certum: sed non refertur in scripturis, ut inde colligamus qualis sit futurus sacerdos filius dei. De quo idem apostolus in eodem cap. loquēs & ipsi Aaronicos sacerdotes opponens, Et illi quidem, inquit, plures facti sunt sacerdotes, propterea q; per mortem non sinerentur permanere: at hic quod idem maneat in æternum, (*ἀναπαύω*) immigrabile uel perpetuum (quod scilicet successione non transit ad alium) habet sacerdotium: unde & saluos facere ad plenum potest, qui per ipsum adeunt deum, semper uiuens, ad hoc ut interpellet pro illis. En quid poterat dici clarius? Ecclesia Christi Christum habet sacerdotem, qui habet sacerdotiū immigrabile, quod successione non transit ad alium. Neq; successoribus opus

Christus sacerdos secundum ordinem Melchizedek.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

habet. Abrogatum illud & infirmum Aaronis sacerdotium propter mortem sacerdotum, successores habet. At dominus noster, quia semper uiuit, ac plene accedentes absoluere & perficere potest, non habet successores, non habet consortes, sed solus & unicus manet sacerdos in æternum. Ordo itaque ille papisticus innumeros constituens infirmitatem habentes & mortales sacerdotes, qui pro peccatis offerant, Iudaicum sacerdotium reuocans, renouat, ordinem Melchizedek obscurat & adobruit, ipsumque Iesu Christi sacerdotium conculcat. Semper uiuit & agit in ecclesia Christus, nullis ei opus suffraganeis, nullos agnoscit Christi ecclesia Christi uicarios, &c.

2 *Qualis sacerdos ecclesie.* Præterea oportet sacerdotem Christianæ & catholicæ ecclesiæ, iuxta Apostoli uerbum, esse sanctum, innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus, & sublimiorem cælis factum. Porro tales non sunt uel ipsi pontifices summi, nedum fex illa papisticorū sacrificium: proinde non sunt catholicæ ecclesiæ sacerdotes: solus Christus Iesus cælo est sublimior, segregatus à peccatoribus, innocens & impollutus. Solus ergo ille uerus sacerdos est, sanctificans & purgans omnes in se credentes. Impie autem sibi sumunt atque usurpant papistici sacrificii quod solius Christi est.

3 Ecclesiæ denique catholicæ Christi pontifex aut sacerdos talis sine cesse est, cui non sit quotidie necessarium, quemadmodum Aaronis, prius pro proprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. At hoc solent sacerdotes papistici. Soli Christo non fuit necessarium primo pro proprijs, deinde pro populi peccatis offerre. Solus ergo manet sacerdos ecclesiæ catholicæ, nec admittit ullos sacerdotij sui consortes.

4 Rursus Apostolus, Lex, inquit, homines constituit sacerdotes habentes infirmitatē: porro sermo iurisiurandi, qui supra aut post legem fuit, filium (constituit) in æternum consummatum (*irrenouabilem*) id est legitimum & semper idoneum, omnibus numeris absolutum, & cui nihil deest prorsus. Illi enim sacerdotes propter affectus & imbecillitatem humanæ carnis non erant semper idonei, ac multa in eis mediocria nedum summa desiderabantur. Quod & in Papisticis sacerdotibus hæret tenacissime. Manet ergo ecclesiæ Christi solus Christus uerus sacerdos: cuius sacerdotium obscurant, & Iudaicum reuocant, qui infirmitatem habentes, & non semper idoneos ordinant in ecclesia Christi sacerdotes.

5 Iam tanta est sacrificij Noui testamenti dignitas, filius enim dei seipsum offeritur pro peccatis: ut non possit abs quolibet immolari. Significatissime ergo Paulus, Semetipsum obtulit, inquit, dominus. Et, Christus

stus per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo. Rur-
sus, Semel per immolationem sui ipsius apparuit, ut multorum pecca-
ta tolleret. Item, Per semetipsum purgatione facta peccatorum no-
strorum consedit ad dexteram maiestatis in excelsis. Rursus ergo Chri-
sti gloriam impie sibi usurpant sacrifici, dum clamant se offerre deo
patri filium, qui non potuit nisi per semetipsum immolari. Vnde &
in lege præcipiebatur, Nullus homo sit in tentorio constitutionis cū
pontifex ingreditur ad expiandum in sanctuario. &c. Leuit. 16.

Porro constat ipsum Christi adeoq; noui testamenti sacerdotium **6**
(postquam semel pro peccatis in terris satisfecit dominus) è terris in *Sacerdos*
cælos esse translatum. In dextera enim patris confidens sacerdos no- *ecclesie*
strer, semper pro fidelibus in conspectu patris apparet. Cælum nostri *Christus*
sacerdotis templū est. Apostolus enim, Talem habemus pontificem, *cælo uiuus*
inquit, qui consedit ad dexteram throni maiestatis in cælis, sancto *templo.*
rum administrator ac ueri tabernaculi, quod fixit dominus & nō ho-
mo. Nam si esset in terra, ne sacerdos quidem esset. nunc uero excel-
lentius sortitus est ministerium. Et cætera. Nolite ergo cælo detrahe-
re, aut hominibus communicare sacerdotiū, quod totum sibi in cæ-
lis cæli retinet dominus, ac abundantissime res totius ecclesie opti-
mus pontifex curat. Non opus est ipsi ullis suffraganeis: ipse obam-
bulat inter candelabra aurea, & tenet in manu sua stellas. Tamen si *Apoc. 1.*
nim hac parte solus fungatur sacerdotio, habet tamen in ecclesia qui
doceant, sacramenta administrent, ac orent: habet ipsam ecclesiam
quæ ipsi gratulatorias offert, adde & cruentas uictimas, cum sangui-
nem fundit pro Christo, qui solus manet sacerdos, cuius oblatione
unica purgantur quotquot purgātur. Hęc ex ratione sacerdotij, Chri-
sti produximus: ex ratione sacrificij hæc conteximus.

Leuit. 16. iubetur Aaron à cætu filiorum Israël duos accipere hircos **7**
eos caprarum pro peccato, quorum alterum sacrificet pro peccato, *De sacrifi-*
sparso sanguine eius septies coram propitiatorio. De altero hircos ita *cio corpo-*
legis, Imponet manum utranq; Aaron super caput hirci uiuentis, & *ris Christi.*
constabitur super ipsum cunctas iniquitates filiorū Israël, & omnes
transgressiones eorum, omniaq; peccata eorum, ponens scilicet eas
super caput hirci, & amandet eum per manum uiri opportuni siue
tempestiui in desertum. Et feret hircus ille super se omnes iniquitates
illorum in terram separatam, amandabitq; hircum in desertum. Et
mox, Die illo expiabitur pro uobis, ut mundi stis, & mūdi stis ab
omnibus peccatis uestris coram domino. Et iterum, Sitq; uobis hoc
statutum perpetuum, ut expiet filios Israël ab omni peccato eorum
semel in anno. Nemo autem hæc legens non intelligit mysterium.

Expiandi ratio ethnico- rum.
 redemptoris nostri Iesu Christi, semel pro expiatione omnium peccatorum totius orbis immolati. Certè à posteriore hircu videntur Gen- tiles suum illum expiandi ritum mutuasse. Nam cum Massilien. la- boraret peste, unus se ex egentibus offerre solebat annum integrum alendum publicis cibus & purioribus: postea uerbis uestibusq; sa- cris ornatus ducebatur per urbem cum execrationibus. Precabantur enim ut in eum omnia mala ciuitatis incumberet & inciderent, sicq; proijciebatur in aquam: existimantes unius morte quicquid malo- rum imminere ciuitati posse auerti. Ideo enim appellabant huius- modi homines *παρρητὸς ἢ λυθὸς πύραυρον*. Postiore illo usus est Aposto- lus in Corinthijs, dum significare uellet, apostolos non minus dere- stabiles factos, quàm sunt illi, qui diris obruti execrationibus pro sa- lute publica abijciebantur. Talis uideri uolebat & Sinon ille Vergi- lianus. Sunt qui testentur & Romanis eum fuisse in usu expiandi ri- tum: unde claret expiatoriam illam ceremoniam late & pluribus in- nouisse gentibus, quibus malus dæmon imponere & mysteria dei

Christus factus pro nobis execra- tio.
 patricijs, pro ueteri more, uoluit infamare. Vt cunq; uero id habeat, certum est dominum nostrum Iesum Christum maledictum pro no- bis factum, semel omnia mundi peccata in se & suscepisse & sustulisse, ac sustulisse quidem plenissime, ut nullo alio in posterum sacrificio neq; huius eiusdè iteratione opus sit. Apostolus enim Paulus, Chris- tus nos redemit, inquit, ab execratione legis, dum pro nobis factus est execratio. Scriptum est enim, Execrabilis omnis qui pendet in li- gno. Erit enim, Qui non nouit peccatum, ait, eum fecit pro nobis pec- catum, ut nos efficeremur iustitia dei per illud. Huc pertinet illud pro- phetae, Opprobria opprobrantium tibi, inciderunt in me. Rursus il- lud ex Isaia, Vniuersi nos quasi ouis errauimus, quisq; in uiam suam respexit: dominus autem fecit incurere in ipsum uniuersorum no- strum iniquitatem. Ipse infirmitates nostras portauit, & dolores no- stros ipse baiulauit. Vulneratus est propter transgressiones nostras, & attritus est propter iniquitates nostras.

8 Alterius hirci pro peccato casti uel immolati mysterium, disertis uerbis tractans S. Paulus in epistola ad Hebræos cap. 9. ostendit Chri- stum esse uerum ecclesie Christianae siue catholicae sacerdotem, qui non hircinum offerat sanguinem, sed proprium, id est uere humanum sanguinem, idq; in plenissimam peccatorum remissionem: quippe cum sit deus simul uerus & homo uerus. Verba Apostoli hæc sunt, Christus accedens pontifex futurorum bonorum, per maius & per- fectius tabernaculum, non manu factum, hoc est, non huius structu- re: neq; per sanguinem hircorum & uitulorum, sed per proprium sanguinem

sanguinem ingressus est semel in sancta, æterna redemptione re-
 pta. Obserua mihi hic quod ueritas dicit Christum semel oblatū esse,
 & illa oblatione æternam repperisse redemptionē, id est quæ semper,
 licet unica sit & non iterabilis, effectum habeat in credentibus per-
 petuum, ac sanctificet. Nam sequitur, Si sanguis taurorum & hirco-
 rum & cinis iuuenæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis pu-
 rificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritū æternum
 seipsum obtulit immaculatum deo, purificabit conscientia uestram
 à mortuis operibus, ad seruiendum deo uiuenti? &c.

Idem paulo post per collationem plenius illud legis exponens, 9
 quod sacerdos iubebatur semel in anno expiare uniuersum Israel, di-
 cit, Non in manufacta sancta ingressus est Christus exemplaria ue-
 torum, sed in ipsum cælum, ut appareat nunc in conspectu dei pro
 nobis. En habet ecclesia templum sacerdotis sui Christi, cælum: ha-
 bet sacerdotem Christum, & sacerdotem quidem non otiosum, sed
 maxime operantem. Apparet enim in conspectu patris. Quid autem
 dicis de sacrificio? quid sacrificat? quomodo aut quando sacrificat?
 Sequitur, Non ut sapius offerat semetipsum, quemadmodum ponti-
 fex ingreditur in sancta singulis annis per sanguinem alienum. En
 sacrificium quod ecclesiæ sacerdos offert, Christus est, idem & sacer-
 dos est, ac semetipsum sacrificat. Nemo enim tantæ dignitatis est in-
 ter mortales, qui possit dei filium immolare: ergo ipse semetipsum
 obtulit, ac obtulit quidem semel, non sepius. Quare semel, & non sæ-
 pius? Sequitur, Alioqui oportuisset illum sapius passum fuisse à con-
 dito mūdo. Qualis hæc quæso ratio? Talis omnino, Si Christum sin-
 gulis annis sacrificare oportuisset, sicut pontifex quotannis semel sa-
 crificauit, certè sapius illum pati oportuisset. Nam sacrificare & pati
 in idem recidunt. Sacrificia enim expiatoria non erant sine morte &
 sanguine. At nō potest amplius mori & sanguinē fundere Christus:
 ergo non potest amplius sacrificari. Poterat & talis uideri ratio Pau-
 li, Vbi testamentum est, ibi mors testatoris intercedat necesse est. Et, Si
 ne sanguinis effusione non fit remissio. Atqui per unicū dominum
 Iesum condonātur & expiantur peccata totius orbis: quod uno ore
 propheta & apostoli testantur: nisi ergo unica sufficeret pro omni-
 bus sanctis semel oblata Christi hostia, oportuerat Christum sacrifi-
 cari, id est mori sapius. Nunc autem (sequitur oppositū membrum
 uerum) semel sub cōsummationem sæculorum ad profligationem
 peccati, per immolationē sui ipsius, apparuit. Semel oblatus & mor-
 tuus est, & in consummatione sæculorum oblatus & mortuus est, ac
 unica oblatione seu morte sua peccata orbis plene expiauit atq; pur-

*Semel obla-
 tus est Chri-
 stus.*

*Non potest
 amplius sa-
 crificari
 Christus.*

gavit. Iterum autem repetitur quod semetipsum obulit. De quo dictum est superius. Imò ne quid dubij in ullius hæreret animo, concludit, Et quatenus illud manet homines, ut semel moriantur, post hoc autem iudicium: ita & Christus semel oblatus est, ut multorum peccata tolleret, iterum autem siue secundo absq; peccato conspicitur Ihs, qui illum expectant in salutem. Vt homo non nisi semel moritur, ita Christus non nisi semel immolatur, & hoc Christi sacrificiū sufficiens est. Tollit enim peccata mūdi. Sed & corpus Christi quod semel oblatum est, considerat iam ad dexterā patris, nec iterum descendit ad nos, nisi cum iudicaturus uenerit uiuos & mortuos. Hæc irrefragabiliter euincunt corpus domini Iesu non sacrificari quotidie in Missis. Semel duntaxat immolatum est, ac abunde sufficit ad sanctificationem.

10 *Isaias in 53. cap. sic uaticinatur de Sacrificio Christi, Complacit*
domino ipsum infirmo sic cōterere, ut ubi posuerit animā suam
dominus *(DVS)* *uictimam pro culpa seu hostiam delicti, uideat semen lon-*
Iesus uicti- *gæuum, & uoluntas domini prospere cedat in manu eius. Et mox,*
ma pro cul- *Et cognitione siue scientia sui multitudinē iustificabit iustus seruus*
pa. *meus, quorum iniquitates ipse portabit. Hæc explicans Apostolus,*
Quoniam in Christo, inquit, bene complacitum est uniuersam pleni-
tudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacifica-
tis per sanguinem crucis eius per eundem, siue quæ in terra sunt, siue
quæ in cœlis. Significantius tamen propheta appellat dominum Ie-
sū uictimam pro culpa. Est autem Aſcham proprie delictum uel
expiatio pro delicto, quod oblatio ipsa sustineret debitā delicto exe-
crationem ac pœnam. Nobis quidem debebatur propter peccatum
mors, damnatio & execratio: id totum in se suscepit Christus. Sicut et
Perus testatur, Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro in-
iustus, ut nos adduceret deo. Et certè reconciliauit nos deo, magnifi-
cumq; semen, Christianorum ecclesiam inde prorsus est, quæ iustifica-
tur & purgatur per cognitionem siue scientiam Christi, id est fidem.
Per hanc applicat meritum passionis suæ fidelibus, non per Missas
prearias sacrificum. Credit ergo sancta Christi ecclesia unico se

11 *Christi sacrificio deo patri esse reconciliatam, atq; adeo perfecte, ut*
non sit necesse sacrificium illud iterare.
Perpetua *Danielis 9. legimus, Septuaginta hebdomades præfinire sunt po-*
Christi ho- *pulorus & urbi tuæ ad consummandum scelus, & perficiendū pec-*
sua omnes *cata, & expiandum iniquitatem, & ad iustitiam sempiternam addu-*
hostias ex- *endum, & obſignandum uisionem & prophetas, & ungendum san-*
punxit & *ctum sanctorum. Cæterum expiata est iniquitas, testibus apostolis,*
abrogauit. *&*

& adducta est iustitia sempiterna Christus Iesus, in quo satisfactum est omnibus uisionibus & prophetis, ipse est sanctus sanctorum, rex regum, sacerdos sacerdotum, unicus uidelicet ille & perpetuus, qui semel oblatus, semper sufficit ad purgationem. Ideo enim abrogauit omnia sacrificia, quia unicū eius sufficit. Nam in Daniele sequitur, Porro hebdomas una confirmabit fœdus erga multos, & dimidium hebdomadis abrogabit uictimā & oblationem, &c. Sed & in euangelio legimus, quod immolato in ara crucis domino uelum templi scissum sit à summo usq; ad imum; & quod dominus iam iam depositurus spiritum, dixerit, *Tetelestai*, Consummatum est, id est perfectissimè litatum est. Paulus enim ad Hebræos 7. dicit Christum sacerdotem esse *ἀεὶ ὑπὸ αἰῶνα τετελεσμένος*, id est, in æternum consummatum, omnibus nimirum numeris absolutū, cui desit nihil. Dominus ergo in cruce testatus est perfectissime iam fuso sanguine, & intercedente morte litatum esse, & perfectissime purgata esse peccata mundi. Habentur autem merito extrema morientium uerba pro oraculis. Cui ergo diffidunt æternæ ueritati, qui quotidie Christum in Missis offerre se clamitant: Si enim consummatum est sacrificium plane, non est iterandum: iterando enim prima uirtus infringitur. Non amplius sacrificant, qui credunt sese semel esse consummatos: sic enim testificatur Paulus. Sacrificia ergo sacrificum pontificiorum certa sunt argumenta, quod ipsum Christi Iesu consummatum sacrificium, quo omnia abrogata sunt deseruntq; sacrificia, nondum intellexerunt: aut si intellexerunt, ac nihilominus Christum offerre in Missis pergunt, grauissime contra dominum peccant.

Zacharię 3. ait dominus ad Iosue uel Iesum sacerdotem magnum, 12
 Audi quæso Iesu sacerdos magne, tu & proximi tui qui ante te sedēt, *Unica Christi*
 quoniam uiri sunt portendentes. En ego adduco seruum meum ger *sui hostia ex*
 men. En enim lapis quem posui ante te, super lapidem unum sunt se *piauit peccata nudi.*
 prem oculi, en ego aperio sculpturam eius, ait dominus exercituum,
 & auferam iniquitatem terræ illius, uno die, &c. Quis autem nesciat
 sacerdotes Aaronicos ideo dici uiros portendentes, quia summum
 sacerdotem Christum figurarunt: Apud Ieremiam in 23. cap. Christi
 dicitur Germen Dauidis. Isaïæ 42. cap. appellatur seruus patris.
 In Dauidis & Isaïæ scriptis nuncupatur lapis. In Christum ergo in
 tenti sunt septem, id est omnium oculi, tam ueteris q̄ noui testamētī
 fidelium. Hunc lapidem sculpi permisit pater dominus exercituum,
 dum in crucem suffixus, & lancea uulneratus filius dominus Iesus
 profudit suum sanguinem, uno illo die terræ iniquitatem auferens.
 Nam unica pro peccatis oblata uictima sustulit omnia mundi pec-

eata. Huc facit quod Apostolus ad Hebræos 10. cap. dicit, Sanctificati sumus per oblationē corporis Iesu Christi semel peractam. Et iterum, Omnis quidem sacerdos assistit quotidie sacra peragens, & eadem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata. Hic uero pro peccatis una oblata uictima, perpetuo sedet ad dexterā dei, id quod superest expectans, donec reddantur inimici ipsius scabellum pedum eius. Unica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum eos qui sanctificantur. Opponit inter se Paulus quotidie & semel: quod eisdem sæpius obtulerunt hostias, & quod Christus unicum obtulit: item quod hæc non poterint auferre peccata, hæc potest perficiat. Unica est ergo hostia. Quare unica? quia in perpetuum efficax est, ac una omnes purgat, non repetita. Huc præterea pertinet quod locus sacrificio expiatorio unus, & mactationi agni paschalis unus ac certus est designatus Deut. 12. & 16. deniq; quod Rubenitas cōtribules propter aram erectam ad Iordanem Israelitæ graui bello opprimere uolebant, nisi unica expiatoria pergerent esse cōtenti. Locus extat Iosue cap. 22.

Locus sacrificij unus.

Sinceritas sacrificij Christi asserita.

13 Augusti. de sacrificio Christi.

Sunt autem ista contra sacrificium corporis Christi in cœna quotidianum grauissima ex lege, prophetis & apostolis testimonia, decentia interim quanta sit semel oblata hostiæ Christi dignitas a que uirtus. Asseritur ijs puritas atq; sinceritas sacrosancti sacrificij, consuetudinēq; sacrificium papisticum, quod ualde obscurauit hucusq; clarissimam suauissimamq; hanc lucem nostram, solem uidelicet iustitiæ Christum, qui semel oblatus est, & amplius non offertur: unica enim hostia perfectos effecit in perpetuum eos qui sanctificantur. His placuit ceu coronidis & epilogi uice appendere quæ S. Augustinus de sacerdotio et sacrificio disputauit libro de Trinitate 4. cap. 14. ubi indicat sacrificium quod deo debet placere, offerri oportere per sacerdotem sanctum & iustum, sed & sacrificium oportere immaculatum esse quod possit pro mundandis uitiosis offerri: quibus protinus subiungit, Quis tam iustus & sanctus sacerdos, q̄ unicus filius dei, qui non opus haberet per sacrificiū sua purgare peccata nec originalia, nec ex humana uita quæ adduntur? Et quid tam congruenter ab hominibus sumeretur quod pro eis offerretur q̄ humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi, q̄ caro mortalis? Et quid tam mundum pro mundandis uitijs mortalium, q̄ sine ulla contagione carnalis concupiscentiæ caro nata in utero & ex utero uirginali? Et quid tam grate offerri & suscipi posset, q̄ caro sacrificij nostri corpus effectum sacerdotis nostri? Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, Cui offeratur, A quo offerat, Quid offeratur, Pro quibus

bus offeratur, idem ipse unus uerusq; mediator per sacrificium pacis reconcilians nos deo, unum cum illo maneret cui offerebat, unum in se faceret pro quibus offerebat, unus ipse esset qui offerebat, & qd offerebat. Hæc Augustinus. Intelligis lector non nisi unum atq; perpetuum esse & sacerdotem & sacrificium ecclesiæ Iesum Christum; porro itaq; ne recipias sacerdotes papisticos, qui impie Christi gloriam sibi uendicant, quasi pro peccatis nostris sacrificent. Christo redemptori unico & sacerdoti & sacrificio adhære, qui ad plenum saluare facere potest accedentes. Contra hæc non præualebunt, ne ipsæ qui dem inferorum portæ. Nam huc etiam pertinent innumera alia testimonia apostolorum de recõciliatione, propitiatione & peccatorum remissione parata per unicum sanguinem Christi, ac communicatur nobis per fidem in Christum: sicut docuit Petrus 1. Pet. 1. Paulus Roma. 3. & 4. Ephes. 1. & 2. Coloss. 1. & 2. Ioannes item 1. Ioan. 1. 2. & 4. cap. Redemptori, sacerdoti & sacrificio siue hostiæ ac uictimæ, domino nostro Iesu Christo sit laus & gratiarum actio in sæcula sæculorum, Amen.

Ex Institutione Cœnæ dominicæ hæc paucula colligimus. Cere- 14
to constat ex traditione apostolorum Christum se in cœna non sacri- *Institutio*
ficasse, sed in ara crucis: neq; sacrificos instituisse in cœna, qui corpus, *cœnæ domi-*
& sanguinem eius in Missis quotidie immolarent. Vnde ergo habet *ni.*
isti quod se pro sacerdotibus uenditant, qui quotidie Christum pro
peccatis immolent.

In Cœna dominus fregit panem, diuisit & edere discipulos iussit, 15
sacrificare non iussit. Similiter & poculum inter eos distribuens, bi-
bere iussit omnes. In sacrificijs nos damus & offerimus domino: in
cœna autem nos dona dei percipimus, pro quibus agimus gratias.

Præterea, Hoc est corpus meum, inquit, quod pro uobis traditur. 16
Hic calix est sanguis meus, qui pro uobis effunditur. Non autem di-
cit, Hoc corpus meum & hunc sanguinem meum offeretis. Semel
enim oblatæ est ab ipso domino in pretium, manetq; effectus se-
mel oblatæ hostiæ in ecclesia, efficax & salutaris omnibus creden-
tibus.

Apud Lucam ait dominus, Hoc est corpus meum quod pro uobis, 17
datur. Hoc facite in mei recordationem. Apud Paulum dicit, Hoc po- *Cœna mea*
culum nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quoti- *moriam est*
escunq; biberitis in mei commemorationem. Quotiescunq; enim co- *immolati*
mederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini *corporis*
annunciare donec uenerit. En quid dici poterat planius & plenius *sanguinis*
de Cœna domini? Dominus iubet nos facere. Quid? Quod ipse facit *Christi.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

prior. Iubet ergo panem frāgere, & poculū distribuere. Sed in quē finem? In commemorationem traditi pro nobis corporis & sanguinis effusi in cruce pro expiatione peccati. Iubet nos annunciare, prædicare & laudare nomen eius. Ecclesia itaq; Christum in Cœna non sacrificat iterum uel quodidie pro peccatis per ministros, neque ministri ipsum offerunt, sed sacrificij memoriam celebrat, & pro sacrificio semel in cruce peracto agit gratias, gratiasq; illas fideles offerri redemptori. His quid poterat dici breuius & simplicius? Cur his simplicibus uerbis & sacrosanctæ ac perspicuæ institutioni domini non credimus & acquiescimus? Cur exoticas quæstiones de sacrificio reali, deq; alienis à pietate rebus multis, clarissimæ luci offundimus? Ergo quibus mens est & iudicium, sensus item pietatis, ueritatem obuiam & simpliciter expansis ulnis excipiūt, pectoribusq; astringunt & retinent ad extremum usq; spiritum. Qui spiritu rotantur uertiginis, & ægrotant circa quæstiones & uerborum pugnas, erroribus subinde magis atq; magis implicantur, tandem uero ad simplicem & coruscantem ueritatem Christi caliginosos comprimunt oculos. Dominus Iesus abstergat omnem caliginem ab oculis errantium, ut posito tergiuersationis uelamine, uideant in faciem Christi, intelligentq; uirtutem semel oblatae eius uictimæ. Hactenus enim digressus disserui de falso pro peccatis papisticorum sacrificum sacrificio, rursus de uero unico & æterno in ecclesia Christi sacrificio.

Non dicet Cochleus, opinor, se contemptum, & argumenta eius superbo præterita esse silentio. Videt, si oculos habet, omnium uetustissimam nō modo antiquorum parum, sed sanctorum quoq; apostolorum esse fidem ac doctrinam quam hucusq; professi sumus, quam ille oppugnat, nos autem defendimus. Charitatis & Christiani officij me admonuit, si errare ipsum arbitrer, rectiora doceam peccati: feci quod debui & potui, uideat ille ne pertinacius pergat semel receptum errorem tueri. Videt præterea scripturas omnia docentes, etiam plene tradere sacrificij & sacerdotij Christi ueram rationem. Cesser ergo humana mirari signa, totus conueniatur ad canonicarum literarum studia, quæ uere possunt eruditum reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Iesu domino nostro.

Respondetur ad Cochleii calumnias de Canonice ueteris testamenti libris, & unde petenda sit emendata ueteris testamenti lectio. Cap. XXII.

Estat modo pars huius operis postrema, qua polliciti sumus nos responsuros ad criminationes, contumelias, calumnias atq; sutelas Cochleii, quibus ille nos conspuens obruere toros, & toti mūdo inuisos reddere satagit. Spar

githas per totum librum. Nolui in ipso disputationis cursu ad ipsa respondere, ne exorbitarem à statu, & lectoris animum onerarem uarietate, ac inuoluerem implicatius. Iam ergo seorsim nō ad singula, sed præcipua aduersarij capita respondebo. Compendio rursus studebo & simplicitati. Multas ille paginas conuitijs occupauit, in quo libenter illi cedam. Neq; splendidam reportabit uictoriam, si me superet conuiniando, modo æqui lectores nostram intelligant innocentiam. Ergo ingenue & libere causam susceptam defendam, ne quis nos aut nostras ecclesias ex calumnijs & contumelijs Cochlei iudicet.

Principio graui nos onerat suspicione, quasi de Canone codicis *De numero
sacri perperam iudicem, magisq; Iudæorum quàm Christianorum
canonicorū
librorum.*

sequar doctores. Nam in libro meo adduxi Iosephum historicum *XXII.* ueteris testamenti canonicos libros numerantem: id quod uero mihi uerit Cochleus, ac ex Augustino & Carthaginien. consilio *XLIIII.* libros numerat. Cæterum nolui in libro meo de Canonicis, Ecclesiasticis & Apocryphis ueteris testamēti libris ex professo & ad plenum differere, per occasionem modo Iosephi uerba protuli, ut illis ostenderem quantam perpetuò habuerint sacri libri auctoritatem. Quia uero Cochleus numerum librorum codicis sacri per Iosephum positum, rapit ad calumniam, profiteor me non improbare

Iosephi sacrorum librorum catalogum, non quia homo Iudæus ita *Iosephus hi
storicus Iu
daus.*

numerauit, sed quia ipsa uetustas & maximi in ecclesia Christiana uir, doctores & episcopi ecclesiarum cum Iosepho probe congruunt. Ut iam non dicam quod de Hebraicis nemo rectius aut melius q̄ Hebræi iudicare possunt: & quod illa temporibus apostolorum tradidit Iosephus, cuius iudicium doctissimus & piissimus Cæsareæ Palæstinæ episcopus Eusebius Ecclesiasticæ historiæ non ueritus est inserere. Nisi ergo doctores ecclesiarum, & quotquot inter sacrum & prophanum, tanquam ueri sacerdotes dei, *XXII.* libros, aut eos saltem quos Iosephus recensuit, numerent, peccatum fatebimur. Veru-

stissimus itaq; Melito præfæ & apostolicæ Sardenis ecclesiæ præsul *Melito Sar
denis epia
scopus.*

sanctissimus in epistola ad Onesimum, Quoniam quidem frequenter me rogasti, inquit, pro studio quod habes erga uerbum dei, ut indicem qui sit ordo uel numerus ueteris testamenti uoluminum, potest libenter impleri, sciens quod sit in te discendi studiū, & quantam fidei deuotio, & quod uitæ desiderio nihil præponas. Scias ergo perrexisse me usq; ad Orientis locum, ubi prædicationis nostræ cepit exordium, & ubi gesta sunt illa omnia, quæ leguntur scripta, ibiq; diligenter de omnibus explorasse, quæ essent ueteris testamenti uo-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

lumina. Ibi igitur quæ cum omni inuestigatione comperi hæc sunt, Mosis libri V. Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Tum deinde Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri IIII. Paralipomenon libri II. Psalmi Dauid, Solomonis Prouerbia, quæ & Sapientia, Ecclesiastes, Cantica canticorum, Iob. Prophetæ autem, Isaias, Ieremias, XII. prophetarum liber unus, Daniel, Ezechiel, Ezras, &c. Hæc ad uerbum Asianus ille Melito, qui Imperatori Romano Antonino Vero apologeticum librum pro nostra fide luculentissime scriptum, porrexit. Floruit enim circa annum à natiuitate domini 175. ab ascensione eius 139. & à morte quidem Ioannis apostoli circa annum 37. aut 38. Origenes quoq; exponēs primum Psalmū, designat etiam ipse qui sit canon ueteris testamenti, hoc modo scribens, Non est ignorandum uiginti & duos esse libros in Canone ueteris testamenti, sicut Hebræi tradunt secundum numerum elementorum quæ apud ipsos habentur. Et reliqua. Origenem sequutus D. Hieronymus in Prologo quem appellauit Galcatum, non plures recenset: nec plures numerat in celebri illa ad Paulinum epistola, quæ omnibus ferme Biblijs Latinis præfigi consueuit. Cyprianus item siue is Rufinus est in expositione symboli ex sanctorum parum monumentis libris ueteris testamenti canonicos non plures numerat quàm Hieronymus. Sed & priscum illud Consiliū quod ex diuersis Asia prouincijs celebri episcopoz conuentu coijt apud Laodiceam apostolicæ ecclesiæ, in hæc uerba sanciuir, Nō oportet in ecclesijs libros q̄ sunt extra canonem legere, nisi canonicos noui & ueteris testamenti: quæ autem legi & in auctoritatem recipi oporteat hæc sunt, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomiū, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum lib. IIII. Paralipomenon II. Ezras, Liber Psalmorum numero CL. Prouerbia Solomonis, Ecclesiastes, Cantica canticorum, Iob, Hesther, XII. prophetarū libri, id est, Osee, Amoz, Ioel, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuk, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel. Noui testamenti uero, Et reliqua. Produxi hætenus celebres ecclesiæ Christi doctores, qui canonem sacrum non aliter q̄ Iosephus historicus contextuerunt. Cesset ergo Cochleus me Iudaismi suspicione grauare. Quod Augustinus plures numerat è duplici existit causa. Nam quosdam sigillatim numerat, quos alij coniunctim habent, non distinguunt: ueluti quod XII. libros facit ex unico XII. prophetarum libro, sicut & Laodicen. Cōsiliū fecit. Atqui Stephanus protomartyr in Actis apostolicis prophetas XII. unius libri titulo comprehendit. Verum in his nullum est periculum. Et quod Ecclesiasticos libros miscet canonicis.

nicis. Illos uero ut non contemnimus, reiſcimus atq; damnamus, ita uidemus eos non paræ authoritatis ſemper habitos cum prioribus. Sed de his diſputaui copioſius in Expoſitione mea quã de omnibus ſanctæ Scripturę libris eorumq; præſtantia & dignitate ſuperiore anno edidi.

Deinde ualde exagitat aduerſarius quod lectionem teſtamēti ueſteris petimus ex ueritate Hebraica. Putat enim omnino manendum eſſe cum translatione antiqua Latina, quam tot ſæculis receptam publice approbavit eccleſia. Sed & doctoribus, inquit, noſtris unã cum Septuaginta interpreubus lōge iuſtius certiusq; tribuitur ſpiritus ſanctus, per quem ſcripſerunt, quãm Iudæis aut hæreticis. Præterea de LXX. interpretum authoritatē & cellulis Alexandrinis quẽdã commemorat ex ueuſtis patribus. Ad hæc adducit Lutherum, qui conſtanter aſſerat Iudæos annis huc uſq; mille quingētis ſacra corrupiſſe Biblia, quo ipſa Meſſiæ & fidei noſtræ contraria facerent. Ego uero ad iſta ſic reſpondeo. Cõſtat certo ipſum dei filium Ieſum Chriſtum *Lectionis* dominum noſtrum eiſq; apoſtolos delectos in ſynagogis legem *ueritas pe-* ac prophetas & legiſſe & expoſuiſſe ex ea lingua in qua ſcripta ſunt *enda ex ue-* ritate Hebraica. De domino teſtatur fides euangelica. De Paulo autem ac reliquis apoſtolis teſtantur Acta apoſtolica. Paulus certè inſtitutus à Gamalielē Hieroſolymis, cum Hebræis Hebraice agebat, cum Gentilibus Græce, ſed ita ut ex patria peteret ſcriptura quæ his Græce trahebatur. Quid ergo uerat quo minus etiã nos inde lectionis ueritatem petamus, unde dominum ipſum cum apoſtolis petiſſe uidemus: Ex hoc canon apud Gratianum Diſtinctio. 9. petitus ex S. Auguſtino in hæc uerba, Ut ueterum librorum fides de Hebræis uoluminibus examinanda eſt: ita nouorum ueritas Græci ſermonis normam deſiderat. Idem de Doctr. Chriſt. lib. 2. cap. 21. Et Latinæ quidem linguę homines, inquit, quos nunc inſtituēdos ſuſcepimus, & duabus alijs ad ſcripturarum diuinarum cognitionem opus habent, Hebræa ſcilicet & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur, ſi quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita uarietas. Certè ſanctiſſimus & doctiſſimus ille Cypri epicoſopus Epiphanius in graui cõtra Ariomanitas certamine ad Hebraicam conſugit ueritatē, & inde conſutat aduerſarios. Quia inueniunt, inquit, Dominus creauit me: periculoſe uelut imaginantes ſomniant ea quę ad nihil commoda ſunt uitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non ſic habet. Vnde & Aquila dicit, Domini poſſedit me. Semper autem hi qui filios generat dicunt, Poſſedi uel adeptus ſum filium. Sed neq; Aquila uim interpretatus eſt, &c. Et mox, In Hebræi

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

co dicit, ייִהוָה quod est dominus, ייִשׁוּעַ quod potest dici, Tum inftar
pulli exclusit me, tum possedit me. Verum exactissime dicitur inftar
pulli exclusit me. Et reliqua. Feliciter uicit aduersarios Epiphanius
præsidio Hebraicæ linguæ: quos alij patres & docti & fideles infeli-
cius & maiore opera oppugnarunt, quia linguæ primitiuæ destitue-
bantur auxilio. Quantum enim torserunt sese nonnulli circa hunc
Solomonis locum? Eat ergo Cochleus & neget lectionis puritatem
& ueritatem in certamine potissimum ex ipso Hebraico fonte limpi-
dissimo esse petendam. Vt ne dicam interim, plurimis modis referre
è suis haurias fontibus aliquid, an è qualibuscunq; lacunis. Quid quod
quædam ob sermonum idiomata non possunt quidem ita transun-
di in alienam linguam, ut eandem lucem, ut natiuam gratiam, ut pa-
rem obrineant emphasim. Extat Clement. lib. 7. Vieneñ. consilij de
trorum de constituendis doctoribus, qui linguas aliquot publice do-
ceant, inter quas principem locū obtinet Hebræa. Iam uero certum
est uulgarem & receptam Bibliorum editionem non ubiq; congrue
re cum ueritate Hebraica, nec usq; quaq; cum uersione Græca, imo ne
cum Hieronymianis quidem scriptis. Tuissimum ergo fuerit recur-
rere ad ipsos fontes, & ex ijs certam ac indubitatā petere lectionem.
Pluribus noto his immorari quod D. Erasmus Roterod. super hac
re abunde responderit Marino Dorpio, Iacobo Latomo, ac reliquis
quibusdam nouis translationibus sese opponentibus.

Libri à Iu-
dæis acce-
pti.

Porro quod adijcitur à Cochleo, Doctoribus Christianorum &
LXX. interpretibus certius tribui spiritum sanctum, quàm Iudæis
aut hæreticis, manifeste reuincit Cochleum nescire quid dicat, aut de
quibus asseueret. Adeone stupidos & insanos nos esse putat, ut hæ-
reticis tribuamus spiritum sanctum, adimamus eundem Christianis
doctoribus. Ac de Iudæis quidem quibus nam adimat spiritum, mi-
ramur. Iudæi fuerunt qui nobis sacra scripserunt Biblia, ac ex spiritu
sancto quidem scripserunt. Ergo de Iudæis fortè intelligit, qui hodie
uiuunt, & Christum blasphemant. Nihil autem negotij cum his no-
bis intercedit: his non tribuimus spiritum sanctum, hunc non adimimus
Christianis doctoribus. Nō tamē possumus libros legis et propheta-
rum, quos illi nobiscum habent cōmunes rejicere atq; damnare, imo
credimus libris Hebraicis: non quia à Iudæis accepimus, sed quia Iu-
dæi acceperunt à sanctis dei prophetis, quibus credimus, non autem
blasphemis Iudæis & blasphemis Iudaicis, quas toto corde abomi-
namur. Sententiam uero illorum qui putant in ueteris testamenti li-
bris nihil requirendum ultra LXX. translationem, satis in epistolis
& præfationibus ipse refellit Hieronymus: quem ubi debellaris
Cochleus,

LXX. in-
terpretes.

Cochleus, ad nos redeat.

Cæterum Iudæi ab annis 1500. Biblia corruperunt, ut Messix & An Iudæi fidei nostræ facerent contraria. Verum quibus argumentis hoc pro- Biblia core batur? Quæ hodie extant Bibliorum Hebraica exemplaria, quæ & ruperint. nostri in suis sequuti sunt uersionibus, adeo Messix & fidei nostræ non contradicunt, ut pulcherrime consonent, & Iudæos erroris reuincant: id quod, si res postulet, euideni demonstratione ostēdi potest. Quod Rabini aliquot torquent locos & interpretādo simplicitatem luxant, atq; sententias aliquot deprauant, ueritatem & fidem totius codicis non uocat in dubium. Detorserunt hæretici q̄ plurima noui testamenti loca ad blasphemias suas sententias defendendas. Interpo lauit Martion plæraq; apostolorum scripta, ideo ne dubitandum est de fide & integritate totius testamenti noui? an ideo dicēdum est hæreticos à 1500. annis falsificasse testamentum nouum, unde nemo illi possit tuto credere? Absit, absit. Quod si semel huc nos abripiat con tentio, ut dicere non ucreamur Hebraica Biblia esse falsata siue corru pta, quid porro in religione nostra erit integrum? Quis noua nobis Biblia cudet? Et si qui noua orbi obrudere tentent, quis nouis tuto credet, quis facile noua recipiet? Ex quibus oro libris petemus lectio nem certam? Ex Græcis ne? Verum quid respondebimus ei qui dixe rit etiam libros Græcos ab hæreticis esse falsatos? Ita uero liberū erit cuilibet in posterum sacrosancta quæq; uocare in dubium, & pro fer uore contentionis negare & abijcere quæ nulla iusta & sana, sed mera animi impotentia negare & abijcere iusserit. Quanto re ctius & modestius beatus Hierony, iudicauit, qui tamen nō raro de libratorum oscitantia & librorum mendis & deprauatione quera tur, nunquam tamen eo effunditur, ut codicem sacrum à Iudæis in de trimentum fidei nostræ dicat esse falsatum. Nam in Comment. ad Isaiam lib. 3. Si aliquis dixerit, inquit, Hebræos libros à Iudæis esse fal atos, audiat Origenem, qui in octauo uolumine explanationum Isaiæ huic respondeat quæstiunculæ: quod nunquam dominus & apostoli, qui cætera crimina arguunt in scribis & phariseis, de hoc crimine quod erat maximū reticuisserit. Sin autem dixerint post ad uentum domini saluatoris, & prædicationem apostolorum libros Hebræos fuisse falsatos, cachinnum tenere non potero, ut saluator & euangelista & apostoli ita testimonia protulerint, ut Iudæi pos tea falsaturi erant. Hæc Hieronymus. Habuerunt profecto ab annis iam 1500. bibliothecæ Christianorum Hebraica Biblia, & exempla ria non pauca, seruauit item integrum domini bonitas ecclesiæ suæ codicem illum sacrum, qui inde nomen ueritatis obtinuit. Ab omni

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

bus enim hucusq; appellari meruit Veritas Hebraica, ut falsificatio nobis non sit à ludæis metuenda. De quibus hæc hæctenus.

Varias Bibliorum translationes prodesse non obesse ecclesiæ. Ecclesias item Heluetiorum neq; in nouum neq; falsificatum euangelium esse translatas.

Caput XXIII.

Raterea multis uerbis ijsq; uirulentis nouas nostræ ætatis multiplicesq; uersiones siue translationes Bibliorum impetit aduersarius, quasi ea permultum deroger ueritati ualdeq; omnes Christi conturbet ecclesias. Verum aliter iudicaret, deq; maximis optimorum uirorum laboribus pronunciatet syncerius, si uetustatis & historiarum esset peritior. Translationes em̄ fuisse diuersas in ecclesia Christi, tum apud Syros tum apud Græcos adde & Latinos, constat manifestissime ex ueterum theologorum monumentis. At eam uarietatem inculcavit nemo, doctissimi quiq; plurimū prodesse asseuerauere. Neq; extat ullus in orbe liber, in quo describendo, reddendo uertendoq; plura laborarint egregia ingenia q̄ in codice diuinarum scripturarum sancto. Nam ut in præsentiu nihil dicam de Hebræorum interpretibus, de libris Chaldaicis & Arabicis, quorum alicubi meminit S. Hieronymus, an nō magna fuit interpretum uarietas nascente iam ecclesia & Origenis sæculo? Hic certè famosissimos illos codices composuit, in quibus per columnellas singulas, è regione separatim collocatas, cuiusq; interpretis opus (quemadmodum apud Eusebium legitur) descripsit: ita ut primo omnium ipsa Hebræa uerba Hebraicis literis poneret, secundo in loco per ordinem Græcis literis è regione Hebræa uerba describeret, tertiam Aquilæ editionem subiungeret, quartâ Symmachi, quintam huiusmodi compositionem exemplaria ipsa nominauit *isamâ, id est* sex ordinibus multiplicata conscriptaq;. Post eas uersiones dicuntur fuisse adhuc plures, Quinta uidelicet, Sexta & Septima editio. S. Hieronymi labores in hoc opere tota prædicat ecclesia, qui & in linguâ Dalmaticâ siue patriam uertit codices sacros. Post Hieronymum restatur Augustinus plurimos in ecclesia scripturarum esse interpretes, Noui testamenti maxime. Nam libro de Doctrina Christi. 2. cap. 11. Qui, inquit, scripturas ex Hebræa lingua in Græcam uerterunt linguam, numerari possunt, Latini autem interpretes nullo modo. *Ve*

Varias semper in ecclesia Bibliorum translationes fuisse.

Prodest, nō obest translationis uarietas.

enim cuiq; primis fidei temporibus in manus uenit codex Græcus, & aliquantulum facultatis sibimet utriusq; linguæ habere uidebatur, ausus est interpretari. Et in cap. 12. libri eiusdem addit, Quæ quidem res plus adiuuit intelligentiam q̄ impediuit: si modo legentes non sine

sint negligentes. Nam nonnullas obscuriores sententias plurium codicum sæpe manifestauit inspectio. Hæc ille.

Proinde quod Cochleus ex 1. cap. Isaia quadruplicem interpretationem: è Psal. 109. septuplicem uersionem proferit, non obest ecclesiæ, sed sicut August. indicat, prodest plurimum. Imò ut non nihil gratificer Cochleo, proferam & ego adhuc sexplicè huius eiusdem uersus è Psal. 109. translationē, ut duplo auctiorem interpretationis numerum habeat. Cochleus legit ex uulgari, Ex utero ante luciferum genui te. LXX. legunt, Ex uentre ante luciferum genui te. Aquila uertit, Ex utero excitatæ infantiaæ tuæ tibi ros. Symachus reddit, Velut diluculo roris iuuentutis tua. Theodotion autem transtulit, Ex utero à matuino iuuentutis tuæ. Quinta editio habet, Ex utero à matuino tibi ros in iuuentute tua. Sexta editio legit, Ex uentre quærent te roris iuuentutis tuæ, &c. Videt Cochleus & ante Hieronymi ætatem multiplices fuisse in ecclesia uersiones, quas tamen nemo damnauit, nemo ecclesias conturbare dixit, sicuti hodie tumultuans clamat cū suis Coch. Qui his præterea adiicit, nos inter nos ipsos per superbiam philaniã, inuidiam & æmulationem (dum alter altero doctior uult uideri) multa diuersitate dissentire. Cæterum ut de aliarum ecclesiarum interpretibus meliora quàm Cochleus prædicat spero, ita de translationibus nostris, ecclesiæ uidelicet Tigurinae ministris fratribus charissimis, & qui ipsi superiore anno Latina uulgarunt Biblia, sancte testari possum ipsos non nisi iuuandi studio tantum subisse laborem. Imò non pigebit ipsorum ascribere & in hunc meum libellum transferre sententiam, quam operi Bibliorum his præfixerunt uerbis, Nos D. Hieronymi exemplo docti, nolumus cum quoquam propter uersionem uel editionem nostrã digladiari, aut impertiosius à quoquam postulare, nostram ut recipiat, ueterem conspuat. Quibus enim hæc nostra displicet, ijs manet integra & intacta uetus uulgaris et recepta illa sua, quam nos hac nostra minime damnamus: etsi interim aperte fateamur ipsam non ubiq; & semper cum Hebraica & Græca ueritate congruere. Imò nemini præiudicamus, neq; contemnimus in hoc uel alio scripti genere ullius pij & docti uiri labores & uigilas, quin potius probamus omnium sanctorum sanctam & sedulam diligentiam, scientes optimum quenque interpretem, fide optima, id doni quod cœlitus concessit munificus dominus, ad ecclesiarum proferre utilitatem: quo nomine laudem certè merentur eximiã, non malignum uituperium, tamen si non omnia ubiq; sint assequuti. Interim non arbitramur nos assequutos hac editione omnia. Per omnia enim cum illustrissimo literarum antistite D. Eras. Roterod. consen-

Qua lege
& qua mo-
destia Tig-
guri edita
Biblia Lati-
na.

rientes, ingenue poscimus, ut quiq; conferat atq; expendant qd alla-
 tum est, atq; ita demū probent si attigimus scopū: emendent amice, si
 quid ut homines aberrauimus à uia, & minus assequuti sumus qd se-
 dulo sumus sequuti. A quibus aut id nō impetramus, hoc saltē donēt
 nobis ut credant nos simplici pioq; iuuandi studio quicquid hoc la-
 boris est suscepisse. Quod si parum alicubi succedit, error est non sce-
 lus: & corrigi meremur non damnari. Nil enim magis agnoscimus
 quàm nos homines esse, & parum aut nihil scire, præterq; Iesum &
 hunc crucifixum. Profiteātur ac polliceantur alij quantumuis ingen-
 tia, nos pro nostra tenuitate nihil iactantes profitemur, semper pa-
 rati discere meliora. Itcirco si quis felicius, doctius & tersius sacra Bi-
 blia post illam nostram interpretationem uerterit ex Hebræo in Lati-
 num, nō inuidebimus, non calumniabimur, sed probabimus potius
 illorum fidem ac diligentiam, domino agentes gratias, qui ecclesiæ
 suæ fidelia & felicia donat ingenia. Hactenus recensui sententiam
 interpretum nostræ ecclesiæ de sua & aliorum uersione, quam omni-
 bus æquis & bonis lectoribus satisfacere, perq; eandem Cochlei su-
 relam dissolutam arbitror. Quod si ille nihilominus perrexerit pun-
 gere, calumniari, bona instituta inueterere, maledicere, & solito suo
 more grunnire, nihilo maior mihi criminationis eius cura erit q̄ ra-
 narum palustrium, quod dici solet, odiosum illud suum ^{seruauit nosq;}
 quod sine fine obstrepentiū. Clamar aduersarius indignissime factum,
 quod recepta consignatio numeri psalmorum à nostris sit mutata, et
 quod Hebraica propria nomina iuxta pronunciationem & proprie-
 tatem linguæ Hebrææ à quibusdam & scribantur & pronuntientur.
 Mirum uero an ipsis etiam prophetis irascatur qui primi sic scripse-
 runt. Sed uidetur delicatulus, imō morosus homo, in pulicis morsu
 Herculem implorare ^{ἀνὰ γῆνα κροῖ}. His autē hæc obiter adijcimus, Olim
 textores & nauæ cementarij & calcearij legebant sacras literas Græ-
 ce & Latine, quarū linguarū erant periti, perinde ut nos linguæ Ger-
 manicæ. Præterea concionabantur suæ fidei cōmissis ecclesijs antistites
 Græci Græce, Latini Latine, Syri Syriace, Constat enim adhuc beati
 Gregorij suæ ecclesiæ Latine loquutum esse. Chrysostomus loque-
 batur & prædicabat suæ ecclesiæ Græce, studiumq; diuinorum uolu-
 minum non semel laicis fideliter commendabat. Studium sacrarum
 literarum laudat beatus Hierony. in sereminis, qui & Dalmatica lin-
 gua uertit sacros libros. Id quod ideo moneo, ut habeat responsonē
 Cochleus, si fortē hoc nomine etiam irascitur, quod laici hodie sacra
 Biblia in uernacula legūt. Valde enim morosum esse & multis offen-
 di oportet eum, qui propter numerum Psalmorum mutatum, & pro-
 pter

Numerus
 Psalmorū,
 & nomina
 propria mu-
 tata.

Biblia trās
 lata in ser-
 monem uul-
 garem.

pter nomina Hebraica Hebraice pronunciata, ita stomachatur, & ue-
lur de peccatis maximis conueritur.

Illud autem cōrumeliæ iniuriæq; genus nobis nec ferendum nec *Novū euan-
gelium non
prædicatū
Heluicijs.*
dissimuladum est, quod diserte dicit Zuinglium & nos fortissimam
Heluetiorum gentem in nouum & falsificatum euangelium, quod
ignorauerunt sancti patres & maiores eorum traduxisse. Capitalem
enim causam actionemq; nobis intendit. Nam iure & merito suo
maximo plectitur capite, qui instrumentū publicum, ab hominibus
quidem confirmatum, falsauit, quid ergo commertuit, qui codicem
euangelij filij dei corripuit? Huc ergo prodi Cochleus, & proba non
quibuslibet, sed solidis, iustis euentibusq; argumentis, quod semel
in detrimentum, imò exitium uitæ & famæ nostræ coram sancta dei
ecclesia effutiisti & expuisti. Alioqui enim intelligent omnes, quid
os tuum usq; adeo impurum & petulans mereatur. Nos innocentiā
nostram ita defendimus. Nunquā ciuibus honestissimis, patriæ dul-
ciss. promulimus euangelium nouum, sed uetustissimum illud ante
annos 1410. per sanctissimos euangelistas & apostolos Iesu Christi
proditum ac scriptum, idq; ecclesijs nostræ fidei commissis bona fi-
de recitauimus, magna q; religione exposuimus. Cuius quidem rei
testimonium perhibebit nobis uniuersa Tigurinorū ecclesia. Verum
ignorauerūt hoc, ais, maiores uestri. Ignorauit ecclesia Israelis legem
dei sub Manassis & Amonis imperio, ritibusq; abominādis proph-
etarum templum domini sordebat: sub Iosia demum rege repertum
librum legis in æde dei Helkias sacerdos ad regem deferri curauit,
qui lectum protinus uniuersæ recitari iussit ecclesiæ. An uero noua
erat lex dei quod ea proximo sæculo, id est maioribus non esset reci-
tata & cognita? Ita Zuinglius beatæ memoriæ minister Tigurinæ ec-
clesiæ, euangelium ecclesiæ, ad quam legitime uocatus erat, ab initio
protinus exposuit, nō nouum, sed uetus illud à sancto Matthæo con-
scriptum. Nouam itaq; doctrinā pepulit, ueterem reduxit. Seruatur
hic mos ac ritus in nostra ecclesia, ut non nisi canonici ueteris & no-
ui testamēti libri, pro publica concione & in lectionib. sacris reciten-
tur & explicentur fidelibus: unde ueterem non nouam doctrinam
tradimus: nec particulas aliquot pro nostra libidine ex ijs decerptas
tradimus, sed integros iusto ordine libros summa cum religione &
diligētia, inuocato dei auxilio, enarramus, singula ad institutionem
& utilitatem ecclesiæ accōmodantes. Proinde graui nos iniuria affe-
cit Cochleus, neq; unquam quod intendit probabit. Quod aliud *Euangelij
& grauius quidem illud adijcit Falsificatum, tam falsum est q̄ quod non falsific-
catum.*
falsissimum. Mori enim mallems, q̄ euangelium domino nostro Ie-

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

su Christo fallere. Multi quidem in nos rabiose scripserunt, sed superat hic omnes. Nemo enim, quod sciam, tam atrox impegit scelus: ac uindicabit nostram, sat scio, innocentiam dominus, qui nunquam defuit calumniam sustinentibus. Zuinglius pro concionibus publicis atque in omnibus disputationibus & collationibus, non alio euangelij libro usus est quam Græco: nec priuato aliquo, sed maxime publico & impresso. Superfunt uel hodie libri eius omnes, & seruantur in publica ecclesie Tigurinae & Collegij nostri bibliotheca. Ergo si in quocumque crimen falsificationis sacrosancti euangelij Iesu Christi habeat, uel in Aldo Manutio, uel in Ioan. Frobenio, uel in Thoma Anselmo Badensi, uel in ipso de literis sanctis optime merito D. Francisco Simenio Card. Hispaniensi atque Toletano archiepiscopo haberebit. Horum enim opera, fide & industria habemus Græcica, quibus hodie utimur, euangelij exemplaria. Cæterum nemo nisi insanus optime meritis illis fidelissimisque uiris tam atrox crimen impegerit. Norunt enim optimi quique uiri quantis sumptibus, quantis uigilijs atque laboribus sudoribusque nunquam satis laudati illi uiri optima & uetustissima quæque ex Germania, Gallia, Italia, aliarumque nationum spectatissimis bibliothecis exemplaria sibi compararunt, ac ad probatissimorum exemplarium fidem sua illa exemplaria typis excuderunt. Illis ergo ipsis & non alijs, illis ipsis quibus etiam aduersarij utuntur, non ut corruptis aut falsificatis, sed ceu integris & emendatissimis usus est Zuinglius, ipsi ipsis utimur & nos hodierna die. Quod translationem attinget, uulgarunt nostri superiore anno Latinam, quam impressit Froschouerus noster, nihil discrepantem ab Erasimiana, quam tu etiam à Romano tuo pontifice, à Cardinalium primoribus, et ab episcopis non paucis ualde laudari non nescis. Adducit ille in suis annotationibus sanctorum patrum lectiones uarias, adeoque ad collationem ipsorum dedit nobis testamētum siue euangelium Latinum. Quomodo itaque dicis nostrum euangelium sanctis patribus esse incognitum? Neque uero Germanice hoc aliter interpretamur aut uertimus quam Græcæ & Latinæ linguæ proprietates fert atque postulat. Cernit ergo iam luculenter nostram innocentiam fidelis Christi ecclesia. Cernit eadem clare aduersarium nobis atrocissimum falsificationis sacrosancti euangelij scelus impegisse, quod in æternum non probabit.

*Translatio
nes fideles.*

Hierony.

*Emserus in
Germanicâ
editionem.*

Non ignoro quid in uulgarem Noui testamenti translationem Germanicam annotarit Hieronymus Emserus: sed non nescit uicissim Cochleus eam uersionem non esse nostram. Adhæc nescire non possunt qui Germanicam illam uersionem & Emseranam unam cum annotationibus ipsius cum ueritate Græcica contulerunt, calu-

mnias

mnias esse ferē; quas ille ceu corruptelas et falsificationes persequitur atq; condemnat. Vt non possim mirari satis quorundam in Germania sciolorum imò idiotarum imperitam audaciam, audacemq; imperitiam, qui cum nondum sibi uel conferendi facultatem Germani In indos. Etos & teo- ca cum Latinis, ut nihil dicam interim de Græcis, pararunt, audent merarios de tamē pro publicis concionibus coram simplici plebecula cēsuram liquot consi- sibi sumere in translationes fidelesq; optimorum uirorum labores, cionatores. ac impudenter clamare, plus q̄ trecentis locis Nouum testamentum ab euangelicis de industria & malitiose esse interpolatum atq; corruptum. Itane uero habet res, ò imperiūssimi & audacissimi mortaliū? Vnde uobis hoc constat quod tanta cum confidentia pronunciat? Vixdū Latina expedite legere pleneq; intelligere potestis Antronij, & pronunciare uultis de trās-latis ex aliena lingua. Tamen Germanica editio non per omnia cōgruat cum Latina recepta, ideo tamen non est corrupta. Tamen uerbum uerbo non respondeat, sensus tamen non est adulteratus. Cuprem ab indoctis illis doctis legi aliquando D. Hieronymi epistolam de optimo interpretandi genere scriptam ad Pammachium, & reliqua eius de trās-latoribus & translationibus iudicia. Tamen deniq; Emserus aut alius quispiam clamet nouum testamentum ab euangelicis esse falsificatum, ideo tamen crimen nondum est probatum. Præterea nō omnis mutatio est falsificatio. Stultum profecto imò ignominiosum est, seipsum sua sponse alienarum calumniarum interpretem & internuncium interponere, unde cum ignominia probrosissima tibi aliquādo resorbendum sit quod nunc impudenti cum audacia, & audaci cum temeritate expuis. Sed de his hæctenus, de quibus eruditiores suo loco & tempore dabunt haud dubie pleniora copiosioraq;. Ad Cochleum iam redeo.

Neq; uera potissimū religionis capita per nos impugnari, neq; sepultas excitari hæreses. Caput XXIIII.

Ergit Cochleus criminando quodammodo seipsum su perare. Iam enim ore pleno stomachum in me exonerās totumq; sordibus adoperire tentans, in operis sui principio, Si solos, inquit, reprehenderes abusus, qui prælatorum negligentia, uergente in senium mundo, irreperunt, uitamq; diuina scandalosam, & prauos mores plurimorū excludero, qui suo in ecclesia non recte funguntur officio, palam argueres, aut quantumuis acriter insectareris, non solum tacitus comprobarem, uerum etiam publice collaudare non uereret. Quoniam uero præcipua totius religionis nostræ capita (quibus labefactis aut subuersis cun-

starum periclitaretur salus animarū) impetis, hostiliterq; oppugnab, non licet mihi ad omnia tacere, &c. Rursus his ne quid absolutæ des esset contumeliæ, adiicit, non iniquā esse piorum aduersus nos querelam, nempe sepultas nos hæreses excitare ex inferis. Quid oro designare poteram contra deum, cōtra religionem ueram, & contra sanctam dei ecclesiam impium & sacrilegū magis? Miror si quid sibi ipsi in posterum referuauit aduersarius contumeliarum, quas modo in me non effuderit, Præcipua totius religionis capita impeto, imò & hostiliter oppugno, sepultas insuper hæreses excito ex inferis. Quid designare poterā atrocius? Verum ut lector æquus meam intelligat innocentiam, & aduersarij cernat impotentissimū, ut ne quid dicam atrocius, criminandi studium, hoc in primis mihi explicet cupio, Cuiusnam religionis capita potissima me impetere dicat, Papiſticæ ne, an Christianæ? Si Papiſticæ intelligit, fateor me impugnare quæ non inter postrema sed prima potius numerantur, uidelicet Primatum Pape, Indulgentiarum & sacrorum sacrilegam cauponationem, Simoniam, Auaritiam, Libidinem & luxum cleri, Inuocationem creaturarum, Culum mortuorum & idolorum, Missæ sacrificium, & Cœne domini prophanationem, Purgatorij flammæ auriuoras, & si quæ alia sunt salutarī euangelio Iesu Christi aduersa. Hæc oppugno, & oppugnabo, quoad scripturis non fuero meliora doctus. Nam dominus dicit in euangelio, Quemcunq; puerit mei ac meorum sermonū in natione hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filium hominis, ubi uenerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. Et iterum, Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Porro si intelligit potissimos Christianæ fidei articulos, q̄s nobiscum & Papiſtæ uerbotenens consententur, per ipsum dominum Iesum, & per aduentum eius in iudicium, oro aduersarium, indicet mihi quodnam caput fidei catholicæ & orthodoxæ imperiuerim aut oppugnarim hostiliter unquam? Prima & maxima Christianæ religionis capita, Symbolo comprehensa sunt apostolorum: quod cum inuicis uisceribus infixū teneam, ore palam & orthodoxe confitear, & huic cupiam feliciter immori, pro mea item facultate cōcessa à domino alacriter asseram atq; defendam contra omnes hæreses & sectas, quo uultu, quoque animo damnat me Cochleus impietatis ceu hostem fidei Christianæ publicum? Libet hic illud Maronis exclamare, & ex animo quidem exclamare,

Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras
Pallentes umbras Erebi noctemq; profundam,

Ante

Potissima
capita res:
gni papiſti-
ci.

Potissima
Christiane
fidei capi-
ta.

Ante fides quam te uiolem. Libenter amplector,
reuerenter exosculor, pro sacrosancto recipio, & catholica obediētia
sequor syncera ueteris ecclesiæ symbola, uel à generalibus synodis,
uel ab orthodoxis ecclesiæ ministris, ex libris prophetarum & aposto-
lorum condita, Nicenum in primis, Constantinopolitanum deinde,
mox Ephesinum, sed & Chalcedonen. que recipiunt & quinta & sex-
ta synodus: symbola deniq; Consilij Toletani primi, Irenæi, Tertul-
liani, Gregorij martyris & episcopi Neocæsariensis, S. Athanasij, S.
Cyrilli, S. Damasi, similiaq; purioris ecclesiæ iudicia atq; testimonia.
Ea non modo confessus sum hucusq;, imò defendi etiam & tuebor
quo hic spiritus hos rexit artus.

Rursus toto corde execror & libero ore condemno ueterum phi-
losophorum, Epicureorum & Stoicorum in primis, omniumq; eth-
nicorum & idololatrarum scripturis damnatam uæsaniam, Iudæo-
rum quoq; prisca sectas & nouas blasphemias, omnium deniq; hæ-
reticorum abominanda dogmata, ueluti Cerinthi, Ebionis, Basilidis,
Valentini, Martionis, Nouati, Praxeæ, Sabellij, Arii, Aetij, Eunomij,
Macedonij, Manichæorum, Nestorij, Donatistarum, Eurychis, Mo-
nohelitarum, Pelagianorum, omniū deniq; illorū quorum deliria
sancta dei ecclesia ex scripturis cōdeminauit. Execror tota mente Tur-
cismum Machometisq; ter impij & sacrilegi nebulonis & Antichri-
sti furores atq; fœdiates. Fingis itaq; & in tuum nō meum dedecus
maximum fingis Cochlee, sepultas me hæreses excitare ex inferis.
Neq; hærent in me pœnæ, per te mihi frustra intentatæ, quæ non ini-
que hæreticis à sacratissimis imperatoribus Gratiano, Valentiniano
& Theodosio decretæ sunt. Cum hæreticis enim nihil mihi est nego-
tium, tantūdem cum schismaticis & seditiosis: imò his anathema dico.
Legem uero siue confessionem fidei D. Iustiniani ad Ioannem Pa-
pam, qua tu tentas meam commouere conscientiam, legi iam olim.
Nisi uero cæcus & surdus esses Cochlee, uidisses iam olim & audis-
ses me eandē fidem de domino nostro Iesu Christo & salute nostra,
quam ibi profiterentur Iustinianus & Ioannes me quoq; profiteri, &
Cyrum patriarcham cum sequacibus suis, de quibus ibi agit præ-
cipue, damnare. Ergo ad delēdos fucos illos, quibus meretricē tuam
ornas, spōgiam hanc mihi nunc sumo & adhibebo semper, Nos mi-
nime totam antiquitatem cum omnibus sanctorum placitis conuel-
lere, sed hoc potius unum agere, ut quæ temporum uitio corrupta
sunt ac dissipata, in antiquum statum redeant: in quibus omnibus ta-
men Christo nihil derogetur. Christi enim ius est, ut omnibus præsi-
deat, omnia uerbo & spiritu suo moderetur, & nullum in hac digni-

*Damnatur
omnes hæ-
reses.*

*Non omnis
damnatur
antiquitas.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

rate hominem habeat socium. Nouit qui nihil nescit dominus, nunquam mihi in mentem uenisse sanctos patres qui ante annos 1000. pro asserenda fide Christi, & subuertendis hæresibus sancte & legitime coerserunt, suam non Christi quæsiuisse gloriam, quemadmodum me sentire & dicere fingit Cochleus. Nam diuersum manifeste professus sum 14. cap. lib. de autoritate scripturæ. Ac mirari ualde cogor, an sciat cogitare Cochleus seuera dei iudicia contra conuitatores calumniatoresq; in scripturis pronunciata. Quod si nouit, mirum sane hominem in re periculosissima tam esse facilem & prodigum. Si non nouit, cogitaret tamen nõ inutiliter necq; stolide cõsuluisse moralibus, qui dixerunt, Linguam esse coercendam, ne dum quæ uolumus loquimur, quæ nolumus audire cogamur. Parcimus tamen ad uersario permultum, nõ quod hoc ipsi debeamus, sed quod illa in re uinci q̄ uincere malumus.

Quæ reformatione ex petant Patriste.

Simulat Cochleus sibi admodũ displicere abusus ecclesiæ, & prauos plurimorũ ex clero mores. Sed facit quod sui generis homines faciunt omnes. Omnes enim clamitant se emendationem ecclesię expetere, interim uero neruos prauæ doctrinæ supersticiosa & impia permulta, contra & circa uerbum dei recepta confirmatq; adeo inficidi nolunt, ut ne attingi quidem sustineant. Nam statuas è templis submoueri nolunt, Mistæ prophanationem, inuocationem creaturæ, meritũ & operis humani iustificationem, cultum mortuorum, monachorum incoluitatem, Papæ & episcoporum pompam & luxum, & innumera alia quæ cum pietate pugnant salua prorsus & intemerata manere cupiunt. Qualem ergo expetunt emendationem? Talem nimirum, qua regno ipsorum, quæstui, superbiæ & libidini, decedat nihil. Volunt forassis puluerem, ut ille dicebat, à statuis detergi in templis: nolunt picturas lenonium & meretricium nescio quid referetes pingi porro honestius: uolunt episcopos & sacerdotes uiuere castius, hoc est, ut una atq; altera cõcubina contenti, non totos alant scortorum greges: uolunt ut monachi iuxta suas regulas uitam instituant. Nam notæ sunt reformationes istorum hominum ex speciminibus quibusdam iam olim editis. De quibus qui recte iudicat, hoc prouerbij uobis occinunt, Mala quidem thripes, mala rursum ipes. Ego certè non puto ullam in ecclesia ualituram cõcordiam aut reformationem, nisi quæ ad regulam diuini uerbi fuerit composita. Nemo enim mittit uinum nouum in utres ueteres, sicut ipse restaurat in euangelio dominus, alioqui rumpet uinum nouũ utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt. Sed uinum nouum in utres nouos mittendum est, ut utraq; conseruentur, &c.

Vera reformatio.

Doctrinam

Doctrinam nostram non esse corruptam, sicut calumniatur Cochleus.

Caput XXV.

Oñ hæc summis adnixus uiribus ostendere nititur aduersarius nostram doctrinam esse corruptissimã, ne quid scilicet nobis relinquat integri. Verbũ dei, inquit, quod ab apostolis ecclesia traditionibus non scriptis accepit, relictis: & uerbum dei scriptum, aliter docetis, q̃ tot retro sæculis docuerunt patres nostri sancti dei homines. De Traditionibus non scriptis respondi abunde satis: illud repetimus duntaxat, Referre ad apostolos omniũ traditionum originem, quibus hæctenus oppressa est ecclesia, mera est impostura. Porro iniuria graui nos afficit Cochleus, cum dicit nos uerbum dei scriptũ aliter docere uel interpretari, q̃ tot retro sæculis docuerint patres sancti dei homines. Cum enim scriptura non sit humanæ interpretationis, sed ex semetipsa & per eius maxime inspirationem, per cuius gratiam nobis prodita est, exponi debeat, ipsam per seipsam, obscuriora utiq; per clariora & pauciora loca per plura, religiosa collatione, excussis deniq; circumstantijs, præcedentibus & consequentibus, & obseruata ubiq; fidei analogia geminãq; charitate dei & proximi, interpretamur. Et hanc interpretationem suppeditant ipsæ scripturæ, adeoq; ipsam nobis sancti patres tradiderunt. Nam Terrullianus contra Praxeam, Oportet secundum plura, inquit, intelligi pauciora. Hæretici uero paucula ad suam sententiam excerpunt, cætera intueri nolunt, & posteriora aduersus priora suscipiunt. Regula autem omni rei ab initio constituta in prioribus & in posteriora præscribit, utiq; & in paucioribus. Et Augustinus de Doctrina Christiana, Nihil in scriptura ita obscurũ est, inquit, quod nõ alio loco explicetur manifestius. Vbi ergo apertius ponuntur, ibi discendum est quomodo in locis intelligentur obscuris. Maxime inuestigandum est, utrum propria sit an figurata loquutio quã intelligere conamur. Authores enim nostros tropis esse usos copiosissime sciunt literati. Erit etiam hoc in obseruationibus scripturarum intelligendarum, ut sciamus alia omnibus communiter præcipi, alia singulis quibusq; generibus personarum. Considerandum item quo quid tempore præceptum sit. Et iterum, Quisquis diuinas scripturas uel quamlibet earum partem intellexisse sibi uideatur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem dei & proximi, nondum intellexit. Quisquis uero inde talem sententiam duxerit, ut huic ædificandæ charitati sit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille quem legit eo loco sensisse probabitur, nõ periculose fallitur, nec omnino mentitur. Hæc Augustini sunt. Verum de ratione explicãdi

Scripturas
sanctas in-
terpretãdo
non corrũ-
pimus.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

Scripturas modo differere ad plenum nō institimus. Qui studio ueritatis tenentur, & cupiunt uere intelligere, an scripturarum sensum nostra interpretatione torqueamus corrupamusue, habent unde plene discant. Extant libri nostri, quibus sacras scripturas enarrauimus orthodoxe opinor, non hæretice. Ex quibus illud quoq; intelligent lectores, nulla nos gignere dogmata noua, sed priscam & synceram Christi & apostolorum doctrinam reparare atq; reuocare pro nostra uirili: aduersarios autem hanc non admodum curare, sed reuera dimicare de splendore, luxu ac uoluptatibus, non de genuino scripturarum sensu.

*Doctrina
nostra de
iustificatio
ne, de fide
& operib.
sincera est.*

Aliud iam profert Cochleus, quo doctrinam nostram corruptionis redarguat, Pessime facitis, inquit, dum populū à bonis operibus abducitis per falsificatum à uobis uerbum Apostoli de iustificatione fidei. Dicitis Paulum ubiq; docere solam fidem iustificare: at Paulus nunquam ita dicit, sed uos falsa huius uocis (Sola) additione deprauatis uerbum & sensum Apostoli. Dic obsecro quare nullus uestrum tot annis dignatus aut uisus est hoc crimen falsi, quod uobis publice imputaui diluere ac excusare? &c. Ad hæc tua respōdeo, Pessime profecto res tuæ habent Cochlee, qui sic perfricuere frontē, ut nullius pudeat mendacij, nullius calumniæ, contumeliæ nullius. Nos populū nostræ fidei commissum non abducimus à bonis operibus, sed inuitamus magis, & quantum in nobis est propellimus ad bona opera, non quælibet tamen, sed ea quæ ex fide per charitatem ac secundum uerbum dei fiunt. Testimonium perhibebit hic nobis ecclesia quam docemus. Resorbeat ergo Cochleus quod in nos enouit. Si qui uero alij irreligiosius loquuntur de fide & operibus, non nobis sed illis impuret qui peccant, neq; suppressis nominibus omnia sub unam Myconum conuoluat, ueluti cum multa iura confundit coquus parum mundus. Interim non pudet nec piget paucis commemorare Cochleo, imò omnibus lectoribus, quod de uera iustificatione docemus nostræ fidei commissam ecclesiam. Docemus hominem Christianum iustificari, id est à peccatis & intentata propter peccata morte æterna absolui, uitæq; hæredem effici æternæ, per unicā Christi mortem, per uictimam inquam & effusionem sanguinis filij dei: adeo ut dicamus Christum proprie nos iustificare, Christum esse nostram iustitiam. Quoniã uero Christus, qui uita est fidelium & salus unica, per fidem inhabitat corda fidelium, & fide siue fiducia uiua apprehenditur gratuita gratia & peccatorum remissio, fidesq; omnia uitæ & salutis Christo & misericordiæ dei tribuit: ideo fidei quoq; secundum scripturas, iustificationem attribuimus. Rursus operibus fidelium.

delium iustificationem proprie non tribuimus, ne uilescat gratia, & euacuetur meritum redemptoris & salutis unicæ Christi, aut homo sibi suisq; tribuat uiribus, quod gratiæ & uirtutis est Christi. Interea non damnamus opera uere bona, non dicimus fidem esse absq; operibus, non docemus uana fidei fiducia nisi homines, & nihil boni operis operari, sicuti falsò de nobis prædicant in publicis etiam suis concionibus, quibus hoc unū in uotis & consilijs est nos & nostram doctrinam uulgo & maxime simplicibus reddere inuisam. Non potest fides esse absq; bonis operibus. Sequuntur tamen illa iustificationem. Iustitiam enim iustus operatur. Iustus autem ex fide sua uiuit. Proinde iustificat fides, opera non iustificat, sed à iustificatis fiunt ex officio. Non enim de eorum numero sumus, qui impure & lubricè de iustificatione disputantes, nunc fidei nūc operibus iustificationem tribuunt: item iustificationem operibus & fidei ex æquo partiuntur. Nos omnem gloriam, laudem, uirtutem, iustitiam, uitam redemptori Christo ascribimus. Huius solius sanguine nos ab omnibus peccatis mundatos & hæredes uitæ æternæ factos esse per fidem, clare & absq; uerborum meandris, ex toto corde & ore simplici confitemur. Dedicimus hæc ex illustrissimo & selectissimo Christi organo Gentium doctore S. Paulo, qui Ephesijs scribens, absq; uerborum inuolucro sensuq; apertissimo, Erasmus, inquit, natura filij iræ, quemadmodum & ceteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit unā cum Christo (per gratiam estis seruati) si mulq; cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cælestes per Christum Iesum, ut ostenderet in sæculis superuenientibus opulentissimā gratiam suam benignitate erga nos, per Christum Iesum. Gratia enim estis seruati per fidem, idq; nō ex uobis, dei donum est: nō ex operibus, ne quis glorietur. Nam ipse sumus opus, cōditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ preparauit deus, ut in eis ambularemus. Hæc omnia ad uerbū Pauli sunt. Quod ergo operibus alicubi tribuitur iustificatio, improprie & certa quadam ratione fit. De qua abunde dixi in libello meo seu præfatione ad Comment. in euang. Ioannis, in Comment. item ad epistolæ Pauli ad Romanos cap. 3. 4. ad Galatas cap. 2. 3. ad episto. item apostoli Iacobi cap. 2. Ex quibus illud quoq; patebit nos neq; uerba neq; sensum apostoli deprauare siue falsare. Quod nihilominus rogat cur ad crimen falsi nobis publice obiectum nemo hæctenus responderit, miror profecto an mente ce profusus careat, an cum ratione insaniat. Nam non semel à uiris doctis & pijs responsum est ad intentatum falsi crimen: ac uidit & legie-

responsiones illas uniuersa Christi ecclesia: solus Cochleus nihil uidit, nihil legit, nihil audiuit, nihil dū responsum dicit. Tameſi enim nominatum Cochleo, quod ſciam, reſponderit nemo, nemo tamen negare poterit à noſtris fuſiſſime diſputatum eſſe de ſola fide iuſtificante contra calumniatores. Quod autem Cochleo nemo ſigillatim reſpondit, uereor ne ipſe ſit in culpa. Quid ita, rogas? Memineris Dionis gry.

- Doctrinam de pœnitentia iuſtam eſſe.* Adijcit hiſ porrò nouam contumeliam, Veſtris, ait, de ſola fide iuſtificante impoſitiſſimis diſputationibus totum pœnitentiæ ſacramentum in ludibrium uenit apud plebes nouarum ſectarum. Sublata enim confeſſione ſecreta, & ſatiſfactione operis, pro contritione ſubornatis uanam de fide præſumptionem, &c. Ita uero Cochleus quæcumq; in buccam ueniunt, in nos expuit. Nos pœnitentiam ſerue & legitime docemus in eccleſijs noſtris, unâ cum fide, non illa quidem uana & præſumptiuoſa, ſed uera & religioſa, iuxta canonem illum euangelicum, Oportet prædicari in nomine Chriſti pœnitentiam ac remiſſionem peccatorū in omnes gentes. Docemus autem pœnitentiam eſſe fidelem ad deum conuerſionem, qua ex timore dei ſyncero humiliati, peccata noſtra agnoſcimus, uitamq; totâ noſtram immutamus. Proinde confeſſionem peccatorum quæ ſit deo publicam & priuatam, nemo noſtorum contemnit aut irridet, niſi qui noſtram imò dei doctrinam contemnit. Publica eſt, qua in ſacris carceribus publice peccata deo confitemur. Priuata, qua quiſq; peccata deo quæ commiſit, priuatim & ſecreto confeſſetur. Aliam neſcit doctrinam apoſtolicam. Simpliciter enim magnus theologus & apoſtolus Ieſu Chriſti, Si dixerimus, inquit, Peccatum non habemus, noſ ipſos fallimus, & ueritas in nobis non eſt. Si confeſſemur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, ut remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, Non peccauimus, mēdacement facimus eum, & ſermo eius non eſt in nobis. Confeſſionis interim & condonationis fraternæ, cuius meminit beatus apoſtolus Iacobus, non ſumus immemores. Porrò ſatiſfactionē quoq; non aliam docemus, quàm acceptam illam traditamq; literis apoſtolicis ac prophetiſ. Vas electionis Paulus, Chriſtus Ieſus, inquit, factus eſt nobis ſapientia à deo, iuſtitiaq; ſanctificatio & redēptio. Huc pertinet integrum caput Iſaię 53. Ad quod alludens primarius ille à petra denominatus apoſtolus Petrus, Ipſe, inquit, peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Sed adijcit, Quo peccatis mortui, iuſtitie uiueremus: cuius eiufdem uibice ſanari fuiſtis. Proinde innocentie ſtudium ualde diligenter urgemus, iuxta illud, Ecce ſanus factus eſ, ne poſthac pecces,

pecces, ne quid deterius tibi contingat. Hæc in omnibus & singulis concionibus nostris, non superuacaneæ aut negligenter, sed serio & summa cum diligentiâ inculcamus, nec pauci illa uere recipiunt. Fingit ergo Cochleus pœnitentiam apud nostros uenisse in ludibrium. Nec agnoscimus nouæ sectæ, qua nos ornat, si dijs placet, appellatorem. Christiani sumus. Cæterum forum illud Papæ sacrilegum, & nundinationem Romanensem circa pœnitentiam exercitatum publicis in concionibus persequimur & impugnamus uerbo ueritatis: cuius quidem generis sunt confessio auricularis, scrupulosissime omnium generis & speciei peccata per truncum & ramos, & per matrem & filias, ac per omnis generis circumstantias sacerdoti enumerans, casus reseruati, redemptio peccatorum, indulgentiarum merx, & si quid aliud huius generis est ex Italicis, hoc est Romanensibus, excogitatum Chananaeis. Quibus omnibus semel pro semper, quod dici solet, benedictionem conferens beatus Petrus, ad Simonem dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Non est tibi pars neque sors in hoc negotio. Cor enim tuum non est rectum coram deo. Act. 8. cap.

A pœnitentia descendit ad Baptismum, sed quia nihil habet quod doctrinæ nostræ de baptismo affricet, miscet nos Anabaptistis. Vestris inquit, intemperijs factum est, ut miseri Anabaptistæ & adulti reba ptizent, ac paruulis baptismum negent, &c. Sic tractamur ab aduersarijs nostris, amice lector, ut quicquid ijs cõtra nos libeat, liceat. Non sunt sancti omnes, norunt ecclesiæ nostræ, ac testabuntur, si quidem fuerit necesse, non nostra culpa, non è nostris intemperijs, sed ex malitia propria & suggestionem diaboli, cõtra puritatem doctrinæ & nostrum ministeriũ, exortos esse Anabaptistas. Hos nõquam fouimus, nisi quos Christo sperauimus lucrifacere: nõquam defendimus, sed impugnauimus perpetuò, priuatim & publice. Multa quoties ab illis passi sumus, multas nobis turbas excitarunt, multos nostræ fidei creditos seduxerunt, quos non nisi maximis sudoribus ad ouile Christi potuimus reducere. Nunc uero pro his nostris laboribus hanc à Cochleo gratiam referimus, quod nos non tantum Anabaptistis connumerat, sed illorum, id est seditiosissimæ doctrinæ, & publici cuiusdam furoris, authores facit, quasi ea tempestas ex nobis ecclesiæ sit exorta. Sed cum Apostolo dicimus, E nobis egressi sunt, sed nõ erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permãssissent utique nobiscum. Verum ut manifesti fierent quod non sint omnes ex nobis, 1. Ioan. 2. Præterea nobis, id est doctrinæ nostræ, imputat quod in ecclesijs nostris eucharistiã nemo ad salutem, omnes autem ad iudicium in-

Anabaptista.

Doctrina de Cena domini in corrupta.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

digne percipiant. Sed unde nobis hic cordium scrutator? E celo opinor delapsus. Vnde trismacarios heros? Ex insulis nimirum fortunitis. Nos præteritis quæstionibus de hoc sacro spinosis & sophisticis, orthodoxa docemus ecclesiam nostram, quæ uidelicet ab ipso domino & apostolis eius tradita accepimus. Nec sine fide & charitate, operante diuina gratia, recipit ea fidelis ecclesia: quomodo itaq; ad iudicium omnes, nemo ad salutem domini cœnam percipit? Abuntur, inquis, sacramento unitatis & fraternæ communionis ac dilectionis, permanentes interim pertinaciter in schismate & hæresi sua, contra unitatem ecclesiæ, atq; in odio contra Papam, episcopos, clerum, &c. Fatemur sanè Cœnam domini esse sacramentum unionis communionisue, sed fidelium, non infidelium, aut fidelium cum infidelibus. Negamus autem nos ac nostros discessisse ab unitate ecclesiæ catholicæ ueritatem colentis: negamus nos hære in ulla hæresi aut schismate ullo. Quod uero improbamus, imò & odio prosequimur abusus, superstitionem, falsa dogmata, cauponationem sacramentorum, luxum & auaritiã Papæ & cleri, non ex ullo personæ, sed scelestis odio, adeoq; ex præcepto domini facimus. Propheta enim, An nõ domine odissem inimicos tuos, inquit, & me ipsum excruciarè, cum tibi resistunt? Imò consummato odio illos persequor, mihiq; erũt hostes. Apostolus quoq; Sitis odio prosequentes, ait, quod malum est, adhærentes ei quod bonum est. Recte itaq; hac in re nostri faciunt, non peccant: imò apostolus Paulus in priore ad Corinthios uenit fideles communicare cum infidelibus, Fidelium autem nomen non merentur clerici, qui colunt idola, propagant falsam doctrinam, & euangelij prædicationem iustam ferro & igni persequuntur.

Cernit lector Cochlei tela in nos uibrata, planè betacea, & arguenda quibus nostram doctrinam corruptionis redarguere uoluit, calumnijs, cõumelijs & ineptijs instructiora esse q̃ sanis rationibus, ut planè nolens uolens dicere cogar, authorem operis tam tardibus, affectati & animalis, reuera Cochleam esse illam terrigenam, tardigradam, domoportam, sanguine cassam. Nosti haud dubie lector, uersiculos, qui sunt de testudine apud Tullium, ex Pacuio,

Quadrupes, tardigrada, agrestis, humilis, aspera,

Capite breui, ceruice anguina, aspectu truci,

Euiscerata, inanima, cum animali sono.

Non mihi irascatur Cochleus, sed suis ineptijs, quæ illa mihi uel renitenti extorsert.

Ritus ecclesie apostolicos & salutaris à nobis neq; abiectos neq; cor-
ruptos esse. Caput XXVI.

Escendit à doctrina ad ritus, nouaq; accusatione instituta, Oprimas & antiquissimas, ait, traditiones, quas ecclesia 1500. annis in publico usu & perpetua consuetudine habuit, abiicitis, & nouas subornatis, non è scripturis, sed ex proprijs capitum uestrorum figmentis deductas. Ad huc modum queritur aduersarius. Cæterum rhetorice, non arithmetice uerū est, quod proposuit Cochleus. Hyperbole enim rhetorica qualemcunq; fucum inducit falsæ supputationi, ne talis uideatur, qualis reuera est. At calculus, de ritibus per nostros submoris, subductus, nunquā eum attinget quem commemorauit numerum, annos uidelicet 1500. Et sunt ferè omnes papistæ hyperbolici magis q̄ calculatores, quoties ueritatem suarum traditionum suorumq; rituum iactādo apud simplices commemorant. Certè apostolica ecclesia omne studium impendens doctrinæ euangelicæ, puræ uitæ, & precibus synceris, pauculos opido habuit ritus, nec alios q̄ ab ipsis domini apostolis per scripturā traditos. Hos autem neq; corruptimus, neq; abiicimus, sed mordicus etiam hodie tenētes, religiose custodimus: id quod praxis & religiosa ecclesie nostræ obseruatio testatur. Scio quid Cochleus & alij superstitionum errorumq; patroni proferant ex Clemente & alijs quibusdam scriptoribus, quos ferè temporibus æquant apostolicis. Verum dixi aliās de authoribus & libris illis, dubiam esse ipsorum authoritatem. Iam si probatissima foret, cōstat tamen scripturam apostolicam omnia uerę pietatis continentem, omnium rerum in ecclesia gerendarum regulam esse, non pontifices Romanos, Clementes aut Anacletos: qui si ueri fuerunt apostolorum discipuli, nihil uariarūt, haud dubie, uel in doctrina, uel in ritibus ab apostolis. Quod uero clamat aduersarius nouas consuetudines nos non è scripturis, sed ex proprijs capitum nostrorum figmentis deducere, falsum est. Ex scripturis enim petita sunt quæ circa Baptismum, Cœnam domini, Publicos & sacros cœtus, circa ordinationem ministrorum, catechizandi rationem, matrimonij consecrationem, &c. obseruamus.

Verum audiamus quos ritus ueteres ab annis 1500. receptos ab ecclesia, nos abiicisse dicat aduersarius. Valde exagitat quod baptismum nostro non adhibemus oleum, sal, sputum, & exorcismos. Cæterum in paruis litibus tragœdias mouere, tale est, quasi personam Herculis & cothurnos aptare infantibus uelis. Satis enim cōstat uirorum sanctissimum Ioannem unā cum apostolis domini Iesu, qui uerissimum & integerrimum baptizandi ritum, & seruarunt ipsi, & nobis

Ritus apostolicæ ecclesie pauculi.

Ritus circa baptismum.

tradiderunt, illis rebus nunquam esse usos. Quis autem neget ipsos perfectissime baptizasse? Recte ergo & plene, nimirum more apostolico & uetustissimo baptizant ecclesiarum nostrarum ministri, tamen isti non utantur, quibus apostolos non fuisse usos certissimum est.

Ritus circa cœnam domini.

Circa ritum Eucharistiæ consecrandæ, inquit, & sumendæ, sacratissimas pariter & antiquissimas ceremonias reiicitis, quibus per uniuersum orbem in Missa usi sunt catholici sacerdotes, & nouas, irreligiosa petulantia excogitatis, unusquisque secundum caput suum. Quid audio Cochlee? Vesterne missandi ritus, quo utimini hodie, durauit in ecclesia annis 1500? Ergone apostoli celebrarunt Missas? Assueuerant hoc magna constantia papizantes omnes. Interea legitur apud scriptores ipsorum quid ad ritum Missæ quisque pontificum de suo attulerit, ritumque missandi auxerit: quorum postremi, imò ne primi quidem ad numerum annorum illorum perungunt, quem isti proferunt. Oportebat sane mendaces esse memores, ne ipsis tandem eueniat quod nugoni isti lepido, qui iactare solebat in conuiujs, celebres se peregrinando urbes lustrasse 50. atque in singulis earum exegisse seliquianum: dumque rogaretur, quotum iam ætatis suæ annum ageret, responderetque nondum quadragesimum, protinus reuocabatur res ab auditoribus ad calculum, deprehendebaturque nugonem illum 35. annos priusquam in lucem esset editus, peregrinando perlustrasse urbes. Ita certe, ubi res reuocata fuerit ad calculum, uobis quoque eueniet. Si enim per Missam receptum hodie uulgaremque sacrificandi ritum intelligitis, cum dicitis Missam celebratam ab apostolis ante annos 1500. clara & expedita supputatione deprehendetur multis annis celebratam antequam natam. Si uero loquimini de Cœna domini siue de fractione panis, cuius meminerunt euangelistæ & apostoli in scripturis, negare non potestis, ritibus illis quibus hodie utimini, illos caruisse profusus: imò fateri cogemini eos qui ritum illum apostolicum sequuntur, apostolicum & uetustissimum tenere ritum: recentiore autem sequi, qui posterius conditum receperunt: adeoque nos retinere uetera, uos autem usurpare & ueri recentiora.

Ritus Missæ Romane non ab omnibus receptus & usurpatus ecclesijs.

Illud quoque falsissimum est quod dicitis Missam frequentari per totum terrarum orbem à catholicis sacerdotibus. Nam manifestissimum est Romanum ritum, eum maxime qui hodie in usu est, & de quo certatur, nunquam fuisse receptum ab omnibus et singulis per orbem terrarum ecclesijs. Præterea certissimum est ecclesias in ritibus istis externis circa cœnam, uel recipiendis uel seruandis multa usas esse libertate. Intelligere hoc, siquidem uoluisses, potuisses uel ex ipso Gregorio Papa & Augustino Anglorum episcopo: quorum hæc, Cum una sit fides,

Es, inquit, cur sunt ecclesiarum diuersæ consuetudines: & aliter con-
suetudo Missarū in sancta Romana ecclesia, atq; aliter in Galliarum
ecclesijs tenetur? Ille uero respondet, Nouit fraternitas tua Romanæ
ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritam, quam ualde
amabilem te habeat. Sed mihi placet, ut siue in Romana, siue in Gal-
liarum, siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipo-
tenti deo possit placere, solícite eligas in Anglorum ecclesia, quæ ad
huc ad fidem noua est institutione, præcipua quæ de multis ecclesijs
colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis re-
bus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusq; ecclesijs, quæ pia,
quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculo collecta,
apud Anglorum mentes in consuetudinē depone. Constat ergo uel
Gregorij sæculo non omnes ecclesias unum atq; eundem illum Ro-
manæ ecclesiæ ritum circa Cœnam domini in usu ac consuetudine
habuisse. Constat suam tum quorū ecclesijs libertatem, in huiusmo-
di ritibus atq; externis, mansisse illæsam: neq; Romanum episcopum
sua ecclesiæ ritum omnibus obruisse ecclesijs reliquis. Eam liberta-
tem qui hodie reparatam, assertam atq; reductam cupiunt, laudem
non uituperiū merentur. Cochleus itaq; ex arena necit funiculum,
& umbram fumi celebrat.

Insanos putat Cochleus omnes, qui Missam abrogant, & noui te *Insania.*
sacramenti sacrificium esse negant. Cum autem in locum abrogatæ
Missæ substituamus Cœnam domini, & sacrificium domini Iesu uni-
cum & æternū summa fide & diligentia inculcemus ecclesiæ, quam
item ad sacrificandum deo spirituales & deo placitas hostias adhor-
tamur, fidelisq; ecclesia ueritatem illam apostolicā religiose recipiat
ac sese & omnia sua Christo redemptori offerat, insanus planè uideatur
aduersarius, qui innocētes & religiosos Christi seruos non cessat ca-
lumnijs & contumelijs persequi.

Non potest peccatum uestrum, inquit, ulla ratione defendi aut ex *Non scia-*
cusari, quod Tiguri & Bernæ tam impie grassati estis contra externū *tum esse Ti-*
dei cultum, &c. Laudem uero eximiam indeptus est sanctissimus Iu- *guri & Ber-*
dæ rex Iosias, qui cultum illum dei, falsò sic appellauit, stirpitus exci- *na in exter-*
dit. Verbum enim & præscriptionem dei sequutus, deum meruit ha- *nū dei cult-*
bere patronum. Ita sanctus clarissimarum urbium Tiguri & Bernæ *tum.*
senatus, obsequens & fidelis populus, nullum dei cultum syncerum
sed superstitionem meram excindens, illum habet patronum, qui di-
xit, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradi-
cabitur. Nam nihil sublatum, nihil est excisum, nisi quod pater iussit
cœlestis, hoc est, quod uel circa salutis & pietatis ueræ detrimentum

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

potuit tolli è medio: uel propter præceptum dei, propter superstitionem atq; scandalum debuit excindi funditus. Cesset ergo sibilare & stridere Cochleus. Cesset eximijs clarissimarum urbium magistratibus detrudere, & cauillando, calumniando & conuitiando uirtutes ipsorum obscurare. Dominus enim laudat in uerbo suo idolorum exurpationem: nemo nisi malæ fidei serui uituperant, quibus uidelicet superstitione & adinuentio humana plus adlubescit q̄ uera religio & præceptum siue uerbum dei. Hæc obiter ad obiectionem de subleuatis ritibus uetustis, deq; subuerso dei, ut Cochleus ait, cultu externo, hæctenus respondimus.

Ecclesiam Christi nos non conscindere in sectas, neq; unquam desciuisse ab ecclesia Christi catholica, & qua nos reuincant quo minus ad unitatem Romanæ ecclesie redeamus. Cap. XXVII.

Is quanquam acerbissimis contumelijs in nos effusus largissime, nondum tamen exatiatus aduersarius, audet & hæc in nos exonerare, Populum dei ex uno ouili, in diuersa sectarum agmina, dispergitis, contra manifestum Christi mandatum euangelicum, Non uocemini magistri, quia magister noster unus est Christus. Item, Fiet unum ouile, & unus pastor. Atqui suo more agit aduersarius. Nos ut in dogmatibus horremus hæreses, ita in unitate ecclesie catholice schismata abominamur. Ideo gregem domini nostri Iesu Christi nõ dispergimus in diuersa sectarum agmina, sed dispersum disiectumq; in diuersissima innumeraq; sectarum & doctrinarum auia reducimus in uiam rectam, atq; in ouile Christi unicum, in catholicæ ecclesie societatem, & ad unicum pastorem Christum dominum, deniq; ad unicum & certissimũ doctrinæ genus, ad unum dei filium omnia referens.

Papistica doctrina diuisa, quæ uelut in se ipsa non habet unitatem, sed in se ipsa uarietas. Quale autem fuerit & adhuc uigeat doctrinæ genus apud Papistas, quot deniq; sint sectarum fraternitatũ regularumq; discrimina, quàm discissa & pluribus imparita simplicium fideliumq; corda, in hũc usq; diem, nemo nescit, nisi qui quid sit papatus, monachissimus, creaturarum inuocatio & cultus, nescit. Docent pro publicis concionibus à Papa consecrari & missi, Papam esse uniuersalis ecclesie caput, Christi uicarium, qui potestatem habeat in cælo & in terra, & in purgatorio sub terra, & proinde obediens ecclesie Romane filios, purgari à peccatis per indulgentias plenarias, per Missas quotidianas, per opera pœnitentiæ satisfactoria, per merita item ceremoniarum clericali, sed & per interuentum & inuocationem diuorum. Ea autem doctrina non colligitur ad unicum totius ecclesie præfidiũ dominum Iesum, ecclesia, sed dispergitur magis in agmina sectarum & formarum

rum mille. Alius enim ad limina cursitans apostolorum, Beatissimam si dijs placet, pedes exosculari, indulgentias redimere ac mercari, & à poena ac culpa cupit absolui. Alius in desertum, nescio quo, prorepens, inserit se sodalitiis alicui monachorum (quorum tam diuersa sunt instituta uitae, quam diuersi & monstrosi habitus) noua uota diuo aut monacho alicui nuncupans, & uelut nouo quodam baptismo sese retingens, quasi parum aut nihil sit semel in baptismo nomen dedisse Christo uniuersorū domino. Alius sibi hunc diuum, alius sibi alium colendum sumit, per cuius fauorem, gratiam atq; interuentum saluetur. Alius per Missarum sacrificia, & fraternitatum merita ad caelum peruenire contendit. Est qui se totum addidit idololatricis peregrinationibus, & nescio quibus alijs superstitionibus, quod reliquum est rubiginis, purgatorij flammis sese expurgaturum (iuuantibus interim sacrificiis inferias & anniuersaria celebrantibus) sperans. Iudicet ex his lector cordatus, quis à puritate & simplicitate ueteris & apostolicæ doctrinae, adeoque ab unitate catholice ecclesie defecerit, quis nam uarias inducat sectas, quis diuidat & dispergat ecclesiam, quis deniq; scindat fidelium simplicia corda. De hoc schismate grauissimo uaticinans dominus Iesus in euangelio secundum Mattheum, dicit, Si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus aut illic, ne credatis. Exorientur enim pseudochristi & pseudoprophetae, & edent signa magna atq; prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce, praedixi uobis. Si ergo dixerint uobis, Ecce in deserto est, ne exeat: ecce in penetralibus, ne credatis. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & relucet usq; in Occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vbi cunq; enim fuerit cadaver, illic congregabuntur aquilae. Proinde nos, qui ab aduersarijs contumeliosissime haeretici appellamur & schismatici, hac Christi doctrina, ueteri utiq; non noua, confirmati, dispersum domini gregem recolligere in unitate doctrinae & sanctissimae unitatis, ad unicum pastorem animarum nostrarum Christum, satagenes, praedicamus, unam modo esse sanctam catholicam ecclesiam, sanctorum communionem, cuius caput sit Christus, non Papa, Christus inquam praesens, non absens, ecclesiae, unde nullius egeat uicarij. In hoc Christo uero deo & homine, saluatore mundi & domino uniuersorum, docemus omnes thesauros sapientiae & scientiae reconditos, omnem deniq; plenitudinem inhabitare, de cuius plenitudine accipiant omnes. Non enim aliud nomen datum est hominibus, in quo oporteat saluos fieri, nisi nomen IESU CHRISTI. Suademus ergo omnibus nostrae fidei creditis hominibus, ne in ullo alio quaerant salutem, iustitiam, absolutionem, uitam, Vnicum Christum ha-

*Euangelica
doctrina re
colligi in u-
nitate fidei
& societa-
tis ecclesiae.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

bere omnia uitæ & salutis, unicum sufficere omnibus credentibus. Docemus huius merito seruari quorq̃ seruant: hunc suos credentes plenissime absoluerè à pœna & à culpa, huius uon Papæ pedes exo sculari, & Christũ non Papã in spiritu & ueritate adorari oportere. Docemus item ad regulã & institutionẽ euãgelij filij dei omnem hominum uitam esse informandam: Christo uorum in baptismo nuncupatum fideliter & pie esse persoluendum: hunc colendum puritate fidei, charitatis, spei ac innocentia: hunc esse in omnibus inuocandum: huic omnia bona accepta referri oportere: hunc esse intercessorem & sacerdotem apud patrem in cœlis unicum: huius solius sacrificio & uictima perfici sanctos in perpetuum: per hũc omnes credentes effici fratres filios dei & conciuies sanctorum, &c. Sic inquam recolligimus palantes oues ad pastorem Christum, sic redintegramus discissa corda, sic ad unicum fontem omnis gratiæ, ad ipsam patris sapientiam aberrantes reducimus, cuius solius uocem audire, & ab ipso totos ceu unico uitæ presidio bonorumq̃ omnium thesauro opulentissimo dependere iubemus. Itaq; non sumus schismatici, non diuidimus ecclesiam, sed in Christo per fidem & charitatem ceu glutinum tenacissimum, unitatem & fidei & ecclesiæ conseruare omnibus modis studemus. In te potius ac tuis hæret scelus, quod nobis affricare uoluisti Cochlee. Vos populũ dei ex uno ouili Christi in diuersa sectarum agmina dispergitis, contra manifestũ Christi mandatu euangelicum, Nõ uocemini magistri, quia magister uester unus est Christus. Item, Fiet unum ouile & unus pastor. Respicite ergo amice Cochlee, abijce spes tuas uanas, & nihil aliud q̃ bullas: recollige dispersum cor, ueni in catholicam sanctorum ecclesiam, recipe simplicem fidei doctrinam, complectere Christum, agnosce te in Christo, ut in summa & compendio summi boni, à patre omnia uitæ ac salutis accepisse, ac uiue in æternum nobiscum.

Quid retineat in unitate catholica ecclesie. Inter alia uerbis recensens S. Augustini, quæ retineant te in societate catholice ecclesie. Cæterum illa ipsa quæ S. Augustinũ tunc retinuerunt, me nunc quoq; & omnes fideles in societate catholice retinent ecclesie. Neq; enim recessi unquam ex eius consortio: licet ab ecclesie Romanæ superstitionibus, doctrinis prauis & abusibus recesserim atq; recedam. Recensens episcoporum Romanorũ ferè XL successiõnem. At ne cum his quidem male mihi conuenit: qui si reuiuiscerent, & Pontifices Romanos, quibus hodie dicuntur gubernacula mandata ecclesie, cernerent, nunquam agnoscerent, sat scio, pro successoribus. Sæpe aliàs testatus sum me non damnare omnem antiquitatẽ, & omnes ecclesie Romanæ antistites, atq; adeo ne ipsam quidem

quidem ueterem Romanam ecclesiam. Addis, Si tenuit in sede Petri & Romana ecclesia successio sacerdotum uix bene XL. quāto iustius, obsecro, nos tenere debet in eadem sede & ecclesia, tam longa & numerosa pontificum, ex certa serie, successio. Nam ad nostra hæc usq; tempora numerare uere possumus plures quā 230. Fateor sanè ad Gregorium usq; magnum, & post eum aliquot fuisse pontifices, & doctos & sanctos uiros, quorum pietas merito collaudatur in ecclesia sanctorum, & cum quibus non male cōuenit omnibus bonis. Sed addo, maiorem numerum, inter postremos maxime, impios, sacrilegos, crudeles & spurcos fuisse nebulones, omnis religionis & pietatis hostes, ueluti decebat magni Antichristi mēbra longe decemissima: cum quibus nemo pius, nemo Christum amans, ullum cupere habere consortium: ad quos nulla nos posse referri successione gaudeamus, ne uidelicet cum ipsis parum Christiani uideamur.

Et cum hæc ita habere nemo sit qui nesciat, miratur tamen aduersarius cur non redeamus in gremium sacræ Romanæ ecclesiæ. Si quidem, Quid tenet uos, inquit, quo minus ad ecclesiæ Romanæ unitatem & obedientiā redeatis? Visne dicam? Paucis sanè explicaro. Retinet nos Romane sedis impietas superstitioq; & quod illis rebus caret, quæ commendabilem reddiderunt aliquando priscam illam: retinet corrupta eius doctrina, sacrorum nundinatio & prophanatio, Simonia sacrilega, ueritatis item persecutio grauis, pertinax impietatis & fœdissimorum errorum defensio, uita deniq; pœnitere nescia, nihilq; habens Christianismi, sed Epicureismi plurimum, id est mores illorum spurci, fœdi, crudeles, atroces, abominabiles. Habes quid nos retineat, quo minus ad Romanæ ecclesiæ, quæ hodie regnat, unitatem & obedientiam redeamus. Merito autem nobis exprobraret defectiois crimen, si salua adhuc puritate doctrinæ Christi, motum tantum corruptione offensi, renunciata ecclesiæ societate, transissemus in partes nouas. Sed cum palam sit in sede illa pestilentia, ut summam conaccelerationē, ita non tantum corruptam doctrinam, sed sanæ etiam doctrinæ euangelicæ ter sacrilegam regnare damnationem, quid nobis discessionis ab ecclesia Christi crimen obijcitur? Non essemus membra ecclesiæ Christi catholicæ & orthodoxæ, nisi ab illis seiungeremur, qui ut turpissime contra leges Christi uiuunt, Simoniam turpissime exercent, ita Christi doctrinam hæreseos condemnāt, & crudelissime persequuntur. Nescio an uspiam gentium dominatio fuerit, quæ in sanctos exquisitiore inquiserit uigilantia, & animaduertit in deprehēsos festinantius & crudelius, quāmpa coniurati. Simul enim atq; audiunt aliquem habere librum No-

Quid reuineat quomāmus redeamus ad unitatem Romanæ ecclesiæ.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ui testamenti nuper translatum, aut mullitasse aliquid cōtra ipsorum impietatem, tyrannidem, effrenemq; libidinem, euestigio rapitur ad carceres, proinus & in ignē conijciunt, totusq; a terra auferitur. Alio qui scias nos non usq; adeo esse morosos, qui ob morum duntaxat, grania licet, uitia, scindendā puremus ecclesie unitatem. Rursus non usq; adeo stolidi et ignaui sumus, qui propter hypocrisim & speciem sanctimonie quamuis, uel propter suauia uerba & promissiones amplissimas, facile sinamus nobis a quoquam acceptam a Christi gratia extorqueri libertatem fideiq; puritatem. Simulet licet pontifex, simulent cum Cardinalibus Episcopi & prelati, sese de Reformatione competenti, ut uocant, per generale Consilium, consulturos, modo nos positis nostris doctrinis & ritibus prius redeamus ad obedientiam sedis: nos tamen non aperiemus lupis illis grauissimis, ouilum & pastorale quiddam sibi sumentibus, ouilia Christi, non prodemus semel concessam nobis a principe pastorum & ecclesie Christo, ueritatem & libertatem. Dominus adsit nobis perpetuo, & liberet nos a malo.

Tigurinorum ecclesiam ueram esse Christi ecclesiam, & de antiquitate eius primisq; doctoribus. Cap. XXVIII.

Series & successio sacerdotum.

Interrogariterum Cochleus, Quæ est apud uos longa series, aut certa successio sacerdotum, in fide sibi per omnia consentientium? Respondeo, dominum Iesum & apostolos non potuisse successiones sacerdotum longas indicare. Caiaphas & Annas arrogabant hic sibi omnia: nihilominus colligebant deo patri, per uerbum ueritatis, ecclesiam. Similitudine quadam doctrine morumq; æqualitate poterant prophetas & sacerdotes pro se priscos adducere. Ita uero, licet peccatores simus, pro nobis tamen ueteres ecclesiarum antistites possumus allegare iuxta similitudinem fidei & doctrine sanæ. Quinimod pastorum principis filijq; dei discipuli & ministri sumus. Intramus enim per ostium in ouile ouium, non ut mactemus, sed ut pascamus. Neq; cupimus, qd modo diximus, successione nos referre ad illos, qui nec doctrine sinceritate, nec uite innocentia, uel mediocrem laudem meruerunt. Sed quid laudem dico? cum nunquam possint seipfos a corruptissime doctrine uitæq; spurcissimæ macula expurgare. Certissimum & inalienabile successionis in ecclesia Christi legitime, uerorumq; pastorum signum est, sinceritas doctrine. Nam a fructibus, ait dominus, agnosceis eos. Certissima ueræ Christi ecclesie signa hæc sunt, si uera & sincera fide perseveret in doctrina apostolorum: in usu & exercitio sacra-

facramentorum sancto & legitimo: in precibus synceris perpetuisq;, & in communicatione, charitate uidelicet, pace longanimitq; patientia. Has enim sanctæ ueræq; Christi ecclesiæ notas certas & infallibiles designauit beatus Lucas euāgelista in actibus apostolorum. Sed & Lactantius scriptor uetustissimus Institut. lib. 5. cap. 30. Sola, inquit, catholica ecclesia est quæ uerum cultum retinet. Hic est fons ueritatis, hoc est domicilium fidei, hoc templum dei: quo si quis non intrauerit, uel à quo si quis exiuerit, à spe uitæ ac salutis æternæ alienus est. Sed quia etiam hæretici suam catholicam ecclesiam esse putant, sciendum est illam esse ueram, in qua est religio, confessio & pœnitentia, quæ peccata & uulnera, quibus est subiecta imbecillitas carnis, salubriter curat. Hæc Lactantius. Cum autem hæc omnia & singula in Tigurinorum ecclesia, per gratiam dei, inueniantur, certum est hanc uerã esse Christi ecclesiam, licet nulla certa & longa serie possit enumerare sacerdotum successionem.

Verum pergunt hanc aduersarius omnibus dotibus spoliata, nudam & confusam impiorum ludibrijs obijcere. Rogat enim, Quis apud uos ordo? quæ autoritas? quæ obedientia? quæ disciplina? qualis conuersatio? &c. Ordo apud nos legitimus est, & satis pulchre digestus. Autoritas adest iusta, & bonis omnibus reuerēda. Obedientia item fidelis et sancta. Disciplina quoq; Christiana. Hęc omnia ex uerbo dei petita, per uerbum conseruantur, & omnem uirtutem & gloriam suam ex uerbo dei habēt. Quod si aduersario ex uita & conuersatione iudicium fieri placeat, legem hanc non recusamus. Qualescunq; enim simus, gloriari tamen nobis meliori iure licet, quam ijs quos aduersarius beatissimos sanctissimosq; prædicat. Verum non sumus de rebus nostris splendidius disserere. Norunt quibus res nostræ non incognitæ sunt, & qui uerum fateri uolunt, neq; irreligiosos & carnales nos esse, sicuti criminatur aduersarius, neq; episcopos & presbyteros nouo apud nos more creati, sed prisco uerèq; apostolico. Atqui oportebat Cochleum, siquidem uere ab Antichristo ad Christum conuerti uolebat, non ministros spectare, sed ipsum dominum: non fragilitatem humanam, sed uerbi et ueritatis inuictam uirtutem. In nobis adeoq; in omnibus hominibus, licet fidelibus, semper quod culpari queat, inueniet: in Christo domino, quem prædicamus, & cui credimus, ad quem deniq; omnes attrahimus, omnia sunt inculcata, summeq; perfecta. Hunc unice spectet, in hunc se totum conijciat Cochleus, siquidem uere saluari desiderat.

Tandē uero, Vnde, inquit, accepistis uos & maiores uestri fidem & agnitionem Christi, doctrinam, obseruationes, & ceremonias re-

Dotes ecclesiarū Christi.

Vnde accepit religionē & fidem Christianam Tigurina ecclesia.

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

ligionis Christianæ, nisi à sede apostolica & Romana ecclesiæ: Ita tū
quidem sentis Cochlee, aliud uero tibi referam. Antequā ulla essent
celebrata consilia generalia, antequā inuentum esset illud, quod ho-
die regnat in Romana ecclesia, doctrinæ & ceremoniarum genus:
antequam saluaretur Romanus episcopus, generalis siue uniuersa
lis omnium ecclesiarum pastor, caput ecclesiæ militantis, & uicarius
Christi Iesu, Tigurina ecclesia fidem & religionē Christi receperat,
eratq; uera & legitima Christi Iesu ecclesia, fundata uerbo ueritatis,
non ullis consiliorum hominū uel placitis. Vetus enim narratio est
Aegyptios homines, Thebæ legionis socios, Felicem, Regulam, &
Exuperantium, fideles Christi præcones, imperantibus imò fauēti-
bus Diocletiano & Maximiano Augustis, circa annum domini
CCC. superatis Alpibus, per agrū Claronensem, uenisse Tigurum,
Tigurinistq; hominibus, tum quidē ex institutione & traditione ma-
iorum suorum, idololatriæ & gentilismum colētibz, ueram religio-
nem, fidem & salutem in Christo prædicasse, prædicationemq; sub
Deyo proconsule siue præfecto castris ueteris Tigurini, sanguine fu-
so, per martyrium fortiter confirmasse. Tigurina ergo ecclesia origi-
nem fidei Christianæ & religionis ueræ, siquidem ad loca & homi-
nes referre oportebat, non ad Papam, non ad Romam, sed ad S. Mar-
cum euangelistam, qui primus Aegyptiis euangelium prædicauit,
& ad Alexandrinā Aegypti Thebaidosq; primariam ecclesiam, imò
ad ipsam Hierosolymitanam, unde primum Marcus prodijt legatus
domini Iesu (siquidem numeratur ab Epiphano inter LXX. do-
mini discipulos) referet. A martyrum autem salutari prædicatione
& martyrio fuisse Tiguri ecclesiam Christi, & eam non defecisse, id
maxime arguit, qd circa annum dñi 503. imperante Anastasio Augu-
sto, Dux militū Sueuiæ Rupertus, regis Francorū Lodouici magni,
quem Clodoueū pulchrum cognominant, & consanguineus & mi-
nister, Tiguri fidelium cœtum reperit, cui & ecclesiam (templū puo)
cōstrui, & eum in parochiam siue parochiā recolligi curauit. Durauit
ea institutio salutaris ad ætatem usq; Caroli magni, annos nimirum
298. Carolus uero circa annum domini 810. consilio episcopi sui
Theodori, parochiam Tigurinæ ecclesiæ uetustissimam, mutauit in
Præposituram Canonicorumq; collegium: quod tamen in sequen-
tibus aliquot seculis agro Tigurino uiros dedit & pios & doctos,
qui uerbo ueritatis & sacramentorum administratione inserui-
runt sanctæ dei ecclesiæ. Omnes enim & singuli præposituræ Tigu-
rinæ canonici prædicabant tunc quidem & sacramenta administra-
bant, ex æquo pastoralis fungentes officio, donec sub Berchtoldo Za-
ringens

ringenſi duce & rectore Burgundiæ, paſtori ſue plebano certo, & d
 canonicis delecto, paſtoralis demandaretur cura. Id quod ſero tandē
 factum conſtat, anno nimirum domini 1187. quemadmodum in di
 plomatibus & instrumentis eccleſiæ noſtræ ueuſtiſſimis continetur.
 Ea neſciuit haud dubie Cochleus, legit autem in Chronicis atq; hi
 ſtorijs Clementem quendam, qui & Vuillibrordus appellatus eſt, à
 Sergio Papa per Heluetios miſſum ad Freſones prædicatum Chriſti
 euangelium. Legit fortassis Bonifaciū, etiam Vunnifridum dictum,
 à Gregorio 2. Papa ordinatum, & cum mādatis certis (ſicut utriuſq;
 teſtantur epistolæ) miſſum ad Germanos, quibus Chriſtum prædica
 rit, quos ad religionē Chriſtianā à paganismo conuerterit, primuſq;
 Moguntię federit archiepiſcopus, nomen deniq; Apoſtoli Germano
 rum meruerit. Atq; huc facit qđ mox adijcit Cochleus, Romanamq;
 ſedem ſic inducit loquentem, Fuerūt maiores ueſtri plus minus 800.
 annis mihi obediētes & ſubditi. Totidem enim anni ab ætate Bo
 nificij hucuſq; numerantur. Nam certo conſtat Bonifacium hunc à
 Papa Gregorio miſſum eſſe in Germaniam anno domini 720. Pla
 niſſimum itaq; eſt Tigurinam eccleſiam recepiſſe & retinuiſſe Chri
 ſtum dominum & religionem Chriſtianam annis 420. priuſquam
 hic Vunnifridus ueniret in Germaniam ac Germanos conuerteret
 ad Chriſtum, atq; utinam non etiam ad Papam. Cuius quidem rei
 non modica ueſtigia reperiuntur in Gregorij & Bonificij epistolis.
 Certe Tigurina eccleſia ſemper, etiam à Pontificibus Romanis, nu
 merata eſt inter primas ac ueuſtiſſimas Chriſti eccleſias. Poſſemus
 ſuper hac re proferre diploma Ioan. 22. Pontificis. Sed hæc hæcenus.
 Plura ubi neceſſitas poſtularit dabimus.

*Germani à
 paganismo
 conuerſi ad
 Chriſtiani
 ſuum.*

Quod poſt hæc per dialogiſmon inducit aduerſarius Romanam
 eccleſiam cum noſtra imò cum Germanicis eccleſijs omnibus expo
 ſtulantem atq; dicentem, Quid habetis de Chriſto & eius euangelio
 quod à me non accepiftis? Ego, nō Græcia, non Antiochia, non Ale
 xandria, non Hieroſolyma uos genui: ad meam, nō ad orientalium
 patriarchales ſedes, omni iure pertinetis. A mea non ab illorum ſedi
 bus epicoſpos accepiftis. Quicunq; aliunde ſubintrant, non paſtores
 & epicoſpi, ſed fures ſunt & latrones, &c. euincit miſerum imò teme
 rarium hominem magna iudicij inopia et maiori affectuum morbo
 laborare. Zacharias propheta cecinit longe aliud carmen, dicens, In
 die illa effluent aquæ uiuæ de Hieruſalem, dimidium earum ad ma
 re anterius, dimidium uero earum ad mare poſterius, eruntq; tam in
 æſtate q̄ in hyeme. Eritq; dominus rex ſuper omnem terram. In illo
 die erit dominus unus, & nomen eius unum, Præcinit & Micheas

*Hieroſoly
 ma non Ro
 ma mater
 omnium ec
 cleſiarum.*

in hæc uerba, Futurum est postremis diebus, ut mons domus domini præparetur in uertice montium, eleueturq; ipse supra colles, confluantq; ad eum populi. Tum ibunt gentes multæ & dicent, Agite ascendamus in montem domini, & ad domum dei Iacob: is nos uias suas docebit, ut in semitis eius ambulemus. Quoniam lex è Zion egredietur, & uerbum domini de Hierusalem. Hierosolymorum ergo ecclesiæ, si ulli debetur ulla prærogatiua, deferenda est ea gloria, quam turpissimus adulator Cochleus, corruptissimæ Romanorum tribuit ecclesiæ. Quinimò edisserat mihi Cochleus, unde primitiua Romanorum ecclesiæ euangelium Christi acceperit: Nónne à Hierosolymorum ecclesiæ? Cur itaq; suppressa & conculcata hac solâ iam cupit regnare Româ? Multo iustius nostra poterit ecclesiæ iurgari & exposulare cum Romana, non prisca illa, sed nouitia & defæctice, Ego ab Alexandrina & Hierosolymitana Christi ecclesiæ per fideles ministris & sanctos dei martyres acceperam synceram Christi doctrinam & fidem: uerum hanc tu mihi per temporum successionem arribus subduxisti, & corruptam supposuisti doctrinam, unâ cum confusissima ceremoniarum turba. Misisti legatos, qui loculos pauperum expilando euacuauerunt, diuites autem & potentiores muneribus corruperunt, qui deniq; bella concinnauerunt, & ciuium hauserunt sanguinem. Cum martyrum & primorum euangelij præconum tuba resonaret, adhortabatur optimus quisq; proximû suum, iuxta illud prophætæ, clamitans, Age ascendamus in montem domini, & ad domum dei Iacob, is nos uias suas docebit, &c. Vbi uero classicum apud nos cecinit legatio Pontificis, diuersum planè euenit. Querebatur S. Bernardus sua ætate, hoc est ante annos 400. ex toto orbe Romam confluere ambitiosos, auaros, Simoniacos, sacrilegos, concubinarios, incestuosos, et huius generis reliqua monstra, ut apostolica auctoritate uel obrinerent honores ecclesiasticos, uel consequutos retineret: fraudem, circumuentionem & uiolentiam inualuisse. Clamat plenâ esse ambitiosis ecclesiæ, nec esse qui magis exhorreat flagitia perpetrare, quàm latrones in spelunca cum spolia uiatorum distribuunt. Quis autem nesciat hodie omnia in deterius prolapsa, longe esse abominabiliora? Quod itaq; defecimus à nouitia illa impietatis, superstitio nis, errorum & scelerum refertissima Romanorum ecclesiæ, uera pietate & fide coacti fecimus. Recurrimus autem ad uetera: cumq; mera barbaries & impietas hodie Hierosolymorû & Romanorum urbem occupet, ut nulla spes sit inde posse peti ueterem & synceram doctrinæ & rituum formulam, scripta reuocauimus apostolorum: cumq; ad ipsa nostrâ reformauerimus ecclesiæ, libere & sancte no-

his gloriari licet nostram nos doctrinam, nostros nos ritus sacros, non ab ipso Pontifice Romano, neq; ab urbe Romana, sed ab apostolis adeoq; ab ipso Christo domino sapietia patris, & omnium ecclesiarum summo principe, habere. Intrauimus ergo per ostium in ouile ouium: tu qui per Simoniacum Papam & aliunde uis in ouile domini irrepere, adde & irrumpere: uide ne furibus & latronibus, quibus nos coniungere uoluisti, annumereris.

Quæ sit facies, quæ corruptio ecclesiæ Papiſticæ, ac quo ordine, quo modo, quibusue ex causis reformatio Tigurina ecclesiæ cæpta atq; perfectæ sit. Caput XXIX.

Ac ut perspiciantur plenius & cognoscantur certius, paucis & per compendium adumbrabo quo ordine, quo modo, quibusue ex causis reformatio ecclesiæ Tigurina cæpta sit atq; perfectæ: quo simul elucescat ecclesiâ nostram uulsi egisse hic temere contra uerbum æterni dei, neq; nos peccasse contra leges imperiales, neq; loci ordinarium superbe præteritum atq; contemptum, neq; ullis æquis legibus, uti obiicit aduersarius, repugnantum esse, nisi imperiales leges recte facere prohibeant, ipsamq; pietatem proficiant. At si hoc faciant, quis nesciat tum maxime illud Petri dictum ualere, Oportet deo magis obedire quàm hominibus?

Ac præstat initio pauca repetere, atq; commemorare qualis ante cæptam reformationem fuerit generalis ecclesiarum status papiſticarum, qualis ratio atq; facies. Hinc enim colliget æquus & pius lector, non nisi grauissimas ob causas cæptam esse reformationem, imò necessitatem publicam, salutem communem, & pietatem uere Christianam compulisse ecclesiam nostram ad eam, quæ recepta est, reformationem. Doctrina enim euangelij syncera & scripturarum canonicarum legitima & religiosa expositio, quæ primas merito tenet in ecclesia Christi, præ alijs corrupta in ecclesijs papiſticis, uel prorsus iacuit neglecta, uel spinosis peregrinisq; obruta questionibus, hominumq; argutijs & traditionibus, clarum ac nauium fulgorem ecclesiæ reddere non potuit. Nam in publicis ad plebem contionibus rara fuit mentio meriti, hostiæ, mediationis, redemptionis gratiæ, & iustificationis Iesu Christi domini nostri per fidem. Prædicabatur quidē historia passionis domini, sed obscurabatur interim meritum Christi, per digressiones, additiones & expositiones parum ad rem faciētes, perq; immodica præconia meriti humani. Nemo deniq; aut paucissimi ex animo quærebant Christum, paucissimi unice respiciebant in hunc gratiæ thronum, uni tribuentes uiræ & salutis in solidum omnia, ab unico relictis omnibus alijs præsidijs dependentes.

Doctrina corrupta.

cœu ab illo fideli clauo Dauid, à iugi gratiarum fonte, perfectissimo supremoq; bono. Recitabatur à pastoribus euangelij certa quædam breuisq; portio, sed à paucissimis explicabatur quod quisq; thema si bi deligeret, quod post recitatum euangelium in partes fusius diducens persequeretur. Eruditiores & qui uideri uolebant subtiliores, colligebant sibi certas ex Decretis & Decretalibus, ex Magistro sententiarum & scholasticis summarumq; scriptoribus, Alexandro, Thoma, Scoto, similibusq; authoribus sententias, disputationes atq; materias, uti appellabant, quas uulgo nullo cum fructu recitabant, cum quod impeditius de rebus impeditis differerent, tum quod de rebus nihil ad pietatem pertinentibus frigidissime disputarent. Vulgus autem sacerdotum & parochorū & uiciorum, promiscua deniq; monachorum turba, ad uerbum ferè edidicit conceptos & præscriptos sermones ex sermologis (sermologis dixisset alius) uelut ex Iacobo de Voragine, ex Discipulo uel Dormiscure, ex Parato, ex Pomerio Pelbaro, ex Messreto aut ex alio adhuc ineptiore collectore Possillatore rapsodoue: imò non pudebat eos fabulas illas & plus q; aniles nœnias recitare ad uerbum, quas uanissimi homines scriptas reliquerunt in Promptuario exemplorum, in Legenda aurea, & Lampartica historia, &c. De dogmatibus dixi quædam in cap. 27. De impudentia mendicantium, de quæstu augendo, de oblationibus & similibus mercibus, in quibus bona concionum pars consumpta est, nihil nunc dicam. Quod enarrationem scripturarum attinet, rarissima, indiligēs & duntaxat perfunctoria ea fuit. Omnis ingeniorum uis, omnis facultas intendebatur in Scoti Thomæq; argutias explicandas. Prælegebatur in scholis multo maiori diligentia sententiarum IIII. liber, & explicabatur ex commentatoribus innumeris, unâ

Biblicus doctor simplicianus.

cum summa doctoris sancti, q̄ sacrosanctum Christi Iesu euangelium: imò pro simpliciano, ut aiunt, non pro arguto & sublimi theologo habebatur, si quis in Biblijs duntaxat, non etiam in scholasticis esset exercitatus.

Corrupta Cœna doctri.

In usu Sacramentorum, Cœnæ potissimū dominicæ, quanta fuerit prophanatio, adde & nundinatio, quàm longe lateq; recessum à simplicitate & puritate ac institutione prima, nemo paucis explicabit. Applicata est ferè mortuis. Viuis non ea lege eorū modo, quo instituit Christus, communicata est. Valde aggrauatę fuerunt conscientię per articulum transsubstantiationis corporalisq; Christi in pane & sanguinis sub uino præsentię: parumq; religiose iactabant impurissimi quiq; sacrifici se dominum in manus suas certe pollutissimas e cœlis conceptis euocare imò compellere uerbis. Quid autem pluri-

bus opus est: Cœna postremis nostris temporibus & proxime præcedentibus facta est questuosissima cleri nūdinatione. Adhibita est morbis curandis ferè omnibus: celebrata deniq; contra omnis generis calamitates. Si quis peregrinationem instituisset, ut ea felix esset & fausta, præcio Missam mercabatur à sacrificio. Mercator, miles, opifex, usurarius, raptor atq; impostor Missam redimebat à monacho, quo felicius quod instituerat, caderet.

Porro preces, obsecrationes, inuocationes & gratiarum actiones, *Corrupta oratio sana* non tantum deo creatori & patri omniscio & omnipotenti, per Iesum *florum.* Christum, oblatae sunt, sed communicatae quoq; creaturis, oratum est deniq; per interuentum & nomina diuorum: imò paucissimi per solius Christi nomen patrem inuocarunt cœlestem, uiluiq; profusafrosanctum Christi Iesu sacerdotium, quod unice in ecclesia catholica, singulorumq; fidelium cordibus florere debebat. Præterea preces in certum redactæ numerum, plebi sunt à clero diuēditæ. Lectæ sunt legendæ, fabulis non absimiles, pro sacris literis palàm in templo. Lectio turba multiplex & proluxa, cantus item operosus, & strepitus instrumentorum musicorum, prædicationem uerbi dei & synceras sanctorum orationes, impediuit magis q̄ iuuit. Quid quod omnia clerus in templis recitauit (id quod omnem sanè insaniam superat) peregrina lingua, quam non raro ne ipsi quidem recitatores intellexerunt, tantum abfuit ut potuerit uulgi deuotionem, ut aiunt, excitare?

Iam quæ dominus maxime uoluit in sua uigere & florere ecclesia, *Corruptus dei cultus* innocentia iustitiaq; studium, charitatem proximi, misericordiaq; *uerus.* opera, frigide & rarissime commendata sunt ecclesiae à plerisque pastoribus. Ardentius disputatum est de ornandis sacris ædibus imaginibusq; uestiendis, de sacrilegijs, usura, furtis, rapinis & repertis, clero & ædibus sacris, sub restitutionis specie, consecrandis. Sed & ethnico more inuocati sunt mortui, statuae mortuis erectæ, ararum, sacellorum & phanorum nullus est numerus, ad quæ ex orbe undiq; concursum est confertim. Huiusmodi idololatricis & superstitiosis cultibus, ceremonijs deniq; ineptis & nimijs omnia templa omnia referta sunt uel hodie collegia. Ad hæc adorabatur Pontifex Romanus, ueluti plenariam potestatem habens in cœlo & in terra. Saluatur etiam hodie pro Vicario Christi: illius pedes osculantur, qui nesciunt quid sit osculari apud prophetam uel manum uel filium. Ac transitu lit & mutauit hic æterni dei leges & ritus apostolicos, suos, id est à se inuentos, substituit: omnibus & singulis ecclesijs cum potestate mandauit. Eius auspicijs cepit per indulgentiarum negotiationem dæ-

uendi meritum passionis domini, & sanguis sanctorum Christi mar-
tyrum. Instituta sunt nihilominus in diem ceremoniarum nouarum, noua
facella, noui cultus, noua idola, nouae fraternitates, noua festa, noua
passagia, adeoque nullus fuit inuouationis ac superstitionis uel finis
uel modus, quae deus ille terrestres confirmauit, largisque donans in-
dulgentijs ueluti illustrauit, tenebras nimirum umbris. Quibus ac-
cesserunt signa & prodigia stupenda, quae idolomaniae ministri, quo-
plus inde quaestus esset, omnibus modis exornarunt. Simul autem cre-
uit sacrificorum & monachorum iners turba, de qua dubites indo-
ctiorne fuerit an irreligiosior: simul inualuit cum his & impuritas ui-
tae. Nam stupra, adulteria, scortationes spurcissimae, & his fautores
libidines regnarunt in clero: proscripta uero in exilium ablegata est
coniugalis castitas. De dignitate uitae politicae obedientiaque iusta, &
bono coniugali, nemo ferè pro dignitate differebat: monastica ian-
tum uita obedientiaque, & immundus ille coelibatus supra caelos esse
rebat. Unde factum est, ut nobilissimi quique & opulentissimi ferè
in orbe homines facultates suas consecrarent clero & coenobijs. Itaque
factum, ut maxima pars facultatum orbis Christiani, census, fundi,
praedia, proprietates atque dominia cesserint Papae, sacrificijs & mona-
chis, opprimeretur autem urbium populorumque libertas, multiplicarentur
pauperes, aut mancipia fierent cleri. Nihil dum dixi de serua-
pulosa illa auriculari confessione, & satisfactionis perfectione, quibus
mirum est, quam diuexatae & omnigenis tormentis excruciatæ
sunt bonorum hominum conscientiae. Haec autem fuit facies, & nunc
quoque manet apud multos, papisticae ecclesiae, utcumque a nobis depre-
ta hucusque. Quaedam enim attigimus, non omnia notantes confis-
gnauimus aut descripsimus, pro dignitate imò pro indignitate rei.
Quis enim unus, uno aliquo libro, licet copiosissimo, altissimam hanc
exhauriat sententiam?

Collatum Valde autem indoluit optimis quibusque uiris, & dolet etiamnum
cum episcopo horribilis haec ecclesiae & omnium sacrorum prophanissima corru-
pis de refor- ptio uastatioque, ideoque ceperunt nonnulli non sine suspirijs diuinum
matione ec- implorare auxilium, & querelas atque consilia sua cum fide conserre
clesiae. communicareque amicis. Inter quos & beatæ memorie Huldrychus
Zuinglius, cum adhuc ageret in Mariæ Helueticorum eremo, circa an-
num domini 1516. & 17. conferre cepit & disputare cum D. Matthæo
Matthæus Cardinali & episcopo Sedunensi de ecclesiae corruptione, de huma-
Card. Se- narum traditionum erroribus, deque grauissimo ceremoniarum pon-
dunensis. dere, pios nimium opprimente, simulque monere ut ceremoniarum
abusuum errorumque ingentem uim, paulatim tollere aggrediantur,
qui

qui sibi gubernationem sumunt in ecclesia. Hoc enim nisi fiat, illam aliquando nimio pondere nutantem ac depressam, maximo cum tu multu & fragore ruituram. Idem ille anno domini 1518, Tigurum *Zuinglius Tiguru no catur.* (qui prius Claronæ & in Eremo Heluetiorum Mariæ Christum docuerat) uocatus legitime ad pastoralem ecclesiæ curam suscipiendam, unâ cum anno XI X. incœpit publice & sacra cathedra, ecclesiæ iam suæ fidei conceditæ enarrare euangelium secundum Matheum, ue ramq; Christi gratiæ gratiæ & redemptionis beneficium cognitio nemq; instillare. Id cum magno animi studio & frequenti totius ec clesiæ concursu faceret, uenit Roma à Pontifice missus Franciscanus *Samson Mediola nensis.* quidam monachus Samson Mediolanensis nugiuendus, hoc est in dulgentiarum pontificiarum prece, grandis belua, & os impudens. Prædicabat hic sanctissimū & beatissimum illum patrem gratiarum aperuisse fontem, plenariamq; peccatorū remissionem deriuasse ad Heluetios, ad eos inquam, qui oblata salute uti cupiant, & prompta redimant pecunia. Idem ille nebulo & Antichristi electū organum, prædicabat animas iam olim à corpore solutas, nunc proxima indul gentiarū beneficio, è cœmiterio euolare ad cœlos: additis his etiam uocibus, Ecce uolant, uolant. Idem haud difficilem sese præbebat ijs quoq; qui committendorum in posterum scelerum postularent ue niam. Reportabat enim ab hoc deo terrestri, id est ab incarnato dia bolo, quicquid petisset sceleratissimus quisq; modo in promptu ha beret pecuniam. Huic Antichristo, Pontificis uidelicet legato, oppo suit se omnibus uiribus ecclesiæ Tigurinæ pastor Zuinglius, eccle siam suam fideliter monens atq; adhortans, ab impostore & pseudo propheta hoc sibi ueluti à lue & peste caueat. Beneficiū remissionis peccatorum deberi morti & effusioni sanguinis Christi, cœlumq; ipsum nō emi ulla pecunia, sed uera recipi fide in Christum. Ea cum *Hugo epia scopus Con stantiæ.* audisset D. Hugo episcopus Constantiēsis, literas ad Zuinglium de dit per uicarium suum Ioan. Fabrum, quibus hortabatur, ut quod fe liciter cœperat, fortiter exequeretur atq; absolueret: se nuspiam defu turum periclitanti. Qua occasione Zuinglius cœpit publice simul & priuatim epistolis ac supplicationibus, debita reuerentiâ & modestia scriptis, episcopi animum sollicitare, uehementissimeq; urgere, ut euan gelicæ ueritati uere & ex animo faueret, & renascenti adesset, quam cerneret tantò cum successu emergere. Apud Antonium Pucciū Ro mani Pontificis ad Heluetios legatum, idem conatus, hoc diserte ad iecit, se posthac per synceram euangelij doctrinam omnibus modis regnum & errores Papæ impugnaturū, quo repararetur regnum Chri sti, postliminioq; ueritas euangelica redeat in ecclesiam.

Quid pri-
mis annis
prædicarit
Zuinglius
Tigurina
ecclesiæ.

Cæterum cum prælati ecclesiastici, quorum maxime intererat sa-
lubri veritatis euangelicæ medicina morbis mederi ecclesiæ, suum
officium non facerent, & salutem ecclesiæ negligenter, pergit Zuing-
lius in cæpto semel negotio, ac enarrationi euangelicæ historiæ se-
cundum Mattheum subnectit expositionem Actuum apostolorum,
ut ex ijs disceret Tigurinorum ecclesiæ, qualis nam fuerit apostolica
ecclesiæ, quomodo fundata & conseruata, quibusue rebus sese exer-
cuerit maxime. Finitis Apostolorum actis, priorem S. Pauli ad Timo-
theum epistolam explicauit, quod ea contineret pulcherrimam ueræ
dei ecclesiæ æconomiam, moresq; informaret & anuistitum ecclesiæ
& ipsius ecclesiæ. Rursus ne quis à uero fidei scopo aberraret, episto-
lam S. Pauli ad Galatas exposuit. Nam illa breui compendio conti-
net ueram iustificationis rationem, & omnia ea, quæcūq; scire refert
de fide iustificante, de lege & eius usu itemq; abrogatione, de liber-
tate Christiana, de ueris operibus bonis, officijsq; sanctorum. Iam ne
quis dubitaret de pulcherrima doctrinæ apostolorum confessione,
adiicit illis utraq; epistolam S. Petri, totum Christianismum sancta
sub breuitate plenissime comprehendentes. Quibus protinus subie-
cit nobilissimam diuinissimamq; S. Pauli epistolam ad Hebræos scri-
ptam, ex qua discerent omnes, thesauros illos à patre cœlesti in Chri-
sto Iesu ecclesiæ donatos agnoscere, quod scilicet Iesus Christus ue-
rus sit deus & homo, saluator & redemptor mundi, quem etiam an-
geli & omnes creaturæ merito adorant, quod hic sit summus ille ec-
clesiæ catholicæ princeps, caput, pastor & pontifex, qui unica in ter-
ris oblata pro peccatis uictima, ascenderit in cœlos, confederitq; ad
dexteram patris, ubi nunc intercedens pro omnibus fidelibus, omnes
accedentes ad plenum saluare perficereq; possit. Ad hunc ergo omni-
bus accedendum esse per fidem ueram, uiuam & solidam quotquot
saluari & absolui cupiunt: hunc colendum esse charitate, patientia et
studio innocentia.

Tigurina
ecclesiæ re-
cipit euan-
gelium.

Nec caruit fructu suo solida hæc apostolicaq; fidelissimi pastoris
doctrina. Bona enim pars Tigurinae ecclesiæ conuersa ad Christum,
in hunc unum omnem spem uitæq; præsidium figere, à Christo so-
lo pendere, & superstitiones omnes despiciere, uanæq; nihil iam mo-
rari amplius cœpit: ut planè Tigurinae urbi, primariæ Helueticorum
ciuitati, & luxu perditissimæ, usu uenisse cordati dicerent, quod Co-
rintho & Epheso euenisse testatur Acta apostolica, quæ cum & ipsæ
idololatriæ & luxui deditissimæ fuissent urbes, ad unius tamen Pau-
li prædicationem conuersæ, resipuerunt, & totis animis Christum re-
ceperunt. Sathanas uero felici rerum euangelicæq; successu exasperatus
frendebat

frendebat, indignissime ferens se suo pelli regno, quod hactenus tam
 secure obtinuerat: ergo satellites suos instigās armabat ualide in præ
 lium. Acriter itaq; Papæ aliquot iurati, ueritati renascenti sese oppo
 nebant, inter quos maxime eminebāt monachi picales. Verum uno
 atq; altero congressu facile superati per uerbum ueritatis semper uin
 cens, sibilare desierunt. Ne quid tamen priuato uideretur geri asse
 ctu, utq; satisfaceret contradicentibus adhuc euangelio, deniq; omni- *Quomodo*
 bus & singulis pro papismo contra euangelij doctrinam certare uo *captura*
 lentibus, liber ac parens aperiretur cāpus, uisum est Cos. Senatui to *formatio*
 tiq; Populo Tigurino Synodū conscribere seu conuocare in urbem. *Tigurina*
 Cōuocabatur ea ad 29. Ianuarij diem anni 1523. Ad eam itaq; undiq; *ecclesiæ.*
 ex agro uicinisq; ecclesijs confluebat magna cleri fideliumq; copia.
 Veniebat & episcopi Constantien. legatio, D. Ioannes Faber, episco
 pi uicarius, comitatus Tubingens. quodam doctore, & alijs quibus
 dam uiris spectabilibus. Vbi autem in conspectu ecclesiæ, ad locum *Synodus*
 esset uentum certaminis, Zuinglius summā doctrinæ suæ redactam *Tigurina*
 in capita siue articulos aut conclusiones LXVII. ac antea etiam uul
 gatas typis, quo pugnx cupidi queri non possent, ignorasse se qui
 bus de rebus fuerit conferendum aut certandum, nunc maxime pro
 posuit, omnesq; aduersarios in certamen prouocauit, D. Faber mul
 tis conabatur synodo persuadere, negotiū religionis grauissimum,
 non oportere uel collatione uel disputatione publica in præsentiarū
 discuti, sed ad futuram usq; differri consilium, quod uix finito presen
 ti anno 23. aut saltem circa initium 24. anni, certè intra anni spatium
 foret celebrandū. Cumq; urgeret ipsum Zuinglius, quandoquidem
 certò constaret libros utriusq; testamenti canonicos, unicam & cer
 tissimā esse regulam, ad quam ecclesia Christi fidelis omnia sua com
 ponere institueretq; debeat: ij autem libri in sancta hac synodo He
 bræa, Græca & Latina lingua exarati præsentis & aperti sint, nunc
 itaq; è canonicis libris euincat, hortabatur, si quid putet in toto articu
 lorum ordine esse, quod alienum à scripturis, & Christi ecclesia indi
 gnū esse uideatur: respondebat Faber se non in hac synodo, sed co
 ram Vniuersitate aliqua disputaturum. Ad hæc pollicebatur se con
 tra conclusiones 57. scripturum, ostensurumq; illas non esse ortho
 doxas. Zuinglius contra promittebat se Fabrum uictorem, id est si
 præstaret promissa, leporino donaturum caseo. Post Fabrum non in
 ueniebatur in tota synodo, licet frequentissima esset celeberrimaq;
 qui scripturis uellet aut posset conclusiones propositas erroris redar
 guere: uel qui demonstraret scripturas canonicas nō sufficere ad ple
 nam reformationem perficiendam. Sanctus ergo Tigurinae urbis

*Resistit ea
pit sinceri-
tas doctri-
na.* magistratus, finito hoc colloquio, decreto publico cauit ne quis pa-
storum aut concionatorum porro humanas traditiones, pontificum
decreta, & nugas sermologorum legendarumq; sed sinceram dun-
taxat Christi ex prophetarum & apostolorum libris, ecclesijs suæ fi-
dei creditis, prædicando annunciet, utq; omnes sibi in posterum à con-
uictis temperent, legitime, modeste & religiose Biblicam ueritatem
proferant. Itaq; synodus soluta est.

*Tigurina
Synodus
II.*

Iam ergo non in urbe tantum, sed & in agro annüciabatur Chri-
stus, qui & antea quoq; non à paucis fuerat prædicatus parochis. Ec-
clesia autem ita uerbo ueritatis imbuta est, ut maxima eius pars, iam
non tantum contemneret abusus & superstitionem, quæ nondum
erat deposita, sed cuperet etiam omnia ea quæ cernebat præter & con-
tra scripturam uerbi dei in templis dei uigere usurpariq; penitus ab-
ijcere atq; conculcare. Id cum intelligeret magistratus, ne quid rursus
præpropere & immature parumue religiose geri uideretur, denuo
in urbem alteram conuocat synodum. Ad hanc uocati sunt episcopi
Constantien. Curien. Basiliensis, unà cum schola siue uniuersitate
Basiliensi, uocari sunt confæderati omnes: sed non uenerunt omnes,
neq; quenquam miserunt episcopi. Nihilominus posterior hæc prio-
re multo erat celebrior. Confluebant enim docti & clari uiri nō pau-
ci, confluebant ecclesiarum antistites & sacerdotes plus minus D. C.
Fiebat è scripturis collatio, & præcipue disputabatur continuis tribus
diebus, de tollendis ex ecclesia imaginibus, & de abroganda Missa
Papistica. Iterumq; uicit ueritas, ac exactis aliquot diebus, soluta est
synodus.

*Resistuta
plene synce-
ritas do-
ctrina euā-
gelicæ.*

Noluit tamen festinare & protinus innouare res in ecclesia clar-
rissimus urbis senatus, tamen si aperte iam ueritatē cernebat, animoq;
teneret, imò placuit ut populus per Vrbes, Comitatus, Prouincias si-
ue Praefecturas Tigurinae urbis diuioni subditas in fide adhuc ple-
nius institueretur, ne quis coactus religionē hactenus à maioribus
receptam deponeret, sed uera fide & solida doctrinae euangelicæ in-
stitutione imbutus, magis sua sponte ac bona conscientia ceremonias
traditionesq; abijceret, & Christum cum salutari euāgelio reciperet,
receptoq; adhereret firmiter. Id quo fieret cōmodius ac felicius, con-
scripta est pro rudioribus, typis excusa, & omnibus ecclesiarū etiam
peritissimis rectoribus atq; ministris missa, breuis quædam Isagoge
siue introductio in negotium euangelicum, quomodo uidelicet ue-
re in pietate ac religione iusta instituant plebem sibi creditam. Scri-
pta erat de Lege & Peccato, de Euangelio & Christo, de Fide & Iusti-
tia, de Abrogata lege & Libertate Christiana, de officijs Christiano-
rum

rum & Obedientia, de Idolis & Idololatria, de Missa & uirtute perpetua sacerdotij & sacrificij Christi, similibusq; ueræ religionis capitibus. Ita uero plene tandem restituta est ecclesiæ sinceritas canonice & sanæ doctrinæ. Nam denuo præcepit clariss. Cos. Senatus Populusq; Tigurinus omnibus ecclesiarum antistitibus canonica dumtaxat scriptura fundatam doctrinam fidelibus tradere. Inhibuit autem cum scripturis pugnâtem doctrinam, quocunq; tandem profectam homine.

Cumq; iam ad claram ueritatis doctrinam non pauci illuminati, zelo legis dei exardescerent, & paulò importunius idola deiiceret, senatus populiq; urbani autoritas intercessit. Publico enim edicto cautum est, ne quis priuatis idola qualicunq; subuerteret (nisi si quis domi suæ priuata haberet, uel quæ suis sumptibus atq; impensis fieri curauisset, itaq; in sua ipsius non alterius essent potestate) usq; dum quid ab omnibus fieri deberet, à senatu iudicaretur. Hac ergo magistratus de priuatis imaginibus permissione factum est, ut non exiguus earum numerus ex templis eiiceretur, idq; eorum obedientia & pietate, qui uera fide instructi pio zelo omnia idola è medio sublata cepiebant. Post hæc rursus à senatu ac plebe decretum est, ut singulis ecclesijs liberum sit, idola è suis templis exportare, præscripto tamen certo, quem obseruarent ordine. Iubebantur omnes qui ad ecclesiam aliquam pertinebant unâ cum pastore suo, in cœtum coire, & simul quid de usu idolorum sentiant singuli cõferre: ut si uel omnes simul uel maior & potior ecclesiæ pars, tollenda esse pronunciarer, iam id commode & sine turbis & sine importunitate exequerentur. Quod si adhuc maior pars nondum plene intelligat & deberi & posse tolli idola, pastorem eousq; uerbum dei urgere debere, donec & hæc ecclesia unanimes consensu eadem demoliantur. Vt autem hæc publico senatus plebisq; consulto statuta sunt, sic etiã ipse magistratus eadem eodem ordine obseruauit: nec quisquam imperiose ut idola tollerent coactus est. In urbe enim hæc res sic transacta est. Primum idolorum fautoribus certum temporis terminum constituuerunt, ad quem usq; ipsis liceret propria illa sua idola domũ asportare. Vnde factum est, ut rursus magna ex parte idolorum numerus imminueretur. Constituto autem illis tempore elapso, ex omnium tam clericorum quam laicorum siue ciuium numero, trium ecclesiarum in urbe ministros primos, cum XII. senatoribus è singulis tribubus desumptis, delegit magistratus, addito simul urbano ædili, unâ cum fabris lignarijs, ferrarijs, alijsq; seruatorum manu ad illud opus idonea, qui unâ templam ingressi, clausis post se ianuis, circa tumultum & importunitatem, o

Quomodo
Tigurini
stulerũt
idola
ex
templis.

omnia idola sustulerunt, quæ opportuno tempore uel flammis exusta conflagrarunt, uel in alios usus consumpta sunt. Pluræq; uero in agro ecclesiæ magna alacritate, eos qui in urbe erant præuenientes, confestim exusserunt. In urbe certè imagines sublatae sunt. Mense Iulio proximo Natalem D. Ioannis Baptistæ præcedentibus diebus, anno 1524.

Abrogata
quoq; Missa
sa Papis-
ca.

Interea pararunt Constantien. episcopi doctores librum, quo idolorum usum in templis Missæq; propugnantes sacrificium, Tigurinae ecclesiæ, Episcopi nomine, suadebant, ne tolleretur è templis Christi idola, nèue abrogari Missam sineret. Lectus est liber in Senatu & corâ plebe, id est diacosis, qui è plebe delecti, plebis nomine omnia agunt. Cæterum protinus episcopo responsum est, & dissoluta argumenta eius. Sicuti testatur responsio, quæ typis excusa profat. Ac post datam atq; transmissam responsum, expectatum est mensibus aliquot, si quid forte uel episcopus Constantiensis, uel alius è Papæ familia pro idolis, Missis adeoq; pro toto papismo esset allaturus. Ac cum prodiret nemo, qui solidis, iustis eq; scriptura petitis argumentis probaret aut demonstraret Missam diuinitus institutam, & eo ritu celebrandam, quo hucusq; cõsuetum erat, publico Cos. Senatus Populiq; Tigurini decreto abrogata est Missa papistica. Factû id est XII. die Aprilis, anno domini 1525. Eadem in agro quoq; per urbes, comitatus & præfecturas eo modo eorq; ordine abrogata est, quo idola diximus submota, ut nihil inde turbarû ullo in loco sit exortum. Breuitati studeo, non omnia prolixius & operosius prosequor: nec iam refero splendidius quæ his annis scripserit uulgaritq; Zuinglius, quibus renascentem iuuaret religionem puriorem. Edidit librum De claritate & certitudine uerbi dei: alium quendam De ciborum delectu: item Apologeticum ad episcopum Constantiensem: rursus alium De perpetua deiparæ uirginis Mariæ uirginitate: Opus quoq; articulorum expositorum LXXVII. alium deniq; De diuina & humana iustitia: alium De Canonæ Missæ: item De pastore & eius officio: alium Contra Hieronymum Emserum. Commentarios quoq; de uera & falsa religione ad Galliarum regem Franciscum, &c.

Reposita
meliora.

Exposui per compendium hucusq; inuita reformatæ ecclesiæ Tigurinae, cætera quæ huc pertinent signatione duntaxat breuissima persequens ad hanc, ne liber uidelicet crescat in immensum, nèue sit qui suspicetur eiecta esse ex ecclesia inuilia & noxia, uilia uero & salutaria in eiectorum locum surrogata esse nulla. Nam non desunt hodie qui diruunt quidem strenue, in dirutorum uero locum pauca aut nulla ferè substituunt: cum tamen celeberrimo uati dictum

fit à domino, Constitui te hodie super gentes & regna, ut euellas & exirpes, ut perdas & dissipes, ut ædifices & plantes. De doctrinæ san-
 nx & euāgelicæ restitutione, deiectisq; loco suo traditionibus & do-
 ctrinis papisticis satis annoiatum est hucusq;. Ad doctrinā pertinet
 consideratio reformatioq; pastōrū siue doctorum ecclesiæ. Non po-
 tuit ecclesia nostra sperare Constantiensem episcopum doctores ipsi
 ordinaturum, qui synceram, nullo papistico infectam fermento, do-
 ctrinam, traderent, &c. renunciāns itaq; episcopo, ē pastoribus, sena-
 toribus & plebe religiosos delegit viros, qui ad canonē apostolicum
 1. Timoth. 3. quoties essent ordinādi mittendiq; ecclesijs pastores atq;
 doctores, optimos quosq; deligerent, ecclesiæq; senioribus nomina-
 rent, ex quibus demum piissimus, doctissimus fidelissimusq; delige-
 retur ac reciperetur, qui mox conuocatis uicinarū ecclesiarū rectori-
 bus, per impositionē manū Senioris & publicas ecclesię preces inau-
 guratus, ecclesiæ curam reciperet. Reuocatus est ab ecclesia nostra &
 uerustissimus Synodorum, quę singulis annis bis coire consueuerūt,
 ritus: quo uidelicet disciplina, censura morum, institutio, admonitio,
 correctio, & cōsultatio communis de rebus ecclesiasticis, uigeat, inq;
 ecclesiæ incolumitatem uergat perpetuō. Ac celebrantur illæ certis
 temporibus magna cum religione, seueritate, uigilantia & cura, sub
 præfidentia, ut sic dicam, optimorum quorūq; ex pastoribus, sena-
 toribus & plebe. Deliguntur præterea annis singulis ferē ab eccle-
 sia nostra, ē pastoribus rursus, senatoribus & plebe, uiri prudentes ac
 religiosi, qui iudices sint caussarum matrimonialium. Instituit hoc
 in salutem & uilitatem totius reipublicæ, ne uidelicet nostræ fidei
 consortium patientia papisticis legibus in episcoporum consistorijs
 exerceretur. Licet itaq; loci ordinario renunciarit nostra ecclesia, salu-
 taria tamen instituta non abiicit, imō longe rectius & melius ea nūc
 habent, quā sub episcopis habuerint unquam.

Missæ papisticæ quid factum sit, iam diximus. Simul autem cum
 Missæ deposita sunt & ea quæ cohærēt Missæ, sacrificia pro mortuis,
 applicatio Missæ ad omnia & singula ferē hominum uota: subiles
 deniq; & superuacaneæ de transubstātiatione ac præsentia ueri cor-
 poris Christi miraculosa præsentia, disputationes & quæstiones.
 Cumq; symbolo ueræ fidei & omnibus scripturis traditum & con-
 fessum sit, Christum dominū uerum suum corpus subleuasse in cæ-
 los, sedere nunc ad dexteram patris in omni gloria & maiestate, in-
 dignissimas iudicat sacrificum uoces illas, quibus sibi potestatem da-
 tam iactitant detrahendi, adeoq; compellendi, quinq; uerborum uir-
 tute, uerum domini corpus, in suas ipsorum manus ferē polluiti-

*Tura episco-
 palia eccle-
 siæ cessae-
 runt.*

*Restituta
 Cæna dos-
 minā.*

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

mas, Et cum crassas & irreligiosas imperitorum, imò irreligiosorum uoces illas horret, non tamen Christum dominum à Cœna excludit fidelium. Præsentem hunc esse ecclesiam, & operari in ipsa omnem salutem credit, præsertim cum fide & charitate instructa, Cœnam peragat mysticam. Manducat fide dominum ecclesia: cibatur carne Christi spiritualiter sumpta, & potatur sanguine Christi uero spiritualiter hausto. Viuit in Christo ecclesia, & uiuit hæc in illo. Nam per inhabitantem in ipsa dominum, idonea redditur ad gratiarum actiones, & ad omne opus bonum. Cessauit itaq; omnis in ecclesia nostra superstitio & quæstus circa salutarem domini Cœnam turpissime & foedissime exercitatus. Nemini uēditur porro cœna domini, nemo mercatur cœnam domini: imò sacrilegiū grande iudicaretur, si quis pro pecunia uel cœnaret, uel pretio cœnam sibi uel suis compararet. Nec abrogauit tantum Missam ecclesia nostra, sed in locum Missæ abiectæ reposuit adeoq; restituit Cœnæ domini uel Fractionis dominici panis distributionisq; poculi salutaris (sub utraq; enim specie sicut iussit dominus communicant omnes) uerum usum, mysterium inquam & ritum ab ipso Christo institutū, & ab apostolis usurpatum, quàm minimum habētem ceremoniarum, proximèq; ad primitiuæ ecclesiæ ritum accedentem. Extat is typis excusus, ut non sit necesse pluribus cōmemorare. Quoties autem hanc celebrat, maxima cum religione, maximo cum spiritali gaudio & desiderio celebrat. Agit in ea gratias redemptori, peragit memoriam mortis domini, quam fide ceu recentem contemplatur, confæderatur, percipit fide ingenita dona, exercet & profert certissima partæ salutis testimonia & signa à domino instituta certissima. Quia tamen Cœnam nō celebrat quotidie, sed certis modo per annum solennitatibus, Missa autem dum floreret inter nos papatus, quotidie celebrata est, ne quis cultū dei clamaret imminutum, & quia religio præterea suadebat, pro celebrationibus Missarum quotidianis, institutum est, ut cœnant quoti die manutinis horis seu illucescente iam die cœtus sacri, in quibus uerbum dei annūciatur beneficiumq; Christi redemptoris, unā cum studio ueræ pietatis & innocentie, tum charitatis commendatur, & oratio fidelis pro omnibus necessitatibus unā cum gratiarum actione offertur domino, iuxta præceptum Apostoli 1. Timoth. 2.

*Instituta
saluaria
absq; super
stitione re-
tenta.*

Iam & Baptismum, Pœnitentiam, Impositionem manuum, Matrimonium (quæ ferè sub numero sacramentorum comprehendunt) Catechismum puerorum, & Curam uisitationemq; infirmorum seu ægrotantium, ac ritus circa hæc saluares, non abiecti ecclesia nostra penitus, sicuti superius quoq; attingimus, sed repurgata à nimijs cere-

monijs

monijs abufibusq; ad fcripturarum fimplicitatem, & ad prifcam pu-
 titatem reformās, retinuit & ufurpat, quæ uidelicet ad ædificationem
 conducere uidentur q̄ plurimum. Cæterum linguam Latinam quam *Latina lin-*
 papiftica ufurpauit ecclefia in facris cœtibus hucusq; ea nõ amplius *gua muta-*
 uitur ecclefia noſtra. Nam ficut dementia & infania extrema eſt, pre- *ta in Ger-*
 ces, fermones & ritus facros, qui ex æquo pertinent ad omnes, & in- *manicam.*
 telligi ab omnibus, quia omniũ mentes mouere & inſtruere debent,
 barbara proponere lingua: ita ex diametro pugnat cum apoſtolico
 canone, 1. Cor. 14. ut nihil nunc dicam de conſtitutione imperatoriã,
 quæ his uerbis prodita eſt, lubemus ut omnes epiſcopi pariter & pres-
 byteri non tacito modo, ſed clara uoce quæ à fideli populo exaudia-
 tur Sacram oblationem & Preces in ſancto baptiſmate adhibitas ce-
 lebrent, quo maiore exinde deuotione in depromendis domini dei
 laudibus audientium animi efferantur. Ita enim & D. apoſtolus do-
 cet in epiſtola ad Corinth. &c. Noſtra ergo ecclefia uulgarì & Ger-
 manica lingua utitur in omnibus ad religionem pertinentibus, ac in
 facris ſuis cœtibus publicis, ut omnes & ſinguli quid dicatur, quid
 agatur, & in quem finẽ fiant omnia, intelligant, ac ex ijs ædificentur.

Reſtituta eſt & Oratio populi fidelis, præſidium eccleſiæ cum fir- *Reſtituta*
 mum tum tutum, ſuo nitore. Omnes enim preces, obſecrationes, in- *oratio fidei-*
 uocationes & gratiarum aſtiones, offert ecclefia uni deo omnipoten- *lis.*
 ti, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Nam ut neminem ado-
 rat, nemini uota nuncupat, neminẽ inuocat, niſi deum patrem omni-
 potentem & omniſcium: ita nullo alio apud patrem interceſſore q̄
 Ieſu Chriſto uero deo & homine uitur: cuius quidem ſacerdotium
 unicum fidele perpetuum & æternum agnoſcit & conſtitetur per id,
 quod à ſolius ſacerdotis huius interuẽtu depẽdet apud Deum. Crea-
 turas inuocare, creaturis quantum uis ſanctis, corda effundere pre-
 cesq; offerre, hoc eſt deo debitam gloriam creaturis communicare,
 planẽ irreligioſum eſſe creditur. In templis noſtris publicis nemini
 porro permittitur preces cuiquã uendere, id eſt orare aut canere pro
 pretio. Oratur autem ab omnibus & pro omnibus aſſidue ex chari-
 tate & officio, pro quibus orare iuſſit dominus. Et ut ſtatẽ orationi-
 bus publicis ſunt horæ, ita oratio fidelis nihilominus libera eſt: inte-
 rim tamen nec clauo caret nec ordine. Muſica in templis noſtris au-
 ditur planẽ nulla. Tempus quod facris deſtinatum eſt cœtibus, dun-
 taxat ſynceris precibus & ſalutari uerbi dei prædicationi impẽditur
 totum: ne forte deſaſſatẽ fidelium mentes prolixo cantu, parum ala-
 cres ſint cum precandum ac uerbum dei audiendum erat. Iam & Ho-
 ræ, ut appellant, canonicæ, e templis noſtris ſic ſunt ſublata, ut iſ Pfal-

morum numerus, eæ lectiones, antiphonæ, illa responsoria, illi hymni & uersus non canantur aut recitentur, sicuti cõsuevit olim, imò huius nihil amplius apud nos auditur: sed lectio interim canonicorum librorum adeo non est sublata, ut iam multo maiori cum diligentia & utilitate ecclesiæ legatur, quàm antea unquam. Nam ad canonem apostolicum 1. Cor. 14. pars temporis, quæ horis illis ferè tumultuarie demurmurandis impensa est, nunc prophetiæ, id est lectioni ex aliena lingua & explicationi ueræ canonicæ scripturæ destinatur. Quotidie enim in sacro coeunt auditorio, qui donum consecuti sunt linguarum, ac literas sanctas legis & prophetarum, &c. primo quidem ex Hebræa & Græca lingua recitant & interpretantur, dein de usum earum & quomodo ad ædificationem ecclesiarum aptari debeant, indicant. Mox autem hac collatione finita, prodeunt ad plebem concionatores, & plebi explicant uulgari lingua, quæ in peregrina inter doctos dicta fuerunt, quæ uidelicet ad ecclesiæ ædificationem pertinere uidentur: quod simul atq; perfectum est, publica ad deum effunditur ab ecclesia oratio.

*Restituitur
uerus dei
cultus.*

Iam uero cœpit satis strenue uerus quoq; dei cultus, studio iustitiæ, charitatis, innocentie, pacis, beneficentiæq; constans, restitui atq; asserti in ecclesia nostra. Proscripta est & grauissimis pœnis prohibita mercenaria militiæ, quam inter nostros Romani illi imperatores potius quàm pontifices, maximo nostrorum damno, olim fouerunt studioissime. Pensiones à regibus & principibus adeoq; uel teruntium à bellorum ducibus accipere, capitale est. Itaq; non tam concionibus sacris, quàm legibus publicis plantatur pacis & beneficentiæ studium, excluditur otium, multorum scelerum fomentum, reuocatur labor manuum sanctus, & negotiatio honesta. Sunt disciplinæ publicæ præfecti, quam conseruent & qui effrenes, contumaces, parumq; religiosos cõrceant, uiri & seniores ecclesiæ destinati. Blasphemie enim, execrationes, comprostationes, alea, luxus, scortatio, neglectus sacrorum, & si quæ huius generis alia sunt flagitia ac uicia, puniuntur. Exercentur ab illis & tempestiua admonitio & correctio salutaris. Nec deest nostræ ecclesiæ & eiectio atq; abscessio, erga desperatos duntaxat usurpata. Templorum iustus ornatus creditur esse legitimus & fidelis doctrinæ & sacrorum usus, luxus in sacris & superbie contemptus atq; conculcatio. Omnem ornatum constituit in uirtutibus, non in gemmis holotericis aut mãmõna iniquitatis: imò his bene uti extra ædem sacram, ad charitatem & necessitatē, uerum & iustum dei cultū esse reputat. Intelligit præterea iniustas facultates, non monachis aut idolis pendendas, sed uel ipsi qui defraudati sunt, uel.

uel pauperibus & serio egētibus: sed & restituta seu collata iam olim in usus idololatrias distribuit pauperibus. Ethnici cultus nulla uel uestigia apud nos reliqua uisuntur. Sublata sunt unā cū idolis aræ, anathemata, sacella atq; phana: Grauiſſime in pietatē & religionem Christianam peccasse uideretur, si quis fidelium nostrorum peregrinationē religionis imō superstitionis ergo, suscepisset aut perfecisset. Cum pontifice Romano nostræ ecclesiæ nihil est negotij amplius. Toridem cum eius benedictionibus, legibus, indulgentijs. Huius uel Domitiani pedes exosculari in idem recidere credit. Nouas ceremonias, nouos cultus, noua festa & nouas consuetudines, non cudit in diem: semel autem ex scriptura & ingenio pietatis ac charitatis religiose receptis, constantissime adhærendum esse putat. Ieiunia quoq; nulla sunt ei coacta aut præscripta, sed in cuiusq; arbitrio liberū permittitur, quando, quoties, & à quibus maxime rebus abtineat, corpusq; castigans spiritus subiiciat dictamini. Perpetua certè abstinentia, & corporis castigatio temperans & religiosa, urgetur in doctrina quotidiana. Nouit illa deniq; inter uera dei Christi & mendacia Antichristi prodigia, uerbis edocta Apostoli 2. Theſſ. 2. probe interſtinguere, sibiq; diligenter ab his cauere.

Turbæ sacrificum & monachorum, quæ ab initio apud nos erat ingens, nulla uis per nostros illata est, nemo horū beneficio suo spoliatus, nemo coactus, nemo est proscriptus, nisi qui turbas mouere, & ueram religionem subuertere uellet. Alioqui singulis permissum est sacrificiis pie & citra superstitionem sub publica disciplina & religione, sub æquis magistratus legibus, suo beneficio aut sacerdotio suisq; facultatibus secure & tuto frui. Proscripta est autem scæda sacerdotum fornicatio: coniugium uero sanctum, omnibus instituto domini uti uolentibus, permissum est. Cæterum si quis cœlibem uitam uiuere maluit, ac interim cœlibatuum uagæ suæ libidini dolose & malitiose non prætexuit, nemo prohibuit, laudarunt eximium dei donum omnes. Ita etiam cœnobitis, tam monachis quàm nonnis, permissa est libertas, & legitima quidem illa, agendi uidelicet quæ honesta sunt, & quæ deo placent: non autem libidinandi & indulgenti genio, turbādīq; ordinem ecclesiæ sanctum. Aperta sunt enim cœnobitis cœnobita, liberumq; illis permissum, uel manendi in cœnobio, sed ne quid interim exercerent impietatis aut superstitionis, quin uiuerent magis sub religione euāgelica, & sub legibus publicis: uel egrediūdi mutandīq; genus uitæ monasticæ in ciuile. Ergo qui manerunt, uiuunt ex facultatibus ecclesiæ, sicuti antea, mutarunt tamen habitum, posueruntq; superstitionem monasticam, inuisunt autem

Quid actū
cum sacrificiis
et monachis

AD IO. COCHLEI LIBELLVM

caus sacros, & seruiunt domino in uera religione. Qui uero egressi sunt, uel literis sese consecrarunt, atq; ad ecclesie ministeria, siquidem idonei digniue inuenti sunt, uocati, uerbu dei nunc annunciant: uel manuarijs artibus sese addixerunt, manu & honesta aliqua negotia tione sibi nunc uictum quaerentes: quos omnes magistratus iuuat sub sidio aliquo e facultatibus ecclesiasticis desumpto.

*Vsus opum
ecclesiasti-
carum.*

Falsissimum enim est quod magistratu nostro a quibusdam im- pingitur, per sacrilegia pulsus sacerdotibus, & electis monachis diri- pere beneficia, adeoq; facultates ecclesie omnes in priuatum suum redigere usum. Na singulis collegijs, caenobijs & dibusq; sacris ceo nomi siue diaconi, ritu ueteris ecclesie apostolicae, praefecti sunt, a qui bus magistratus caenonomiae administratae rationem reposit. Norit isti ex ordinationis ecclesiasticae tenore, quid & quibus expendant opes concreditas. Et cedit quidem pars illarum facultatum ijs, quos modo diximus in caenobijs, posita tamen superstitioe, mansisse, aut retinuisse sacerdotia. Pars cedit mendicis, quibus ad eum modum eleemo- syna adhuc erogatur, sicut fieri consueuit dum adhuc regnarent monachi. Pars publicis templorum scholaru adiuuq; ad caenobia & collegia pertinendum adificijs impenditur. Stipendia hinc quoq; iusta penduntur caenomis & ministris publicis. Quaedam bona per- missa sunt parochijs, ut inde publicis ecclesie necessitatibus subue- niatur. Bona pars cedit ecclesiarum pastoribus, concionatoribus, le- ctoribus, ministris atq; scholis: atq; hic admodum liberalis est eccle- sia, studijs bonis & pijs admodum cupiens consultum. Vnde & ue- nustissimum illud collegium, cuius superius mentionem fecimus, & quod Carolus magnus sanctorum Felicis & Regulae appellauit, to- tum se re studijs sacris destinauit. Nam distribuuntur quaedam ex eo etiam in elemosyna publicam. Iam & indigenis pauperibus, orpha- nis, pupillis, uiduis, morbis & senio confectis, alijsq; calamitosi ho- minibus, liberalissime suppeditat ex bonis seu facultatibus ecclesiasti- cis. Si quid uero post hos usus sanctos & necessarios superest opu sa- craru, publicis seruat calamatibus leuandis. Habet enim ecclesia suos thesauros, habet cellas & granaria, in quibus ea bona fide con- seruantur. Caeterum iurisdictiones & imperia clericorum suscepit magistratus gubernanda, idq; ex liberali eorum resignatione (ut uo- cant) in quorum potestate erant. Agnoscunt enim omnes pij quid debeatur sancto magistratu, uel ex 13. capite Pauli ad Romanos edocti, &c.

*An liceat
ecclesiae re-
formatio-
nem moliri
inconsulta
Rom. eccle-
sia.*

Sic autem caepa & felicissime perfecta est Tigurinae ecclesiae refor- matio, quemadmodu hucusq; rudi, quod dici solet, Minerua adum- braui.

braui. Non adieci singulis locis sua scripturæ testimonia. Nam historiam fere consignare non disputare de locis cõruerfis uolui. Sed & scripturarum testimonia in libris nostrorum iam olim copiosissime recollecta uulgata sunt. Præterea non arbitror esse quenquã qui non uideat, modo sacrarum literarum non sit rudis plane, ea quæ instituta sunt & mutata apud nos, iuxta scripturas regulamq; charitatis et pietatis esse instituta atq; mutata. Ea re quid peccauit obsecro ecclesia nostra contra ullas æquas leges? At dicit Cochleus, non licere ulli ecclesiæ priuata & propria sua potestate & incõsulta ecclesia Romana, nec dum consentiente episcopo, loci ordinario, quicquam inuouare aut reformare in ecclesia. Sed quibus hoc nobis probabit scripturis? Cum enim præcipitur aliquid à Christo ecclesiæ, an non obtemperabit hæc, nisi iubeat Papa, nisi consulat & consentiat episcopus? Quid audio? Quæ hæc quæso uersania est? Quinimõ si quid præceperit Christus, prohibeat autẽ hoc ipsum Papa cum omnibus episcopis, Christo obsequẽdum erit, calcato omnium episcoporum mandato. Præcepit autem reformationem dominus ecclesiæ. Sanam & euangelicam doctrinam commẽdauit, unã cum legitimo sacramentorum usu: idem cõdemnauit falsam & superstitiosam hominibusq; profectam doctrinã, unã cum prophanatione abusibusq; sacramentorum. Proscripsit idem ille falsum cultum, uerũ tradidit, idq; in uerbo suo per apostolos: quemadmodum uerbum ueritatis in scriptura abunde testatur: cur itaq; non liceret ecclesiæ nostræ regi & principi suo obsequi, & iuxta legem & mandata illius omnia sua instituerẽ? Habent potestãtẽ singulæ nationes, singulæ urbes atq; ecclesiæ, quæ religionis Christianæ sunt procurare, cum omnibus præceptum sit ut credant euangelio, hoc ipsum cõfiteantur & propagent pietatem: habent ergo potestatem & uirtutem, si quæ irreperunt, corrigere, idq; ad uerbum Christi ecclesiarum supremi principis. Historiæ ecclesiasticę commemorant diuersis in prouincijs synodos esse celebratas, in quibus actum est de fide ecclesiarumq; reformatione, nulla interim uel mentione habita Romani pontificis. Quid quod inuenias in quibusdam consilijs, excommunicatũ esse eum, qui à suæ nationis consilijs, Romam prouocasset? Intellexerunt enim singulis pastoribus certam gregis portionem esse attributam, quam regat quisq;, rationem sui actus domino redditurus. His accedit quod sacerdotes & magistratus Israelis, qui ad regulam uerbi dei suas reformarunt ecclesias, auferentes idololatriam & falsam doctrinam, rursus autem uerum dei cultum cum sana doctrina restituentes, felicissimi erant, & beatissimi prædicantur in uerbo ueritatis: contra uero infelicissimi fue-

runt, damnatiq; ab ipso domino, & domino fauentibus omnibus leguntur quicunq; diuersum instituisse.

*Reforma-
tione non
quasitasuo
luptates,
potentiam,
opes.*

Iam uero labores, molestia & cura maiores nos urget & exercet, q̄ quisquam suspicari possit, reformationē aut immutationē rerum, ceptam esse quarendarū gratia uoluptatum. Magistratus nostri grauiaprofecto sustinent onera, pro uirili res curant ecclesiasticas, interrim nec reipublice desunt, pro qua inuigilant studiosissime. Studia literarum promouent, pauperum miserentur, pacis deniq; studiosissimi, potentissimorum etiam regum fœdera & munera ingentia spernunt, necubi exterorum bellorum fiant participes: nec uulgaria multorum sentiunt odia, quod hucusq; innocens pauperum sanguis in oculis eorum habetur pretiosissimus. Nos quibus ministerium uerbi & ecclesiarum creditum est, grauissimam sustinemus persecutio- nem, quando aduersarij nostris quicquid libet, licet. Sed quid agimus? Pergimus alacriter, domino iuuante, in officio nostro: patienter sufferimus, & sicubi res postulare uideretur, aduersarij respondemus, atrociam nihilominus conuicta, iniurias grandes, deuoramus adeoq; & concoquimus: promouemus quantum nobis licet literarum studia bonarum sacrarumq; pietatem ueram & sanctam uitæ innocen- tiam plantamus. An uero his nostris studijs & laboribus opes quæci- huius sæculi deposuerunt multi nostrorum uiri boni, qui cum opi- bus & luxu certare potuissent cum nobilissimis huius mundi proce- ribus, maluerunt tamen sese magistratui subicere, positaq; gloria sæ- culari, in humilitate & temperantia seruire Christo domino. Abba- tes opulentissimos, Præpositos gloria præcellentes & Prælatos eccle- siæ primarios nominatim recensere possem, si liberet gloriari in ho- minibus. Hi certe omnes cum eximio dei propheta Mose, potius ele- gerunt simul malis affici cum populo dei, q̄ temporarij peccati com- modis frui, maiores arbitantes diuitias probri Christi, q̄ Aegyptio- rum thesauros. De opibus ministrorum uerbi dei apertum est, mori- entes liberis non amplas, imò ne mediocres quidem relinquere here- ditates. Certe cum tranquillius uiuere, & facultates non spernendas nobis parare possemus, si qui de arma deponere, & in aduersariorum castra liberet concedere, bellum tamen, labores atq; mille magis deli- gimus pericula. Nec caruit hucusq; nostrum ministerium splendore per Christi gratiā fructu. Sunt enim pij & fideles multi, qui calcaro in quo ceci- amundo mūdo, Christo se totos consecrarunt. Iam tranquillæ etiā dit Zun- sunt reipublicæ nostræ. Unica exorta turba est, sed ea causas habuit gius, ciuiles non paucas, quas cum ignoret Cochleus, Zuvinglium belli ci- uilis

utilis authorem & incentorem præcipuum facit, sequutus nimirum
 oforum Zuinglij perulantes calumnias & audacia mēdacia. Quem
 admodum & illud ex seipſo fingit, aut ex mendace aliquo profun-
 dit, quod ſcribit Zuinglium inter recens occiſa corpora ſeminecem
 & adhuc ſpirātem, fortuito reperiunt, protractumq; in iudicium, &
 ita extremo affectum eſſe ſupplicio. Cecidit enim in acie inter hone-
 ſtiſſimos quoſq; ciues fortiſſimoſq; uiros, pro religione & patria pu-
 gnantes, Zuinglius, ac moriuus, non uiuus, in hoſtium manus deue-
 nit. Cæterum non miror Cochleum alioqui maledicum, iſta uel con-
 fingere, uel ab alijs prius conſicta, impudenter proferre: id magis mi-
 ſtor in historijs quibuſdam, & quorundam Chronicis, quibus nihil
 falſi debebat miſceri, pudenda quædam de hoc bello ſcribi menda-
 cia, quæ tamen impreſſa publice leguntur ab omnibus pro certiffi-
 mis. Extrat Chronicon Ioannis cuiuſdam Carionis, hominis ut per
 alia non indiligētis, ita in hac re uel plus nimium creduli uel planè
 uani, ut ne quid dicā aliud. Nam ſcribit hic Tigurinos tribus fuſos
 prælijs, hoſtium cecidiſſe pauculos, Tigurinoꝝ uero deſiderata 5000.
 Cum rcuera non niſi ſemel atq; iterum collatis ſignis conſictum ſit.
 Primum quidem ad Capellas, ubi ſoli Tigurini in patrio adhuc ſo-
 lo conſiſtentes, necdum bene collecti, imò diſperſi magis, & feruenti-
 ex urbe ad terminos tuendos curſu fracti ac pauculi numero, cum
 ualida & inſtructiſſima Quinq; pagicoꝝ manu, inſeliciter quidem
 ſed fortiter tamen, quod ipſi etiā hoſtes fatebantur, pugnarunt, il-
 lam magis hoſtiū uim excipientes, quàm inferentes ipſi hoſtibus.
 Deinde in monte Tugino, ubi ruruſ Tigurini pauculi, (iuſtus enim
 ipſorum exercitus Bernatibus ac reliquis ſocijs coniunctus, alibi ca-
 ſtra poſuerat) ſed ſociorum tamen non imbelli, nec imparata manu
 adiuui, hoſtium nocturna & repentina irruptione oppreſſi quidem,
 ſed non ita tamen prouiti atq; exciſi ſunt, ſicut ſpargit Chronogra-
 plus ille. In utroq; enim prælio Tigurinoꝝ uix 600. deſiderata
 ſunt, ac totidem fortalliſ ſocioꝝ in prælio illo poſteriore: quanquam
 hic etiā numerus ſatis funeſtus atq; nimius haud immerito bonis
 omnibus eſſe uideatur. Sed de his ſuo loco & tempore dicitur for-
 taſſis copioſius. Hæc autem per occaſionem nunc annotata duntaxat
 ſufficiant.

Carionis
 Chronicon.

Reſpondeatur ad ea quæ Cochleus de auctoritate Conſiliorum à ſede
 approbatorum, & de ſedis Romanæ maiestate attulit.

Caput XXX.

De authori-
tate Consi-
liorum à se
de aporoba-
torum.

Ostremo ac in calce ferè libelli sui ita cornicatur & ine-
pit aduersarius, ut omnibus suspitionè inijciat, causam
susceptã esse ab eo parè syncere. Aut enim noctuè uola-
runt, aut certè cum ratione insanit miser, aut iudicij ino-
pia laborans desipit plus q̄ aniliter. Quis enim sensu communi ad-
huc utens, non obstupescat ad insanam illam assertionem, qua ille
omnia Consilia à sede Romana approbata, contendit ab ipsomet
Christo (ita enim loquitur) & à spiritu Christi sancto esse dictata.
Quor enim decreta & constitutiones, presertim in postremis illis, san-
cita sunt, quæ cum scripturis & uera pietate pugnant ex diametro?
Quid quod ipsa muris sese conspuerunt, cassarunt annihilaueruntq̄
condemnationibus & anathematismis? Ac in uno, ut multa alia
transeam, Constãtienti Consilio, præ cæteris ferè omnibus à sede ap-
probato, quot obsecro reperiuntur errores? quot scandala? quot im-
pietates atq̄ sacrilegia?

De Roma-
næ sedis ma-
iestate.

Deinde cum tot tantisq̄ laboribus Romanam illam sedem orna-
re gestiens, demonstrare conetur, nequicquam ipsam oppugnari à no-
bis, cū inexpugnabilis & imperterrita consistat aduersus ipsas quoq̄
inferorū portas, quid aliud q̄ arcem facit ex cloaca? Satis scitur quan-
tum ualeat Pontifex, tum armorum potentia, tum fœderum auxilijs,
tum pecunijs: sed hæc communia habet cum Pharaone, cum Antio-
cho, cum Herode, cum Nerone ac Diocletiano. Rursus non ignora-
tur quantum illa uis immensa intra pauculos annos attrita sit, & ab
illis quidem attrita sit, qui contempti & ab omnibus ferè damnati,
euangelium Christi Iesu prædicauerunt. Ac stulta quidem hæc euan-
gelij annunciatio plus nocuit in orbe Christiano papatui, quam in-
structissima & inclyta illa Germanicorū imperatorum Heinrycho-
rum, Friderychorum & Ludouicorū mauortia arma. Verum causa
in promptu est. Nam scriptum est, Terram percutiet uirga oris sui, &
spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et iterum, Quem domi-
nus conficiet spiritu oris sui, & abolebit claritate aduentus sui. Nūc
itaq̄ per uirtutem euangelij, non per artes ullorum hominū, cadere
cāuit: Christo autem ea gloria reseruatur, ut in uniuersum aboleat re-
gnum illud impurissimū. Interea uero donec iudicaturus ueniat do-
minus rex, & princeps noster, sequiet ac regnabit Antichristus ille. De
typo enim eius legimus, Stabit rex fortis facie, & intelligēs ænigma-
ta: is pollebit uiribus, nec tamen è sua uirtute, & miris modis uasta-
bit, ac prospero successu rem geret, & infestabit robustos ac populū
sanctorum. Et pro sua calliditate feliciter per dolos negotia sua expe-
dit.

Isaia 11.
2. Theff. 2.

diet. In animo etiam suo magna sibi sumet, copiamq; resu instructus
 uastabit multos. Ad hæc resistet summo principi, & absq; manibus
 conteretur. Tempus uero illud propè est. Time ergo deum, & da illi
 honorem, quia mox ueniet hora iudicij eius: & adora illum qui fecit
 celum & terrã, & omnia quæ in eis sunt, qui dedit filium suum pro
 nobis in mortẽ, qui est princeps, sacerdos, redẽptor, resurrectio, uita,
 spes, gaudium, adde & iudex & iudex ecclesiæ catholicæ. Renun-
 cia bestia & imagini eius, ne aliquando bibas de uino irę dei, & cru-
 cietis igne & sulphure in conspectu sanctorum angelorum, & ante
 conspectum agni. Dominus extricet te ex erroribus, & liberet te ab
 omni malo.

Valde autem irasceris, & grandia mihi & omnibus nostris impu *Roma ca-*
 tas mendacia, quod ex historijs Phocã Imp, adducens, dixerim hunc *put omniũ*
 primum constituisse, ut Roma esset Caput omniũ ecclesiarum. Op- *ecclesiarũ.*
 ponis tu mihi Platynam, qui non dicat, Vt esset caput, sed, Quę est ca-
 put omnium ecclesiarum. Adducis quędam & ex Iustiniani Codice,
 testantia Romanam ecclesiam & Iustiniani Imperatoris sæculo ap-
 pellatam caput omnium ecclesiarum. Verum sciui ac legi id quidem
 iam olim, nec dissimulaui (bona ubiq; fide utens) in libro meo. Di-
 seris enim uerbis, Huc pertinere puto, dixi, quæ leguntur in initio Co-
 dicis Iustiniani, & in Nouellis, &c. Quomodo autẽ & quare illi tan-
 ta Romæ tribuerint, in eodem quoq; libro subindicaui. Legi sanè mi-
 Cochlee, apud Cyprianum sanctum dei martyrem, qui aliquot sæ-
 culis Iustinianũ Imperatorem antecessit, Romam in epistolis ipsius
 uocari primam siue præcipuam ecclesiarum, matrem deniq; ecclesia-
 rum. Sed quid tum postea? Maiora meruit præconia illustriusq; orna-
 ta est à prophetis Hierosolymorum ecclesia. Quare oro? Quia retine-
 bat puritatem doctrinæ, & syncerum dei æterni cultũ. Eum ubi cor-
 rupisset, & corruptum tueretur strenue, ab ipso domino ac ministris
 eius appellatur postrema, imò meretrix, Aegyptus, impietatis officina,
 Sodoma, Gomorra, adeoq; & latronum spelunca. Prærogatiua il-
 la uerus ecclesiæ Romanæ, puritatis uerius doctrinæ ac cultus fuit,
 quàm loci & episcoporum loco ministrantium: quanquam & his
 quoq; oblata sit propter puritatem dogmatum. Id quod agnoscent-
 es synceriores episcopi Romani, titulis illis magnificis uti nolue-
 runt, capitis & uniuersitatis uocabula plane reiicientes. Gregorius
 enim ad Mauricium Imperatorem, Antichristi præcursor est, ait, quis-
 quis appellari cupit Vniuersalis episcopus. Et iterum ad Antioche-
 num & Alexandrinum episcopum, Nouit, inquit, ueneranda sancti-
 tas uestra per sanctam Chalcedonen. Synodum Pontifici sedis apo-

Phocas & Bonifacius. stolicæ, cui deo disponere serui, hoc Vniuersitatis nomen oblatum esse, sed nullus decessorū meorum hoc tam prophano uocabulo usi consensit, &c. Cæterum cum post mortem Gregorij Ioannes patriarcha Constantinopolitanus capitis uniuersalisq; titulum ambitiosissimum ad se ac suos successores rapere contenderet uiribus suis omnibus, ac huic Bonifacius episcopus Romanus artibus & uiribus suis omnibus exercis obstaret, non iam nemini, aut omnibus ex quo prerogatiuam illam communicari cupiens, sicuti fecerat Gregorius, sed sibi iam soli anhelans conferri, Phocas litem hanc publico decreto diremit, Bonifaciusq; prophanum sibi titulum munificentia Imperatoris concessum, usurpauit: ut quāquam capitis mentio olim quoq; facta, ac titulus is & antiquioribus sit oblatus (non à Christo quidem, sed ab hominibus) merito tamen indepti imperij regniq; usurpati originem referamus ad Phocam Imperatorem, & Bonifacium pontificem. Nec pro me adduxi Platynam, ita uti calumniatur Cochleus, nec uitiui uerba eius. Paulum diaconū adduxi, is ad uerbum sic habet, Phocas rogante Papa Bonifacio, statuit sedem Romana & apostolicæ ecclesiæ primam esse, cum prius Constantinopolitana se primam omnium ecclesiarum scriberet. Actranscripsit hæc ex libro Bedæ de ratione temporum, à quo ea quoq; mutuauit quæ suis Chronicis inseruit Abbas Urspergēsis. Otho Frisingē lib. Chron. 5. cap. 8. Bonifacius III. inquit, impetrauit à Phoca, ut ipsius auctoritate Romana ecclesia caput omnium diceretur ecclesiarum. Nam Constantinopolitana se primā, puto propter regni sedem, illuc translata, scribebat. Sed & Vincentius in Speculo historiali lib. 23. cap. 107. Bonifacius, inquit, obtinuit apud Phocam imperatorem, ut ecclesia Romana caput esset omnium ecclesiarum: quia ecclesia Constantinopolitana scribebat se esse primā omnium ecclesiarum. Hæc cum ita habeant, quid oro mentitus sum, qui nihil aliud dixi, q̄ quod historici ante me alij totidem uerbis scripserunt: Fateor Platynam scribere, Quæ est, non autem, Ut esset. Neq; ego Platynam de illo adduxi, sed de illo quod Bonifacius id non sine modica contentione impetrarit. Cui autem plus fidei tribuendum sit, Papæ ne iurato mancipio, an historicis antiquioribus, iudicet æquus lector. Piget enim his certe friuolis & nullius momenti nugis tantopere immorari.

Petoratio ad Cochleum

AD TE nunc conuertor, mi Cochlee. Satis iam conrēdi tecum, & fortassis acrius q̄ credant quidam ferre modestiam: sed prouocatus feci quicquid hic feci. Coëgisti me aliquando loqui acerbiora: quanquam & uolens & libens ipsum egerim negotium hæctenus, utpote indagandæ propugnandæq; ueritatis gratia, Intelligis autem

ex his & alijs meis scriptis, quid omnibus meis consilijs, dictis & factis quæram, quid spectem, quid propugnem, quid impugnem, & quid ab omnibus fieri cupiam. Cupio ex tota mente & anima mea tota ueritatem in ecclesia, ueritatem inquam scripturæ canonicæ certam, infallibilem perpetuam uigere, florere & regnare, & ad hanc omnia ecclesiæ negotia institui atq; componi, præteritis traditionum humanarum inextricabilibus, & nunquã finiendis tricis atq; mendis. Cupio ecclesiam, Christi Iesu sponsam unicam, à solius sponsi uoce, imperio, amore & complexu pendere: in hoc omnia uitæ & salutis collocare præsidia, ab hoc petere reposceretq; omnia. CHRIS TVS enim Iesus uerus deus & homo, mundi est salus unica, sacerdos unicus & perpetuus, intercessor fidelis & unicus, hostia & uictima pro peccatis mundi unica & salutaris, satisfactio, redemptio, iustificatio omnium credentium. Cupio hunc à sanctis uera fide agnoscere & recipi sincerissime, perq; fidem ueram omnes coniungi cum æterno & summo bono, quo tandem sine fine, ubi hinc soluerint, perfruuntur. Cupio pace, charitate, iustitia & innocentia uitæ, seruiui deo, & coli dominum uniuersorum; ne uerbis duntaxat iactemus fidem, sed uirtute, in dictis & factis, uitam Christo dignam exprimamus q̄ religiosissime. Cupio ergo cultum dei uerum & legitimum sacramentorum usum reuocari & usurpari in ecclesia, citra omnem superstitionem & nundinationem. Cupio deniq; uitia, peccata, scelera atq; flagitia cleri ac uulgi, ad regulam præceptorum dei, per gratiam Christi, & salutarem fidelis pœnitentiæ predicationem, corrigi atq; emendari. Cur ergo sancta hæc cupientem, & salutaria hæc molientem persequeris Cochlee? Cur obsecro contra ueterem ueramq; religionē, & contra propheticis & apostolicis scripturis innitentem doctrinã insurgis? Cur eos defendis, quos quales sint, nescire non potes? Impios, sacrilegos, Simoniacos, crudeles, superbos, ambitiosos, sanguinarios, stupris, incestu, luxu & execrandis implicitos facinoribus, defendis, hostes Christi & religionis synceræ ornas & extollis? Conscientiam tuam appello Cochlee. Descende oro in te ipsum. Cogita de honore tuo, & de salute tua. Nescis qualis & quam spurca sit Papæ, Cardinalium, Episcoporum, & totius cleri uita. Quis deus, quæ religio, quæ probitas, quæ honestas sese ex his profert? Vide Cochlee, uide, ne cum conscelerata hac turba, quam tu uis sanctissimam uideri, cui tu nequicquam conaris totum orbem connectere, & quodammodo conciliare, propter nephandum conatum de repente corripiaris, & pereas in æternum. Quare obsecro propugnas apertam, manifestam & confessam idololatriam? Quare defen-

AD IO. COCH. LIB. H. BVL. RESPONSIO.

dis doctrinā Papæ multis modis & partibus longe corruptissimam.
 Quare faues & participas omnia sacra prophanantibus, uendentibus atq; calcantibus? Respice obsecro, mi Cochlee, respice. Satis superq; satis oppugnasti ueritatem & pietatem. Si quid habes facultatis à domino deo nostro iusto, uiuo, uero & æterno, ipsi ac Christo dilecto eius filio, redemptori nostro, & ecclesiæ eius ueræ, impendito, segregare ab ijs quibus iam olim iudicium nō tardat: quos in ueræ pietatis & omniū piorum exitium pertinaciter tendere uides, cernis, deprehendis. Senem te esse audio (alioqui enim mihi ignotissimus es) & ætatis prouectæ: memineris oro mortis tuæ ad fores & tibi & mihi propè cubanti. Memineris iudicis iusti domini nostri Iesu Christi, qui in euangelio suo, Estote, inquit, parati, quia qua hora nō putatis, filius hominis uenturus est. Quis est fidelis seruus & prudens, quem præfecit dominus famulatio suo, ut der illis alimentum in tempore? Beatus seruus ille, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico uobis, omnibus bonis suis præficiet eum. Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, Cunctatur dominus meus uenire, cœperitq; percutere cōseruos, edere autem & bibere cum ebrijs, ueniet dominus serui illius in die qua non expectat, et hora qua ignorat, & dissecabit eum, partemq; eius ponet cum hypocritis: ibi erit ploratus & stridor dentium. Dominus Iesus aperiat tibi cor tuum, & misereatur omnium nostrum. Tiguri Mensē Martio. Anno domini 1544.

FINIS.

IN H. BVLLINGERI AD

IOANNIS COCHLEI LIBELLVM

Responſionem INDEX.

BELIS sacrificium	possunt	16
gratulatoriū b 36	Augustinus de sacramento pa-	
Abrahæ sacrificium	schali	40
ex fide placet 57	Augustini sentētia de oblatione	
Abusus ecclesiasticiuales	Christi	ibid.
Acrimonia uerbi dei	Augustini sententia de sacrificio	
Agni paschalis sacrificiū, typus	& sacerdotio uno	b 44
Christi qualis 57	Augustinus de numero librorū	
Ambrosius de substantia & con-	canonicorum	b 46
substantialitate dei b 21	Augustinus de librorum Hebrai-	
Ambrosius de eucharistiæ sacrifi-	corum auctoritate	47
cio 40	Augustini sententia de doctrina	
Anabaptistarum exortus cui im-	Christiana	53
putandus 55	Authentici quare dicti Canonici	
in Anima Christi nihil pollutio-	ci	b 10
nis 26	Authoritati hominum nō nimis	
Animam rationalem in Christo	deferendum	6
esse probatur 25	B.	
Antiquitas quæ damnetur, non	Baptismi ritus apostolicus qs	58
omnis 52	Belli ciuiliſ Tigurini ratio b 70	
Antonius Puccius Roma. Pont.	Berchtoldus Zaringen. mutat or-	
legatus tentatus ad bonum ec-	dinē collegij Tigurini b 60, 61	
clesiæ frustra 64	Bernardi querela contra Roma-	
Apostolicæ doctrinæ summa in	nos	b 61
sacris literis	Biblia si à Iudæis corrupta 47, 48	
b 26	Biblia quantisper lauerit eccle-	
Apostolorū traditiones uiuæ &	sias	50
scriptæ	Biblia iure uulgaribus translata;	
b 30	pagina	49
Apostolorū quales traditiones 32	Bibliæ optimi impressores b 50	
Apostolicæ ecclesiæ doctrina &	Biblia Latina Tigurina qua lege	
ritus prædicata	uersa	49
b 64	Biblia uarijs linguis prædicāda	
Approbare scripturā, est censurā	& legenda à fidelibus omni-	
sibi uendicare uerbi dei b 4	bus	49
Argumentum epistolæ ad Timo-		
theum		
b 64		
Articulū fidei pares tradere non		

I N D E X.

Bibliorum translationes multæ semper in ecclesia ad eius utili tatem	b 48	Christus pro nobis execratio fa ctus	b 42
Bonifacius Moguntinus archie piscopus	62	Christus semel oblatus	43
C		Christus amplius sacrificari nõ poteft	ibid.
Canonicæ scripturæ prima debe tur gloria	b 2	Christus unicum sacrificium & quale	b 57
Canones apostolorum Clemen tis nomine	32	Christus sacrificijs significatus. pagina	57
Canonicæ horę quomodo refor mata Tiguri	68	Christus solus intercessor inuo candus	69
Canonicorum librorum nume rus	46	ad Christũ quomodo colliguntur oues eius	b 58
Canonicorũ librorum lectio ex Hebræis sumenda	47	Christi fide quomodo iustifica mur	b 55
Causa mala peius agitur à Papi stis	35	Christi non ministrorum sancti tas spectanda	60
Ceremoniæ quales instituendæ in ecclesijs	57	in Christo omnia inculcata fide libus	ibid.
Ceremoniæ nouæ papisticę b 63		Christus præsens caput ecclesiæ, non Papa	58
Christi mysteriũ ex Vigilio epi scopo	b 24	Christus unicus salutis aucto ritas	b 58.
Christi testimonia de ueteri testa mento	b 3	Christiano appellatio pijs suffi cit	7
Christus imperat suę sponsæ, nõ contra	b 11	Christiani nõ sunt noua secta 55	
in Christo duæ naturæ & natiui tates	24	Clementis & similibus quæta au thoritas	56
Ceremonialia mutanda proban tur scripturis	b 28	Cleri & cœnobiorum diuinit un de ortæ	b 63
Christus sacerdos secundum or dinem Melchizedek	41	Clericorũ preces plebi uēditę 63	
Christus sequendus, non sectæ. b 40.		Comprehendi omnia in scriptu ris	14
Christus seipsum semel obtulit. b 41.		Cochleus orat sibi respõderi b 1	
Christi sacerdotis nostri tẽplum cœlum est	42	Cochleus pollicita nõ præstitit 2	
Christus sacerdos ecclesiæ	41	Cochleus citatur ab Ecclo b 3	
		Cochlei institutum contra Tigu rinos	b 45
		Cochlei præceptores allegantur 39	
		Cœnæ dominicę traditio qualis est	82

INDEX.

unde	b 31	Consilij generalis promissio	67
Cœna dominica quid sit	36	Constitutiones humanæ quales & quæ	33
Cœna quomodo sit sacrificiũ	36	Consustantialitas filij ad patrem probatur ex euãgelijs & Paulo	b 19.20
Cœnæ dominicę quis ritus stran- tissimus	b 56	Corpus Christi oblatũ seder ad dexteram patris	b 43
Cœna domini qua ratione sacri- ficium	b 39	Consustantialitas personarum iuxta Augustinum	22
Cœna Christi est eucharistica ob- latio	39	Corpus domini nõ offertur quo- tidie, sed semel	59
Cœnam nõ esse sacrificium pro- uiuis & mortuis, probatur.	b 40.41.	Creatura nulla inuocanda, sed creator	68
In cœna accipimus, non damus. pagina	45	Cultus dei externus qua ratione probatur	b 29
Cœnæ dominicę institutio qua- lis	ibid.	Cultus dei uerus quomodo Ti- guri restitutus	b 63
Cœna memoria est immolati sa- crificij corporis & sanguinis Christi, non sacrificium	45	Cypriani de sacrificio ecclesię sententia	40
Cœna domini sacramentũ unio- nis & charitatis	b 55	Cyprianus de libris canonicis, pagina	b 46
Cœnæ dominicę quãta proph- natio in ecclesia	b 62	D	
Cœna domini in locum abro- gata Missæ posita	57.67	Dignitas ecclesię qualis	33
Cœnæ mysteriũ exponitur sim- pliciter	b 67	Diui minime adorandi, sed deus solus	68
Cœæqualitas filij ad patrem pro- batur	29	Disciplina restituta in ecclesia Ti- gurina	b 68
Cœessentialitatis nomen in diui- nis unde	21	Doctrina monachorũ & pleba- norum qualis nuper	b 62
Concionatores indocti & teme- rarij	51	Diuitiæ ecclesiasticę quomodo dispensandæ	b 68
Confessio auricularis qualis	55	Doctrinę syncerę restitutio	b 65
Confessio uera peccatorum uere prædicatur	b 54	E	
Consiliũ Laodicen. de libris ca- nonicis	b 46	Eccij dogma de auctoritate uer- bi dei	3
Consiliorum auctoritas & ap- probatio	b 71	Ecclesia catholica uera quę iuxta Lactantium	60
		Ecclesię Christi dotes etiam Ti- guri	ibid.

I N D E X.

- Ecclesia catholica nō est ipsa tan
 tum Romana 6
 Ecclesia non uult sine scripturis
 sibi credi b 34
 Ecclesiæ si liceat reformationem
 aggredi inconsulto Romano
 Pontifice b 69
 Ecclesia Christiana unde & quo
 modo nata 13
 Ecclesia qualis & quomodo au-
 dienda b 33
 Ecclesia ubi uerbū Christi ibid.
 Ecclesia quæ sit uera Christi spon-
 sa b 11
 Ecclesia sponso connectitur per
 uerbum dei & fidem ibi.
 Ecclesia colligitur euāgelica do-
 ctrina 58
 in Ecclesia catholica quæ retine-
 re debeant b 58
 Ecclesiæ consensus nō caret sua
 autoritate 13
 Ecclesia ut digna laudāda b 13
 Ecclesia à nostris colligitur, non
 dispergitur b 57
 Ecclesia Papæ scissa in schismata
 multa b ibid.
 Ecclesia ad regulam uerbi dei re-
 formanda b 58
 Ecclesiæ unde persuasa sit autho-
 ritas scripturæ b 5
 Ecclesiarū doctrina corrupta 62
 Ecclesia dei non contemnēda, ex
 ponitur 30
 Ecclesiæ Christi ueræ signa quæ.
 b 59. 60.
 Ecclesia columna ueritatis 12
 Ecclesiæ dulce & uenerandū no-
 men b 11
 Ecclesiasticæ traditiones nō alie-
 næ à scripturis b 35
 Energiam habet sacra scriptura.
 b 10.
 Epiphanius in Panatio de con-
 substantialitate 21
 Episcopus ueritati contradicētes
 redarguat 1
 Episcopalia iura ut cedant eccle-
 sijs 67
 Episcoporum ordinatio in eccle-
 sia Tigurina ibid.
 Epistolæ apostolicæ qua ratione
 scriptæ 15
 Essentiæ diuinæ nomen ex scri-
 pturis probatur b 17
 Essentiæ nomen in diuinis unde
 acceptum 21
 Eucharistia nobis ad salutem ha-
 betur 57
 Eucharistia quomodo sacrificiū
 dicatur à patribus b 39
 Euāgelium uerum & antiquum
 prædicarum Helueticis 50
 Euāgelii quibus sit uelati iux-
 ta apostolos, & Cochleū b 7
 Euāgelii cordibus insculptū 31
 Euāgelij uiua traditio relata in
 literas ibi.
 Euāgelium qua ratione susce-
 ptum Tiguri b 64
 Euāgelium minime falsificatum
 à Tigurinīs b 50
 Euāgelica ueritas ab ecclesia re-
 cepta 15
 Euāgeliorum cōscriptionis or-
 do b 31
 Execratio pro nobis fit Christus
 b 42.
 Expiandi ratio ethnicorū per huc
 ibid.
 Falsū

INDEX.

F

Falsi crimen obiectum sæpe re-	
pulum est	54
Felix, Regula & Exuperantius	
apostoli Tigurinorum eccle-	
sia	b 60
Fides catholica unde dicai	b 11
Fidei certamen arduum est	b 1
Fidei articulos nullos patres tra-	
diderunt extra scripturam	16
Fides ecclesiae consentit scriptu-	
ra	b 18
Fidei unica regula iuxta aposto-	
los quæ sit	b 32
Filius dei seipsum patri immo-	
lar	43
Fidei Christianæ potissima capi	
ta	b 51
Fides Iustiniani ad Papam Ioan-	
nem	52
Fides sola iustificat, defenditur.	
b 73.	
Fidei iustificatio qualiter prædi-	
canda	b 53
Fidei iustificationis doctrina nõ	
præiudicat vere bonis operi-	
bus	b 53
Fidem ueram uanã non esse	54
Fidem Christi unde Tigurina ac	
ceperit ecclesia	60
Filiũ patri consubstantialem pro	
barur scripturis	b 18
Forum Papisticũ contra uerbum	
dei	55

G

Germani per quos cõuersi ad Pa-	
pismum	61
Gloria bene actorum, dei nõ mi-	
nistrorum est	b 6
Gratulatorium sacrificium	b 35

H

Hebraica ueritas authentica	47
Hebraica antiquitas & ueritas a-	
sylum	47
Hebraicæ ueritatis puritas præ	
Græcæ	47
Hebræa pro ecclesia sunt æque	
uel magis q̄ Græca	48
Heluetijs non nouum sed uetus	
& uerum euangelium prædi-	
catum esse	50
Hæreses damnandæ	52
Hæreses sepultæ non resuscitan-	
dæ	ibid.
Hieronymus de corruptela Bib-	
liorum à Iudæis	48
Hierosolyma non Roma mater	
omnium ecclesiarum	61
Hircus legalis Christi typus	42
Hominibus pijs & doctis quan-	
tum tribuendum	7
Homouision filiũ esse probatur	
scripturis	20.22
Homouision contra Arianos ex	
scripturis	b 21
Hostia Christus alias abrogauit.	
b 43	
Hugo episcopus Constantiensis	
contra legatos Papæ	64
Huldrychi Zuinglij qualis uoca-	
tio & doctrina	ibid.
Hyperbole Cochlei & Papista-	
rum	56

I

Incruenta hostia Christus non	
est	b 57
Idola qua ratione ex templis eie-	
cta Tiguri	66
Idolorum extirpatio laudabilis.	
b 57.	

I N D E X.

Idololatria Christianorum eth- nico more	63		
Indulgentiarum negotiatio pro pugnata	b 63		
Innocētiæ studium ualde urgen- dum	b 54		
Interpretes plures ueteris & noui testamenti	b 43		
Ioannes euangelista unde suam habeat auctoritatem	10		
Iosephus historicus de canonicis libris	46		
Isagoge in euangelicum nego- tium	b 65		
Isaiā Christus legit & explicuit. b 9.			
Israelis ecclesia per scripturam re- darguitur	b 12		
Iustificatio quatenus tribuit ope- ribus	54		
Iudæi si Biblia corruerint	43		
L			
Lactantius de signis ueræ eccle- siæ Christi	60		
Laodicen. Consiliū de libris cano- nicis	b 46		
Legi quomodo nihil addēdum uel derahendum	23		
Libri mutatio non est falsifica- tio	51		
Librorum canonicorum autho- ritas	65		
Linguarum studia promouēda. b 47.			
Linguis uarijs prædicanda & le- genda Biblia.	49		
Lingua Latina cur ab ecclesia Ti- gurina remota	63		
Lingua quatenus coërcēda	b 52		
Locus unus sacrificij unius	b 44		
			M
			Magistri in ecclesia qui dicantur. b 58.
			Malachias de sacrificio Christia- norum b 39
			Mariam dei genitricem esse, pro- batur scripturis b 23
			Mariam perpetuam uirginē esse probat b 23
			Mariæ uirginis dignissima lau- des ibid.
			Mathæus Card. Sedunensis qua- lis b 63
			Matrimonialium caussarū tracta- tio 67
			Melchizedek typus Christi in q̄ bus 41
			Melchizedek non sacrificat pro Abraham b 56
			Melito Sardēn. de sacrorū libro- rum ordine & numero 46
			Missa qua ratione dicantur domi- ni cœna 36
			Missæ sacrificium quomodo de- fenditur 39
			Missa quaestiuosa nundinatio cle- ri 63
			Missa papistica abrogata qua ra- tione b 66
			Missæ ceremoniæ & partes à qui- bus additæ b 56
			Missæ Romanæ ritus non rece- ptus ab omnib. ecclesijs b 56
			Modestia decet uerbi ministros 2
			Monachi quomodo in ordinē re- stituti 69
			Monothelitarum error improba- tur 25
			Moses unde habeat auctoritatē. 20. 12.
			Musica

I N D E X.

Musica eliminata ab ecclesia Tigurina qua ratione	63	Papæ coniuratorū crudelitas	59
N		Papæ nulla potestas contra Christum & uerbum dei	70
Natiuitates & naturæ duæ in Christo	24	Papistici regni potissima capita.	b 51.
Naturæ uox in Christo asserta & proprietatis	b 23, 24	Papisticum forum contra scripturas sacras	55
Naturæ duæ in una Christi persona	b 23	Papistica ecclesia quantum scis.	b 57.
Noë sacrificiū typus Christi	b 56	Papisticae ecclesiae facies passim.	b 63.
Nomina propria Hebraica cur mutata	b 49	Papistæ qualem expetant reformationem	b 52
Nouum testamentū sancte prædicatum & impressum	50	Paschæ sacramētum explicat Augustinus	40
O		Pastorū in ecclesia legitimorum successionis signa quæ sint	b 59
Obediendum præpositis qua ratione	30, 33.	Pauli doctrina scripturis comprehensa	27
Oblatio incruenta qualis intelligenda	b 57	Pauli doctrina de traditionibus.	b 31.
Odienda quæ sint perfecto odio.	b 55.	Petrus unde suã habuerit auctoritatem	10
Oblatio pro peccatis non necessaria post remissa peccata	b 57	Personarum in deitate distinctio probatur	17
Ordo agēdi in responsionibus.	b 2.	Pœnitentia strenue & legitime prædicatur	b 54.
Offert Christus seipsum	b 38	Pœnitentia uera quæ sit	ibi.
Opera bona minime improbantur, sed docentur	54	Pontifex noster non necessarios habet suffraganeos	42
Opum ecclesiasticarum usus in ecclesia Tigurina	b 69	Pontifices Romani ueri pij plures	59
Operibus quatenus tribuitur iustificatio	54	Pontificis Romani insolētia	63
Oratio quomodo restituta & reformata in ecclesia Tigur.	63	Probāda in ministris quæ sint	7 b
Oratio ad sanctos corruptissima pagina	63	Proclus Cyzicenus de uirginitate Mariæ	b 23
Origenes de numero canonicorum librorum	b 46	Prophetæ unde habeant suam auctoritatem	10
Origenis laudatum studium circa Bibliorū translationes	b 48	Psalmorum numerus cur mutatus	

I N D E X.

tus	b 49	Sacrifici quomodo in ordinem
Psalmi 109. multiplex uersio	49	restitui
Q		Sacramenta quatenus & quæ su
Quæstus idolomania quannus.		scienda
b 63.		Sacramentum corporis Christi
R		Christus est
Rebus non personis responden		Sacrificium eucharistia quomo
dum	b 2	do dicatur à patribus
Regula gerendorū in ecclesia	56	Sacrificium quid dicatur & sit
Restituta meliora apud Tiguri		Sacrificiorū multæ species
nos	76	de Sacrificio abrogādo Daniel.
Reformatio qua ratione tentan		b 38.
da	b 70	Sacrificia abrogata omnia per
Reformatio uera & necessaria		unum
quæ	b 52	de Sacrificio Missæ quid Cassio
Reformatio Papistis grata quæ.		dorus & Augustinus
b 52.		de Sacrificio Christi Angust. b 38
Regno Christi subditū qui sint.		Sacrificium ecclesiæ quale sit
b 11.		Sacrificium Abel, Noe, Melchize
Religiose loquendum coram ec		dek
clesia	b 1	de Sacrificio corporis Christi
Ritus apostolicæ ecclesiæ pauci,		Sacrificij unius unus locus
& quales	56	Samson Mediolanens. nugigeru
Rixandi malum bono compen		lus Minorita Indulgentuarius
satum	1	apud Helucios
Romanæ ecclesiæ traditiōes	b 32	Sanctorū priscorum cōcors dog
de Romanæ sedis maiestate	b 71	ma non contemnendū à pijs.
à Romana ecclesia quare nūc fi		b 52.
deles deficient	b 61	Sanguis non hircinus, sed Chri
Romanæ nunc sedis scandalum		sti oblatas
ecclesijs sanctis	59	b 42. b 57
Romanæ nūc sedis doctrina	59	Satisfactio iuxta Apostolum prg
S		dicanda
Sabbatū abrogari non posse	29	b 54
Sacerdotū in ecclesia qualis suc		Schisma grauissimum in Papali
cessio	b 59	ecclesia
de uno Sacerdote & sacrificio		Scripturis non credentes quomo
Augustinus	b 44	do instruendi
Sacerdos ecclesiæ semel obrulit se		Scriptura canonica os est & uer
ipsum	b 41	bum dei
		Scriptura ex seipsa auctoritatem
		habet
		ab

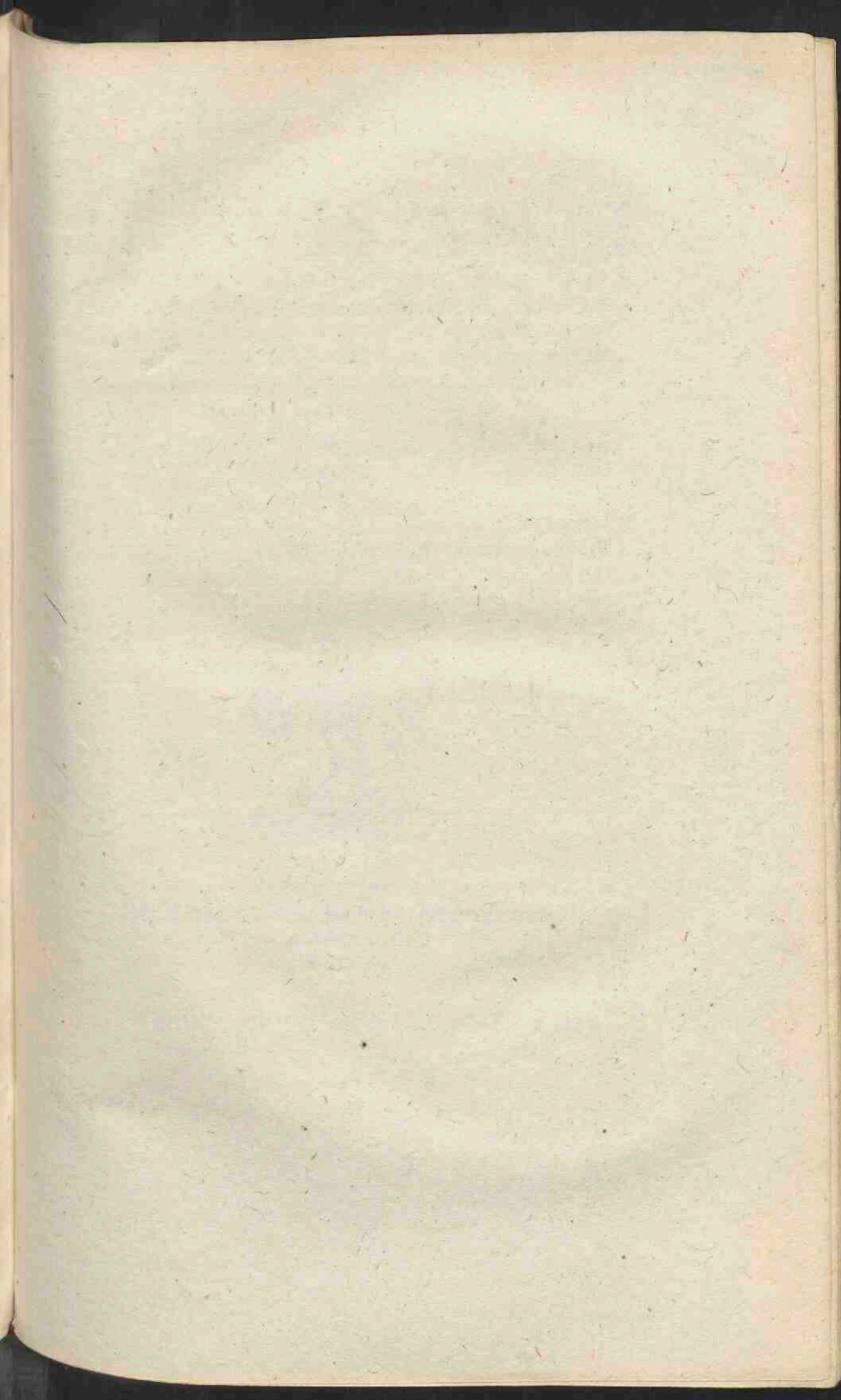
I N D E X.

ab hominibus nullā accepit Scri- ptura auctoritatem	21	Tigurina ecclesia uenustissima	50
Scripturæ ueteris processus	31	Tigurinam ecclesiam orthodo- xam esse	b 59.60
Scripturæ ut torquētur impie	34	Tigurina ecclesia unde fidē Chri- sti acceperit	60
Scripturæ non Iudæis authorita- tem deferimus	b 47	Tigurinorū apostoli qui & qua- les	b 60
Scriptura ex seipsa interpretan- da	53	Tigurinę ecclesię antiquitas	b 60
Septuaginta interpretum autho- ritas tractatur	b 47	Tigurinæ uersionis Biblicę ra- tio	49
Spiritus sanctus testatur de ueri- tate uerbi dei	5	Tigurinæ ecclesię querela cōtra Romanos	b 62
Spiritum sanctum ab utroq; pro- cedere probatur	26	Tigurina ecclesia qua ratione re- formata	62
Studium ecclesię Tigurinæ in Biblijs	50	Tigurina ecclesia qua ratione cō- uersa ad euangelicam doctri- nam	b 64
Superbia Luciferanica	b 4	Tigurinæ ecclesię reformatio q̄s modo suscepta	65
Suffocatum non edī qua ratione prohibitum	29	Tigurina Synodus celebris ibi.	
Suffragium successit religio iux- ta uerbum dei	67	Tigurini magistratus religiosa prudencia	b 65
Synodi ecclesię reuerenter susci- piendæ	52	Traditiones redactæ in scripta.	b 30.
Synodorum uetus mos reuoca- tus	67	Traditiones patrum nō scriptæ.	pagina 31
Synodi in ecclesijs seruandæ etiā sine Papa	70	Traditiones apostolorum uiuæ.	pagina 30
T		Traditiones quomodo retinen- dæ iuxta Paulum	32
Tabularum fides seruanda san- ctæ	b 5	Tituli librorum incerti sapius.	b 39.
Tacendo crimen agnosci uide- tur	b 2	Trinitatis mysteriū scripturis pro- batum ostenditur	b 15.16
Templorum ornatus iustus quis sit	b 68	Tropis uiuunt sancti authores.	pagina 53
Terullianus de S. trinitate	18	V	
Terullianus exponit Malachiā de sacrificio	39	Verbum dei lux est sole clarior.	b 3.
Terullianus docet scripturā ex- ponere	53	Verbum dei approbatione non	
Templi Tigurini auctor	b 60		

I N D E X.

egere	b 2	bantur	37
Verbum dei ecclesia maius, q̄ ut		Vsus opum ecclesiasticarū	b 69
oporteat probari	4	Votorum nouus usus apud mo-	
Verbū dei approbare & credere		nachos	58
non idem	b 4		
Veritas confessa tuenda	b 1	Z	
Verſio multiplex Bibliorum pro		Zachariæ testimonium de unico	
dest studiosis	49	sacrificio	44
Victima pro culpis nostris Chri-		Zuinglij doctrina uetus, non no-	
stus ex Isaia	b 43	ua simpliciter	50
Vigilius de duabus naturis in		Zuinglij uocatio & doctrina ze-	
Christo	b 23	lusi	64
Virtus Christi dicitur etiam spiri-		Zuinglius quid primo Tiguri	
tus sanctus	b 26	prædicarit, & quo ordine	b 64
Vocabula quædam excogitata,		Zuinglij articuli L X V I I. qua-	
præter, sed pro scriptura	b 14	ratione impressi fuerint Ger-	
Voluntates duæ in Christo pro-		manice	67
		Zuinglij quædã opuscula	b 66

F I N I S.

H 69 694-L